

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՒՆԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ — Հայրապետական Պատգամ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովին 575

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ 583

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆՂԱԿՆԵՐ

ԽՄԲ. — Վեհափառ Հայրապետին ցարդ հրապարակած
Կոնդակներուն եւ Օրհնութեան Գիրերուն հաւաքածոն 601

ՀԱՅ ՍՕՐ ՏԱՐԻ

ԳԵՂԱՆԻ ԷԹԻԵՄԷՉԵԱՆ — «Տիկնայք փափկասունք» 605

ՀԱՅՐԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԹԱՄԱՐ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ — Հայ Սուրբեր մինչեւ ԺԵ. դար (վաւերագիրներ) 607

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅԻՆ

ՉԱՐԵՅ ԱՐԶ. ԱԶՆԱԴՈՐԵԱՆ — Սերտողութիւն Մատթեոսի Աւետարանին 611

Տ.Ա. — Ներածութիւն Սուրբ Գիրքի սերտողութեան 623

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ — Վերակենդանացումի մասին 628

ՄԱԿԱՐ ՎՐԴ. ԱՇԳԱՐԵԱՆ — Սրբութիւնն ու անարատութիւնը (մաքրութիւնը) 635

ԲԱԲԳԵՆ ԹՕՓՃԵԱՆ — Ջուրը Աստուածաշունչին մէջ 645

ԾԻՍԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԵՆ ԱՐԶ. ԳԱԹԱՐՈՅԵԱՆ — Ծիսական գիտելիքներ 648

ՊԱՏՄԱ-ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՐԻԻՆ ԱՐԶ. ՊԱՊԵԱՆ — Պայազատ Ռոստոմ Խան Էնակօլօփեանց 652

ՆԱՐԵԿ ԱՐԶ. ԱԼԵԵՄԷՉԵԱՆ — Եկեղեցւոյ պատմութիւն (Թրգմ.) 667

ՀՈԳԵՌՈՐ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍ

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Օրհներգ՝ Սուրբ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետին 672

ՄԱՐԻԱՆԱ ՊԵՐԹԻՉԼԵԱՆ-ՂԱՉԱՐԵԱՆ — Վերքերովդ բժշկուեցայ,
Բժշկուած ազգեր 674

ԱՐԽԻԱՅԻՆ ՆԻԹԵՐ

ԽԱՉԻԿ ԶՅՆՅ. ԳՈՌԸՉԵԱՆ — Գոյափոխութիւն բարոյական աշխարհին մէջ (Բ.) .. 676

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱՉԱՐԵԱՆ — Քրիստոնեան հանդերձեալ կեանքին մէջ
ի՞նչ յոյս եւ ակնկալութիւն ունի 685

ՊԱՐԳԵԻԱՏՐՈՒՄ	692
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ	694
ՏՕՆԱԿԱՆ	697
ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ	699
ԼՈՒՐԵՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԵՆ	701
ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵԿՍԵՉԵԱՆ — Տեսչական Տեղեկագիր	705
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ — «Դպրեվանքի մատենաշար»ի իրատարակութեան առիթով	712
ՎԻԳԷՆ ՍՐԿ. ԶԻՐՔԼԵԱՆ — Դպրեվանքի նորահաստատ երիզաշարը	713
ՁԵՆՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	715
ՇԱՅԷ ԵՊՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ — Ծառայութեան մէջ ծաղկիլ, պտղաբերիլ եւ երջանկանալ	717
ՊԱՐՈՅՐ ԱԲՂ. ՇԵՐՆԷՉԵԱՆ — ԻԱ. դարը եւ Դպրեվանքին առաքելութիւնը	720
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ	722
ԹԵՄԱԿԱՆ	726
ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԵՆ	727
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈՉ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ	732

ՓՈՒԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

**Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ**

**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ**

12-15 ՅՈՒՆԻՍ 2013

ԱՆԹԻԼԻՍ, ԼԻԲԱՆԱՆ

Հայրապետական օրհնութեամբ, քրիստոնէական ջերմ սիրով ու ազգային վառ ապրումներով կ'ողջունենք ձեզ, որպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի պատգամաւորներ:

Մեր Սուրբ Աթոռին ենթակայ թեմերուն կողմէ ընտրուած էք, որպէսզի հաւաքաբար քննարկումի ու արժեւորումի ենթարկէք Հայրապետական մեր Սուրբ Աթոռին կատարած առաքելութիւնը՝ անցնող շուրջ հինգ տարիներու ընթացքին: Արդարեւ, ինչ որ կը կատարուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ, սովորական իմաստով գործունէութիւն չէ, այլ՝ իր էութեամբ, խորով ու նպատակով հաւատքի առաքելութիւն է ու ազգային ծառայութիւն: Եկեղեցին ու ազգը սերտօրէն շաղախուած են մեր Սուրբ Աթոռին հաւաքական կեանքին, առաքելութեան ու ծառայութեան մէջ: Տարանջատումի որեւէ փորձ՝ խոտոր կը համեմատի մեր եկեղեցւոյ կոչումին եւ պատմութեան ընթացքին մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս եկեղեցւոյ

կեդրոնական ներկայութեան եւ ունեցած առանցքային դերակատարութեան:

Արդարեւ, Մեր Կաթողիկոսական ընտրութեան եւ օժման առաջին իսկ օրէն, հետեւեալ երեք սկզբունքները դարձուցին Մեր հովուապետական ծառայութեան հիմքը, հէնքը ու նպատակը.— Առաջին, եկեղեցին սոսկ կառոյց չէ, այլ՝ Քրիստոսակեդրոն սիրով, հաւատով ու յոյսով շաղկապուած մեր ժողովուրդի գաւակներուն ամբողջութիւնն է: Երկրորդ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը սոսկ վայր չէ, այլ՝ իր էութեամբ ու կոչումով հաւատքի վկայութիւն է ու ժողովրդանուէր ծառայութիւն: Երրորդ, Կաթողիկոսարանը սոսկ վարչական կեդրոն չէ, այլ՝ իր թեմերով ու ժողովուրդով Կաթողիկոսութիւնն է: Ոչ միայն Մեր պատգամներուն համբով յաճախակի կերպով շեշտեցինք այս երեք սկզբունքներուն կենսական կարեւորութիւնը, այլ փորձեցինք գանոնք կեանքի ու գործի վերածել Մեր նախաձեռնած ծրագիրներուն, կատարած աշխատանքներուն ու ծաւալած փոխ-յարաբերութիւններուն համբով:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կեանքին ու վկայութեան վրայ նետուած հպանցիկ ակնարկն իսկ բաւարար է ըմբռնելու, հոգեւոր ու ազգային այս կեդրոնին կողմէ կատարուող բազմատարած առաքելութեան ու լայնածաւալ ծառայութեան հարագատ բնոյթը, իւրայատուկ շեշտը ու նշմարիտ նպատակը: Իր բազմազանութեամբ ու այլազանութեամբ, իր խորքով ու ծաւալով, իր որակով ու քանակով փաստօրէն պետութեան մը համագոր գործ է որ կը կատարուի Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ: Կաթողիկոսարանին կողմէ կատարուող ծառայութիւնը հաւաքական միգի արդիւնք է, ուր ներկայ են հոգեւորական թէ աշխարհական, ժողովական թէ պաշտօնեայ, իւրաքանչիւրը բան մը դնելով, Աւետարանի բառերով՝ **«գոյի չափ զկեանս իւր»** (Մր 12.44), ազգին ու եկեղեցւոյ ծառայութեան սրբազան գանձանակին մէջ: Եւ ինչ որ կը փորձենք կատարել ո՛չ պարագայական է եւ ոչ ժամանակավրէպ, այլ ընդառաջում է մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս յառաջացող մտահոգութիւններուն ու հրամայականներուն: Արդարեւ, մեծ ակնկալութիւններ ունի մեր ժողովուրդը դարաւոր այս Սուրբ Աթոռէն: Չենք կրնար, իրաւունք չունինք անտեսելու մեր ժողովուրդին տակաւ աճող կարիքներն ու սպասումները: Չենք կրնար, իրաւունք չունինք լուռ ու անտարբեր մնալու մեր ժողովուրդը յուզող տեղական կամ համահայկական խնդիրներուն ու մարտահրաւերներուն նկատմամբ: Եկեղեցին իր պատերէն անդին՝ պէտք է երթայ ժողովուրդին, նոյնանայ իր ժողովուրդի տագնապներուն ու երազներուն հետ, բարձրագոյն աստիճանի նուիրումով ծառայելով ժողովուրդին ու դառնալով նշմարիտ ու քաջ հովիւր ժողովուրդին, որ Աւետարանի բացատրութեամբ՝ **«գանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց»** (Յհ 10.11):

Ա՛յս գիտակցութեամբ ու տեսիլով Դպրեվանքին մէջ կը կազմաւորուին մեր հոգեւորականները: Ա՛յս հաւատով ու նուիրումով մեր միա-

բանները կը կատարեն իրենց առաքելութիւնը ժողովուրդի կեանքէն ներս: Հո՛ւ է, յանձնառու ու նպատակասլաց ծառայութեան մէջ, Հայրապետական այս Սուրբ Աթոռին հօգրութիւնը ու մեծութիւնը, վարկը ու որակը: Հետեւաբար, հարկ է ըլլալ նախանձախնդիր ու խստապահանջ այս Սուրբ Աթոռին ծառայութեան նկատմամբ:

Կաթողիկոսարանի ծառայութիւնը ժողովուրդին ուղղուած ըլլալով, միշտ ենթակայ է վերատեսութեան ու վերաքննութեան՝ նկատի ունենալով ներկայ աշխարհի յարափոփոխ պայմանները եւ անոնց անմիջականօրէն ենթակայ ու տարբեր միջավայրերու մէջ ապրող մեր գաղութները: Անհրաժեշտ է հետեւաբար, համապարփակ հայեցակէտով ու արժեչափով քննել ու արժեւորել մեր Աթոռին ծառայական առաքելութիւնը: Անհրաժեշտ է նաեւ, որ մեր մօտեցումը ըլլայ ապագայատեսիլ. այլ խօսքով, կատարուածէն անդին պէտք է մեր միտքերը սեւեռենք կատարելիքին եւ երէկէն՝ վաղուան վրայ: Ա՛յս հայեցակէտով դիտելով մեր ժողովուրդի ներկայ կեանքը, եւ այդ կեանքէն ներս մեր եկեղեցւոյ ու յատկապէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան իւրայատուկ դերը, պիտի ուզենք երեք բնագաւառներ մատնանշել, որոնք, Մեր կարծիքով պէտք է դառնան մեր Սուրբ Աթոռին յառաջիկայ շրջանի առաքելութեան ու ծառայութեան կիզակէտը.—

1.— Հարկ է Սփիւռք մղել դէպի վերակազմակերպում ու վերակենսաւորում:

Ցեղասպանութենէն ետք, երբ մեր ժողովուրդը պարտադրաբար Սփիւռք դարձաւ, իր կեանքը վերակազմակերպեց՝ կրօնական, կրթական, մշակութային ու ազգային կառոյցներուն շուրջ: Սփիւռքը շուտով դարձաւ մեր հաւաքական գոյապայքարին ու պահանջատիրութեան ամուր կոուսնը: Այսօր, սակայն, Սփիւռքը ներքին մաշումի ու գունաթափումի մէջ է՝ հակառակ իր ստեղծած բազմազան ու այլազան կառոյցներուն, իր ունեցած տնտեսական լայն կարելիութիւններուն ու Հայաստանէն արտագաղթի մնայուն հոսքին: Համաշխարհայնացումը իր արժէքներով ու արժեչափերով, կենցաղակերպով ու մշակոյթով սկսած է մեր ինքնութեան արմատները կրծել, մեր ինքնահասկացողութիւնը աղօտել, մեր գաղութներուն ներուժը ջլատել: Այս վտանգին դիմաց, մեր գաղութները ընդհանրապէս ինքնակղզիացման մէջ կը փորձեն տեսնել իրենց ապահովութիւնը, սոսկ եղածը պահելուն մէջ կը փնտրեն իրենց պաշտպանութիւնը ու անցեալին նայելուն մէջ կը փորձեն տեսնել իրենց ինքնութեան պահպանումը: Նման մտածելակերպ ու գործելակերպ Սփիւռքը պիտի առաջնորդէ դէպի ինքնափայլում, եթէ ան շուտով համաշխարհայնացած աշխարհի իրականութիւններուն ու մարտահրաւերներուն համահունչ միջոցներուն դիմելով վերակազմակերպումի ու վերակենսաւորումի հաւաքական ընթացք չնշդէ՝ իր մարդկային, հոգեմտաւոր ու նիւթական կարողականութեան ամբողջական ներոյժով ու լարումով:

Այս ծիրէն ներս Մեր մտածման սեւեռակէտը կ'ուզենք դարձնել մեր թեմերը: Արդարեւ, մեր թեմերուն կազմակերպչական ներքին դրուածքը ու աշխոյժ գործունէութիւնը անկասկած արժանի է յատուկ ուշադրութեան ու բարձր գնահատանքի: Միաժամանակ սակայն, մեզ շրջապատող յարափոփոխ պայմաններուն ու նոր մարտահրաւերներուն դիմաց մեր թեմերը կոչուած են համապատասխան միջոցառումներու դիմելու թէ՛ կազմակերպչական, թէ՛ մարդոյժի եւ թէ ժողովուրդի հոգեւոր ու ազգային կարիքներուն ընդառաջելու իմաստով:

Ժողովուրդի կեանքէն ներս հոգեւոր ու բարոյական արժէքներու կենսագործումը՝ եկեղեցւոյ առաքելութեան վերաշխուժացումով, անյետաձգելի առաջնահերթութիւն է: Արդարեւ, եթէ չկարենանք Հայ ընտանիքի սրբութիւնը պահպանել՝ անոր նուիրական յարկին տակ հոգեւոր ու բարոյական առողջ մթնոլորտի ստեղծումով, եթէ չկարենանք նորահաս սերունդները հայօրէն կազմաւորել՝ Հայ դպրոցէն ներս քրիստոնէական ու հայեցի դաստիարակութիւնը վերակազմակերպելով, եթէ չկարենանք մեր ժողովուրդի վեհ իտէալներով ու ձգտումներով թրծել մեր երիտասարդները՝ ազգային, մարզական ու մշակութային կառոյցներուն շուրջ համախմբելով զանոնք, մեր ազգի ապագան պիտի մթագնի Սփիւռքի մէջ:

Սփիւռքի կազմակերպման ու գոյատեւման մէջ քակտագրական եղաւ դերը եկեղեցւոյ. նո՛նյը պէտք է ըլլայ այսօ՛ր Սփիւռքի վերակազմակերպման ու վերակենսաւորման մէջ: Մեր թեմական կառոյցները ու յատկապէս մեր ծուխերը, որոնք կը կազմեն հիմքը թեմի կամ գաղութի կեանքին, պէտք է դուրս գան իրենց ներամփոփ գոյավիճակէն ու ինքնակեդրոն գործունէութենէն՝ աւետարանչական ու դաստիարակչական առաքելութիւնը ու ազգային ծառայութիւնը դարձնելով իրենց առաքելութեան մղիչ ոյժը: Մեր եկեղեցւոյ ծառայական առաքելութիւնը վերանորոգելու ու կենսագործելու մէջ առանցքային է դերը հոգեւոր դասուն: Հոգեւորականն է որ մեր եկեղեցին իր աստուածային խորհուրդով ու քրիստոսաւանդ պատգամով, իր պայծառակերպիչ առաքելութեամբ ու ազգակերտ ծառայութեամբ պիտի տանի ժողովուրդին: Հետեւաբար, հոգեւորականի պատրաստութիւնը մեր Սուրբ Աթոռին համար միշտ կը մնայ առաջնահերթութիւն: Մեր Միաբանութեան թիւր շուտով պիտի հասնի 56-ի: Թիւէն աւելի մենք պիտի շարունակենք որակի՛ն վրայ շեշտը դնել: Դժբախտաբար սակայն, Քահանայ Հայրերու ներկայ պատկերը, քանակի թէ որակի իմաստով, չի համապատասխաներ մեր կեանքի պայմաններուն ու պահանջներուն: Մեր թեմերը կարեւոր դեր ունին այս մտահոգիչ կացութիւնը դարմանելու մէջ:

Տարբեր միջավայրերու մէջ ապրելով մեր թեմերը բնականաբար տարբեր կարիքներ ու մարտահրաւերներ կը դիմագրաւեն: Տարբերութիւնները պահելով հանդերձ հասարակաց մտահոգութիւններուն ու խնդիրներուն նկատմամբ, հարկ է որդեգրել ընդհանրական ու հաւաքական մօտեցում: Մեր թեմերը հեռու պէտք է մնան ինքնակեդրոն գոյավիճակի ու ինքնա-

նպատակ գործունեության առաջնորդող գործելակերպերէ: Տեղականը ու համահայկականը, ապակեդրոնացեալ ու համարատու գործելակերպերը պէտք է իրարու հետ սերտօրէն ներդաշնակուին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համայնական կեանքին ու առաքելութեան ծիրէն ներս: Նման մօտեցում առաւել որակ ու կենսունակութիւն պիտի տայ թեմերու կեանքին ու գործունեության, ինչպէս նաեւ առաւել հզօրութիւն՝ մեր Սուրբ Աթոռին առաքելութեան:

2.— Հարկ է երիտասարդութիւնը շաղախել մեր հոգեւոր, բարոյական ու ազգային արժէքներով:

Մեր պատգամներուն, հրատարակութիւններուն եւ ընդհանրապէս աշխատանքներուն մէջ կեդրոնական տեղ եմք յատկացուցած երիտասարդութեան՝ գայն նկատելով ո՛չ թէ սոսկ մեր ապագան, այլ՝ մեր ներկա՛ն: Անցեալ Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին առանձին նիստ յատկացուցինք երիտասարդութեան. նաեւ ներկայ Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն է երիտասարդութիւնը: Երիտասարդութեան յատուկ բաժանմունք հաստատեցինք Կաթողիկոսարանէն ներս: Նո՛յնը թելադրեցինք մեր թեմերուն: Համագումարներ, հանդիպումներ ու դասախօսութիւններ կազմակերպեցինք: Հակառակ այս կարեւոր նախաձեռնութիւններուն, Մեր արժեւորումով, արդիւնքը ցարդ բաւարար չէ:

Արդարեւ, ամէն բան վարդազոյն տեսնելու եւ փոքր յաջողութիւնները մեծ իրագործումներու պատմութեանով ներկայացնելու փորձութենէն մեր Սուրբ Աթոռը միշտ հեռու է մնացած: Գիտե՛նք, որ իրատեսութիւնը կրնայ յոռտեսութեան առաջնորդել: Միաժամանակ կը հաւատանք, որ իրապաշտ մօտեցումը ու ինքնաբերական ոգին կը կազմեն լուրջ աշխատանքին իրաւարժեչափը ու յաջողութեան գաղտնիքը: Լայն չափով տեղեակ ըլլալով մեր թեմերու ներքին կեանքին ու քաջածանօթ ըլլալով ընդհանրապէս Սփիւռքին, կրնանք անվարան հաստատել, որ այսօր մեր երիտասարդութեան պարզած պատկերը մտահոգիչ է: Երիտասարդութիւնը ընդհանրապէս մեր կեանքի լուսանցքին վրայ է, ոմանք նոյնիսկ՝ լուսանցքէն դուրս: Եթէ այսօր երիտասարդութիւնը մեր կեանքին մէջ ներառող ազդու միջոցներու չդիմենք, վաղը կրնայ ո՛ւշ ըլլալ:

Մեր կառոյցները, ներառեալ եկեղեցին, փաստօրէն չեն կրցած կապ պահել արագ ու արմատական փոփոխութեան մէջ գտնուող ներկայ աշխարհի վերիվայրումներուն, հոն յառաջացող հոսանքներուն, փչող հովերուն ու կատարուող զարգացումներուն անմիջականօրէն հաղորդ մեր երիտասարդութեան հետ: Արդարեւ, անցանկապատ ընկերութեան մաս կազմող Հայ երիտասարդը ինչպէ՞ս պիտի կարենայ իր ինքնութիւնը պաշտպանել: Համաշխարհայնացման մշակոյթին ազդեցութեան տակ ապրող Հայ երիտասարդը ինչպէ՞ս պիտի կարենայ կառչած մնալ իր մշակութային ար-

Ժժհներուն: Ընտանիքի բոլորովին տարբեր հասկացողութեան լայն տեղ տուող ներկայ ընկերութեան մէջ, Հայ երիտասարդը ինչպէ՞ս պիտի կարենայ պահպանել Հայ ընտանիքի կառոյցը, սրբութիւնն ու կոչումը, որպէս հիմքը իր ազգային գոյութեան: Տեսական հարցադրումներ չեն ասոնք, այլ՝ մեր աօրեային հետ աղերս ունեցող լուրջ մտահոգութիւններ: Եթէ Մեր մատնանշած երեւոյթները երէկ յատուկ էին միայն արեւմտեան ընկերութեան մէջ ապրող Հայ երիտասարդին, այսօր անոնք մաս կը կազմեն նա՛եւ Միջին Արեւելքին մէջ ապրող Հայ երիտասարդի կեանքին:

Այս մտահոգիչ երեւոյթները կը ստիպեն մեզ, որ Հայ երիտասարդութեան նկատմամբ մեր աւանդական ըմբռնումները վերատեսութեան ենթարկենք եւ փորձենք Հայ երիտասարդը դիտել այսօրուա՛ն ընկերութեան կեանքին մէջ՝ հեռու ամէն տեսակ բացասական ու վանողական մօտեցումներէ: Արդարեւ, ինչպէ՞ս կրնանք Հայ երիտասարդը, առանց կտրելու համաշխարհայնացումի մշակոյթէն, ինչ որ կարելի չէ, ուղղել դէպի Հա՛յ կեանք՝ անոր ներարկելով գէթ մեր հոգեւոր, բարոյական, ազգային ու մշակութային արժէքներու, աւանդութիւններու ու իտէպլներու ոգին: Բնականաբար, սա դիւրին աշխատանք չէ. սակայն մեր եկեղեցւոյ, Հայ ընտանիքին ու Հայ դպրոցին եւ մեր կառոյցներուն համար ան պէտք է դառնայ ամէնօրեայ տագնապ, անյետաճելի առաջնահերթութիւն ու հաւաքական նիզ:

Երիտասարդութեան գործօն մասնակցութիւնը մեր կեանքին՝ կը նշանակէ մեր համայնական կեանքը կազմող կառոյցներուն երիտասարդացում, անոնց մօտեցումներուն մասնագիտականացում եւ անոնց գործելակերպերուն ու գործունէութեան վերանորոգում: Անհրաժեշտ է ձեռքազատուիլ կաղապարուած տեսակէտներէ, զմոսուած մտածողութենէ, սոսկ եղածը պահելու մտավախութենէն եւ մեր կեանքը վերակազմակերպելու ու վերաշխուժացնելու կամքով շաղախուած ու տեսիլքով զսպանակուած ընթացք մշտել: Երիտասարդութեան դերը մշտորոշիչ է այս գծով:

3.— Հարկ է պահանջատիրական մեր պայքարին տալ նոր որակ եւ ուժականութիւն:

Մեր ազգային պահանջատիրութիւնը, Ցեղասպանութեան քանաչումով ու մեր մարդկային ու ազգային իրաւունքներու հատուցումով, եղաւ զօրեղ կոուաններէն մէկը Սփիւռքի ամբողջականութեան պահպանման, անոր գոյատեւման ու հզօրացման: Ո՛չ մէկ ընկրկում ու նահանջ ներելի է մեր պահանջատիրութեան նկատմամբ: Սփիւռքը իր ամուր վնասկամութեան փաստը տուած է ու միշտ պատրաստ է տալու:

Ազգովին կը պատրաստուինք նշելու 20-րդ դարու մարդկային առաջին հաւաքական ոմիրին՝ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակը: Ընթացիկ ամեակ չէ որ պիտի նշենք: Հետեւաբար, սովորական մօտեցումներով պէտք

չէ կազմակերպենք այս վնասողո՞ւմ հանգրուանը մեր ժամանակակից պատմութեան: Աշխարհաբաղա՞նական տարբեր պայմաններով ու շահերով յատկանշուող ներկայ աշխարհին մէջ, 100-ամեակի կազմակերպումը մարտավարական ու ռազմավարական նոր մօտեցում կը պահանջէ:

Առաջին հերթին, անհրաժեշտ է միասնական ոգիով ու միակամ կեցուածքով աշխարհին ներկայանալ: Հո՛ւս է մեր հաւաքական ոյժին աղբիւրը: Յեղասպան թուրքը պէտք է գիտնայ, որ Հայ ժողովուրդի կեանքէն ներս առկայ տարբերութիւնները կը չֆանան համահայկական կշիռք, իմաստ ու նպատակ ունեցող հարցերուն ու մարտահրաւերներուն դիմաց եւ թէ՛ ինք միշտ պիտի ձախողի՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի երբեմն տարբեր շեշտաւորումները բաժանարար որակումներով ներկայացնելու իր նիգիւն մէջ: Միջազգային համայնքը նաեւ պէտք է իմանայ, թէ՛ ամբողջ Հայ ժողովուրդը, Հայաստանի թէ՛ Սփիւռքի մէջ, նո՛յն ու անխախտ կեցուածքը ունի Յեղասպանութեան նկատմամբ:

Երկրորդ, նաեւ հրամայական է որ մենք առաւել վնասկամութեամբ կառչած մնանք մեր ժողովուրդի պահանջատիրութեան: Տասնամեակներ շարունակ մեր ժողովուրդի իրաւունքներու վերատիրացման պայքարին մէջ շեշտեցինք Յեղասպանութեան ֆանաչումը: Ժամանակը հասած է, որ առանց անտեսելու Յեղասպանութեան ֆանաչման հիմնահարցը, յատուկ կարեւորութիւն ընծայենք Յեղասպանութեան հատուցման՝ ֆանաչումը ու հատուցումը նկատելով զիրար լրացնող մէկ ու անբաժանելի ամբողջութիւն: Այս մօտեցումով անցեալ տարի նոյն այս սրահին մէջ կազմակերպեցինք միջազգային համագումար, միջազգային օրէնքի մասնագէտներու ու դատաւորներու մասնակցութեամբ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը պիտի շարունակէ այս գործընթացը: Արդ, այլեւս աւանդական ձեռնարկներու ծիրէն ներս պէտք է սահմանափակենք մեր աշխատանքը: Հարկ է լրջօրէն նկատի ունենալ միջազգային համայնքէն ներս ցեղասպանին ներկայ դիրքը, Յեղասպանութիւնը ժխտող իր լայնածաւալ ու հետեւողական գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ մեզ շրջապատող կրօնա-քաղաքական պայմանները: Եւ աւելի՛ն, անհրաժեշտ է մեր պահանջատիրութիւնը լսելի դարձնել իրաւական ու քաղաքական այնպիսի միջոցներով, որոնք համահունչ են միջազգային օրէնքներուն ու մեծ պետութիւններու աշխարհաբաղա՞նական շահերուն:

Երրորդ, ինչպէս Երեսնի մէջ 100-ամեակի ձեռնարկները համակարգող յանձնաժողովի նիստին ըսինք՝ յիշելը, յիշեցնելը ու պահանջելը պէտք է դառնան միջ ոյժը Յեղասպանութեան 100-ամեակի առիթով կազմակերպուելիք բոլոր աշխատանքներուն: Հայաստանը որպէս պետութիւն, եւ Սփիւռքը որպէս Յեղասպանութեան հետեւանքով սփիւռքացած ժողովուրդ, բնականաբար տարբեր շեշտով ու ոճով հարկ է որ արժեւորեն այս անկիւնադարձային հանգրուանը մեր պատմութեան: Սակայն, անհրաժեշտ է որ Հայաստան ու Սփիւռք պատմական, իրաւական ու պահանջատիրական

նո՛յն ենթահողին վրայ կանգնած նո՛յն ուղղուածութեան մէջ ըլլան՝ ներքին ներդաշնակութիւն յառաջացնելով իրենց երբեմն տարբեր շեշտաւորումներուն միջեւ: Այս բոլորէն առաջ ու վեր, մեր սպասումն է որ 100-ամեակի առիթով Հայաստանի պետութիւնը Ցեղասպանութեան փանաչման պահանջով դիմէ Միջազգային Արդարութեան Ատեան (International Court of Justice): Նման քայլ, վստահաբար կարելոր նուաճում պիտի ըլլայ մեր պահանջատիրական պայքարին մէջ:

Ցեղասպանութիւնը ապրած եւ իր Կաթողիկոսական կայքէն ափսորուած ծերունագարդ Սահակ Կաթողիկոս Հայ Ժողովուրդի կեանքին ամէնէն ողբերգական պայմաններուն մէջ իր պահանջատիրական ձայնը բարձրացուց: Նո՛յնը կատարեցին իրեն յաջորդող մեր Հայրապետները: Նո՛յնը պիտի շարունակենք կատարել Մե՛նք՝ յանուն իրաւագրկուած մեր ժողովուրդին ու իր սրբազան դատին:

Իր ժողովուրդի մտահոգութիւններուն ու մարտահրաւերներուն, պայքարին ու պահանջատիրութեան հետ ինքզինք նոյնացուցած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը պիտի շարունակէ մնալ՝ վերանորոգ հաւատֆով, նուիրումով ու տեսիլքով,

Հոգեւոր, բարոյական ու ազգային արժէքներու ու իտէալներու աննկուն առաքեալը.

Համահայկական մտածողութեան առաջընթաց ջահակիրը.

Ազգային միասնականութեան ջերմ ջատագովը.

Իր ժողովուրդի բռնաբարուած իրաւունքներուն քաջ պաշտպանը:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

12-15 ՅՈՒՆԻՍ 2013

ԱՆԹԻԼԻԱՍ, ԼԻԲԱՆԱՆ

Չորեքշաբթի 12 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ բացումը կատարուեցաւ ու ընթացք առաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը Անթիլիասի Մայրավանքի Վեհաբանի Դահլիճին մէջ: Սոյն ժողովը չորս տարին մէկ անգամ կը գումարուի, արժեւորում կը կատարէ անցնող շրջանի գործունէութեան, եւ Միաբանութենէն ու Թեմերէն ընտրուած պատգամաւորներու աշխոյժ մասնակցութեամբ նոր ուղիներ կ'որոնէ Ս. Աթոռի գործունէութիւնը առաւել աշխուժացնելու համար, ի խնդիր Հայ եկեղեցւոյ ու մեր ժողովուրդի կեանքի ծաղկումին:

Բացման նիստին, յետ դիւանի ընտրութեան եւ օրակարգի ու ժամանակացոյցի որդեգրման, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը տուաւ իր Հայրապետական պատգամը: Նորին Սրբութիւնը իր պատգամին մէջ անդրադարձաւ ժողովուրդի սպասումներուն մասին, ըսելով. «Մեծ ակնկալութիւններ ունի մեր ժողովուրդը դարաւոր այս Սուրբ Աթոռէն: Ձեռք կրնար, իրաւունք չունինք անտեսելու մեր ժողովուրդին տակաւ ահող կարիքներն ու սպասումները: Ձեռք կրնար, իրաւունք չունինք լուռ ու անտարբեր մնալու մեր ժողովուրդը յուզող տեղական կամ համահայկական խնդիրներուն ու մարտահրաւերներուն նկատմամբ»: Ապա, Վեհափառ Հայրապետը գլխաւոր երեք կէտերու մասին անդրադարձաւ.-

- 1) Սփիւռքը վերակազմակերպել ու վերակենսաւորել:
- 2) Երիտասարդութիւնը շաղախել մեր հոգեւոր, բարոյական ու ազգային արժէքներով:
- 3) Պահանջատիրական պայքարին նոր որակ եւ ուժականութիւն տալ:

Սփիւռքը վերակազմակերպելու եւ վերակենսաւորելու մասին խօսելով, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ. «Սփիւռքի կազմակերպման ու գոյատեւման մէջ քակտագրական եղաւ դերը եկեղեցւոյ. նոյնը պէտք է ըլլայ այսօր Սփիւռքի վերակազմակերպման ու վերակենսաւորման մէջ: Մեր թեմական կառոյցները ու յատկապէս մեր ծուխերը, որոնք կը կազմեն հիմքը ունէ թեմի կամ գաղութի կեանքին, պէտք է դուրս գան իրենց ներամփոփ գոյավիճակէն ու ինքնակեդրոն գործունէութենէն՝ աւետարանչական ու դաստիարակչական առաքելութիւնն ու ազգային ծառայութիւնը դարձնելով իրենց առաքելութեան մղիչ ոյժը»:

Երիտասարդութիւնը մեր կեանքին մէջ ներկայութիւն դարձնելու մասին անդրադառնալով, Նորին Սրբութիւնը ըսաւ. «Երիտասարդութեան գործօն մասնակցութիւնը

մեր կեանքին՝ կը նշանակէ մեր համայնական կեանքը կազմող կառոյցներուն երիտասարդացում, անոնց մօտեցումներուն մասնագիտականացում եւ անոնց գործելակերպերուն ու գործունէութեան վերանորոգում: Անհրաժեշտ է ձեռքադրուիլ կադապարաւած տեսակետներէ, գմոսուած մտածողութենէ, սոսկ եղածը պահելու մտավախութենէն եւ մեր կեանքը վերակազմակերպելու ու վերաշխուժացնելու կամքով շաղախուած ու տեսիլքով զսպանակուած ընթացք նշդել: Նրիտասարդութեան դերը նշդորոշիչ է այս գծով»:

Իր պատգամին վերջին բաժինով Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ պահանջատիրութեան անհրաժեշտութեան, ու մանաւանդ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ունեցած դերին մասին, եւ հաստատում կատարելով ըսաւ. «Ցեղասպանութիւնը ապրած եւ իր Կաթողիկոսական կայքէն ախորում ծերունագարդ Սահակ Կաթողիկոս Հայ ժողովուրդի կեանքի ամէնէն ողբերգական պայմաններուն մէջ իր պահանջատիրական ձայնը բարձրացուց: Նոյնը կատարեցին իրեն յաջորդող մեր Հայրապետները: Նոյնը պիտի շարունակենք կատարել Մե՛նք՝ յանուն իրաւագրկուած մեր ժողովուրդին ու իր սրբազան դատին:

Իր ժողովուրդի մտահոգութիւններուն ու մարտահրաւերներուն, պայքարին ու պահանջատիրութեան հետ ինքզինք նոյնացուցած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, պիտի շարունակէ մնալ՝ վերանորոգ հաւատքով, նուիրումով ու տեսիլքով,

Հոգեւոր, բարոյական ու ազգային արժէքներու ու իտէպներու աննկուն առաքելքը,

Համահայկական մտածողութեան առաջընթաց ջահակիրը,

Ազգային միասնականութեան ջերմ ջատագովը,

Իր ժողովուրդի բունաբարուած իրաւունքներուն քաջ պաշտպանը»:

Ժողովի երկրորդ նիստը յատկացուեցաւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական Ժողովի ատենագրութեան ներկայացման՝ տեսապնակի ճամբով, որ ամփոփ գիծերու մէջ տեսալսողական միջոցով պատկերացում տուաւ կատարուած աշխատանքներու մասին անցնող քառամեակին, որ քաղուած էր աւելի քան 150 էջերէ բաղկացած ընդարձակ տեղեկագիրէն: Ապա, յաջորդական երկու նիստերով տեղի ունեցաւ քննարկումը սոյն տեղեկագիրին: Արտայայտուած գաղափարներն ու արծարծուած մտածումները կը միտէին կրօնական դաստիարակութեան զարկ տալ,

նախանձախնդրութեամբ մօտենալով մեր եկեղեցւոյ արժէքներուն, յատկապէս որոնելու համար միջոցներ՝ երիտասարդութիւնը եկեղեցւոյ մօտեցնելու, ինչպէս նաեւ խօսուեցաւ ու բացատրուեցին տրուեցան, սկզբունքով յառաջիկայ Սեպտեմբերին Ս. Էջմիածինի մէջ, երկու Գահակալներու՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ-ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա-ի նախագահութեամբ գումարուելիք Եպիսկոպոսական Ժողովի մասին:

Ժողովը դրականօրէն արտայայտուեցաւ այն բոլոր աշխատանքներուն մասին, որոնք մեր եկեղեցին կը բանան օտարներուն, ծանօթացնելով մեր արժէքները, յատկապէս միջ-եկեղեցական յարաբերութեանց կալուածէն ներս:

Հայ եկեղեցւոյ բարեկարգութեան, Էջմիածին-Անթիլիաս փոխ-յարաբերութեան, Հայ Ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպանութեան, Հայ երիտասարդութեան նկատմամբ հոգածութեան, Հայ յարանուանութեանց հետ յարաբերութեանց եւ իւրաքանչիւր տարին Կաթողիկոսութեան կողմէ յատուկ լուսարձակի տակ բերելու աշխատանքները դրական որակուեցան, հակառակ սահմանափակ մարդոյթին ու նիւթական համեստ պայմաններուն:

Օրուան վերջին նիստը յատկացուեցաւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովի ատենագրութեան ներկայացման՝ տեսապնակի ճամբով, որ ամփոփ գիծերու մէջ տեսալսողական միջոցով պատկերացում տուաւ կատարուած աշխատանքներու մասին անցնող քառամեակին, որ քաղուած էր մօտ 140 էջերէ բաղկացած ընդարձակ տեղեկագիրէն:

Երկրորդ օրը, 13 Յունիս 2013-ին առաւօտուն Տէրունական Աղօթքով ու Վեհափառ Հայրապետին օրհնութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը շարունակեց իր աշխատանքները, գլխաւորաբար կեդրոնանալով Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովի տեղեկագիրին վրայ:

Իրերայաջորդ նիստերով նաեւ քննարկուեց տեղի ունեցաւ տպագրուած լայնածաւալ տեղեկագիրին, որ կ'ընդգրկէր Քաղաքական Ժողովին իրագործած ծրագիրները, սկսելով ազգային, տեղական մակարդակէն, մինչեւ համասփիւռքեան, համահայկական ու միջազգային մակարդակը: Ժողովականները իրենց հարցումները ուղղեցին Քաղաքական Ժողովի անդամներուն եւ իրենց հարցումներուն պատասխանները ստացան:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի Հայրապետական օրհնութեամբ Քաղաքական Ժողովին կողմէ կատարուած աշխատանքներուն գծով, ամբողջական արժեւորումը տեղի ունեցաւ Ազգ. Ընդհ. Ժողովի մասնակիցներուն կողմէ, յատկապէս գնահատելով սահմանափակ մարդոյթով ու նիւթական նուազագոյն կարելիութիւններով իրագործուած հսկայական ծրագիրները:

Ապա, յատուկ կերպով խօսուեցաւ հետեւեալ կէտերու մասին.-

1) Արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան Յանձնախումբի մասին, թէ ինչ հեռանկարներ կան իրագործելիք, ինչպէս նաեւ ազգային վարժարաններէն ներս կրօնի դասաւանդման մասին:

2) Մնայուն հիմնադրամ յառաջացնելու գաղափարը կը մնայ անհրաժեշտ ու այժմէական: Նորին Սրբութիւնը այս ուղղութեամբ լայն բացատրութիւն տուաւ եւ

չեչտեց անհրաժեշտութիւնը մնայուն հիմնադրամ ունենալու, որպէսզի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը տնտեսական զժուարութիւններ չունենայ:

3) Հայկական պահանջատրութեան գծով, Վեհափառ Հայրապետին միջազգային տարողութեամբ կատարած աշխատանքը, եւ Կաթողիկոսարանէն ներս թէ դուրս տեղի ունեցած միջազգային գիտաժողովները լուսարձակի տակ բերին Կիլիկեան Ս. Աթոռին հետեւողականութիւնը այս առնչութեամբ: Անդրադարձ եղաւ ներկայ տարուոյս Ապրիլ 24-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ-ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա-ի միատեղ ստորագրած պահանջագրի մասին: Տակաւին, խօսուեցաւ Յեղասպանութեան 100-ամեակին իրագործուելիք ծրագիրներու ու նպատակներու մասին: Այս ծիրէն ներս նաեւ խօսուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նախաձեռնութեամբ, Ղարաբաղի մէջ կառուցուած «Նոր Կիլիկիա» գիւղի մասին:

4) Սուրիահայ Գաղութի մասին յատուկ կերպով խօսուեցաւ եւ բացատրութիւններ տրուեցան Սուրիոյ ներկայ կացութեան եւ սուրիահայութեան դիմագրաւած զժուարութիւններուն մասին, եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ու պատկան թեմերու միջոցաւ կատարուած օժանդակութիւններուն: Վեհափառ Հայրապետը յատուկ կերպով եւ մանրամասնօրէն բացատրութիւններ տուաւ սուրիահայութեան օժանդակութեան համար հաւաքուած նիւթական գումարներուն եւ անոնց գործուղման մասին: Նորին Սրբութիւնը ըսաւ. «Ամբողջական նուիրումով պիտի շարունակենք աջակցիլ ու օժանդակել սուրիահայութեան»:

5) Յունաստանի տնտեսական վիճակի տագնապի մասին ալ խօսուեցաւ, յատկապէս մեր յունահայ թեմին կրած ազդեցութիւնը այդ տագնապէն: Յունաստանի պատգամաւորներէն մին, մանրամասնօրէն բացատրութիւններ տուաւ այդ ուղղութեամբ եւ խօսեցաւ թեմին դիմագրաւած զժուարութիւններու մասին:

6) Անթրիլիաս-էջմիածին փոխ-յարարբերութեանց հարցը եւս մասնաւոր կերպով օրակարգի նիւթ դարձաւ յոնթացս ժողովի: Այս գծով, կրկին անգամ վերահաստատուեցաւ մեր Ս. Աթոռին յանձնառութիւնը՝ եղբայրական ոգիով շարունակել գործակցութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հետ, ի խնդիր մեր եկեղեցւոյ ու ազգի ներքին միասնականութեան պահպանման:

7) Հայաստանի պետութեան հետ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գործակցութիւնը եղաւ սիրալիր: Մեր Ս. Աթոռին ազգային թէ՛ միջազգային գործունէութիւնը ու արժէքը ծանօթ է Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ գնահատուած անոնց կողմէ:

8) Խօսուեցաւ նաեւ Ս. Աթոռին կողմէ իրագործուած շինարարական ծրագիրներուն, թէ՛ Կաթողիկոսութեան պատկանող կալուածներուն վրայ կատարուածներուն եւ թէ՛ Ղարաբաղի մէջ «Նոր Կիլիկիա» գիւղի շինութեան: Անդրադարձ կատարուեցաւ նաեւ արդէն իսկ կատարուած որոշ շինարարական աշխատանքներուն, որոնք կ'իրագործուին մեր թեմերուն, ինչպէս նաեւ ազգային բարերարներու գործակցութեամբ ու աջակցութեամբ: Շինարարական գլխաւոր աշխատանքներէն են, Անթրիլիասի Մայրավանքին մէջ կանգնած Ապրիլեան Նահատակներու Յուշարձանի վերանորոգումը. Պիքֆայայի մէջ Միարանական շէնքի կառուցում, Ապրիլեան Նահատակներու Խորանի կառուցում, Ապրիլեան Յուշարձանի շրջապատի վերադասաւորում, ինչպէս նաեւ Ճիպէյլի մէջ՝ Թուշնոց Բոյնի ամէնէն հին շինութիւնը Յեղասպանութեան Թանգարանի վերածելու ծրագիրը:

Վեհափառ Հայրապետը ընդհանուր արժեւորում կատարելով կատարուած քննարկումներուն, իր խօսքը ամփոփեց հետեւեալ երկու մտածումներով.-

«ա) Մեր կատարած գործը առաքելութիւն է: Մենք գնահատականի կարիք չունինք, արժեւորումի կարիքն ունինք, որպէսզի մեր կատարած գործը ըլլայ աւելի կատարեալ ու արդիւնաւետ:

բ) Մեր կատարած գործը չի՛ սահմանափակուիր որոշ շրջագծի կամ որոշ թեմերու նեղ սահմաններուն մէջ, այլ՝ համահայկական տարողութիւն ունի: Այս հայեցակէտով հարկ է մօտենալ մեր Ս. Աթոռին առաքելութեան:

Ազգային Ընդհանուր Ժողովի երկրորդ օրը միայն կատարուած աշխատանքի վերարժեւորում չեղաւ, այլ՝ բոլոր հարցերուն քննարկումէն բխած նոր ուղղութիւններ ճշգրտմի առիթ եղաւ:

Երկրորդ օրուան ժամանակացոյցին մէջ երկու նիստեր յատկացուած էին.-

ա) Հայ ժողովուրդի իրաւունքներու հետապնդումի եւ Յեղասպանութեան 100-ամեակի ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքներուն:

բ) Սուրիահայրութեան ներկայ կացութեան մասին Բերիոյ Հայոց Թեմէն ղրկուած գեկոյցին, եւ սուրիահայրութեան մասին պատրաստուած բանաձեւի ընթերցումին:

գ) Քրիստոնէական Դաստիարակութեան գրասենեակին կատարած աշխատանքներուն:

Իւրաքանչիւր գեկոյցի աւարտին, կատարուեցան քննարկումներ եւ լուսարանութիւններ:

Երկրորդ օրուան ժողովական նիստերու աւարտին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին գլխաւորութեամբ, Միաբաններն ու ժողովականները բարձրացան Պիքֆայա՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սիրտը հանդիսացող Դպրեվանքը, ուր ներկայ գտնուեցան Կաթողիկոսութեան «Շնորհալի» երգչախումբի՝ Հայ Մօր տարուան առիթով հրամցուցած համերգին եւ Դպրեվանքի Ամավերջի հանդէսին:

14 Յունիս 2013-ի առաւօտուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը շարունակեց իր աշխատանքները:

Առաջին նիստը յատկացուած էր երիտասարդութեան: Ներկայացուած երկու գեկոյցներէն ետք, ժողովականները հարցումներ հարցուցին ու ստացան պատասխաններ: Լայնօրէն անդրադարձ եղաւ, թէ ներկայիս ինչպէս կարելի է երիտասարդութիւնը մասնակից դարձնել մեր կեանքին, հայկական իրականութենէն հեռացած երիտասարդները ինչ կերպով կարելի է կրկին անդամ մտնենք մեր իրականութեան, երիտասարդական ֆորումներ յառաջացնել, համալսարանական ուսում ունեցող երիտասարդները ինչպէս կարելի է ներառել մեր եկեղեցւոյ հովանիին տակ ու օգտուիլ անոնց ուսումէն ու փորձառութենէն: Այս առիթով, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառն ալ յատուկ կերպով անդրադարձաւ երիտասարդութեան մասին, ու ըսաւ. «Պէտք է որ երիտասարդութիւնը ներկայութիւն դարձնենք մեր կեանքին մէջ: Պէտք է ճիշդ ձեւերը գտնենք երիտասարդութեան հետ երկխօսութեան մէջ մտնելու: Անցած է հրահանգելու ժամանակը: Պէտք է երկխօսութեան նամբով խօսինք երիտասարդութեան հետ: Ի՞նչ է Հայ երիտասարդին ինքնութեան հասկացողութիւնը: Ինքնութիւնը ինքնանպատակ ու ինքնավարութեան չէ: Հայ ըլլալ կը նշանակէ մասնակից դառնալ մեր կեանքին: Երիտասարդութեան դիմաց մեր կեանքին բոլոր դռները պէտք է բացուին: Մեր կեանքին մասնակցիլ, կը նշանակէ ղեկավարութեան մաս կազմել: Մեր երիտասարդները այսօր իրենց քննական

ու մասնագիտական մօտեցումներով, հարցադրումներով ու առաջարկներով պիտի վերանորոգեն մեր կեանքը»:

Ժողովի առաջին նիստի աւարտին, Նորին Սրբութիւնը իր խօսքը եզրակացուց, ըսելով: «Պէտք է բացասական դառնանք: Մեր հաւաքական կեանքին փաստօրէն մասնակից է երիտասարդութիւնը: Սակայն անոր ներկայութիւնը պէտք է աւելի գործօն ու ամբողջական դարձնենք: Երկար տարիներ մեր կառոյցներուն առնչուած իտէալներու, սկզբունքներու ու աւանդութիւններու շուրջ կազմաւորեցինք մեր երիտասարդները: Համահայկական արժէքներու համակարգին շուրջ պէտք է համախմբենք մեր երիտասարդութիւնը: Սակայն, մեր համահայկական արժէքներու համակարգը պէտք է սերտ երկխօսութեան մէջ ըլլայ համամարդկային արժէքներու համակարգին հետ: Նեղ օղակներու մէջ չեն կրնար մնալ երիտասարդները. փակ դռներու առջեւ չեն կրնար սպասել երիտասարդները. անոնք մասնակից են համաշխարհայնացած աշխարհի մշակոյթին: Հետեւաբար, Հայ երիտասարդութեան կազմաւորման մեր ռազմավարութիւնը եւ մարտավարութիւնը պէտք է վերատեսուութեան ենթարկենք»:

Հայեցի դաստիարակութեան գծով երկու զեկոյցներ ներկայացուցան, ուր յատուկ կերպով անդրադարձ կատարուեցաւ հայապահպանման կարեւորութեան, Հայ դպրոցին եւ հայերէնաւանդ Հայ ուսուցիչին առանցքային դերակատարութիւնը շեշտելով, եւ մանաւանդ վերջերս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին ջանքերով յառաջացած Արեւմտահայերէն Լեզուի պահպանման Յանձնախումբի մասին: Ժողովականները իրենց հարցումներով, քննարկումներով ու առաջարկներով հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտեցին: **Նիստի աւարտին, Նորին Սրբութիւնը ընդհանուր բացատրութիւններ տալով, իր խօսքը եզրափակեց ըսելով.** «Ներքին բախում գոյութիւն ունի մեր աւանդական մտայնութեան եւ ներկայ երիտասարդութեան մօտեցումներուն միջեւ: Ի՞նչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ Սփիւռքի մէջ: Ո՞վ է Հայը: Ի՞նչ արժէքներու շուրջ պէտք է ձեւաւորենք Հայ երիտասարդը: Սփիւռքի մէջ Հայ ըլլալը որոշումի հարց է: Մենք Սփիւռքին մէջ որոշեցինք Հայ ըլլալ ու Հայ մնալ, եւ այդ ուղղութեամբ կառոյցներ ու հաստատութիւններ հիմնեցինք, եւ ամբողջական նուիրումով պայքարեցանք որպէսզի պահենք մեր ինքնութիւնը: Հայ ըլլալը ամենօրեայ տագնապ է: Պէտք է պատկանելիութեան զգացումը ամրապնդենք մեր երիտասարդութեան մօտ: Պատկանելիութիւնը տեսական յղացք է: Պատկանելիութիւնը մասնակցութեամբ պէտք է թարգմանուի եւ գործնապէս արտայայտուի մեր հաւաքական կեանքին մէջ: Հետեւաբար, մեր կրթական կառոյցներէն ներս անհրաժեշտ է որ մարդակերտումի ու հայակերտումի մեր հին մեթոտները լուրջ վերափոխութեան ենթարկենք»:

Նիստէն ետք, ընթերցուեցաւ սուրբահայութեան ի նպաստ յայտարարութիւն մը, «Սուրբահայութեան օժանդակութիւնը համագգային պարտականութիւն է» խորագիրով: **Յայտարարութեան ընթերցումէն ետք կատարուեցան քննարկումներ յայտարարութեան գծով:**

Երրորդ նիստը յատկացուած էր միջ-եկեղեցական եւ միջ-կրօնական յարաբերութեանց: Երկու զեկոյցներ ներկայացուցան, ուր մանրամասնօրէն նշուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան աշխոյժ դերակատարութիւնը միջ-եկեղեցական ու միջ-կրօնական գործունէութեան մէջ, յանձինս՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ

Հայրապետին ու Կիլիկեան Միաբանութեան: Ներկայացուած գեկոյցներէն ետք քննարկումներ կատարուեցան, եւ միջ-եկեղեցական ու միջ-կրօնական գործունէութեան ծիրը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան աշխարհագրական դիրքէն մեկնած յատկապէս, կարեւոր նկատուեցաւ յատկապէս քրիստոնեայ-խալամ երկխօսութեան ծիրէն ներս: այս վերջին կէտին մասին, Նորին Սրբութիւնը մանրամասնօրէն բացատրութիւններ տուաւ ժողովականներուն, յատկացնելով թէ ինչ բանի վրայ կը կայանայ քրիստոնեայ-խալամ երկխօսութիւնը, ըսելով. «Այս երկխօսութիւնները չեն միտիր աստուածաբանական հարցերու մասին քննարկումներ կատարելու, այլ՝ կը միտին փոխադարձ հասկացողութիւն եւ տեղեկութիւններու ու փորձառութեանց փոխանակումին, կարենալ հաշտ ապրելու համար նոյն ընկերութեան մէջ»:

Ապա, ընթերցուեցաւ Յեղասպանութեան 100-ամեակի մասին յայտարարութիւնը, եղան քննարկումներ ու առաջարկներ, որմէ ետք յայտարարութիւնը ժողովականներուն կողմէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ:

Ազգային Ընդհ. Ժողովի օրակարգի վերջին նիստի ընթացքին, ընթերցուեցաւ Բանաձեւի Յանձնախումբին գեկոյցը, որմէ ետք քննարկումներ կատարուեցան: Ապա, թեմերէն առաջարկներ կատարուեցան: Աւարտին, Ազգային Ընդհ. Ժողովը կատարեց ընտրութիւնը յաջորդ քառամեակին համար, Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներուն: Կրօնական Ժողովի անդամ ընտրուեցան՝ Գերշ. Տ. Կորիւն Արք. Պապեան, Գերշ. Տ. Օշական Արք. Զօրոյեան, Գերշ. Տ. Վարուժան Արք. Հերկելեան, Գերշ. Տ. Խաթակ Արք. Յակոբեան, Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, Գերշ. Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան, Գերշ. Տ. Գեղամ Արք. Խաչերեան, Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Այեմէզեան, Գերշ. Տ. Շահան Եպս. Սարգիսեան, Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեան, Գերպ. Տ. Մասիս Ծ. Վրդ. Զօպույեան, Հոգշ. Տ. Յուսիկ Վրդ. Մարտիրոսեան եւ Հոգշ. Տ. Վարանդ Վրդ. Քորթմոսեան: Իսկ Քաղաքական Ժողովի անդամ ընտրուեցան՝ Պետրոս Գարաճրճեան, Սուրէն Սարգիսեան, Արթիւր Նազարեան, Վրգէն Գասապեան, Տիրգրան Ճինպաշեան, Արա Տէմիրճեան, Ճորճ Շահինեան, Վարդան Վարդանեան, Խաթակ Տիքիճեան, Վահէ Եագուպեան, Տրդատ Մանկիկեան, Յակոբ Եպիֆանեան եւ Տոքթ. Ժիրայր Պասմաճեան, որոնք զանազան թեմերը կը ներկայացնեն:

Եզրափակելով Ազգային Ընդհ. Ժողովը, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Հայրական իր խօսքը ուղղեց բոլորին, գնահատելով այն կապուածութիւնը եւ նուիրումը, զոր ցուցաբերեցին պատգամաւորները հանդէպ մեր եկեղեցւոյ ու ազգին: Նորին Սրբութիւնը ըսաւ. «Կաթողիկոսարանին մէջ կատարուող աշխատանքը չորս պատերու մէջ չի սահմանափակուիր, ոչ ալ միայն Լիբանանի, այլ՝ մեր բոլոր թեմերուն համար է որ կը կատարենք մեր առաքելութիւնը: Հետեւաբար, թեմերուն մասնակցութիւնը կը նկատենք հրամայական: Թեմերը պէտք է Կաթողիկոսարանին հետ գործակցին: Անթիլիասը իր ծառայութեամբ մնայուն ու կենդանի ներկայութիւն պէտք է դառնայ մեր թեմերէն ներս»:

Սուրիահայ գաղութին դիմագրուած դժուարութիւններուն անդրադառնալով, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ. «Սուրիահայ մեր գաղութին տագնապը համահայակական խնդիր է: Պէտք է այս գիտակցութեամբ շարունակենք մեր աջակցութիւնը: Մենք այդ

տեսլականով պիտի գործենք, որովհետեւ կը հաւատանք որ համահայկական մտածողութիւնը մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին ընդհանրական շահերուն առանցքը կը կազմէ»:

Խօսելով Մեծի Տանն Կիլիկոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան մասին, Նորին Սրբութիւնը յատուկ կերպով շեշտեց, թէ՛ «համահայկական մտածողութիւնը, տեսիլքը, հայեցակէտը մեր Սուրբ Աթոռին ծառայութեան հիմքն է ու նպատակը: Մեր ժողովուրդը այս Սուրբ Աթոռէն սպասում ունի, եւ մենք այդ գիտակցութեամբ է որ կը ծառայենք: Մենք սպասաւորներն ենք մեր ժողովուրդին, եւ ինչ որ կ'ընենք մեր պարտաւորութիւնն է, մեր նուիրական կոչումն է: Մենք գնահատանքի կարիքը չունինք: Մեր գործը, ծառայութիւնը կը կատարենք պատասխանատուութեան ոգիով եւ համարատուութեան գիտակցութեամբ: Մեր Աթոռը պիտի շարունակէ իր առաքելութիւնը: Մեր Աթոռին մեծութիւնն ու հզօրութիւնը իր ծառայութեան մէջն է»:

Հայրապետական եզրափակիչ իր պատգամի աւարտին, Արամ Ա. Կաթողիկոս գնահատեց բոլոր պատգամաւորները: Յատուկ գնահատանք արտայայտեց շրջանաւարտ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան գոյգ ժողովներուն: Շնորհաւորեց նոր ընտրուած գոյգ ժողովները եւ բարի ու արդիւնաւէտ աշխատանք մաղթեց անոնց: Ապա, Վեհափառ Հայրապետը «Պահպանիչ» աղօթքով ու իր օրհնութեամբ փակեց Ազգային Ընդհ. ժողովի աշխատանքները, որմէ ետք Միաբաններն ու ժողովականները միասնաբար երգեցին «Կիլիկիա»-ն ու «Ի վեհ բարձանց» մաղթերգը:

Երեկոյեան ժողովականները Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին գլխաւորութեամբ, Տրպպայէի «La Royal» պանդոկի «Ագուրէա» սրահին մէջ մասնակցեցան ճաշկերոյթի: Ծաշկերոյթի ընթացքին գեղարուեստական յայտագիր ներկայացուեցաւ:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ**

**ՊԱՅԱՆՁԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԲ Է ԴԱՐՁՆԵԼ ԱՌԱՆՑՔԸ ՀԱՅՈՑ
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՄԱՆ**

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ գումարուող Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը Կիլիկեան բոլոր թեմերը ներկայացնող աւելի քան հարիւր պատուիրակներու, Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներու եւ հրաւիրեալներու ներկայութեան, յատուկ կարեւորութեամբ անդրադարձաւ Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակի նշման: Այս ուղղութեամբ տրուած զեկոյցներու ու կատարուած քննարկումներու լոյսին տակ, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը ընդգծեց հետեւեալ կէտերը.—

1.— Ինչպէս Վեհափառ Հայրապետը Ազգ. Ընդհանուր Ժողովին ուղղած իր Հայրապետական Պատգամին մէջ շեշտեց, «Սովորական ամեակ պէտք չէ դառնայ Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակը: Աշխարհաբաղաճական տարբեր պայմաններով ու շահերով յատկանշուող ներկայ աշխարհին մէջ, 100-ամեակի նշումը մարտավարական ու ռազմավարական նոր մօտեցում կը պահանջէ»: Արդ, այս ծիրէն ներս կատարուելիք աշխատանքները, ծրագրումները ու յարաբերութիւնները, ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ, յատկօրէն պէտք է արտայայտեն 100-ամեակին վճռական կարեւորութիւնը Հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ:

2.— Բնականաբար իւրաքանչիւր գաղութ արդէն սկսած է ծրագրել 100-ամեակի նշումը՝ նկատի ունենալով իր ներքին դրուածքը ու շրջապատը: Արդ, իւրաքանչիւր գաղութ կարեւոր դեր ունի կատարելիք ու իւրայատուկ նպաստ ունի բերելիք 100-ամեակի համագգային նշման: Սակայն, տեղական նախաձեռնութիւններէն ու աշխատանքներէն անդին, անհրաժեշտ կը նկատենք համահայկական մաշտապով այնպիսի միջոցներու որոնումը, որով կարելի ըլլայ յաշտ աշխարհին գործնապէս արտայայտել Հայ ժողովուրդի միակամ ու ամուր կեցուածքը Յեղասպանութեան ճանաչման ու հատուցման նկատմամբ:

3.— Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակի նշումը առիթ պէտք է դառնայ վերանորոգ թափով շարունակելու մեր աշխատանքը Հայաստանի պետութեան, եկեղեցւոյ, Հայ Դատի մարմիններու ու քաղաքական կուսակցութիւններու ճամբով՝ ի խնդիր Յեղասպանութեան ճանաչման ու հատուցման: Այս շրջագիծէն ներս անհրաժեշտ է յատուկ աշխատանք տանիլ մասնաւորաբար այն երկիրներու կառավարութիւններուն մօտ, որոնք ցարդ չեն ճանչցած Հայոց Յեղասպանութիւնը:

4.— Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչման առընթեր Հայ ժողովուրդի բռնաբարուած մարդկային իրաւունքներու հատուցումը կը նկատենք խիստ անհրաժեշտ: Յեղասպանութեան ճանաչում՝ կ'ենթադրէ հատուցում: Այս ծիրէն ներս կ'ողջունենք 2012-ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գումարած միջազգային համագումարը եւ Վեհափառ Հայրապետին գլխաւորութեամբ այս ուղղութեամբ շարունակուող աշխատանքները՝ յատկապէս եկեղեցապատկան ու ազգապատկան կալուածներու գծով: Կ'ողջունենք նաեւ եկեղեցապատկան կալուածներու վերադարձին գծով երկու Վեհափառ Հայրապետներուն հրապարակած միացեալ կոչը: Արդարեւ, քարոզչական, քաղաքական ու իրաւական երեսները Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն հարկ է սերտօրէն համադրել ու ներդաշնակել:

5.— Կ'ողջունենք Հայաստանի պետութեան կողմէ Յեղասպանութեան 100-ամեակի նշման պետական յանձնաժողովի յաւանագումը: Նման քայլ, մեր ժողովուրդի միասնականութիւնը արտայայտող գօտեպնդիչ երեւոյթ է: Միանգամայն մեր սպասումն է, որ Հայաստանն ու Սփիւռքը իր մէջ ներառող ու Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հովանաւորութիւնը վայելող այս Յանձնաժողովը սոսկ ձեռնարկները «համակարգող» մարմին չդառնայ, այլ՝ որոշակի ու յստակ որոշումներ առնէ՝ յատկապէս մեր ժողովուրդի պահանջատիրութիւնը շեշտող ու համայն աշխարհին յիշեցնող:

6.— Կ'ողջունենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Յեղասպանութեան 100-ամեակի ծրագիրները եւ կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր թեմերուն, գաղութներուն ու կազմակերպութիւններուն, միասնական ու պահանջատիրական ոգիով ծրագրելու ու նշելու Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակը:

7.— Եւ ի վերջոյ՝ արձագանգելով Վեհափառ Հայրապետի պատգամին, բոլոր միջոցներով հետապնդել Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչումն ու Հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներու անժամանցելի պահանջատիրութիւնը միջազգային արդարութեան ատեաններուն հասցնելու կարելիութիւնները:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ**

**ՍՈՒՐԻԱՅԱՅՈՒԹԵԱՆ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋՆԱՅԵՐԹՈՒԹԻՒՆ Է**

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ գումարուող Ազգային Ընդհանուր Ժողովը, իր քննարկումներուն, խորհրդակցութիւններուն ու որոշումներուն մէջ կարեւոր տեղ յատկացուց սուրիահայութեան: Արդարեւ, Վեհափառ Հայրապետին ու Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ տրուած գեկոյցներուն, ինչպէս նաեւ սուրիահայութիւնը ներկայացնող պատուիրակներու փոխանցած տեղեկութիւններուն ու մտահոգութիւններուն յոյսին տակ, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը մեր ժողովուրդի սիրելի գաւակներուն ազնիւ ուշադրութեան կարեւորութեամբ կ'ուզէ յանձնել հետեւեալ կէտերը:—

1.— *Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը բարձր գնահատանքով կ'ողջունէ սուրիահայութեան ցուցաբերած միասնական ոգին, Սուրիական հայրենիքին ամբօրէն կապուած մնալու ու իր համայնքային իրաւունքներուն տէր կանգնելու հաւաքական վճռակամութիւնը: Ժողովը իր խոր գնահատանքը կը յայտնէ սուրիահայութեան ծառայութեան թուած մեր հոգեւոր ու համայնքի պատասխանատուներուն ու գաղութի կեանքէն ներս գործող բոլոր կառոյցներուն, որոնք հակառակ Սուրիայէն ներս ստեղծուած դժուար պայմաններուն, նուիրումով իրենց կարելին կ'ընեն մեր ժողովուրդի գաւակներուն կարիքներուն ընդառաջելու:*

2.— *Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը երախտագիտութեամբ անդրադարձաւ անցնող շուրջ երկու տարիներուն սուրիահայութեան գօրակցութեան ու օժանդակութեան գծով Վեհափառ Հայրապետին ու Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան տարած հետեւողական աշխատանքներուն: Ան նաեւ իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեց Հայաստանի պետութեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, ինչպէս նաեւ մեր թեմերուն, գաղութներուն, կազմակերպութիւններուն ու անհատ ազգայիններուն սուրիահայութեան օգնութեան գծով իրենց ցուցաբերած աջակցութեան համար:*

3.— *Սուրիահայութիւնը ո'չ միայն պատմական ու կազմակերպուած համայնք է, այլ նաեւ իր կարեւոր տեղը ու դերը ունի Սփիւռքի Հայ կեանքի մշակութային, կրթական, մարզական, տնտեսական ու պահանջատիրական մարզերէն ներս: Հետեւաբար, սուրիահայ գաղութի վերականգնումը կը նկատենք համազգային առաջ-*

նահերթով: Այս համոզումով հարկ է մեր ամբողջական ու անվերապահ գորակցությունը գործնապես արտայայտել սուրիահայությունների նկատմամբ:

4.— Մեկնելով այս իրողություններին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսությունը սուրիահայության օժանդակության հանգանակության կոչ ուղղեց: Մեր ժողովուրդի գաղթականները սիրով ընդառնեցին Վեհափառ Հայրապետի կոչին: Հալածված գոմարները Կաթողիկոսարանի ճամբով հանգրուանային կերպով փոխանցվեցան սուրիահայության Շտապ Օգնության Մարմինին: Մեծապես հրամայական է որ այս գործընթացը շարունակուի եւ մեր ժողովուրդի գաղթականները շարունակեն նեցուկ կանգնել սուրիահայության օգնության աշխատանքներուն:

5.— Սուրիոյ մեր համայնքը միշտ կը մնայ երախտապարտ Սուրիական հայրենիքին ու իր ժողովուրդին: Մեր ժողովուրդը երբեք չի մոռնար որ Հայ ժողովուրդին դէմ թուրքիոյ գործադրած Յեղասպանություններն ենք, Սուրիոյ ժողովուրդը ընդունեց մեր բազմահազար գաղթականները: Սուրիահայությունը միշտ կը մնայ սուրիացի ժողովուրդի կողքին, ջատագով՝ արդարության, խաղաղության ու քրիստոնեայ իսլամ համակեցության ու միշտ պատրաստ՝ իր գործօն ու ամբողջական մասնակցությունը բերելու Սուրիոյ բարգաւաճման ու յառաջդիմության ձգտող աշխատանքներուն:

6.— Վեհափառ Հայրապետին գլխաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսության Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը կը վստահեցնէ Սուրիոյ մեր սիրելի ժողովուրդին, որ այս Սուրբ Աթոռը իր թեմերով ու կազմակերպություններով կը մնայ գորակից ու աջակից: Վստահ ենք, որ Սուրիոյ մեր սիրելի քոյրերն ու եղբայրները պիտի ամրապնդեն իրենց ներքին միասնակամությունը, պիտի խորացնեն իրենց հաւաքական հաւատքը ու կռանեն իրենց կամքը՝ ի խնդիր սուրիահայության վերականգնումին ու վերածաղկումին:

Ստորև կու տանք Ազգային Ընդհանուր Ժողովի ընթացքին ներկայացրած գեկոյցներէն հատուածներ:

ՀԱՅԵՑԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արեւմտահայերէնը, գրաւոր թէ բանաւոր, այսօր խզուած է իր ծննդավայրէն կամ գինք սնուցանող շրջապատէն: Համաշխարհայնացումի համայնակուլ արշաւին դիմաց, յատկապէս թիւով փոքր ազգերու համար, նորահաս սերունդի ազգային գիտակցութեան ամրապնդումը աւելի քան ճակատագրական գերիսնդիր է, յատկապէս հայուն նման աշխարհացրիւ ազգի մը պարագային: Հայրենի հողին վրայ բնականորէն կը ձեւաւորուի ազգային ինքնութիւնը, հակառակ ներկայի ծաւալուն եւ մտահոգիչ արտահոսքին:

Այսօր պարզ է, հայեցի դաստիարակութիւնը նահանջի մէջ է, հետեւաբար նահանջի մէջ է լեզուն, մայրենին, հայեցի դաստիարակութեան հզօրագոյն եւ ամէնէն հատու գէնքը: Այս իրողութիւնը ժխտել եւ կամ յամառիլ անտեսել՝ կը նշանակէ կոյր ձեւանայ եւ կամ պահուրտիլ մատի ետեւ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Ս. Աթոռը խոր գիտակցութեամբ կը մօտենայ, կրօնական-եկեղեցական իր առաքելութեան գուզահեռ, նաեւ հայեցի դաստիարակութեան եւ Արեւմտահայերէնին սպառնացող վտանգին: 2004-էն մինչեւ 2011 թուական, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին բարձր նախագահութեամբ եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցան համասփիւռքեան կրթական իրերայաջորդ երեք համագումարներ, որոնց իրենց մասնակցութիւնը բերին Հայ կրթական բնագաւառի շարք մը մանկավարժներ ու մասնագէտներ: 2011-ի համագումարը առաջարկ ներկայացուց Նորին Սրբութեան, գործնական քայլերու դիմել: Վեհափառ Հայրապետը ընդառաջեց եւ իր իսկ նախագահութեամբ կազմեց Արեւմտահայերէնի Պաշտպանութեան Յանձնաժողովը, որուն մաս կը կազմեն Սփիւռքի գրեթէ բոլոր շրջաններէն շուրջ 30 մտաւորականներ: Նման յանձնառու քայլի մը պատասխանատուութիւնը միայն Կիլիկիոյ Մայր Աթոռը կրնար ստանձնել: Յանձնաժողովը, թէեւ դանդաղ, սակայն հաստատ քայլերով, միշտ Վեհափառին զխաւորութեամբ, լծուած է լուրջ եւ հետեւողական աշխատանքի:

ԺԻՐԱՅԻ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Միջոցներ մեր հունձքը առաւել արդիւնաւէտ դարձնելու:-

ա) Զարկ տալ գոյութիւն ունեցող դպրոցներուն: Քաջալերել հայերէնի ուսուցիչները: Գրաւիչ ու մրցունակ դարձնել ուսուցչական ասպարէզը: Ծրագրել հայագիտական հիմնարկի վերահաստատումը՝ առաջըր առնելու համար հայերէնի ուսուցիչի, գործիչի չգոյութեան տազնապին՝ մօտիկ ապագային: Դասագիրքերու հրատարակութիւնը առաջնահերթ համարել՝ օրինակ մանկապարտէզի դասագիրքերու հրատարակութիւնը: «Սան որդեգրելու» ծրագիրին հետեւողութեամբ՝ ապահովել հիմնադրամներ, կտակներ, մնայուն եկամուտի աղբիւրներ, 1.5 կրթական ծրագիրով գործող կրթական հաստատութիւններուն նիւթական լուծը թեթեւցնելու մտահոգութեամբ:

բ) Այնպէս ինչպէս Արեւմտահայերէնի խտացեալ դասընթացքը, որ լաւ ընդունելութիւն գտաւ, կազմակերպել աւելի ընդգրկուն դասընթացքներ՝ հայկական կիրառական արուեստներու, երաժշտութեան, շարականներու, ճարտարապետութեան, կերպարուեստի մասին: Դասընթացքին հետեւողները յայտնեցին, որ իրենց ծարաւը կրկնապատկուած է եւ հետաքրքրութիւնը առաւել սրած:

գ) Մասնագիտական խմբակներով՝ Արեւմտահայերէնի արդի արհեստավարժութեան նորամուտ բառապաշարը բիւրեղացնել, նոյնացնել տեղանուններու տառագրածութիւնը, քերականական, ուղղագրական այլազանութիւնը վճռել:

ԳԵՂԱՆԻ ԷԹԻԷՄԷՋԵԱՆ

ՀԱՅ ԴԱՏ

Մեծ է նախ պատասխանատուութիւնը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, որ Կիլիկիայէն մինչեւ Լիբանան, որպէս պատմակա՛ն ներկայացուցիչը Հայկական Սփիւռքին, ինչպէս նաեւ որպէս օրինական սեփականատէրը բռնազրաւուած մեծաթիւ կալուածներու, վանքերու, եկեղեցիներու եւ դպրոցներու՝ իրաւական որեւէ գործընթացի մէջ կը վայելէ «jus standi»-ի իրաւունքը, այսինքն՝ օրինական հետապնդումի կողմ հանդիսանալու օրինական տուեալները:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կրօնական, մշակութային ժառանգի թէ կալուածային սեփականութեան հատուցումը՝ կրնայ հիմքը հանդիսանալ ամբողջ ժողովուրդի գաւակներու արդար պահանջներու հատուցման:

Վերջապէս, մեր Սփիւռքը իր կուսակցութիւններով ու Հայ Դատի մարմիններով նորանոր ջանքերով իր ամբողջական ոյժերով պէտք է շարունակէ իր քարոզարշաւը, որ անպայմանօրէն պէտք է արդիւնաւորուի, մանաւանդ քաղաքակա՛ն պայքարի մէջ:

Այդ քաղաքական պայքարը արդէն ծայր առած է 24 Ապրիլ 2013-էն սկսեալ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառին նախաձեռնութեամբ, եւ գոյգ Վեհափառներու միակամ քայլով դրսեւորուած՝ Թուրքիոյ ուղղուած յստակ պահանջատիրական իմաստայից յայտարարութեամբ:

Նախաքայլը առնուած է:

Հա՛րկ է շարունակել:

ԴՈՒՅ. ՆՈՐԱ ՊԱՅՐԱԳՏԱՐԵԱՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, որպէս Յեղասպանութեան գոհ, ունի յատուկ դերակատարութիւն պահանջատիրութեան գործին մէջ: Այդ դերակատարութիւնը արդէն գործնականացուած է եւ կարելոր նախաձեռնութիւններ կատարուած կամ ընթացքի մէջ են:

Արդ, իր համահայկական նախաձեռնութիւններուն մասնակցութեան կողքին Կաթողիկոսութիւնը՝

ա) Շարունակէ իր արդի Թուրքիոյ մէջ եկեղեցապատկան կալուածներու հետապնդումը, իր ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան այս ուղղութեամբ ողջունելի միացեալ յայտարարութիւնը որպէս գործնականացում:

բ) Ստեղծել Յեղասպանութեան փաստաթուղթեր եւ անհատական, եկեղեցական եւ ազգային կալուածներու վկայագիրներու ուսումնասիրութեան ու ցանկագրման կեդրոն:

- զ) Արդէն իսկ ճամբու ելած Յեղասպանութեան թանգարանի ծրագիրը:
- դ) Շարունակել միջ-կրօնական եւ միջ-եկեղեցական միջազգային համագումարներու ընթացքին արծարծել Հայ Դատը: 2015-ի համար նախաձեռնել քրիստոնեայ եկեղեցիներու հետ միջազգային Յուշաձօն արարողութիւն:
- ե) Շեշտադրել մեր ժողովուրդին իրաւունքներու անժամանցելիութիւնը:

ՅԱԿՈՒՔ ՏԵՐ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ՄԻՋ-ԿՐԾՆԱԿԱՆ

Հայրենի հողի բացակայութեան, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր թեմերով կը փոխարինէ Հայրենիքը: Կը գրադի ժողովուրդի ազգային, կրօնա-բարոյական դաստիարակութեամբ, որ կ'իրագործուի Կիլիկիոյ Հայրապետին աշխուրջ եւ արծուարիբ հսկողութեան տակ: Թեմերու այցելութիւններով կ'ամրապնդէ եկեղեցի ազգային կառույցներ գործակցութեան կապը ազգային քաղաքական ղեկավարութեան հետ, պահպանելով համախոհ ու ներդաշնակ մթնոլորտը: Իսկ իւրաքանչիւր տարի նուիրելով Հայ կեանքը յուզող թեմայի՝ ընտանիքի, մանուկներու, երիտասարդներու, մայրերու, կը հրաւիրէ աշխարհական թէ կրօնական գանգուածը միասնաբար քննելու ժամանակակից հոսանքներու ազդեցութիւնը Հայ կեանքի տարբեր գործօններու վրայ՝ զգուշացնելով իր հօտը սայթաքումներէ եւ այլասերումէ: Կիլիկեան Աթոռ ու թեմեր գործակցութեան քաղաքացիական արդիւնքները արգասիքն են Վեհափառ Հայրապետին անտեղիտայի պահանջներուն, ազգի գոյութիւնը երաշխաւորող ներկայ եւ ապագայ ծրագիրները չզոհելու ազգակործան հաշիւներու, պահանջելով խստագոյն կեցուածքը թեմերու քաղաքական թէ կրօնական ղեկավարներէն:

Կիլիկեան Ս. Աթոռի հաստատած բոլոր առաջնահերթութիւնները եւ ազգի լինելութեան ծրագիրներու բոլոր նախադրեալները կը բխին ազգային հաւաքական տեսլականէն: Անոնք կը կազմեն Հայ ժողովուրդի անժամանցելի դատին հետապնդումը, ամրագրուած ազգային գաղափարախօսութեան հենքին վրայ, ուր եկեղեցին կամուրջ կը հանդիսանայ աշխարհի հեռաւոր անկիւններու մէջ ծուլարած Հայուն եւ Հայրենիքին միջեւ, Հայր Հայրենիքին կապող օղակը, ինչ ալ ըլլան անոնց քաղաքական, գաղափարական պատկանելիութիւնները:

ՍԵՂԱ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ-ԽՏԸՇԵԱՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր առաքելութեան ծիրէն ներս, խիստ կարեւոր եւ հիմնական կը նկատէ միջ-կրօնական յարաբերութիւնները, մասնաւորաբար Իսլամութեան հետ, ու այս գծով ճիգ չի խնայեր անոր յաւելեալ աշխուժացման ու տարածման: Ան կը հաւատայ միջ-կրօնական յարաբերութեան կարեւորութեան եւ անհրաժեշտութեան, մանաւանդ անոր ձգելիք դրական անդրադարձներուն, որոնք կ'արտացոլան մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր գործնական մասնակցութեամբ, չափաւորական կեցուածքներով, հաւասարակշռուած մօտեցումներով կը հաւատայ որ նման միջ-կրօնական յարաբերութիւնները, հիմնուած անկեղծութեան ու թափանցիկութեան վրայ, կ'ապահովեն ժողովուրդներու խաղաղ գոյակցութիւնը, սիրալիր յարաբերութիւնը եւ փոխադարձ յարգանքը:

Քրիստոնեայ-Իսլամ յարաբերութիւնը հիմնուած չէ կրօնական կամ աստուածաբանական երկխօսութեան վրայ, այլ՝ կեանքի երկխօսութեան, այսինքն՝ միատեղ ապրելու, միասնաբար մտածելու եւ գործելու սկզբունքներուն վրայ, փոխադարձաբար յարգելով իւրաքանչիւրին կրօնքը, մշակոյթը եւ կենցաղը: Որպէս միաստուածեան կրօնքներ, կը գտնուին հասարակաց կէտեր Քրիստոնէութեան եւ Իսլամութեան միջեւ, որոնք կամուրջի դեր կրնան խաղալ սոյն յարաբերութիւնները աւելիով ամրապնդելու համար:

ԴՈՎՏ. ԺԱՆ ՍԱԼՄԱՆԵԱՆ

ԵՐԻՏՐԱՍԱՐԳԻԱԿԱՆ

Որեւէ մէկ ժողովուրդի բնականոն եւ առողջ յառաջընթացին մէջ, որեւէ մէկ ցեղի գոյութեան շարունակականութիւնը ապահովող երեւոյթին մէջ, եւ ընդհանրապէս որեւէ մէկ երկրի բարգաւաճման եւ այժմէականութեան հետ քայլ պահելու անխուսափելի հրամայականին մէջ, մեծ է եւ կենսական՝ երիտասարդութեան վերապահուած դերը: Երիտասարդները եւ ներկան են իրենց ժողովուրդին, եւ՝ ապագան:

Անոնք ներկան են: Նայինք մեր շուրջը, պիտի տեսնենք շնորհիւ արդի արհեստագիտութեան ընձեռած դիւրութիւններուն, անոնք դարձան եւ տակաւին կը դառնան այլ երկիրներու մէջ, գլխաւոր դերակատարները մեծածաւալ մարդկային ալիքներով կազմուած ցոյցերու, որոնք կ'աւետեն «գարուն»-ներու ստեղծումը՝ առ ի պատրաստութիւն բարեփոխուող ապագայի, որուն ղեկավարներն ու առաջնորդները պիտի ըլլան դարձեալ իրենք՝ երիտասարդները: Հետեւաբար, եւ անոնք են ապագան:

ԱՍՏՂԻԿ ԳԱՆՏԱՀԱՐԵԱՆ

Այսօր, երիտասարդութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն եւ յատկապէս թեմերէն կ'ակնկալէ.-

- 1) Ստեղծել երիտասարդական շարժումներ ամէն թեմերէն ներս, իւրաքանչիւր եկեղեցիի եւ դպրոցի շուրջ, ուր երիտասարդը իր կրաւորական դիրքէն պիտի անցնի գործունեայ, մասնակից անդամի դիրքին, ժողովուրդին առօրեայի տնօրինման եւ պատմութեան կերտման գործընթացին մէջ:
- 2) Յատուկ վերաբերմունք եւ հոգատարութիւն հանդէպ բոլոր ուսանողական, համալսարանական միութիւններուն, որովհետեւ անոնք են միջնորդն ու կապը նորօրեայ արհեստագիտութեամբ օժտուած կեանքին եւ ապրելաոճին:
- 3) Յատուկ ծրագիրներ եւ միջոցառումներ պէտք է նախաձեռնուին, կասեցնելու համար համալսարանաւարտի հոսքը գաղութէն դէպի դուրս, այլ երկիրներ, իրենց ճակատագիրը որոնելու: Անոնք են մեր ապագայ ոյժը:
- 4) Յատուկ օժանդակութիւն եւ գուրգուրանք հանդէպ արդէն իսկ ծնունդ առած Հայ Համալսարանաւարտներու Համախմբումին, որ ի մի պիտի խմբէ Սփիւռքի բոլոր Հայ Համալսարանաւարտները, կազմելու համար մեր մտաւորական համասփիւռքեան բանակը, որ զինուած պիտի ըլլայ գիտութեան տարբեր տեսակներով:
- 5) Այսօրուան նիւթականացած աշխարհի եսակեդրոնութեան մէջ, ընդհանրապէս մարդոց մօտեցումը նիւթական շահաւետութեան վրայ հիմնուած սկզբունքներով

կեանքին, կը յուսանք ասոր դէմ ստեղծել ազգային-եկեղեցական գօտեպնդող միջնուրրտ մեր գաղութներուն մէջ, որ երիտասարդին անպայման պիտի փոխանցէ պատկանելիութեան զգացումը:

ՅԱԿՈՒ ՀԱՆՏԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէութիւնը իր ծնունդէն սկսեալ եղած է մարտահրաւէրներու թիկունք տուող կրօնք: Այս հասկացողութեամբ ներկայ եւ գալիք ժամանակներու մեր մօտեցումը պէտք է ըլլայ մեր հայրերու որդեգրած ուղին: Ոսկեղարու մեր Հայրերը չվարանեցան լոյսի կեդրոններէ իրենց ջահերը վառելով՝ զինուիլ ժամանակակից գիտութեամբ, լուսաւորելու համար Հայ կեանքը:

ա) Այս ուղղութեամբ առաջին հերթին կարեւոր է առաւել թափ տալ մարդոյժի՝ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան յօնուած եկեղեցական եւ աշխարհական մանկավարժներու, որոնք արդի գիտութեամբ զինուած՝ դիւրամատչելի, գրաւիչ, բայց մանաւանդ մասնագիտացեալ կերպով պատրաստեն դասագիրքեր, եւ տարբեր տարիքներու համար հոգեւոր սնունդի եւ այժմէական նիւթեր շօշափող հատորներ, յատուկ դասընթացքներով մարզեն ուսուցիչներ եւ ինչու չէ քարոզիչներ, ձայնասփիւռէն կանոնաւոր ծրագիրներով հնչեցնեն Հայ հոգիի հարազատ հաւատքի ձայնը, եւ նման միջոցառումներով անադարտ պահեն Լուսաւորիչի Կանթեղէն ճառագայթող շողերը:

բ) Ներկայ արհեստագիտութիւնը (Technology)-ն իր բոլոր ժխտական կարծուած սպառնալիքներով ունի նաեւ իր դրական երեսը, որ մեծապէս կրնայ ազդել, աշխուժացնել եւ նոր թափ տալ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան: Քրիստոս եթէ սորվեցուց մեզի անիրաւ մամոնայէն բարեկամներ շահիլ (Ղկ 16.9), ուստի, պէտք չէ վարանինք համացանցը, որ այնքան թշնամի կը համարուի, նոյնքան մեզի բարեկամ ընել եւ Հայ հաւատացեալին սեփականութիւնը դարձնել:

ԺԱՆԻՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Քրիստոնէական դաստիարակութիւն...երկու բառերու առանձին ու համատեղուած իմաստը որքանով ուղղահայեաց ընթացք ունի, նոյն ատեն հաւանաբար աւելի ազդու հորիզոնական, շարունակական ու dynamic շարժուն: Հաւանաբար գիտելիքները իրենց դերը ունին դաստիարակութիւն հասկացողութեան, սակայն Քրիստոնէական Դաստիարակութիւնը կեանքի ընթացք է անցեալով, ներկայով ու ապագայով:

Աստուածաշունչը կը կազմէ գլխաւոր առանցքը Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բայց բաւարարուիլ միայն Աստուածաշունչով ամբողջական չէ երբ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ ծիսական, արարողական համակարգին յատկապէս Ս. Պատարագին մէջ կան բոլոր սկզբունքները ու տուեալները Քրիստոնէական Դաստիարակութիւնը համեմելու մեր ազգային եկեղեցական արժէքներով, հաստատելու մեր ինքնութիւնը ու զանազանուելու յատկութիւնը: Նմանութիւնները լուսարձակի տակ առնելով յաճախ կը ստեղծուի բարենպաստ դաշտ առաջնորդուելու դէպի այլ ուղղութիւններ:

ԳՐԻԳՈՐ ՍՐԿ. ԱԼԼՈԶԵԱՆ

ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ

ՎԵՐԱՓՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՑԱՐԴ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԾ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տիար Յարութ Սասունեանին «Մեսրոպ Մաշտոց»-ի շքանշանի
տուչութեան առիթով)

Հայրապետական օրհնութեամբ եւ Հայրական ջերմ սիրով կ'ողջունենք Ձեզ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Մայրավանքէն ներս:

Մօտէն ճանչցած ըլլալով Ձեզ եւ մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս Ձեր ունեցած ազգօգուտ գործունէութիւնը, հոգեկան խոր գոհունակութեամբ կ'ուզենք սա պահուն լուսարձակի տակ բերել մեր ժողովուրդին մատուցած Ձեր նուիրեալ ծառայութիւնը:

Արդարեւ, դուք եղաք մեր ժողովուրդի ձայնը լսելի դարձնող ազգային գործիչ՝ Ձեր գրիչով, խօսքով ու գործով: Հայ Դատի պաշտպանութեան ու անոր ի խնդիր տարուած աշխատանքներու հետապնդման մէջ դուք ունեցաք առանցքային դերակատարութիւն: Որպէս հրապարակագիր, Ձեր ստորագրած յօդուածներով ու որդեգրած յանդուգն կեցուածքներով արծարծեցիք մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն կեանքը յուզող խնդիրներ ու մարտահրաւերներ՝ իրապաշտ մօտեցումով, անխտրական ոգիով ու անանձնական շահերու հետապնդումով: Դուք եղաք Հայրենի մեր ժողովուրդին ու Սփիւռքի լայն խաւերուն միջեւ ստեղծուած կապը ամրապնդող մղիչ ոյժ: Թէ՛ Լինսի Հիմնարկին ճամբով եւ թէ՛ անհատական նախաձեռնութիւններով զարկ տուիք Հայաստանի ու Դարաբաղի մեր զաւակներու կեանքին բարեկաման՝ ազգային, ընկերային, մշակութային ու տնտեսական բնագաւառներէն ներս:

Ի գնահատութիւն Ձեր կատարած աշխատանքներուն եւ որպէս խթան նոր նախաձեռնութիւններու, այսու Հայրապետական Կոնդակա Ձեզի կը շնորհենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅ ՇՔԱՆՇԱՆ

* Յունուար 2010-ի թիւով սկսանք հրատարակել Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի Կոնդակներու հաւաքածոն, սկսեալ 1995 թուականէն: Սոյն շարքը շարունակութիւնն է ընդհանուր հաւաքածոյին: ԽՄԲ.:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ միշտ քաջառողջ ու կայտառ պահէ Ձեզ, որպէսզի նորանոր իրագործումներով առաւել եւս հարստանայ Ձեր կեանքը:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*Տոաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ի դուռն Մայր Տանարիս Սրբոյն Գրիգորի Լուսատոյշին
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 7-ն Նոյեմբերի, 2006 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԵ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅԽԵ.*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Մեսրոպ Քահանայ Գալստեանին Սեւ Ծաղկեայ Փիլոնի տուչութեան առիթով)

Ընդառաջելով Սպահանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Բարգէն Եպս. Չարեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ՍԵՒ ԾԱՂԿԵԱՅ ՓԻԼՈՆ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք, որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ, պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

Աղօթարար՝

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*Տոաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 26-ն Դեկտեմբերի, 2006 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԵ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅԽԵ.*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Վազգէն Քահանայ Շմատունեանի
Քահանայական Լանջախաչ տուչութեան առիթով)

Ընդառաջելով Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակալ Ձեզի կը շնորհենք

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԼԱՆՋԱԽԱՉ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք, որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ, պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*Տուալ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս. Լիբանան
Ի 27-ն Դեկտեմբերի, 2006 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԵ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅԽԹ:*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Մաշտոց Քահանայ Խաչատուրեանի
Քահանայական Լանջախաչ տուչութեան առիթով)

Ընդառաջելով Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակալ Ձեզի կը շնորհենք

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԼԱՆՋԱԽԱՉ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք, որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ, պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵՄԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*Տուալ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս. Լիբանան
Ի 27-ն Դեկտեմբերի, 2006 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԵ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅԾ.*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ
(Տ. Խաչատուր Քահանայ Յարութիւնեանին
Քահանայական Լանջախաչ տուչութեան առիթով)

Ընդառաջելով Թեիրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԼԱՆՁԱԽԱՉ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք, որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ'աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ, պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵՄԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

*Տուալ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Որ յԱնթիլիաս. Լիբանան
Ի 27-ն Դեկտեմբերի, 2006 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԵ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅԾԱ.*

ՀԱՅ ՄՕՐ ՏԱՐԻ

«ՏԻԿՆԱՅՔ ՓԱՓԿԱՍՈՒՆՔ»

Հազարաւոր տարիներ առաջ, յոյն պատմագիր՝ Քսենեֆոն «Նահանջ Բիրուն»-ի գիրքին մէջ անդրադարձած է Հայ կնոջ մասին, ի տարբերութիւն շրջապատի երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն, ան գտած է Հայաստանի ձիւնածածկ, գետնափոր տուններուն մէջ՝ քաղաքակիրթ կենցաղ: Ուշագրաւ գտած է մանաւանդ Հայ կինը՝ իր տիրական ներկայութեամբ, աշխուժութեամբը այդ տուններէն ներս:

Հեթանոսական շրջանի մայրական իշխանութեան գոյութիւնը, Անահիտ չաստուածուհիի պաշտամունքը՝ այլ վկայութիւններ են, Հայ կնոջ հանդէպ վերապահուած վստահութեան, եւ պաշտամունքի աստիճանին հասնող խոր յարգանքին: Վստահութիւնն ու յարգանքը՝ կերտած են Հայ կնոջ յանձնառու կերպարը:

Յաղթանակէ ետք անպայման յարգանքի տուրք մատուցելը Անահիտի ոսկեծոյլ արձանին՝ երախտագիտութեան խոր արտայայտութիւնն էր մեր թագաւորներուն, չաստուածուհիին հանդէպ, որուն շնորհիւ ձեռք բերուած էր գոյատեւման նոր հանգրրուան: Ան էր խորհրդանիշը հայրութեան, բերրիութեան, բեղմնաւորութեան եւ մանաւանդ՝ զգաստութեան:

Քիչ կ'անդրադառնանք, որ Անահիտ չաստուածուհին, որպէս խորհրդանիշը զգաստութեան, կը մարմնաւորէր մայրութեան առաքինութիւններէն՝ արթնութիւնը, խեղաքիտութիւնը, պարկեշտութիւնը, համեստութիւնն ու ժուժկայութիւնը, առաքինութիւններ, որոնք բնագրական մայրութիւնը կը հասցնեն գիտակցական մայրութեան մակարդակին:

Հոգիի ու միտքի արթնութեամբ, Հայ մայրերը ո՛չ միայն պահպանած են իրենց ընտանիքները, այլ՝ յատկապէս պատմական վերիվայրումներու ընթացքին, անոնք կամակատարութեան, համեստութեան ծիրէն բարձրացած են մինչեւ զոհաբերութեան սեղան: Սանդուխտ Կոյս կրնար ընտրել հօր արքունիքին հանգիստը: Փառանձեմ՝ օտար պալատի մէջ կրնար թագուհիի իր հանգամանքը պահպանել: Անոնք նահատակութեան ուղիէն քայած են, հաւատարիմ մնալու համար իրենց սկզբունքներուն, հաւատքին:

Յատկապէս այսօր, Վարդանանցի երգերով թրթուուն դարձեալ Եղիշէ կը պատմէ մեզի «Տիկնայք փափկասունք»-ի ձորձերուն, մոխիրին, ապաշխարանքին մասին: Խուկումը, ներհայեցողութիւնը, պահը կշռադատելու որոշումը, պարզեւեցին մեզի Վարդանը փոխարինող՝ Վահան Մամիկոնեանն ու Նուարսակի դաշնագիրը: Այսօր մեր դէմ կը ցցուին մեր բերդերուն գոց դարպասները, որոնց ետին, անտէր մնացած մայրեր, կիներ, քույրեր՝ կը մերժեն ընդունիլ ուխտադրոյթ իրենց հարազատները: Միջնաբերդը պահպանելը աւելի խոր զգացողութիւն էր իրենց համար, քան պարզապէս գոյատեւելու պահանջը: Բնագործն գեղեցիկ երեւելու կնոջական առանձնայատկութե-

նէն կամքին հրաժարիլը, «Տիկնայֆ փափկասունֆ»-ին, կը հարթէ ճամբան *Խամսայի Մելիքուլթեան իշխանուհիներուն, որոնք ափ-ափ կուտակած են իրենց ոսկեղէններն ու մարգարիտները, Հալիճորը գինեյու համար:*

Հոգիի ու միտքի արթնութիւնը, զգաստութիւնը՝ ցեղային առանձնայատկութիւններով գոյատեւելու, կը գտնենք Աւետիս Ահարոնեանի «Արիւնոտ Թթխմոր»-ին, Դանիէլ Վարուժանի «Դեռեմիկիմ», Կոստան Ջարեանի «Տատրագումի Հարս»-ին եւ բազում այլ գեղարուեստական գործերու մէջ, բայց մանաւանդ մեր օրացոյցներուն մէջ: Անոնք արթնութեան կոչեր են, աւելի քան՝ քնարեր մեղեդիներ: «Արի իմ սոխակ»-ը, «Զարթիր Լաօ»-ն, «Դա շապիկն է այն քաջ մարդուն»՝ գէնք բարձրացնելու աղաչանքներ են, Սողոմոն Թեօփրեանի վրիժառութեան ենթահողը՝ տառապած իր մօր նայուածքին յաճախանքը եղած է, անոր երազներուն ընդմէջէն:

Բարութիւն, ազնուութիւն, ներողամտութիւն, հոգատարութիւն, համբերատարութիւն, սէր, նուիրում՝ արհամարհելի առաքինութիւններ չեն, սակայն անձնուրացութիւնը գերիվեր է այս բոլորէն: Հայ մայրերու աղօթքը, որ «Տէրը հասնի բոլոր գաւազներուն, ապա՝ իր» ուրիշ երանգ ունի: «Ըլլայիմ»-ները, «Հայերէնները» եթէ չհնչէին տուներէն ներս, պիտի չունենայինք այսօր Մեծարեցի «Հիւզը» եւ մանաւանդ «Արդի մարդուն Հայր մերը», «Տուր ինձի, Տէր, ուրախութիւնն անանձնական...»: Նոյնը առաւել կամ նուազ չափով՝ կարելի է ըսել Կոմիտասի հաւաքագրած երգերուն, Ռուբէն Ջարդարեանի առասպելներուն, Սրուանձտեանցի հեքիաթներուն համար:

Որակաւոր վարկ պահելու արժանապատուութեան զգացողութիւնը, ազնուակառնութիւնը, այլ կարեւոր բարեմասնութիւնը եղած է Հայ կինը: Ցնցիչ է «Մայրիկ» տեսանկյան երաժշտութիւնը: Նոյնքան տպաւորող է տնեցիներուն ճիզը՝ խղճայի չերեւելու: «Արարատ» տեսանկյան մէջ, լուսարձակի տակ առնուած, Արշիլ Կորքիի բաճկոնին փրթած կոմակը, քաղաքակրթութեան կորուստը կարծես կ'ահագանգէ: Վարդան Տէրունեանի գաղթակայանէ մը առնուած լուսանկարներու հաւաքածոյին միջութիւնը կը պայծառանայ՝ տաշտի մէջ մանուկին լողանք տուող մօր ժպիտով, շարան-շարան ձեռագործ հիւսող կիներու կեդրոնացած աշխատանքով:

Տուներու տունը՝ Հայրենիքն է: Սողոմոն Տարօնցիի զուգահեռականը՝ մօր եւ Հայրենիքի միջեւ, մայրութեան եւ Հայրենի հողին միջեւ՝ զգաստութեան եւ բերրիութեան կշիռն է: Եթէ մայրը որպէս արթուն պահակ՝ անուցած իր կաթին հետ կը փոխանցէ մայրենի լեզուի քաղցրութիւնը, դարերէ մեզի հասած աշխատունակ եւ քաղաքակիրթ ըլլալու ցեղային առանձնայատկութիւններու գիտակցութիւնը կը լուսաւորէ անոր ուղին դէպի գերագոյն նպատակները, արդարացուցած կ'ըլլայ Հայ մօր իր պարտականութիւնը:

Հայ կինը ճգնաժամներուն ե՛ւ բազուկ, եւ թիկունք եղած է: Յոյս ներշնչած է: Խաղաղ օրերուն՝ թողած է ետին ոսկեղարի հետքեր՝ Հաղբատ ու Սանահին: Դաշոյն կապած է իր մէջքին՝ երբ հնչած է փողը պայքարի: Կոչուած է Սօսէ Մայրիկ:

2013-ը «Հայ Մօր» տարի հռչակուած է Վեհափառ Հօր կողմէ: Վերարժեւորման, վերընձիւզման, ինքնահաստատման կոչի տարի է 2013-ը: «Տիկնայֆ Փափկասունֆ»-ը՝ դարէ-դար կը յիշուին: Անոնք պատահական ճամբորդներու պէս չեն նայած մայրութեան սէզ ճակատին: Այսօր անոնք կ'ապրին, որովհետեւ յաջողած են պահպանել միջնաբերդի ոգեղէն գանձերը:

ԳԵՂԱՆԻ ԷԹԻԷՄԷՉԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՐԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՅ ՍՈՒՐԲԵՐ Մինչև ԺԵ. Դար (Վաևերագիրներ)

25.2 Յ. ՄԱՆԱՆԳԵԱՆ - Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ, Հայոց նոր վկաները, էջ 32-39:

Միսիթարայ վարդապետի մականունն կոչեցեալ Գոշ,
Ներբողեան ասացեալ ի նոր վկայն կոչեցեալն Խոստրով:

Ձուարճանան ժողովուրդը նմանապէս ի յիշատակ կանուխ եւ անագան վկայից, զի մի է հաւաքումն հեռաւորութեան ժամանակին, որ առ Տէր մերն: Քանզի յանցեալ եւ ի ներկայ եւ յապառնի ալլայլի, այլ ոչ գտիրապէսն փափագ: Վասն զի բնաւորապէս եւ ոչ պատահամբ զնա ստացեալ ունիմք. ըստ որում ոչ հուր եւ ոչ սուր եւ ոչ այլ ինչ ներհակ՝ հատանել զնա ի գանազան կարէ ժամանակի, զի յստացողէ աղաւաղիլն է եւ արծարծիլն: Նա եւ ոչ զիտէ ընտրել երեսս իբր ճոխի եւ աղքատի, առն եւ կնոջ, մանկան եւ ծերոյ, կուսի եւ երիտասարդի. այլ զիւրն գտեալ արժանի բնակէ եւ ի նոսին ներգործէ. ապականչօքն զօրանայ եւ ի խափանիչսն սքանչելի լինի. ի վեր քան զկարիս ամբառնայ մարմնոյ. անհայր ուսուցանէ եւ անմայր. զմի եւեթ զիտել որ պատճառն է բնակից. խնդայ ընդ չարչարանս, մեծարէ զվիշտս, կերակրի նախատանօք, ուրախանայ հալածանօք, ճոխանայ աղքատութեամբ, բերկրի տնանկութեամբ, մեռանի կենդանի, յառնէ մեռեալ, ասէ գաշխարհ, գարշի որ ի նմա, խոկայ ի տուէ, հսկէ ի գիշերի, զարթուցանէ զանձն, հեղու զարտասուս, հաստատի հաւատով, մխիթարի յուսով, զօրանայ սիրով, գոչէ արիապէս եւ ելանէ նահատակ. պատրաստ գանձն ունի եւ սպասէ ժամու. հայցէ աղօթիւք պատահիլ պատերազմին, եւ եթէ մարտ ճակատու ոչ իցէ՝ մարտադիրն նախաթար պսակէ կամօք. ի դէպ ժամանակի յօրինէ գործօք եւ կրկնապատիկ հատուցէ վարձս, եւ եթէ լուեալ հալածիչքն ի նորին լինին զօրութենէ, սակայն յառաջ զարժանիսն ձգէ հանդիսին. վարէ զթագուցեալն իբր հողմով հրոյ գրոց սէրն. պատճառանաւ փորձանաց նահատակս ցուցանէ. որովք ի խոր զարմատն ձգէ, իբր տունկ ի սաստիկութենէ շարժեալ հողմոյ: Եւ որպէս ի հանդերձից օժանդակութեամբ ոմանք այլոյ մերկանան ձեռօք. նմանապէս եւ ի մարմնոյ նոքա, հակառակօք զհակառակն գործեն նման Տեառն. հալածեալք լինին ոչ յաշխարհէ միայն, այլ եւ ի մարմնոյ, զի երանութեանն արժանացին. ծանեան անփոփոխ գերանութիւնն, որպէս զնորին իսկ գտուողն. վասն այնր եւ իւրաքանչիւրքն զնոսա ծնան ժամանակ: Եւ որպէս առաջինքն յիշատակօք նորոգին միշտ, նմանապէս եւ նորքն պատուելով ընդ առաջինսն առ ի մէնջ փառաւորին տօնիւք. եւ զոր օրինակ առաջին է չարչարանօք խաչի վկայ Տէր եւ զեմման նորա միշտ յեկեղեցի լինի խորհուրդ, նորոգ զնոյն ցուցանելով, որպէս նորք եւ հինք արժանացեալք վկայութեան, միով կոչին եւ զարդարին անուամբ: Յաղագս որոյ եւ մեր գմերս կոչեմք պսակաւոր

վկայ նոր, եւ ընդ հինսն մեծարեմք տօնիւ, զՊոստրով ասեմք մանուկ եւ հանդիսաւոր նահատակ- գարբայանունն եւ գիրօղն կոչմանն, գերեւելին գաւառաւ եւ գպանձալին աշխարհաւ, գնշանաւորն եւ բնակութեամբ- գգեղեցիկն հասակաւ, գառոյցն մարմնով, գպատանին տիօք, գշառաւեղն քաջ յարմատոց բարեաց: Եւ զի թեպէտ գովութիւն վկայից յերկրէ եւ ի մարմնոյ գպատճառն ոչ ունի, այլ զի ի միասին նմա ամենայն եկին, յարմարեցաք սակաւութեւ: Եւ դարձեալ մերձ գանկաւորն դիցուք- պատուականն յանարգաց, մեծն ի փոքունց, երեւելին յաննշանից, փարթամն յաղքատաց, ճոխն ի խոնարհաց, փառաւորն յանփառից, մեծատունն ի տնանգաց, իմաստունն ի տգիտաց, արին ի հեղզաց, պարկեշտն ի վաւաշտից, արթունն ի քնէածաց, գուարթունն ի թմրեցելոց, լուսաւորն ի խաւարելոց, ամփոփեալն ի ցնդելոյ, արդարն յանիրաւաց, ընդրեալն ի բիւրուց, գորաւորն ի տկարաց, խրախուսեալն ի միամարտից ծուլից, սպառագէնն ի գենընկեցաց, ծաղիկն ի ձմերանի, ակն ի վիմաց, մարգարիտն յաւազից, բարեբախտիկն ի վատբախտից, գնողն ազարակին եւ ի նմա ծածկեցելոյ գանձին, ստացողն անգին մարգարտին, խաչակիրն Քրիստոսի, նախանձաւորն Տեառն վկայիցն, գտողն ճանապարհին անյայտ բազմաժամանակեայ եղելոյ, աշակերտն Տեառն միամիտ:

Ձսա տեսեալ բանսարկուն նախանձի անգիտանալով գկատարածն- թոյլ եւ կոչման տայ շնորհ, գծածկեալն յայտնել գհամբերութիւն- ի ձեռն գհինն առնու գէն չարն, կարծելով նմանապէս յաղթել, ամաչի գնայ ունայն: Ձմի եղ գորոգայթ եւ յերկուս կարծէր յաղթել- փշրի որոգայթն, դատարկանայ խորհուրդն: Կինն էր թակարթ եւ յաղթել կարծէր պոռնկութեամբ եւ ուրացմամբ- պարտի յայսմ- փոխի յայլ- գրպարտել գնահատակն տայ- հրապարակալուր գիրն առնէ- մատնի եւ ի բանդ մտանէ- հարցափորձի, խոստմունս բազումս ընդունի, ի վեր քան գրնաւն երանէ պատրանս, գմի եւ եթ փութացուցանել, եթէ անպարտ ի գրպարտութեանց է- զի մի տգեղն ծածկիցի անուամբ սքանչելին վկայութիւն- քանզի առաջի գճշմարտութիւն ուրանալ եղին եւ գկեայ- դիւրապատիր գմանկութեան կարծեն գժամանակ- ներեն գղջանալ- իսկ նա կրթութեան առնու պատճառս գմիջոց աւուրցն- խորհի գրագումս առաքինացեալս մանկունս եւ վկայեալս, գոր ոչ ուսաւ ի գրոց, ուսաւ հոգւով: Ձմանկունս, ո՛վ դուք, թերեւս ի դէպ էր ասել դատաւորին չարի, կարծէք յաղթիլ յախտից- այդ ձերոց օրինացդ է եւ ոչ քրիստովնէից- գոր եւ ոչ յարութիւն առանց հեշտութեան խոստովանիք առանց ախտից եւ ոչ ծերք ձեր ողջախոհանան եւ երիտասարդք ձեր պարծանս գհեշտութիւն վարկանին- այլ մեզ մաքրութիւն առաւել պատուի եւ մահ վասն հաւատոյ տօնի: Մայր վկայի անվարժ եւ անտեղեակ հայրն գրոց, հարկաւորեն ստիպեն- «Բանիւք, որդեակ, ասա եւ ազատեալ կալ գճշմարտութիւն ուր եւ կամիս»:

Իսկ նա ուսեալ հոգւով գհրամանն Տեառն ոչ ուրանալ բանիւ առաջի մարդկան, զի մի առաջի Հօր ուրացի եւ նա, ոչ ընդունի- ի բաց գերեսս դարձուցանէ- սաստէ եւ ի ձեռաց ոչ կերակրի նոցա: Եւ եթէ գգրոց նոցա ոչ երկրորդէ, գնոյն գօրութեամբ ցուցանէ- «Զիա՛րդ գճեր ի կորուստ գսնունդ դարձուցանէք- ո՞չ ապաքէն Քրիստոսի հաւատացեալք՝ դուք Նմա եւ Նորին հաւատոց զիս ընձայեցայք, զիա՛րդ եւ մոլար մատնէք օրինաց: Ձծնողաց պարտին որդիք ժառանգել գաւանդ- գոր ի ձէնջ ընկալայ, ոչ ուրանամ գհաւատ, զի մի նախատինք ձեզ եղէց: Եթէ կարծիք ինչ էին մերոց կրօնից, ի դէպ էր խնդրող ճշմարտին լինել- բայց արդ յամենայն ազգաց վկայի աներկրայ եւ հաստատուն մերս լինել- նաեւ նոյն ի հալածչացս վկայի եւ ի խրատն յայտնի- զի ի մահուանէ գերծանիլ ուսուցանեն, ոչ գչար ինչ թողուլ օրէնս եւ առնուլ բարի: Ոչ կարեմ ի սաստ անկանել օրինացն, եւ տեղի տալ չարախօսացն գճէնջ եւ մեռանել: Ամօթ մեծ է ինձ ընդ հասակակիցս, ի հրապարակի նախատիլ- զիա՛րդ սրտի

տարայց խոցման, յորժամ զհաւատացեալ եղբարս յեկեղեցի ժողովեալ տեսանիցեմ եւ զիս մերժեալ: Հնազանդիլ ծնողաց խրատու, առողջից օրէնք ուսուցանեն եւ ոչ հիւանդաց: նոյն եւ ի Տեառնէ յայտ է, զի թողուլ գայնպիսի ծնողսն հրամայէ: Պատուելի էիք ինձ մինչեւ ցայս վայր: այսուհետեւ գառաջիկն պատուեմ պատճառ զԱստուած: Հեռի կացէք յինչն՝ որ հեռացուցանել զիս ի Տեառն խորհիք: ի բաց գնացէք, որ ոչ զգորութիւն գիտէք պատուիրանաց: զի նա մարդասիրութեամբ է պատճառ եւ դուք հարկիւ բնութեամբ: վասն որոյ ամփոփոխ լիցի պատիւն: Ո՛ր գնորայն մոռացայց զչարչարանսն վասն մեր: Ի ձէնջ ի դէպ էր ինձ խրատիլ ի համբերութիւն, այլ դուք լքանիլ ուսուցանէք: Զիս՞ որ ոչ մօրն նմանիս եւթանց մանգանցն՝ որ առ Մակարայեցիսն: զի փոխանակ միոյ եւթն ետ ի մահ իբրեւ գորինակ բազմաց: միթէ չէի՞ն նորա խանդաղատանք եւ կամ որդիատեա՞ց էր մայր: այլ զի խրատեալ զիտէր յօրինացն, եթէ մահ վասն Աստուծոյ անմահութիւն է: Եւ թէ առանց դպրութեան գայս ոչ գիտէք, միթէ տօնի ո՞չ լուայք քառասուն վկայիցն, եթէ զի՞նչ ասաց կամ զի՞նչ գործեաց մանկանն Մեղիտոնի մայր: Մահ միայն գերեւելիս կարծէք չար, այլ այս պատճառ բարեաց առ Աստուած է: եւ մեռելութիւն աներեւոյթ հոգւոյ կենօք յաւիտենից մահ է: Խնայէք յիս իբր որդեսէրք, զիս՞ որ ոչ իմանայք, եթէ չար եւ ատելութիւն է մեծ՝ ծնողաց գորդւոյ ոչ կամիլ զկորուստ: ապա ընտրել արժան է, զի այս կարծեցեալ կորուստ՝ յաւիտենից է գիւտ, եւ գիւտս այս՝ անվախճան կորուստ: Ընդէ՞ր գրարին յաչաղէք զիմ: նախանձ եւ ոչ մի ինչ է ծնողաց: Զայն ինչ ընկալայ, գոր ի ձէնջ ոչ ուսայ: գտի որում ակն ոչ ունէի: Ընկալայ, որ ի վեր է քան զարժանն իմ: ճանապարհ ցուցաւ ինձ բարի: ի սրտիս գիտութիւնս աղաղակէ՝ մի յապաղել: եթէ հեղզամ՝ ե՞րբ ապա գսա գտից: Սիրելի աշակերտաց շնորհս է: Եթէ կայր յոգի իմ այսմ տենչանք՝ մինչեւ ցարդ ոչ գիտէի, այժմ բորբոքեցաւ իբր հուր եւ ոչ տայ ինձ հանգիստ: ծանեայ ճշմարիտ գսէր Տեառն յիս լինել: եթէ ողջակիցօք եւ պատարագօք հայցել մինչեւ ցայժմ էի շահասէր, թող թէ բնաւին ոչ երի տաս էիթենէձրգորբազմաց կանխաւ պատահեաց, որոց նախանձն մերձ էր, եւ կրթութիւն յաճախ, ոչ են զարմանք, այլ այս է հիանալի, զի ոչ գոք տեսի վկայ եւ զօրացուցիչ, այլ եւ հակառակ որպէս եւ դուք: Թո՛յլ տուք ինձ մեռանել յաղագս նորա, որ վասն իմ մեռաւ, եւ չարչարել յաղագս Զարչարեցելոյն: Թէպէտ հաւասարել ոչ է ծառայիցս Տեառն, սակայն գյօժարութիւն ցուցանելի է: Ընդունի, զի բարերար է, եւ յիւրսն եւս յաւելու փառաց: վասն իւր առնէ զիմս, որ առնէ այժմ: Հաստատէին եւ զմիտս հաւատացելոց, եթէ մինչ ի կատարած ընդ մեզ է: պատուէ գժամանակս ի ձեռս իմ: ոչ տայ թոյլ մոռանալ զհանդէս վկայութեան: ճշմարտէ գպատմութիւնս յաղագս նահատակաց: առատ գինքն ցուցանէ եւ պատրաստ ի բաշխել բարիս: Մի՛ գայժմուս տեսանիցէք զվիշտս եւ խռովիցիք, այլ ի կատարած անդր նայիցիք:

Փոխանակ բանդիս՝ դրախտն, եւ ընդ կապանացս՝ արձակումն ի մեղաց: քաղցին՝ հացն կենաց, եւ ծարաւին՝ ջուր մշտաբուխ: ընդ ապականութեան մարմնոյս ծաղկի անապականութիւն, ընդ վախճանելի կենացս՝ անվախճանն: Եթէ դուք անգիտանայք, յինչն ոչ է ծածկեալ: լուարուք յայտնապէս՝ ոչ պատրիմ: Զբազում հասակակիցս տեսի մեռեալ վայրապար: հարկաւոր առաջի կայ մեռանել, ընդէ՞ր կամաւոր ոչ գործեցից եւ պսակեցայց»:

Եւ լուեալ գայս գնացին խնդութեամբ եւ տրտմութեամբ՝ երկոքումբ բաժանեալ: յաղթին ի բնութենէ կարեաց, սգան դառնապէս առաջի աչաց գմահն տեսանելով որդւոյն սիրելւոյ, միխթարին ի կատարածի՝ ուսեալք զպատիւ վկայից: Բայց եւ հալածչացն ցաւին ոգիքն, զի ի մեռեալ գյոյս նոցա ունել ասաց եւ վկայեաց, եթէ «կենդանի է Բանն աստուծոյ: կենդանի է եւ մարմնով, եւ գալոց է նա դատել զկեն»:

դանիս եւ գմեռեալս, վասն որոյ ոչ ուրանամ եւ զպատիր ձեր ընդունիմ գբան եւ հաւանիմ մոլար ձեր օրինացդ եւ զհետ գամ հետին մահու, զի այդ է անուն մոլորեցուցչին ձերոյ»:

Եւ զայս լուեալ հատանէ վճիռ դատաւորն քարկոծ լինելոյ: Եւ պատճառ, զի ամենեքեան հաղորդեսցին արդարոյն մահու եւ պատկեսցին. եւ զայս իսկ քարոզն աղաղակէր: Այլ սակայն խորհուրդ է եւ այս վկայից, որոց կամ է բազում անգամ վասն Տեառն մեռանել: Կամօք բազմացն իբրու բազում անգամ մեռանին: Կապի եւ ընդ տունկս ի բժշկութիւն ճաշակման տնկոյն առաջնոյ, եւ ի հաղորդութիւն չարչարեցելոյն ի փայտի: Ընդունի զքարանցն բազմութիւն նման նախավկային. աղօթէ, թէ եւ ոչ յայտնի, սակայն ի սրտի, ըստ որում տեսանէ Տէր. հաւատալի է, թէ եւ ոչ առանց վերին տեսչութեան յայնպիսում ժամանակի վկայք լինին, եւ հաստատէ զայս բանալն երկնից առաջի վկային, այլ ըստ պատշաճի յայտնին կամ ծածկին: Եւ եթէ նմա այս պատահեաց եւ մեզ ոչ յայտնեցաւ, Տեառն գիտելի է: Աւանդէ զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ, ննջէ գբուն քաղցրութեան, գուարճանան հրեշտակք, բերկրին սուրբք, ցնծան հաւատացեալք, պարտի բանսարկուն, ամաչեն դեւք, զահի հարկանին հայածիչքն, սակայն յայլ յեղանակ փոխին շարժեալք ի չար հոգւոյն: Ծախի հրով ի նախատինս հաւատացելոց, եւ զի մի՛ պատուեսցին նշխարք պատուական վկային՝ ընդ հուր անցանի անծախելին՝ նման երից մանկանցն. զի եւ ո՛չ ի հերսն մերձեցաւ եւ ոչ զկապանս ելոյծ: Գիտեն պատկառել եւ տարերք ի կշտամբանս յանդգնելոցն, զի այնմ, որ զհուրն շիջոյց բնութեան, շիջաւ իրաւացի եւ հուրն. եւ զի յայտ լիցի, եթէ հուրն հանդերձեալ զարդարս լուսաւորէ եւ կիզու գմեղաւորս: Եւ քանզի սուրբք հրովն որ ի Տեառնէ արկաւ միշտ բորբոքեալ են, որով եւ ամենայն շիջան ի հուր, անմատոյց շիջանելի լինին հրոյ, անշիջանելեան ձուլեալք: Եւ զի յանդ ելեալ մեղմանան գործօղք չարի, բայց չարագոյնք քան զչարսն անյագ են: Վասն այնորիկ ընդ ամենայն օրինակս անցուցին տանջանաց. ընդ կապանս, ընդ բանդ, ընդ քաղց, եւ ընդ ծարաւ, ընդ բանս անարգանաց, ընդ քարկոծանս մահու: Ընդ քարչանս զկնի մահու, ընդ հուր ի կատարածի, հագիւ ապա լուեալ դաղարեցին: Բազում անգամ ի սրբոց մահու հանդարտ ի խս..... ըբ մե ան ուն բար զդեւս, զի զկնի մահու ոչ յանդգնին: Նահանջին ապա այնուհետեւ պատկառեալք յանծախութենէ հրոյ: Համայն եւ յագին չարանախանձիցն կամք: Ի հանգիստ եւ զբաջն փոխեն վկայ, զանխրանալով ի քարկոծչացն ծնողքն, ի սեպհականն իւրեանց տեղի ի հասարակ հաւատացելոցն դնելով շիրիմս, անգիտանան զօրինակ

(Այս ընդարձակ վկայարանութիւնը տեսնել նաեւ «Արարատ», 1897 թ., Յունուար, յաւելուած, էջ 37-41):

Թ.Ա.ՄԱՐ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

(Շար. 57)

ՄՈՒՐԲ ՂՐԱՅԻՆ

Ս Ե Ր Տ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Մ Ա Տ Թ Է Ո Ս Ի Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն Ի Ն

Ի Ը . Գ լ ու խ

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը (1-15)

Շարաք երեկոյէն ետք, երբ Կիրակին կը բացուէր, Մարիամ Մագդաղենացի եւ միւս Մարիամը գերեզմանը տեսնելու եկան: Յանկարծ գորաւոր երկրաշարժ մը եղաւ, եւ Աստուծոյ հրեշտակը երկինքէն իջնելով՝ գլորեց գերեզմանի մուտքին դրուած քարը եւ նստաւ անոր վրայ: Անոր տեսքը փայլակի կը նմանէր, եւ հագուստները ձիւնի պէս ներմակ էին: Պահապանները երբ ասիկա տեսան, սարսափեցան եւ մեռելի պէս եղան: Հրեշտակը կիներուն ըսաւ .

- Դուք մի՛ վախճա՛ք. գիտեմ որ խաչուած Յիսուսը կը փնտռէք: Հոս չէ, որովհետեւ յարութիւն առաւ, ինչպէս ըսած էք: Եկէ՛ք եւ տեսէ՛ք այն տեղը, ուր դրուած էք: Անմիջապէս գացէ՛ք եւ ըսէ՛ք իր աշակերտներուն՝ թէ յարութիւն առաւ: Ան ձեզմէ՛ առաջ Գալիլիա կը հասնի եւ հոն պիտի տեսնէ՛ք զինք. ահա ըսի ձեզի:

Կիները վախով, բայց միեւնոյն ատեն մեծ ուրախութեամբ դուրս ելան գերեզմանէն եւ վագեցին՝ պատմելու համար աշակերտներուն:

Յանկարծ Յիսուս հանդիպեցաւ անոնց եւ ըսաւ .

- Ողջո՞յն ձեզի:

Կիները մօտենալով՝ փարեցան անոր ռոճերուն եւ երկրպագեցին անոր: Յիսուս ըսաւ .

- Մի՛ վախճա՛ք, գացէ՛ք եւ ըսէ՛ք իմ եղբայրներուս՝ որ Գալիլիա երթան. հո՛ն պիտի տեսնեն զիս:

Երբ կիները գացին, պահապաններէն ոմանք քաղաք եկան եւ ինչ որ պատահած էր պատմեցին աւագ քահանաներուն: Աւագ քահանաները եւ երէցները հաւաքուելով՝ խորհրդակցեցան եւ առատ դրամ տուին պահապաններուն եւ ըսին .

- Ըսէ՛ք որ «իր աշակերտները գիշերով եկան եւ գողցան մարմինը, երբ մենք քնացած էինք»: Եւ եթէ կառավարիչին ականջը հասնի ասիկա, մենք զայն կը գոհացնենք. անհո՛գ եղէ՛ք դուք:

Պահապանները դրամը առին եւ ըրին ինչ որ պատուիրուած էր իրենց: Եւ այսպիսով այս լուրը տարածուեցաւ հրեաներուն մէջ միևնչեւ այսօր:

Աստուծոյ կամքով եւ ողորմութեամբ Մատթէոսի Աւետարանին սերտողութեան վերջին գլուխը հասած ենք ահա:

Բոլորիս ծանօթ դրուագ է ասիկա:

«Շաբաթ երեկոյէն ետք, երբ Կիրակին կը բացուէր», կ'ըսէ: Այս առնչութեամբ եթէ Մարկոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննէսի աւետարաններուն նայինք, կը կարդանք հետեւեալները:-

1) «Մարիամ Մագդաղեմացի, Յակոբոսի մայրը՝ Մարիամ, եւ Սողոմէ գացին խունկեր գնեցին եւ պատրաստեցին, որպէսզի երթան եւ օծեն Յիսուսի մարմինը: Կիրակի առաւօտ կանուխ, արեւածագին, գերեզման եկան» (Մր 16.1-2):

2) «Կիրակի առաւօտ շատ կանուխ, Մարիամ Մագդաղեմացի, Յովհաննան եւ Յակոբոսի մայրը՝ Մարիամը, ուրիշ կիներու հետ գերեզման եկան՝ իրենց հետ բերելով իրենց պատրաստած խունկերը» (ՂԿ 24.1):

3.- «Կիրակի առաւօտ կանուխ, մթնշաղին, Մարիամ Մագդաղեմացի գերեզման գնաց» (ՅՀ 20.1):

Երեք աւետարանիչներուն «առաւօտ կանուխ, արեւածագին»-ը, մէկուն «առաւօտ շատ կանուխ»-ը, միւսին ալ «առաւօտ կանուխ, մթնշաղ»-ը կը լուսարանեն Մատթէոսի «Շաբաթ երեկոյէն ետք, երբ Կիրակին կը բացուէր»-ը: Հետեւաբար, կիներուն այցելութիւնը Յիսուսի գերեզմանին՝ ո՛չ թէ տեղի ունեցած էր երեկոյին յաջորդած ժամերուն, այլ՝ լուսարացին:

Մատթէոսի համաձայն, ուրեմն, Մարիամ Մագդաղեմացի եւ Յակոբի եւ Յովսէսի մայրը՝ Մարիամ, Յիսուսի գերեզմանը կ'այցելեն:

«Յանկարծ գորաւոր երկրաշարժ մը եղաւ, եւ Աստուծոյ հրեշտակը երկինքէն իջնելով՝ գորեց գերեզմանի մուտքին դրուած քարը եւ նստաւ անոր վրայ», կ'ըսէ: Ոմանց միտքին մէջ այն տպաւորութիւնը կրնայ ստեղծուիլ, թէ Յիսուս յարութիւն առաւ այս «երկրաշարժ»-ի պահուն: Սակայն Աւետարանիչը Յիսուսի յարութեան մասին չի խօսիր: Գուցէ հարց տրուի, որ եթէ Յիսուս յարութիւն չառաւ այս «երկրաշարժ»-ի պահուն, ապա ինչո՞ւ հրեշտակը գլորեց գերեզմանի մուտքին դրուած քարը: «Պէտք է քարը գորուէր որ Յիսուս յարութիւն առնելով դուրս գար գերեզմանէն»՝ կը մտածեն ոմանք:

Յարութիւն առնելու համար՝ Յիսուս քարի գլորուելուն պէտքը չունէր: Քարը հրեշտակին կողմէ գլորուեցաւ ո՛չ թէ Յիսուսի համար, այլ՝ կիներուն համար: Յիշեցէ՛ք Մարկոսի տուած տեղեկութիւնը, թէ մինչ կիները գերեզման կ'երթային՝ իրարու կը հարցնէին. «Ո՞վ պիտի գորէ գերեզմանի մուտքին դրուած քարը» (Մր 16.3): Արդ, հրեշտակին ըրածը՝ անոնց համար էր: Հետեւաբար, յարութիւնը տեղի ունեցած էր քարին գլորուելէն առաջ:

Ե՞րբ յարութիւն առաւ Յիսուս:

Ոչ ոք գիտէ կամ կրնայ գիտնալ:

Եկեղեցական աւանդութիւններուն նայելու պարագային, կրնանք հասկնալ, թէ իւրաքանչիւր եկեղեցի ո՛ր ժամուն կատարուած կը համարէ Յիսուսի յարութիւնը:

Օրինակ, Հայ եկեղեցոյ աւանդութեան համաձայն, Զատիկուան Ճրագալոյցի Ս. Պատարագը կը մատուցուի երեկոյին աւարտելէն անմիջապէս ետքը, եւ յարութեան աւետիսը այն ատեն կը տրուի: Ուստի, Հայ եկեղեցին այդ ժամուն կատարուած կը համարէ Յիսուսի յարութիւնը: Գիտենք, որ ուրիշ եկեղեցիներ կէս գիշերին կը մատուցեն իրենց Ս. Պատարագը: Անոնց համար ալ, Յիսուս յարութիւն առած է այդ ժամուն:

Անշուշտ ժամերու տարբերութիւնը հական չէ: Մեզի համար կարեւորը այն է, որ

Յիսուս յարութիւն առաւ մեռելներէն, եւ վստահարար՝ նախքան հրեշտակին կողմէ քարին գլորուելը:

«Երկրաշարժ»-ը մեզի կը յիշեցնէ այն պահը, երբ Յիսուս խաչին վրայ իր հոգին աւանդեց: Տեսանք որ այն ատեն ալ «երկրաշարժ»-ի մը պատահիլը արձանագրուած է: Յիսուսի մեկնումը երկրաշարժով եղաւ: Արդեօք կրնա՞նք այս երկրաշարժին առիթով ալ տեսնել «վերադարձ»-ը յարուցեալ Յիսուսի, որ քառասուն օրեր պիտի մնար երկրի վրայ՝ մինչեւ համբարձումը (տես Դկ 1-3-9):

«Աստուծոյ հրեշտակը երկինքէն իջնելով՝ գորեց գերեզմանի մուտքին դրուած քարը եւ նստաւ անոր վրայ»: Հրեշտակին յանկարծական երեւումը թերեւս ոմանց համար հարց կը յարուցանէ: Անոնք որ աւետարաններուն պատումները քով-քովի կը դնեն եւ գանոնք բաղդատարար կը կարդան՝ շատ փոքրիկ տարբերութիւններ կը նշմարեն:

Մատթէոս եւ Մարկոս կը յիշեն, որ մէկ հրեշտակ միայն երեւցաւ: Մինչդեռ Դուկաս եւ Յովհաննէս երկու հրեշտակներու կ'ակնարկեն: Այս եւ այլ տարբերութիւններ պարզապէս հետաքրքրական են եւ օգտագործած աւանդութիւններու տարբերութիւններ կը թելադրեն: Աւանդութիւնները հնարուած չեն, այլ ճշմարիտ փորձառութիւններ կը պատմեն: Այնպէս ինչպէս յետ Յիսուսի մկրտութեան՝ հրեշտակները կը սպասարկէին անոր, յետ յարութեան ալ շուրջը կը յածէին՝ նոյնպէս սպասաւորութեան համար: Արդ, բնական է, որ գանոնք տեսնող մարդկային փորձառութիւնները տարբեր ըլլային եւ տարբեր աւանդութիւններ կտակէին:

«Անոր տեսքը փայլակի կը նմանէր, եւ հագուստները ձիւնի պէս ցերմակ էին»: Տեսքին փայլակի կամ կայծակի նմանիլը՝ պահապաններուն խիստ սարսափ պատճառելու համար էր: Հրեշտակը, սակայն, չէր ուզեր որ իր այդ տեսքը սարսափեցնէր նաեւ Յիսուսի գերեզմանը այցելող կիները: Ուստի, անմիջապէս կ'ըսէ՝ «Դուք մի՛ վախնա՛ք»:

Իսկ անոր հագուստներուն ձիւնի պէս ճերմակութի՞ւնը:

Այցելու կիներուն նկատմամբ խաղաղութիւնը կ'արտայայտէ:

«...գիտեմ որ խաչուած Յիսուսը կը փնտռէ: Հոս չէ, որովհետեւ յարութիւն առաւ, ինչպէս ըսած էր»: Եւ հրեշտակը այսպէ՛ս կ'աւետէ Յիսուսի յարութիւնը: Հետաքրքրական է խօսքին հոգեբանական կառոյցը: Հրեշտակը կիներուն նախ կը խօսի համաձայն անոնց ցանկութեան, որ էր խաչուած Յիսուսի մարմինը գտնել: Ապա կը յայտնէ Յիսուսի մարմինին չըլլալը այնտեղ, որովհետեւ յարութիւն էր առած: Այս յայտնութեան կը կապէ Յիսուսի կանխասացութիւնը՝ թէ ինք յարութիւն պիտի առնէր. կը յիշեցնէ գայն: Հրեշտակը իր յայտնութիւնը առաւել հաստատելու եւ կիներուն կասկածը փարատելու համար՝ անոնց կ'ըսէ. «Եկէ՛ք եւ տեսէ՛ք այն տեղը, ուր դրուած էր»:

Կիները գերեզման կը մտնեն եւ Յիսուսի մարմինը այնտեղ չեն գտնել: Եւ հրեշտակը անոնց կու տայ հետեւեալ պատուէրը. «Անմիջապէս գացէ՛ք եւ ըսէ՛ք իր աշակերտներուն՝ թէ յարութիւն առաւ: Ան ձեզմէ՛ առաջ Գալիլիա կը հասնի եւ հոն պիտի տեսնէ՛ք զինք. ահա ըսի ձեզի»:

Կիները վախով լեցուած էին: Թէեւ հրեշտակը չվախնալ յորդորած էր անոնց, սակայն իրապէս անկարելի էր այսպիսի փորձառութեան մէջէն անցնիլը առանց վախ ունենալու: Անշուշտ հասկնալի է, որ կիներուն ունեցած վախը գիրենք «մեռելի պէս» չէր դարձնէր: Անոնց վախը գինոտրներուն սարսափը չէր, այլ այն երկիւղը որ կ'արթննայ հաւատացեալ հոգիին մէջ՝ ի տես հրաշալի դէպքի մը: Անոնք ըմբռնած էին Յիսուսի յարութեան յայտնութիւնը, այդ պատճառով ալ մեծ ուրախութեամբ դուրս

կու գային գերեզմանէն եւ աշակերտներուն պատմելու կը փութային, երբ յանկարծ Յիսուս կը հանդիպէր իրենց եւ ողջոյն կու տար: Յարուածէն ետք՝ առաջին ողջոյնն է ասիկա- կեանքի յաղթանակին յայտարարութիւնը: Յիսուսի այս յանկարծական երեւումին վրայ, կիները կը մօտենային եւ գետին իջնալով կը փարէին անոր ոտքերուն ու կ'երկրպագէին: Այս կիները յաճախ գտնուած էին Յիսուսի շուրջ եւ անոր սպասարկած: Զայն երբեք չէին տեսած մարդկային ընկալման սովորական պարունակէն դուրս: Անկասկած, ճանչցած էին անոր մէջ աստուածայինին ներկայութիւնը, սակայն անկարելի էր որ պատկերացնէին այն՝ որուն առջեւ կը գտնուէին յարուածէն այս պահուն: Անբացատրելի վիճակի մէջ էին, եւ երկիւղը զիրենք անմիջապէս կը մղէր պաշտամունքային արտայայտութեան, որ երկրպագութիւնն էր:

Յիսուս ինք եւս քաջ ըլլալ կը յորդորէ անոնց եւ կը պատուիրէ, որ երթան ու իր աշակերտներուն ըսեն, թէ Գալիլիա ուղղուին՝ զինք տեսնելու համար:

Ինչ նշանակալից է Յիսուսի արտայայտութիւնը, որ իր աշակերտները՝ իր «եղբայրներ»-ը կը կոչէ: Յարուցեալ Յիսուսի հետ ո՛չ թէ միայն կեանքը կը յաղթանակէ, այլեւ հաւատացեալներուն եղբայրութիւնը կը հիմնաւորուի:

Սկզբնապէս, անոնք իր աշակերտներն էին: Նաեւ սկզբնապէս անոնք ծառաներու պէս էին: Վերջին Ընթրիքի ատեն, կը տեսնենք որ Յիսուս կը յայտարարէ, թէ ալ զիրենք «ծառայ» չի ճանչնար, որովհետեւ Վերջին Ընթրիքին սեղանակցութեամբ՝ անոնց վերջնականապէս յայտնած էր Տիրոջ կամքը: Այն ատեն զանոնք իր «բարեկամներ»-ը կոչած էր (ՅՀ 15:14-15): Իսկ ահա՝ յարուածէն այս պահուն զանոնք իր «եղբայրներ»-ը կը կոչէ:

Մարդկային սովորական ընկալումին համաձայն, Յիսուս հակառակ ընթացքով պէտք է ճանչնար իր աշակերտները, այսինքն՝ նախ եղբայրներ, ապա՝ բարեկամներ, եւ վերջապէս՝ ծառաներ: Վերջ ի վերջոյ, ինք իր յարուածէամբ փառաւորեալ Տէրն էր: Սակայն Յիսուսի ճանաչման ընթացքը այլ է եղած: Քրիստոս աշխարհ եկած էր մարդը փրկելու: Աստուծոյ ընտանիքէն դուրս ինկած մարդը՝ ետ Աստուծոյ ընտանիքին մէջ առնելու: Անոնք որ անդամ են այդ ընտանիքին՝ եղբայրներ են: Աստուծոյ փրկագործական ծրագիրն է մարդոց եղբայրութեան հաստատումը՝ իրեն հետ մտերմութեան մէջ:

Պօղոս առաքեալ այս հոգեւոր եղբայրութեան առնչաբար գրած է. «Աստուած բարիին համար գործակից կ'ըլլայ անոնց՝ որոնք կը սիրեն զինք եւ իր ծրագիրին համաձայն իրեն կանչուած են: Որովհետեւ, Աստուած զանոնք սկիզբէն կը քանչնար եւ սկիզբէն ալ սահմանեց որ իր Որդիին հարագատ պատկերը ըլլան, որպէսզի Յիսուս բազմաթիւ եղբայրներու մէջ անդրանիկը ըլլայ» (Հռ 8:28-29):

Կիներուն մեկնելէն ետք, պահապաններէն ոմանք քաղաք կ'երթան եւ պատահածը կը պատմեն աւագ քահանաներուն: Աւագ քահանաները եւ երէցները Ատեանը ժողովի կը կանչեն, կը խորհրդակցին եւ առատ զրամ կու տան պահապաններուն եւ կ'ըսեն.

- Ըսէ՛ք որ «իր աշակերտները գիշերով եկան եւ գողցան մարմինը, երբ մենք քնացած էինք»: Եւ եթէ կառավարիչին ականջը հասնի ասիկա, մենք գայն կը գոհացնենք. անհո՛գ եղէ՛ք դուք:

Պահապանները շատ մտահոգ էին, որովհետեւ զիտէին, թէ Յիսուսի մարմինին անյայտացման հետեւանքով՝ կրնային մահուան դատապարտուիլ: Ուստի, աւագ քահանաները եւ երէցները կը հանդարտեցնեն զանոնք՝ խոստանալով, որ եթէ կառավարիչին ականջը հասնէր լուրը՝ գայն կը գոհացնէին եւ հարցը կը փակէին:

Պահապանները դրամը կ'առնեն եւ կ'երթան:

«Այս լուրը տարածուեցաւ», կ'ըսէ: Ո՞ր լուրը: Եղբուրթիւնը ծածկելու ճիգի՞ն լուրը, թէ ամբողջ պատահածին լուրը, այսինքն՝ Յիսուսի յարութեան նաեւ: Աւետարանիչի խօսքին մէջ ճիշդ կ'ըլլայ տեսնել թէ՛ Յիսուսի յարութեան մասին շշուկները, եւ թէ՛ շշուկները կրօնական իշխանաւորներուն եղբուրթիւնը ծածկելու ճիգին:

ՅԻՍՈՒՍ Կ'ԵՐԵԻ ԵՎ ՏԱՍՆԸՄԷԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ (16-20)

Իսկ տասնըմէկ աշակերտները գացին Գալիլիա, այն լեռը ուր Յիսուս ժամադրուած էր իրենց հետ: Երբ տեսան զինք, երկրպագեցին իրեն, բայց ոմանք տարակուսեցան: Յիսուս մօտենալով խօսեցաւ անոնց հետ: Ապա ըսաւ.

- Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինծի երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ: Ինչպէս որ Հայրը զիս դրկեց, այնպէս ալ ես ձեզ կը դրկեմ: Հետեւաբար, գացէ՛ք եւ բոլոր ժողովուրդները ինծի աշակերտ դարձուցէ՛ք: Զանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր, Որդիին եւ Ա. Հոգիին անունով: Անոնց սորվեցուցէ՛ք այն բոլոր պատուիրանները որ ես ձեզի տուի. եւ ահա միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչեւ աշխարհիս վախճանը:

Յետ յարութեան, Յիսուս երեւումներ կամ յայտնութիւններ ունեցաւ: Եկեղեցւոյ կեանքին համար մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող երեւում է ասիկա:

Հատուածը կը սկսի տասնըմէկ աշակերտներուն ակնարկութեամբ: Ուստի, կը մտածենք թէ անոնցմէ զատ ուրիշներ չկային Յիսուսի հետ այն հանդիպման ատեն:

Կորնթացիներու Առաջին Նամակին 15-րդ գլխուն սկիզբը, Պօղոս առաքեալ կը յիշէ իրեն հասած աւանդութիւն մը, եւ կ'ըսէ. «Ես ձեզի փոխանցեցի այն հաւատքը որ նախ ե՛ս ընդունեցի. այն՝ որ Քրիստոս մեր մեղքերուն համար մեռաւ, ինչպէս սուրբ գիրքերը կ'ըսէին, թաղուեցաւ եւ երրորդ օրը յարութիւն առաւ, դարձեալ սուրբ գիրքերուն համաձայն, ու երեւցաւ Պետրոսին եւ ապա տասնըմէկ առաքեալներուն: Յետոյ երեւցաւ միատեղ իմբուած հինգ հարիւրէ աւելի հետեւորդներու...: Այնուհետեւ երեւցաւ Յակոբոսին եւ ապա բոլոր առաքեալներուն: Ի վերջոյ, բոլորէն յետոյ երեւցաւ նաեւ ինծի, վիժածիս» (Ա.Կր 15.3-8): Թէ հինգ հարիւրէ աւելի հետեւորդներուն հետ պատահած երեւումը ո՞ւր տեղի ունեցաւ՝ չէ ըսուած: Ո՛չ նամակին, ոչ ալ Նոր Կտակարանեան այլ էջի մէջ այդ դէպքին ակնարկութիւն կայ:

Գուցէ գարմանալի թուի, որ աւետարանիչները ինչո՞ւ այնքան կարեւոր դէպքի վրայ լռած են, մինչդեռ պէտք է արձանագրած ըլլային: Սակայն կարեւոր է անդրադառնալ, որ աւետարանիչները Յիսուսի կապուած շատ դէպքեր եւ շատ խօսքեր չեն արձանագրած: Միայն այն դէպքերը եւ խօսքերը յիշած են, որոնք իրենց նպատակին մէջ կը մտնէին: Օրինակ, Մատթէոսի նպատակը չէր եղած Յիսուսի բոլոր երեւումները թուել, ուստի ան միայն յիշած էր առաջին եւ վերջին երեւումները. առաջինը՝ որովհետեւ յարութեան դէպքին անմիջապէս կը յաջորդէր եւ յատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր, իսկ վերջինը՝ որովհետեւ անմիջապէս կը կանխէր համարարձման դէպքը, եւ եկեղեցւոյ առաքելութեան համար Յիսուսի ուղեցուցիչ պատգամը կը բովանդակէր:

Վստահաբար, Մատթէոս եւ Յովհաննէս առաքեալները այն հինգ հարիւրին մէջն էին: Իսկ Ղուկաս եւ Մարկոս նոյնիսկ եթէ մէջը չէին՝ բայց այն երեւման մասին տեղեակ ըլլալու էին: Դէպքը իրենց աւետարաններուն մէջ չէին արձանագրած՝ որով-

Հետեւ իրենց գրութեան նպատակը ապացոյցներ կուտակել չէր: Նաեւ կարելի է մտածել, թէ՛ աւետարաններուն գրառման թուականին եւ վայրին մէջ, ու հասցէին մօտ, Յիսուսի յարուցիւնը իրականութիւնն էր, որուն վրայ կասկած չկար: Մինչդեռ Պօղոս առաքեալի ժամանակ, որ աւետարաններուն գրառման թուականէն առաջ էր, Յիսուսի յարուցեան շուրջ կասկածներ չընկնէին: Եւ առաքեալին կը մնար՝ փարատելու համար ապացուցել:

Եկեղեցւոյ կանուխ ժամանակներէն, բազմաթիւ մեկնիչներ հինգ հարիւրին երեւումը կապած են Գալիլիայի մէջ Յիսուսի երեւումին: Անոնց համաձայն, Գալիլիայի լեռան վրայ Յիսուս միայն տասնըմէկին չերեւցաւ, այլ նաեւ գաւառի այն բոլոր հետեւորդներուն, որոնք առաքեալներուն հետ փութացած էին իրենց Տէրը տեսնելու:

Լեռան մասին երկու ենթադրութիւն կայ. ըստ ոմանց՝ անիկա Այսակերպութեան լեռն է՝ Հերմոնը, եւ ըստ ուրիշներու՝ այն լեռը, ուրկէ Յիսուս Լեռան Քարոզը խօսած էր, որ Գալիլիայի լիճին մերձակայ բարձունք էր:

Գալիլիա գալը խորհրդանշական արարք է: Այն ժամանակ Գալիլիան մեծ մասամբ հեթանոսներով լեցուն էր, ուստի իր երկրաւոր հանդիպման վերջին ժամադրավայրը դարձնելով գայն՝ հեթանոսներուն մէջ աւետարանչութեան ուղղութիւնը ցոյց կու տար: Իր աշակերտները դէպի հեթանոսները առաքելու համար Գալիլիա ժամադրուելը՝ միաժամանակ կը պատմէ աւարտը Հին Ուխտին եւ սկզբնաւորումը Նոր Ուխտին: Գալիլիան դուռն է հեթանոս աշխարհին: Յիսուս իր աշակերտները կը հրաւիրէ, որ աւետարանչութիւնը չսահմանափակեն միայն եբրայեցի ժողովուրդին մէջ, այլ գայն տանին բոլոր ազգերուն:

«Երբ տեսան զիմք, երկրպագեցին իրեմ», կ'ըսէ: Աշակերտներէն ոմանք պաշտամունքային երկրպագութեամբ կը խոնարհին Յիսուսի առջեւ, որովհետեւ իրենց յարուցեալ Տիրոջ մէջ կը տեսնեն Աստուածութիւնը:

Գրաբարը յունարէն բնագիրին նրբօրէն հաւատարիմ՝ «եւ ոմանք յերկուցան» կ'ըսէ: «Յերկուցան» կը նշանակէ՝ երկու միտքի մէջ ըլլալ, վարանիլ: Ոմանք երկու միտքի մէջ էին կամ կը վարանէին: Անոնք դեռ չէին ճանչցած յարուցեալ Յիսուսի Աստուածութիւնը: Ուստի ներքին մղումը չունէին անոր առջեւ երկրպագելու եւ գայն պաշտելու:

Այդ երկմտանքը տեսնելով է, որ Պօղոս առաքեալ Տիմոթէոսի առաջին նամակին մէջ գրած էր. «Անհերքելիօրէն մեծ է աստուածպաշտութեան խորհուրդը, որովհետեւ Աստուած մարմինով երեւցաւ, եւ հոգիով արդարացաւ, հրեշտակներուն յայտնուեցաւ, ազգերուն քարոզուեցաւ, աշխարհի մէջ հաւատացուեցաւ, փառքով երկիմք բարձրացուեցաւ» (Ա.Տմ 3:16): Այսօր ալ կարելի է նոյնպէս յայտարարել աստուածպաշտութեան խորհուրդին մեծութիւնը, եւ հասկնալ մարդկային կարողութեան անբաւարարութիւնը գայն ըմբռնելու: Կարելի չէ միտքով ըմբռնել խորհուրդը, այդ պատճառով ալ անոնք որ հաւատքի խմորը ունին, սակայն իրենց միտքին կը վստահին՝ կ'իյնան երկմտանքի մէջ:

«Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինձի երկիմքի մէջ եւ երկրի վրայ: Ինչպէս որ Հայրը զիս զրկեց, այնպէս ալ ես ձեզ կը զրկեմ»: Սկիզբէն ըսեմ, որ խօսքին երկրորդ բաժինը յունարէն հնագոյն ձեռագիրներուն մէջ չկայ: Անշուշտ որեւէ հարց չի յարուցաներ յաւելումը, որովհետեւ նախ կը համաձայնի յաջորդ համարին, եւ երկրորդ՝ Յիսուս իր առաքելութեան կէսէն սկսեալ աշակերտները քարոզելու եւ ուսուցանելու կը զրկէր:

«Ամեն իշխանութիւն տրուեցաւ ինձի երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ»: **Ի՞նչ իշխանութեան մասին կը խօսի Յիսուս:**

Յարուածեամբ տրուած իշխանութեան:

Իսկ յարուածեամբ ի՞նչ իշխանութիւն տրուեցաւ Յիսուսի:

Որպէսզի յարուածեամբ տրուած իշխանութիւնը ճիշդ հասկնանք՝ յիշենք այն երկու խօսքերը, որ Յիսուս ըսած էր:

Առաջինը իր այլակերպութենէն անմիջապէս առաջ. «Վստահ եղէ՛ք, որ հոս գտնուողներէն ոմանք պիտի չմեռնին՝ մինչեւ տեսնեն Մարդու Որդին որ կու գայ իր թագաւորութեամբ» (Մտ 16:28):

Երկրորդը՝ Ատեանին մէջ. «Ասկէ ետք պիտի տեսնէ՛ք Մարդու Որդին՝ ամենագոր Աստուծոյ աջ կողմը նստած. եւ պիտի տեսնէ՛ք որ կու գայ երկինքի ամպերուն մէջէն» (Մտ 26:64):

Այս երկու խօսքերը մեր դիմաց իրարմէ տարբեր նշանակութիւններ բանալով հանդերձ, հիմնական միտք մը կը բերեն մեզի, եւ այն միտքը կապ ունի յարուածեան հետ: Յիսուս իր յարուածեամբ ստացաւ թագաւորութիւնը, որ յաւիտեաններուն մէջ եւ իր Աստուածութեամբ ունէր, որովհետեւ ինք Որդին է ամենագոր Աստուծոյ աջ կողմը նստած:

Յիսուսի իշխանութիւնը՝ իր թագաւորութիւնն է: Այդ թագաւորութիւնը այս աշխարհի վրայ պիտի հասնի իր վախճանական տիրութեան, երբ իր երկրորդ գալուստին՝ Հօր փառքով պիտի յայտնուի, եւ Չարն ու անոր զօրութիւնները նուաճէ վերջնականապէս, եւ ամէն ինչ իրեն ենթարկուի:

«...գացէ՛ք եւ բոլոր ժողովուրդները ինձի աշակերտ դարձուցէ՛ք»: **Յիսուս իր աշակերտները կ'առաքէ համայն մարդկութիւնը իրեն աշակերտ դարձնելու:** Նախապէս իր աշակերտներուն առաքելութիւնը սահմանափակած էր երրայեցի ժողովուրդին մէջ, իսկ հիմա զանոնք կ'առաքէ բոլոր ազգերուն մօտ տարածելու Աւետարանը, որ հրաւէր է մաս կազմելու Աստուծոյ թագաւորութեան:

Եկեղեցւոյ պատմութենէն զիտենք, որ աշակերտները սկզբնապէս պիտի տատամսէին ղէպի հեթանոս աշխարհ աւետարանչութիւն կատարելու մէջ: Այդ տատամսումը ցեղային-կրօնական եւ հոգեբանական պատճառներ ունէր: Ինչպէ՞ս կարելի էր երթալ ու քարոզել եւ ուսուցանել անոնց, որոնք պիղծ կը համարուէին: Ինչպէ՞ս կարելի էր «ընտրեալ ժողովուրդ»-ին խոստացուած Աստուծոյ փրկութիւնը տանիլ ուրիշներուն: Եւ ինչպէ՞ս կարելի էր յարաբերութիւն ունենալ եւ գործել օտար ազգերուն հետ եւ մէջ: Սակայն վերջ ի վերջոյ պիտի շարժէին Յիսուսի պատուէրին համաձայն, եւ անկէ քաջալերուած:

«Զանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր, Որդիին եւ Ս. Հոգիին անունով»: **Ասկէ առաջ, Յիսուս իր աշակերտներուն երեք մկրտելու հրահանգ տուած էր:** Եթէ նկատի առնենք Մատթէոսի Աւետարանը՝ այդպիսի հրահանգ չենք գտներ: Մարկոսի եւ Ղուկասու Աւետարաններուն մէջ եւս չենք գտներ: Իսկ Յովհաննէսի Աւետարանին մէջ կը կարդանք, որ Յիսուսի աշակերտները կը մկրտէին (ՅՀ 4:2): Եթէ կը մկրտէին, ապա ի՞նչ բանաձեւով կը մկրտէին: Այստեղ Յիսուս կու տայ բանաձեւ մը, որ է մկրտել Հօր, Որդիին եւ Ս. Հոգիին անունով:

Հետաքրքրական է նայիլ Առաքելներուն Գործերը գիրքին: Անոր մէջ մկրտութիւններուն բանաձեւերն են. «Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունով» (ԳրԾ 2:38), «Տէր Յիսուսի անունով» (Նոյն 8:16), «Յիսուսի Քրիստոսի անունով» (Նոյն 10:48), «Նագով-

րեցի Յիսուս Քրիստոսի անունով» (նոյն 4.10,12) է: Հոն Ս. Երրորդութեան բանաձեւը չկայ: Ինչո՞ւ այս տարբերութիւնը, ինչպէ՞ս բացատրել:

Առաքեալներուն Գործերը գիրքին յիշած բանաձեւերը հերքումը չեն Ս. Երրորդութեան: Գիտենք, որ մկրտութեան նախապայմանը առ Յիսուս Քրիստոս հաւատքն էր, առանց անոր հաւատալու կարելի չէ մկրտուիլ: Քրիստոնէական մկրտութիւնը պայմանաւորուած է Յիսուսի վրայ հաւատքով: Ան որ այդ հաւատքով կը մկրտուի՝ անդամ կը դառնայ եկեղեցոյ, անկախ բանաձեւին տարբերութենէն: Առաքեալներուն Գործերը գիրքին մէջ տրուած բանաձեւերը՝ քրիստոնէական մկրտութեան նախապայմանը կը յայտնեն, ըստ որուն՝ առանց առ Յիսուս հաւատքին՝ կարելի չէ անդամ ըլլալ եկեղեցոյ: Ան որ Յիսուսի անուամբ մկրտուած է կամ կը մկրտուի՝ միաժամանակ Ս. Երրորդութեան անունով մկրտուած կ'ըլլայ: Աստուծոյ Որդին անանջատելի է Հօրմէն եւ Ս. Հոգիէն:

Յիսուս Ս. Երրորդութեան անունը տալով, նոր յայտնութիւն է որ կը կատարէ:

«Անոնց սորվեցուցէ՛ք այն բոլոր պատուիրանները որ ես ձեզի տուի»: Այս Աւետարանին սկիզբը, կամ 4-րդ գլխուն վերջաւորութեան, մենք տեսանք որ Աւետարանիչը դիտումնաւոր կերպով կը շեշտէր Յիսուսի գործունէութեան երեք կարեւոր երեսները. ուսուցում, քարոզութիւն եւ բժշկում: Ուշագրաւ է, որ այստեղ Յիսուս իր աշակերտներուն կ'ըսէ, որ ուսուցանեն, եւ քարոզելու պատուէր չի տար: 10-րդ գլխուն մէջ, անոնց իշխանութիւն տուած էր նախ բժշկելու, ապա քարոզելու (Մտ 10.1,7): Իսկ այստեղ իշխանութիւնը կու տայ ուսուցանելու: Մինչ իր գործունէութիւնը ուսուցումէն կ'անցնէր քարոզութեան եւ ապա բժշկումին, աշակերտներուն գործունէութիւնը բժշկութենէն կ'անցնէր քարոզութեան, ապա՝ ուսուցումին: Այս ընթացքներուն տարբերութիւնը ինչպէ՞ս կարելի է հասկնալ:

Յիսուս երկինքէն էր, ուստի նախ երկնաւոր ճշմարտութիւնը բերաւ մարդոց, ապա գայն աւետեց քարոզելով ու մարդիկը հաւաքեց իր փրկութեան ուղևանին մէջ, եւ բժշկութեամբ ալ ապացոյցը տուաւ իր յայտնած բարի լուրին եւ երկնաւոր ճշմարտութեան, միաժամանակ յայտնելով գալիք կեանքին անապականութիւնը եւ ցաւերէ ու հեծութիւններէ ազատ լինելակերպը:

Աշակերտներուն տրուած առաջին իշխանութիւնը բժշկութիւնն է, որովհետեւ մարդոց կողմէ առաջին սպասուածն է անիկա: Նախ պէտք է ծառայել մարդոց, ապա անցնիլ անոնց միտքերն ու հոգիները գրաւելու: Առանց ծառայութեան՝ խօսքերը օդին մէջ կը ցնդին: Ուստի, աշակերտները նախ կ'ունենան իշխանութիւնը բժշկելու կամ բժշկութեամբ ծառայելու, եւ ետքը՝ իշխանութիւնը մարդիկը խանդավառելու Աւետարանին հիմնական գաղափարներով, եւ վերջապէս՝ ուսուցմամբ խորացնելու անոնց հոգեւոր տեսողութիւնը:

«...եւ ահա միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչեւ աշխարհիս վախճանը»: Մատթէոսի Աւետարանը այսպէս կը կնքուի: Յիսուսի այս խոստումը քաջալերանք էր թէ իր աշակերտներու անմիջական շրջանակին, եւ թէ քաջալերանք է բոլոր ժամանակներու եկեղեցիին:

Յիսուս կը խոստանայ միշտ իրեն հաւատարիմներուն հետ ըլլալ, մինչեւ աշխարհի վախճանը: Եկեղեցին կայ այս խոստումով:

(Շար. 41 եւ վերջ)

ՀՈՒՍՔ ԲԱՆՔ

Մատթեոսի Աւետարանին սերտողութեանց (1993-1994) աւարտին, իր տեղեկագիրը կարդալէ եւ շնորհակալութեան խօսքեր յայտնելէ ետք՝ Չարեհ Սրբազան հետեւեալ մտածումները արտայայտած է:

Երեք տարիներու վրայ երկարած այս սերտողութիւններու ընթացքը կը նմանի շրջապատյալի՝ ի խնդիր հոգեւոր փնտռտուքի, եւ Քրիստոսի հետ ու Քրիստոսի հետքերով աշակերտութեան մէջ դնելու մեր անձերը: Եւ իրօք, այդպիսին եղան երեք տարիները: Աւետարանական ճանապարհներու վրայ քայլեցինք անդադար եւ անընդհատ փորձեցինք մագլցել:

Հիմա որ Մատթէոսի Աւետարանին սերտողութիւնները իրենց աւարտին հասցուցած ենք, զիս հետաքրքրող եւ թերեւս ձեզմէ շատերը հետաքրքրող հարցումս սա է.-

Ի՞նչ տուին մեզի այս սերտողութիւնները:

Ինչքանո՞վ օգտուեցանք անոնցմէ: Նկատի չունիմ գործնական կամ օգտակար ծանօթութիւնները, որ քաղեցինք վստահարար: Նկատի ունիմ մեր հաւատքը:

Այս սերտողութիւնները ի՞նչ լոյս բերին իմ հաւատքիս: Ի՞նչ աշխարհ բացին իմ հոգիիս մէջ: Ի՞նչ նոր մղումներ ստեղծեցին իմ մէջս՝ դէպի աստուածային ճշմարտութիւնը ընթանալու: Ինչքանո՞վ նպաստեցին, որ իր ճշմարիտ պատկերին եւ ինքնութեան մէջ ճանչնամ Յիսուս Քրիստոսը: Սերտ եւ անմիջական շփումով ճանչնամ իմ Տէրս եւ անոր մնայուն ներկայութեան մէջ ըլլամ ու մնամ:

Ճամբորդութեան երկու ընթացակերպ կայ.-

Մէկը դէպի Եմմաուս գացող երկու աշակերտներուն կերպն է.

Միւսը՝ գերեզմանէն վերադարձող կիներունը:

Առաջինները տրտում էին եւ յուսաբեկ: Իրենց համար Յիսուս երազ եղած էր: Երազի պէս ճանչցեր էին զայն եւ կորսնցուցեր. իրենց սիրտերը ափսոսանքով լեցուն էին: Նոյնիսկ յարութեան աւետիսը չէր փոխած իրենց տրտում եւ յուսաբեկ սիրտերը: Յիսուսի յարութեան ուրախութիւնը իրենց կողմէ չէր ընկալուած: Անոնք չփոթի մէջ էին. հաւատա՞լ Յիսուսի յարութեան, թէ չհաւատալ:

Մինչդեռ գերեզման այցի գացած կիները, հրեշտակին աւետիսը լսելով եւ թափուր գերեզմանը տեսնելով, ու յարուցեալ Յիսուսին հանդիպելով՝ խորապէս հաւատացած էին եւ երկրպագած Անոր, եւ մեծ ուրախութեամբ վազեր էին դէպի առաքեալներուն գունդը՝ հրաշալի լուրը անոնց աւետելու համար:

Այո՛: Երկու տեսակ ընթացակերպեր կան:

Մենք ալ եւ մեզմէ շատեր՝ Եմմաուս գացող աշակերտներուն պէս ենք յաճախ:

Կարդացինք Մատթէոսի Աւետարանը եւ սերտեցինք զայն: Փորձեցինք հասկնալ զայն եւ ճանչնալ որոշ ճշմարտութիւններ, շինիչ հարցումներու եւ յայտնաբերիչ մատնանշումներու վրայ՝ օգտակար խորհրդածութիւններ կատարեցինք: Սակայն,

այդ բոլորը տակաւին մեր սիրտերուն չտուին այն բաւականութիւնը եւ ուրախութիւնը, որ մերը պէտք է ըլլային, բայց կը թուի թէ չեղան: Ինչո՞ւ...:

Այո՛: Յաճախ Եմմաուս գացող աշակերտներուն պէս ենք:

Ուրախութիւնը մեր քովն է, մեզի ճամբորդակից, բայց մենք չենք անդրադառնար անոր ամենափոխիչ ներկայութեան, որովհետեւ մեր միտքերն ու սիրտերը ծանրացած են աշխարհի հոգերով, սուգերով եւ բերած շփոթներով: Բայց Եմմաուսի աշակերտները ի վերջոյ ճանչցան յարուցեալ Յիսուսը: Զայն ճանչցան՝ երբ ան իրենց հետ սեղան նստաւ, հացը բեկանեց եւ իրենց տուաւ:

Այս սերտողութեանց ընթացքին, մենք ալ Տիրոջ հետ սեղան նստանք, եւ անոր Սրբազան Խօսքը հացի պէս ճաշակեցինք: Տէր Յիսուս մեզի հետ քայլեց, մեզի հետ սեղանակից եղաւ, եւ իր Խօսքը հացի պէս բեկանեց ու բաշխեց մեզի, որպէսզի մեր ներքին աչքերը բացուին եւ մենք ճանչնանք զինք՝ իր յարուցեալ ինքնութեամբ, իր փրկարար գորութեամբ եւ իր աստուածային փառքով:

Յիսուսի այս մերձաւորութիւնը մեզի եւ իր Խօսքին որպէս հաց բաշխումը՝ մեր ներքին աչքերը բացա՞ւ, ու մենք զինք՝ յարուցեալ Տէրը ճանչցա՞նք: Եւ այդ ճանաչումէն ետք՝ մեր սիրտերը ուրախութենէն թփուտացի՞ն:

Եթէ ոչ, կը սգամ սերտողութեանց ձախողութեան համար, եւ իմ կը նկատեմ յանցանքը, որ ներէք իմ անկատարութեանս եւ ապիկարութեանս:

Իսկ եթէ այո, նոյնիսկ եթէ՝ փոքր չափով, այն ատեն երանելի էք, որովհետեւ Տէր Յիսուսի ուրախութիւնը արդէն ձեր մէջ է. այն ուրախութիւնը՝ որ է նախաճաշակը անպատմելի ու փառաւոր հանդերձեային: Այդ պարագային, ինծի կը մնայ ձեզի մաղթել որ այն Խօսքին ճաշակը միշտ մնայ ձեր մէջ եւ իր փոխակերպիչ գորութեամբ ձեր կեանքերը պայծառակերպ պահէ:

Թոյլ տուէք, որ իմ մաղթանքս կնքեմ Պետրոս առաքեալի մէկ քաղցրագոյն խօսքերով. «Օրհնեալ է Աստուած, մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի Հայրը, որ իր առատ ողորմութեամբ մեզ վերստին ծնաւ, որպէսզի Յիսուս Քրիստոսի մեռելներէն յարութիւն առնելովը՝ ունենանք այն կենդանի յոյսը, թէ պիտի ժառանգենք անեղծ, անարատ եւ անթառամ կեանքը, որ երկինքի մէջ պահուած է մեզի համար: Եւ Աստուած իր գորութեամբ կը պահէ ձեզ, որպէսզի ձեր հաւատքով հասնիք իր պատրաստած փրկութեան, որ ժամանակի վախճանին պիտի յայտնուի: Ուրախացէ՛ք այդ փրկութեամբ, նոյնիսկ եթէ հարկադրաբար բիշ մը տրտմած էք հիմա, ձեր կրած պէս-պէս փորձութիւններուն պատճառով: Այդպիսով փորձուած ձեր հաւատքը շա՛տ աւելի թանկագին է, քան կորստական ոսկին՝ որ կրակին մէջ կը փորձուի: Անոր համար ալ երբ Յիսուս Քրիստոս յայտնուի՝ պիտի գովէ ձեզ եւ փառքի ու պատիւի արժանացնէ: Որովհետեւ զինք չտեսա՞ք՝ բայց սիրեցի՞ք, եւ առանց զինք տեսնելու կը հաւատա՞ք, ուրախանալով այն անպատմելի եւ փառաւոր խնդութեամբ՝ որ ձերը պիտի ըլլայ, երբ ընդունիք ձեր հաւատքին պսակումը՝ հոգիներու փրկութիւնը» (Ա.Պտ 1.3): Ամէն:

ԳՄԲԷԹԸ

Ստորև՝ Երջ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի սերտողութեանց երեկոներուն եզրափակիչ խօսքը: Հոգելոյս Չարեհ Սրբազան՝ ինքն է, որ գայն «Գ-մբէթ» կոչած է:

Ես կ'ուզէի խորունկ զնահատանքս եւ անսահման շնորհակալութիւնս յայտնել սիրելի Չարեհ Սրբազանին: Վստահ եմ, որ ամէնքդ ալ համաձայն էք, թէ առանց իր մղիչ ոյժին եւ յանձնառութեան, սերտողութեանց այս պահերը եւ հոգեւոր վայելքը պիտի չունենայիր:

Այս սերտողութեանց ամէնէն գեղեցիկ երեւոյթը այն է, որ ունկնդիրները կը մասնակցին: Ոչ թէ միայն կը լսեն, ոչ թէ հանդիսատես են, ոչ թէ ականջալուր են, այլ նաեւ խօսակից են:

Կ'ուզեմ երեք վկայութիւններ բերել, որոնք կը խորհիմ, թէ մեր միտքերը աւելի կը բանան հասկնալու Ս. Գիրքի անհրաժեշտութիւնը, կենսականութիւնը, եւ ընկերային կեանքին մէջ վճռական դերը:

Առաջին: Մեր պատմութեան մէջ, Ս. Գիրքի թարգմանութեան յառաջացուցած մեծ շարժումին ականատեսներէն մէկը՝ Ղազար Փարպեցի վկայած է, թէ ամբողջ ժողովուրդը Ս. Գիրքի աշակերտութեան մը վերածուած էր:

Երկրորդ: Պիտի գարմանաք ամէնքդ ալ, քաղաքական ղեկավարի, մաքուր հոգիի տէր եւ մարդկային բարձր արժանիքներով օժտուած անձնաւորութեան մը վկայութիւնն է: Այդ անձնաւորութիւնն է Սիմոն Չաւարեան: Ան յիշած է, թէ իր ժամանակ Հայ ուսեալ դասին 9/10-րդը Ս. Գիրքին ծանօթ չէր: Ուստի, շեշտած է կարեւորութիւնը հրատարակչական ընկերութիւններու կողմէ «հին, բայց թարմ» Աստուածաշունչին լոյս ընծայումը եւ տարածումը:

Երրորդ: Արդի դարուն, Ս. Գիրքի ամենամեծ քարոզիչներէն մէկը՝ Պիլլի Կրահամ, իր վերջերս գրած մէկ գիրքին մէջ, որուն վերնագիրն է «Յոյս Խոռվեալ Սիրտին» (Hope for the troubled heart), ըսած է. «Մենք (ակնարկութիւն ամերիկացիներուն) դարձած ենք Ս. Գիրքը չկարդացող ազգ»:

Վիճակագրական ուսումնասիրութիւն մը ի յայտ բերած է, որ թէեւ 90/100-ը ամերիկացիներուն Ս. Գիրք ունին, բայց 11/100-ը միայն գայն կը կարդայ օր աւուր:

Ս. Գիրքը կարդալու երկու նպատակ կայ.-

- 1) Կարդալ՝ գիտնալու համար. եւ
- 2) Կարդալ՝ ապրելու համար:

Ս. Գիրքի գործածութիւնը բազմաթիւ մասնագէտներու կողմէ արհեստ դարձած է. գիտութեան առարկայի փոխուած է, եւ միջոց՝ կեանք ու ապրուստ շահելու քան ապրելու աղբիւրի:

Ես հարց կու տամ. արդեօք գիրը այնքա՞ն կարեւոր է, որ մենք անոր մասին խօսինք, թէ գիրը կեանքի վկայութիւն մըն է, եւ մեր մէջէն անցնելով՝ կեանքին պէտք է ծառայէ:

Տակաւին նոր գիրք մը կարդացի, որուն մէջ ոչ մէկ տառ եւ ոչ մէկ բառ կար:

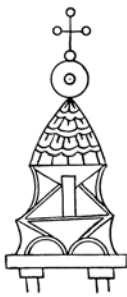
Գացի Խոր Վիրապ եւ իջայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի գուրը: Գիրքը, որ կարդացի այն հաւատքի գուրն է: Ձայն կարդացի, եւ երբ դուրս եկայ այնտեղէն՝ կերպարանափոխուած էի:

Ըստ ոմանց, 13 տարիներ, ըստ ուրիշներու՝ 15 տարիներ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ այդ գուրին մէջ ապրեցաւ: Ինչպէ՞ս ապրեցաւ: Ս. Գիրք ունէ՞ր կարդալիք այնտեղ: Ո՛չ: Ս. Գիրքը որ կարդաց՝ իր ամբողջ հաւատքն էր, որ իրեն կը յայտնէր Աստուծոյ ներկայութիւնը: Ս. Գիրքը՝ Ս. Գիրք կ'ըլլայ, երբ գայն կը կարդանք ոչ թէ իբրեւ նշաններու ամբողջութիւն մը, այլ որպէս վկայութիւն Աստուծոյ ներկայութեան:

Որպէսզի Ս. Գիրքը կերպարանափոխող հոգեւոր ապրումի եւ ոյժի վերածուի՝ կենսական է գայն հաւատքով կարդալը: Չեմ ըսեր, թէ գիտութիւնը կարեւոր չէ, այլ անիկա պէտք չէ որ ինքնանպատակ ըլլայ: Շատ կարեւոր է, որ գիտութիւնը ծառայէ հաւատքի սնուցման:

Մեր հաւատքի ընդառաջումն է, որ Ս. Գիրքը Աստուածաշունչ կ'ընէ, անոր նշանները կեանքի եւ կենսատու գորութեան կը վերածէ, որովհետեւ անոր մէջ կը տեսնէ վկայութիւնը Աստուծոյ ներկայութեան:

Խմբագրեց՝
Գառնիկ Քինյ. Գոյունեան
ԶԱՐԵՀ ԱՐՔ. ԱԶՆԱԻՈՐԵԱՆ

**ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԻ ՍԵՐՏՈՂՈՒԹԵԱՆ**

ԳԼՈՒԽ 14 (Շար.)

**ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ ՄԵԿՆԱԲԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՂԲԻԻՐՆԵՐՈՒՆ ՕԺԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆԸ**

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՏՐՈՒԱԾ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Աստուածաշունչին մէջ Պաղեստին կոչուած է նախ Քանանի երկիրը, որովհետեւ այդ երկրին մէջ բնակեցաւ Նոյի Թորրան Քանանի սերունդը (Ծն 10.15-18): Յետոյ Յակոբի սերունդին Իսրայէլ անունով կոչուեցաւ Իսրայէլ երկիրը: Իսկ գերութենէն ետք ալ սկսաւ կոչուիլ Յուդայի երկիր (Յուդայաստան, Հրէաստան), որովհետեւ Յուդայի ցեղէն էին գրեթէ բոլոր անոնք, որոնք գերութենէն Պաղեստին վերադարձան: Կոչուած է նաեւ Աւետեաց երկիր, այսինքն՝ խոստումի երկիր, որովհետեւ Աստուած խոստացաւ ատիկա Արրահամին եւ անոր զաւակին (Ծն 12.7, 13.14-15): Կը կոչուի նաեւ Պաղեստին փղշտացիներուն անունով, որովհետեւ փղշտացիները կը բնակէին յիշեալ երկրի հարաւ արեւմտեան ծովեզերեայ սահմանին վրայ: Դարձեալ, Աստուածաշունչը այդ երկիրը կը կոչէ Սուրբ Երկիր (Զք 2.12): Երբեմն կը յիշուի աշխարհ կամ երկիր անունով միայն (Ղկ 2.1, 4.25, 21.26: Գրծ 11.28: Յկ 5.17): Այսպէս, Սողոմոնի համար ըսուած է թէ գետէն, այսինքն՝ Եփրատէն մինչեւ երկրի ծայրերը պիտի տիրէ (Սղ 72.8): Արարիան Հրէաստանի հարաւային կողմն էր, եւ Սաբա քաղաքը՝ Արարիոյ վերջին ծայրամասը կամ սահմանագլուխը: Ուստի ըսուած է թէ Սաբայի թագուհին երկրի ծայրերէն եկաւ լսելու Սողոմոնի իմաստութիւնը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Իսրայէլի ամբողջ երկրին երկայնքն էր շուրջ 140 մղոն, Դանէ մինչեւ Բերսաբէէ: Ընդարձակագոյն լայնքն էր 90 մղոն կամ 30 ժամ: Միջին լայնքն էր 50 մղոն: Զրհեղեղէն ետք, շուրջ 700 տարի հոն բնակեցան Քանանացիները, որոնք բաժնուած էին տասը ցեղերու կամ ազգերու (Ծն 15.19-21): Ասոնց մէջ Ամօրհացիներն էին ամէնէն զօրաւորը, հետեւաբար եւ երբեմն այդ երկրին բոլոր բնակիչները կը յիշուին Ամօրհացի անունով (Ծն 15.16: Ամս 2.10): Երբ Իսրայէլացիները մտան Պաղեստին, փղշտացիներ, Մովաբացիներ, Մադիանացիներ, Ամմոնացիներ եւ Ամաղէկի ու Եզովմի որդիները կը բնակէին Քանանի սահմանակից երկիրներուն եւ ոմանք ալ Քանանի մէջ: Յետու տասներկու ցեղերէն իւրաքանչիւրին տուաւ բաժին մը, եւ որովհետեւ բաժին չտրուեցաւ Ղեւիի ցեղին, անոնց բնակութեան քաղաքները բաժնուեցան միւս ցեղերու բաժիններուն մէջ: Յովսէփի երկու որդիներուն, Եփրեմի եւ Մանասէի, երկու

զատ բաժին տրուեցաւ: Եւ այսպէս Իսրայէլացիներու ցեղերուն տասներկու թիւը ամբողջացաւ:

Այս ցեղերէն Ասեր, Նեփթաղիմ, Զարուղոն եւ Իսաքար բնակեցան Քանանի հիւսիսային կողմը: Այս բաժինը յետոյ կոչուեցաւ Հեթանոսներու Գալիլիա:

Եփրեմի եւ Մանասէի կէս ցեղը բնակեցան միջին մասին մէջ, որ յետոյ կոչուեցաւ Սամարիա:

Յուդա, Բենիամին, Դան եւ Շմալոն բնակեցան հարաւային կողմը, որ յետոյ կոչուեցաւ Հրէաստան:

Ռուբէն, Գադ եւ Մանասէի միւս կէս ցեղը բնակեցան Յորդանանի անդիի (արեւելեան) կողմը: Այս մասը յետոյ կոչուեցաւ Փերիա, որ կը նշանակէ յայնկոյս կամ անդիի կողմը:

Սողոմոնի թագաւորութեան ժամանակ շատ ընդարձակուած էր Իսրայէլացիներու սահմանը, եւ ցեղերու բաժանումը այնչափ ճիշդ պահուած չէր: Ուստի Սողոմոն վերստին տասներկու մասերու բաժնեց իր ամբողջ տէրութիւնը եւ իւրաքանչիւր մասին վրայ դրաւ զատ-զատ գործակալներ (Գ.Թգ 4.7-19): Սողոմոնի մահէն ետք անոր որդիին՝ Ռորովամի ժամանակ Իսրայէլացիներու մեծ մասը անկէ ապստամբելով, հաստատեց զատ իշխանութիւն Իսրայէլի թագաւորութիւն անունով, որուն մայրաքաղաքը եղաւ Սեքար կամ Սիւքէմ: Իսկ Բենիամինի եւ Յուդայի ցեղերը, նաեւ Դանի եւ Շմալոնի ցեղերն իրենց հերթին, մնացին Ռորովամի իշխանութեան տակ: Իսկ մայրաքաղաքը եղաւ Երուսաղէմը: Իսրայէլի թագաւորութիւնը, 254 տարի տեւելէ ետք, կործանեցաւ Ասորեստանի Սաղմանասար թագաւորին ձեռամբ, եւ յետոյ բոլոր երկիրը հետզհետէ անցաւ Քաղդէացիներուն, Յոյներուն (Աղեքսանդրի յաջորդներուն), Հրեաներուն (Մակարայեցիներուն) եւ Հռոմէացիներուն ձեռքը:

Քրիստոսի ժամանակ հրեաներու երկիրը կամ Հրէաստանը կը բաժնուէր հինգ նահանգներու.-

Ա) ԳԱԼԻԼԻԱ.- ուր կը մնար Քրիստոս ընդհանրապէս, եւ կը քարոզէր ու հրաշքներ կը գործէր: Անոր աշակերտներուն մեծ մասը Գալիլիացի էին (Ես 9.15: Մտ 2.22, 26.69, 28.7-16: Ղկ 4.14-15): Այս գաւառը Երուսաղէմէն հեռու էր: Բնակիչները հաղորդակցութիւն ունէին Սամարացիներու հետ եւ անոնց լեզուն խորթ էր ու անմաքուր: Այս պատճառներով Գալիլիան ատելի էր հրեաներուն:

Բ) ՍԱՄԱՐՐԱ.- որ կը պարունակէր երկրին միջին կամ կեդրոնական մասը, եւ Հրէաստանէն կը բաժնէր Գալիլիան (ՅՀ 4.4):

Գ) ՀՐԷԱՍՏԱՆ.- որ կը բաղկանար գրեթէ Յուդայի հին թագաւորութեան երկիրներէն:

Դ) ՓԵՐՐԻԱ կամ ՅԱՅՆԿՈՅՍ ՅՈՐԴԱՆԱՆՈՒ.- որ կը պարունակէր 1- Աբիլինիա ուր Լիւսանիասն էր Չորրորդապետը (Ղկ 3.1): 2) Տրաքոնիա, 3) Իտուրիա՝ Յետուրի անունէն (Ա.Մն 1.31), կամ Աւրան (Եգ 47.16,18), 4) Գովղան (Յս 20.8), 5) Բասան, այսինքն՝ Հին Բասանի մէկ մասը, 6) Բուն Փերիա (Առնովի եւ Յակոբի մէջտեղ) ուր գլխատուեցաւ Յովհաննէս, եւ 7) Դեկապոլիս, տասը քաղաքներ (Մտ 4.25):

Ե) ԵԴՈՎՄԱՅԵՑԻՆԵՐՈՒ երկիրը, զոր Հռոմէացիները կցեցին Պաղեստինի, որ եւ կը պարունակէր Հրէաստանի վերջին հարաւային մասերը եւ Արաբիոյ մէկ փոքր մասը:

Քրիստոսի ժամանակէն 37 տարի առաջ սկսելով մինչեւ մեր Տիրոջ ծննդեան տարին, գրեթէ բոլոր այս երկիրներուն վրայ թագաւորեց Հրէութիւնը ընդունող Հերովդէս Մեծը, որ Եղովմայեցի ընտանիքէ էր: Այս երկիրներէն առնուած տարեկան

եկամուտը այն ատեն եօթը հարիւր տաղանդ կամ չորս միլիոն լիրա էր: Հերովդի մահէն ետք Հրէաստանի, Սամարիոյ եւ Եդովմի վրայ կը թագաւորէ իր որդին՝ Արքեղայոս, որ տասը տարի թագաւորելէ ետք կ'աքսորուի, եւ որուն ունեցած երկիրները կը յանձնուին Հռոմայեցի կուսակալներուն: Այս կուսակալներէն մէկն էր Պիղատոս Պոնտացին, որ պաշտօնագուրկ ըլլալով անձնասպան եղաւ:

Նոյն Հերովդի մահէն ետք, Գալիլիա եւ բուն Փերիա տրուեցան Հերովդի ուրիշ մէկ որդիին՝ Անթիպպաս Հերովդի, որ գլխատել տուաւ Յովհաննէս Մկրտիչը եւ ծաղրեց մեր Տէրը, երբ Պիղատոս անոր մօտ զրկեց զայն: Անթիպպաս Հերովդէս աքսորուեցաւ Սպանիա, 40 թուականին, ուր վերջապէս աքսորական վիճակով մեռաւ:

Տրաքոնիա եւ Իտուրիա տրուեցան Հերովդի երրորդ որդիին՝ Փիլիպպոս կոչուած Հերովդի (Ղկ 3:1), որ շինեց Փիլիպպեան կոչուած Կեսարիան (Մտ 16:13), եւ հոն մեռաւ 34 թուականին:

Ագրիպպաս Հերովդէս, Մեծն Հերովդի թոռը, թագաւորեց ամբողջ երկրին վրայ, 41-44 թուականին: Այս վերջին տարուան ընթացքին սպաննել տուաւ Յակոբոս առաքեալը, իսկ ինքը մեռաւ Կեսարիոյ մէջ: Իր որդին էր միւս Ագրիպպասը՝ Տրաքոնացիներուն Չորրորդապետը, որ Չորրորդապետ եղաւ նաեւ Գալիլիոյ: Պօղոս ասոր առջեւ փաստաբանեց Կեսարիոյ մէջ (Գրծ 25:13,26, 26): Երուսաղէմի կործանումէն ետք գնաց Հռոմ եւ հոն մեռաւ 100 թուականին: Այս Ագրիպպասը վերջինն էր Հերովդիան ցեղին: Ագրիպպաս Հերովդի մահէն ետք, Հրէաստան դարձեալ յանձնուեցաւ Հռոմայեցի կուսակալներու, որոնցմէ Փելիքս եւ Փետոս կը յիշուին Գործք Առաքելոցին մէջ:

Պաղեստին ապառաժուտ եւ լեռնային երկիր է: Մակերեւոյթը, բարձրութեան եւ խորութեան կողմէ, տարբերութիւններ ունի: Լիբանանի բարձրագոյն գագաթները 10 հազար ոտք կամ 4.600 մետր բարձր են Միջերկրական Ծովէն, մինչեւ Յորդանանի գետին յատակը Տիրերիոյ լիճին քով, շուրջ 346 մետր ցած է նոյն ծովէն: Իսկ Մեռեալ Ծովուն քով այս ցածութիւնը կը հասնի 606 մետրի, եւ Մեռեալ Ծովուն ջուրին երեսը 600 մետր ցած է Միջերկրական Ծովու երեսէն: Լեռները Յեզրայէլի դաշտէն դէպի հարաւ հետզհետէ բարձրանալով՝ Երուսաղէմի քով կը հասնի Մեռեալ Ծովուն մակերեւոյթէն 1.800 մետր բարձրութեան, այնպէս որ յիշեալ ծովուն մօտակայ Երիքով քաղաքը, որ 20 մղոն միայն (7 փամ) հեռու է Երուսաղէմէն, անկէ 1.572 մետր ցած է: Յուդայի լեռնակողմը (Երուսաղէմի հարաւային կողմը) աւելի է լեռներու բարձրութիւնը: Ուստի ե՛ւ Գալիլիայէն Երուսաղէմ, ե՛ւ Եգիպտոսէն Հրէաստան երթալուն համար՝ ելլել, իսկ Երուսաղէմէն Գալիլիա եւ Հրախտանէն Եգիպտոս երթալուն՝ իջնել կ'ըսուէր (Ղկ 10:30: ՅՏ 7:10: Գրծ 24:1): Տէ՛ս նաեւ Ծ՛ն 26:2, եւ 46:3):

Այս լեռներէն շատերը լեցուն են քարայրներով: Անոնց կողերուն վրայ կան ընդարձակ արօտներ (Ամս 1:2): Ոմանց գագաթներուն վրայ գտնուած տափարակ բաժինները ժամանակին ծածկուած էին ցորենի արտերով: Զիթենի եւ թզենի կը բուսնէին ապառաժներու ճեղքուածներուն եւ ծերպերուն մէջ եւ ուր որ հողը որոշ խորութիւն ունէր: Հովիտները արգասաւոր էին եւ բազմարդիւն: Անապատներն անգամ որ հերկելու յարմար էին՝ կը նմանէին խոտաւէտ եւ ծառազարդ ընդարձակ մարգագետիններու: Վերջապէս ամէն կլիմայի յատուկ բերքեր կրնային յառաջ գալ Պաղեստինի մէջ: Լեռներու միեւնոյն շարքին վրայ շատ տեղեր կը բուսնէին միանգամայն արեւադարձներուն թուզը եւ արմաւը եւ բարեխառն գօտիի կաղնին եւ եղեւինը: Եթէ երկրին կլիման ըլլար բոլորովին մեղմ եւ երկիրը արեւադէմ, ժողովուրդը

պիտի չկարենար ունենալ գործունեայ աշխուժութիւն եւ առնական բնաւորութիւն-
իսկ եթէ հոգը ըլլար բաւական ապառաժուտ եւ լեռնային, ժողովուրդը պիտի
ստիպուէր իր պէտքերը հոգալու համար դաշինք կնքել դրացի հեթանոս ազգերու
հետ: Բայց ձիթենի եւ ցորեն բուսցնող լեռներ, Լիբանանի ձիւնապատ գագաթները,
Յորդանանի խոր եւ ջերմ հովիտը, արօտավայրերը եւ մշակութային վայրերը, որոնք
միեւնոյն երկրին մէջ կը գտնուէին՝ կը յարմարէին Աստուծոյ ընտրեալ ազգի
կարիքներուն, եւ կը համապատասխանէին Աստուածաշունչի սա խօսքին. «Աղէկ եր-
կիր մը...այնպիսի երկիր մը որ դաշտերէ ու լեռներէ բխող գետերով, աղբիւրներով ու
խորունկ ջուրերով լեցուն է», եւայլն (Բ.Օր 8.7-9):

Դաւիթի ժամանակ այս երկրին բազմամարդութիւնը հաւանաբար 4 կամ 5
միլիոն էր (Բ.Թգ 24.9), կամ իւրաքանչիւր քառակուսի մղոնի կ'իյնար շուրջ 4 կամ 5
հարիւր մարդ: Այսպիսի բազմամարդութիւն կը տեսնուի հիմա Եւրոպայի ամէնէն
մարդաշատ կողմերը միայն: Ներկայի Սուրիան, որ տարածութեամբ Դաւիթի տէրու-
թեան քառապատիկն է, ատոր բնակչութեան ապրուստը հազիւ կը հայթայթուի, իսկ
երկրին մեծ մասը բարեբեր չէ: Աստուածաշունչին մէջ Պաղեստինի հին արգա-
սաւորութիւնը ընծայուած է Աստուծոյ յատուկ օրհնութեան, ինչպէս անոր ներկայ
անարգասաւորութիւնը նոյն Աստուծոյ մեծ բարկութեան եւ սրամտութեան (Տէս Դւ
26.3-5: Բ.Օր 7.12-14, 11.8-15, 28.1-12, նաեւ 16-24, 38-42, 29.23-25):

Պաղեստինի մէջ ամբողջ ամառը անձրեւ չի գար: Յերեկը շատ սաստիկ տաք է,
սակայն երեկոյեան եւ գիշերը գոյլ է եւ առատ ցօղ կ'իջնէ, այնպէս որ անպատասպար
ճամբորդները ամբողջովին կը թրջուին, թէպէտ շուտով կը չորնայ երբ արեւը ծագի
(Տէս Բ.Թգ 17.12: Սղ 133.3: Ովս 6.4, 14.5):

Ամրան ժամանակ ջուրը նուազ կ'ըլլայ, ուստի ջրհորներ եւ աղբիւրներ շատ
յարգի են: Անգամ մը Աբիմեղիքի եւ Իսահակի միջեւ վէճ ծագած է ջրհորներու
պատճառով: Եւ Մովսէս կը յիշատակէ մեծ շնորհքը, որով Աստուած Իսրայէլացիներ-
ուն պիտի տար ջրհորներ՝ զորս իրենք չէին փորած (Բ.Օր 6.11): Ջրհորներէն ոմանք
շատ խորունկ էին, այսինքն ունէին շուրջ 160 ոտք կամ 73 մեթր խորութիւն եւ
անձրեւներու ջուրով կը լեցուէին միայն (Սղ 84.6): Անապատին մէջ ճամբորդները
երբեմն կ'երթան մինչեւ 80 մղոն եւ կամ երեք չորս օրուան ճամբայ առանց ջուր
գտնելու: Եւ եթէ ջրհորի մը հանդիպին իսկ, անջուր կը գտնեն գանիկա: Ուստի սուտ
վարդապետները Աստուածաշունչին մէջ անջուր աղբիւրներու նմանցուած են շատ
գեղեցկօրէն, որովհետեւ ի դերեւ կը հանեն իրենց հետեւորդներուն յոյսը (Բ.Պտ 2.17-
18): Նոյն անապատներուն մէջ հեռաւոր դաշտի մէջ ջրանման փայլուն խարկանքն ալ
յուսահատութեան ազդու օրինակ է, որովհետեւ սաստիկ ծարաւէ պապակած ճամ-
բորդը հեռուէն տեսնելով աւազը՝ ջուր կը կարծէ գայն եւ փափաքելով կը վազէ հոն:
Սակայն երբ անոր մօտենալով տեսնէ թէ խաբուած է, անյուսուցեան մէջ կ'իյնայ:
Ուղտեր ու ճանապարհորդներ այս կերպով շատ անգամ խաբուած են, որովհետեւ այն
ինչ որ հեռուէն ջուր կը կարծէին, մօտենալով ուրիշ բանի կը հանդիպին, որ ուրիշ
բան չէ, եթէ ոչ՝ կիզիչ աւազ (Յոր 6.18: Եր 15.18):

Պաղեստինի արեւելեան հովը շատ վնասակար է բոյսերուն: Այս հովը ձմեռը չոր է
եւ ցուրտ, իսկ ամառը չոր եւ ջերմ եւ շուտով կը գօսացնէ տերեւները (Մն 41.6: Եզ
17.10, 19.12: Ովս 13.15): Նոյն հովը մեծ վնաս կու տայ նաւերուն, մանաւանդ
Միջերկրական Մովուն վրայ (Սղ 48.7): Ասիկա Եւրապիկոն կոչուած հովն է, որ
պատճառ եղաւ Պողոսի նաւու խորտակման (Գրծ 27.14): Արեւմտեան հովը կը բերէ

կարճատեւ տարափներ, իսկ երկարատեւ երաշտութենէ ետք սաստիկ անձրեւ (Գ.Թ.գ 18.44-45: Ղկ 12.54): Հիւսիսային հովը ցուրտ է եւ չոր (Առ 25.23: Յոր 37.9,22): Հարաւային հովը տօթագին է եւ մրրիկ կը բերէ (Ղկ 12.55: Զք 9.14): Երբեմն ամբողջ կարաւաններ կը ծածկուին այն աւազով, զոր այս հովերը կը յառաջացնեն: Երբ տաքին կը միանայ նաեւ վնասակար խորշակը, այն ատեն հովը կ'ըլլայ մահաբեր: Կը պատմուի թէ 1655-ին չորս հազար, 1688-ին շուրջ քսան հազար հոգի հեղձամահ եղած են այսպիսի խորշակէ (Ես 17.13, 32.2: Ովս 13.3): Աստուածաշունչին մէջ այս մրրիկներուն նմանցուած է այն արագութիւնը, որով երբեմն Աստուած իսկոյն կը ջնջէ չարերը (Առ 1.27, 10.25):

Յորենը ընդհանրապէս աշնան կը ցանուի Պաղեստինի մէջ, եւ դարնան կը հնձուի ուստի աշնան անձրեւը առաջին՝ կամ սերմանելու անձրեւն է, իսկ դարնան անձրեւը՝ անագան՝ (վերջին) կամ հունձքի անձրեւ (Յվլ 2.23): Մին կենդանութիւն կու տայ ցանքին, միւսը կը լեցնէ հասկը: Ընդհանրապէս արեւմտեան կողմէն կու գան անձրեւները (Ղկ 12.54) անցնելով Միջերկրական Ծովէն: Հունձքի եւ ամրան ժամանակ անձրեւը անսովոր դէպք է Պաղեստինի մէջ, ուստի ժողովուրդին գարմանք կամ վախ կը պատճառէր, ինչպէս նկարագրուած է Ա.Թ.գ 12.17-ին մէջ:

S. Ա.

(Շար. 38)

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ (Reincarnation)

Վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները կ'ըսեն, որ երբ բարի մարդը մեռնի՝ անոր հոգին կ'անցնի իրմէ աւելի բարի եղող անձի մը եւ վերստին աշխարհ կու գայ, որպէսզի ինքզինք կատարելագործէ: Իսկ երբ չար մարդը մեռնի՝ անոր հոգին կ'անցնի իրմէ աւելի չար եղող անձի մը, կրնայ նոյնիսկ անցնիլ անասունի:

Վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները իրենց տեսութիւնը կը հիմնեն հետեւեալ համարներուն վրայ.- Մատթէոս 17.10-13: Ղուկաս 1.17: Դ. Թագաւորաց 2.15: Նախ կարդանք այս համարները եւ ամփոփ բացատրութիւններ տանք անոնց վերաբերեալ.-

Առաջին (Մատթէոս 17.10-13)

Երբ Յիսուս կը խօսի իր խաչելութեան եւ յարութեան մասին, աշակերտները իր ուշադրութեան կը յանձնեն, թէ Օրէնքի ուսուցիչները կ'ըսեն որ ատիկա պատահելէ առաջ, նախ Եղիան պիտի գայ: Յիսուս անոնց կը պատասխանէ. «Գիտցէ՛ք որ Եղիան արդէն իսկ եկած է»: Մատթէոս Աւետարանիչը կը հաստատէ, թէ «աշակերտները հասկցան թէ Յովհաննէս Մկրտիչի մասին կը խօսէր ան» (Մտ 17.10-13, տէ՛ս նաեւ՝ 11.14): Նախ պէտք է նկատի առնել, որ այստեղ որեւէ խօսք չկայ Եղիայի հոգիին Յովհաննէս Մկրտիչին անցնելուն կամ փոխանցուելուն մասին:

Յիսուս Եղիան եւ Յովհաննէսը իրարու կը նմանցնէ կամ իրարու հետ կը նոյնացնէ պարզ այն պատճառով, որ անոնց պաշտօնին, գործելակերպին, առաքելութեան եւ ինքնութեան միջեւ նոյնութեան եւ նմանութեան եզրեր շատ կան: Յիշենք մի քանին.-

1) *Հին Կտակարանին մէջ, Եղիա մարգարէն պաշտօնը ունէր մարդոց դիմաց բանալու ճշմարիտ Աստուծոյ առաջնորդող՝ ճշմարիտ ճամբան, իսկ Նոր Կտակարանին մէջ, Յովհաննէս Մկրտիչ ինք ունէր այդ պաշտօնն ու առաքելութիւնը:*

2) *Եղիա մարգարէն Բաճաղի 450 սուտ մարգարէներուն մարտահրաւէր կարգալով, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ կեղծաւոր Փարիսեցիներուն մարտահրաւէր կարգալով՝ երկուքն ալ ժողովուրդին ցոյց տուած եղան աստուածապաշտութեան իսկական ուղին:*

3) *Յովհաննէս Մկրտիչ կը նկատուէր Եղիան, որովհետեւ Եղիայի նոյն բժախնդիր ու նախանձախնդիր հոգին էր որ կը գործէր իր մէջ: Ղուկաս խօսելով Յովհաննէսի մասին՝ կ'ըսէ. «Անիկա Տիրոջ առջեւէն պիտի քալէ՝ Եղիայի հոգիով եւ զօրութեամբ լեցուած, որպէսզի հայրերը իրենց որդիներուն հետ հաշտեցնէ եւ անհնազանդները առաջնորդէ արդարներու իմաստութեան, եւ այսպիսով Տիրոջ գալուստին նախապատրաստուած ժողովուրդ մը պատրաստէ» (Ղկ 1.17): Նոյն այս բառերով կը փակուի Հին Կտակարանը (Մղ 4.6): Սա ցոյց կու տայ, որ Յովհաննէս Մկրտիչ Հին եւ Նոր Կտակարանները իրարու ազուցող օղակն է:*

4) Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը Եղիան կը նկատէ, որովհետեւ երկուքն ալ նո՛յն խօսելակերպը եւ նո՛յն գործելակերպը ունէին: Օրինակ, Եղիա կը յիշեցնէր ժողովուրդին, որ եթէ իրենց ընթացքը չփոխեն՝ երկինքէն կրա՛կ պիտի տեղայ եւ լափէ գիրենք, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ կը յայտարարէր, որ եթէ մարդիկ չապաշխարեն՝ Աստուած կամ Աստուծոյ խօսքը կացինի նման պիտի հարուածէ գիրենք ու կրակի մէջ նետէ (Մտ 3.10):

5) Թէ՛ Եղիա մարգարէն եւ թէ՛ Յովհաննէս Մկրտիչ թագաւորներու դէմ գնդեր եղան: Եղիա դէմ դրաւ իր ժամանակի կնամոլ թագաւորին՝ Աքաաբին, իսկ Յովհաննէս դէմ դրաւ ի՛ր ժամանակի կնամոլ թագաւորին՝ Հերովդէս Անտիպասին:

6) Եղիա հայածուեցաւ Աքաաբ թագաւորին կնոջ՝ Յեզաբէլին կողմէ, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ լուռ կերպով կը հայածուէր Հերովդէս Անտիպասի կնոջ՝ Հերովդիայի կողմէ, մինչեւ որ իր մահն ալ Հերովդիայի կարգադրութեամբ եղաւ (Մտ 14.6-8):

7) Եղիան եղաւ նախակարապետը այն մարգարէներուն, որոնք մարգարէացան Մեսիային գալուստին մասին, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ եղաւ նախակարապետը Մեսիային:

8) Նմանութեան ուրիշ պատիկ գիծեր ալ կային անոնց միջեւ: Օրինակ, երկուքն ալ ուղտի մագէ շինուած հագուստ կը հագնէին եւ երկուքն ալ իրենց մէջքին կաշիէ գօտի կը դնէին (Գ.Թգ 1.8: Մտ 3.4): Երկուքն ալ անապատներու մէջ կ'ապրէին: Երկուքն ալ բարձրախօս ու համարձակախօս անձեր էին: Եւ այլն:

Երկրորդ (Ղուկաս 1.17)

Վերեւ յիշեցինք այս համարը, որ կ'ըսէ. «Անիկա (Յովհաննէս Մկրտիչը) Տիրոջ առջեւէն պիտի քալէ՝ Եղիայի հոգիով եւ գօրութեամբ լեցուած, որպէսզի հայրերը իրենց որդիներուն հետ հաշտեցնէ եւ անհնազանդները առաջնորդէ արդարներու իմաստութեան, եւ այսպիսով Տիրոջ գալուստին նախապատրաստուած ժողովուրդ մը պատրաստէ»:

Բնագիրը չ'ըսեր թէ Յովհաննէս Մկրտիչ Եղիայի հոգին առած պիտի գայ, ոչ ալ կ'ըսէ թէ Եղիայի հոգին իր մէջ էր եկած ժամանակ: Բնագիրը պարզապէս կը հաստատէ թէ Յովհաննէս Մկրտիչ «Եղիայի հոգիով եւ գօրութեամբ լեցուած» Տիրոջ առջեւ պիտի քալէ, կամ՝ ինչպէս հին թարգմանութիւնը կ'ըսէ՝ «Եղիային հոգիով պիտի գայ»: Իսկ Եղիային հոգիով գալ կը նշանակէ՝ Եղիային հաւատքով գալ, Եղիային Աստուածապաշտ հոգիով գալ, Եղիային նկարագրային յատկանիշներով յայտնուել, Եղիային սիրտին բծախնդրութեամբը գալ, Եղիային նախանձախնդիր հոգիով գալ: Տակաւին, Եղիային հոգին ունենալ կը նշանակէ՝ ունենալ Եղիային գործելակերպը, աշխատելաձեւը, կեանքը, հաւատքը, բնաւորութիւնը, նկարագիրը, քաջութիւնը, գօրութիւնը, անվախութիւնը, համարձակութիւնը:

Յիսուս Յովհաննէս Մկրտիչը կը նմանցնէ կամ կը նոյնացնէ Եղիային հետ, որովհետեւ Յովհաննէս Մկրտիչ Եղիային նման նախանձախնդրութեան կրակով լեցուն հոգի ունէր: Թէ՛ Եղիա մարգարէն եւ թէ՛ Յովհաննէս Մկրտիչ մաքուր նկարագիր ունէին, նո՛յն գործելաոճը ունէին, նկարագրային նո՛յն գիծերը ունէին, իրենց առաքելութեան մէջ շատ նմանութիւններ ունէին, եւ այս բոլորը ցոյց տուինք նախորդ բաժինին մէջ ու թը կէտերով:

Եթէ Յովհաննէս Մկրտիչ Եղիա մարգարէին նման քաջ ու համարձակ էր, այդ չի նշանակեր որ Եղիայի հոգին իր մէջ մտած էր: Եթէ Յովհաննէս Մկրտիչին եւ Եղիա մարգարէին առաքելութեան միջեւ նմանութիւններ կային, դարձեալ, այդ չի նշանակեր որ Եղիայի հոգին փոխանցուած կամ անցած էր Յովհաննէս Մկրտիչին: Երբ անձի մը համար կ'ըսենք, «առիւծի հոգի՛ ունի», կամ՝ «առիւծի սի՛րտ ունի», այդ չի նշանակեր թէ տուեալ անձը առիւծէն անասնական բան մը առած է իր ներսիդին, այլ պարզապէս կը նշանակէ, թէ տուեալ անձը առիւծի նման քա՛ջ է, անվա՛խ է, հզօ՛ր է:

Երրորդ (Դ. Թագաւորաց 2.15)

Դ. Թագաւորաց 2.15-ին մէջ կը կարդանք. «Եղիայի ոգին Եղիսէի վրայ հանգչեցաւ»: Այս հաստատումը որեւէ ձեւով անկարելի է որ սխալ հասկացողութեան դուռ բանայ: Երբ կ'ըսուի՝ «Եղիայի ոգին Եղիսէի վրայ հանգչեցաւ», պարզապէս պէտք է հասկնալ, որ Եղիայի նախանձախնդիր ու աստուածապաշտ ոգի՛ն էր որ Եղիսէի վրայ հանգչեցաւ, անոր քաջ ու մաքուր ոգի՛ն էր որ Եղիսէի վրայ հանգչեցաւ, Աստուծոյ համար վկայող ու մարտնչող անոր ոգի՛ն էր որ Եղիսէի վրայ հանգչեցաւ:

Եւ յետոյ, խօսքը Եղիայի ոգիին Եղիսէի վրայ հանգչելու մասին է եւ ո՛չ թէ անոր մէջ մտնելու կամ անոր փոխանցուելու մասին: Երբայերէն բնագիրին մէջ «հանգչեցաւ» բառին համար գործածուած բառը՝ (נָשָׂא – նա՛հա՛) բառն է, որ երբեք չի նշանակեր բանի մը մտնելը կամ փոխանցուելը ուրիշ բանի մը մէջ, այլ պարզապէս կը նշանակէ բանի մը հանգչիլը ուրիշ բանի մը վրայ, օրինակ, ցօղին հանգչիլը խոտին վրայ, կամ աղաւնիին հանգչիլը ծառի ճիւղին վրայ: Մեզմէ ո՞վ երբ կարդայ «աղաւնիին հանգչեցաւ ճիւղին վրայ» բառերը, կը հասկնայ որ աղաւնին գնաց ճիւղին մէջ մտաւ: Մեզմէ ո՞վ երբ կարդայ «Տիրոջ փառքը Սինա լեռան վրայ հանգչեցաւ» (Ելք 24.15) բառերը, կը հասկնայ որ Տիրոջ փառքը Սինա լեռան հոգերուն ու քարերուն մէջ մտաւ: Մէջը մտնելը ուրիշ բան է, վրան հանգչիլը՝ ուրիշ բան: Հետեւաբար, Եղիայի [h]ոգին Եղիսէին վրա՛յ հանգչեցաւ եւ ո՛չ թէ մէջը:

Եսայի մարգարէն խօսելով Յիսուսի մասին՝ կ'ըսէ. «Անոր վրայ պիտի հանգչի Տիրոջ Հոգին, իմաստութեան ու հանճարի Հոգին, խորհուրդի ու գորութեան Հոգին, գիտութեան եւ Աստուծոյ վախին Հոգին» (Ես 11.2): Այս համարն ալ Հոգիի հանգչելուն մասին կը խօսի: Սուրբ Հոգին է որ կը հանգչի Աստուծոյ Որդիին վրայ: Կրնա՞նք ըսել որ Սուրբ Հոգին էր որ փոխանցուեցաւ Աստուծոյ Որդիին, որպէսզի կատարելագործուի: Մեզա՛յ: Քրիստոս իր մարդեղութեան ժամանակ ունեցաւ իր սեփական մարդկային հոգին եւ ատիկա Սուրբ Հոգիին հետ երբեք չի նոյնանար: Ուրեմն ի՞նչը հանգչեցաւ Քրիստոսի վրայ: Քրիստոսի վրայ հանգչողը, Տիրոջ Հոգին էր եւ Տիրոջ Հոգիին իմաստութիւնը, հանճարը, խորհուրդը, գորութիւնը, գիտութիւնը, վախը (այս վերջինը կը նշանակէ՝ Աստուծոյ կամքին ներքեւ երկիւղով ապրիլը, մեզի օրինակ ըլլալու համար): Արդ, ինչպէս Սուրբ Հոգիին իմաստութիւնը, հանճարը, խորհուրդը, գորութիւնը, գիտութիւնը, եւ վախը հանգչեցաւ Տիրոջ վրայ, նոյնպէս ալ, երբ կ'ըսուի՝ «Եղիայի ոգին Եղիսէին վրայ հանգչեցաւ», պէտք է հասկնալ որ Եղիայի գորութիւնը, քաջութիւնը, հաւատքի կրակը, համարձակութիւնը եւ այլ յատկանիւնները հանգչեցան Եղիսէի վրայ:

Աստուածաշունչին մէջ երբեմն «հոգի» ըսելով չենք հասկնար անձի մը հոգին:

Օրինակները բազմաթիւ են. յիշեմ միայն մէկ օրինակ: Ի՞նչ կը հասկնանք երբ հաւատացեալներուն համար կ'ըսուի. «Հաւատացեալներու ամբողջ բազմութիւնը մէկ սիրտ մէկ հոգի էր» (Գրծ 4:32): Հոս «մէկ հոգի» ըսելով կը հասկնանք որ անոնք մէկ հաւատք, մէկ համոզում, մէկ կամք էին, կը հասկնանք որ անոնք համերաշխ եւ համախորհուրդ կեանք ունէին: Նոյնն է պարագան «Եղիայի ոգին» կամ «Եղիայի հոգիով» բառերուն: Ասոնք Եղիայի անձնական հոգիին չէ որ կ'ակնարկեն, այլ՝ անոր հաւատքին, գորութեան, նկարագրին, կամքին, առաքելութեան, աստուածային ճշմարտութեանց հանդէպ անոր ունեցած նախանձախնդրութեան: Ասոնք էին որ «փոխանցուեցան» Եղիսէին եւ Յովհաննէս Մկրտիչին եւ ո՛չ թէ Եղիայի անձին հոգին:

Հիմա խօսինք Աստուածաշնչական վկայութիւններով.-

Աստուածաշունչը յստակ կերպով ցոյց կու տայ, որ իւրաքանչիւր մարդ իր սեփական հոգին ունի.-

1) *Պետրոս առաքեալ կը վկայէ, որ Յիսուս «մեռաւ մարմինով, բայց կենդանի մնաց հոգիով: Եւ հոգիով ալ՝ գնաց քարոզեց բանտարկուած հոգիներուն, որոնք ատենօք չհնազանդեցան Աստուծոյ...» (Ա.Պտ 3:18-20, 4:6): Եթէ հոգիները ուրիշներուն մէջ մտնելով աշխարհ կը դառնան, ինչո՞ւ համար հոս յիշուած հոգիները եւս չեն մտած ուրիշին մէջ ու աշխարհ չեն դարձած, մանաւանդ որ, յստակ է թէ անոնք կատարելագործուելու կարիքը ունէին, քանի երկրի վրայ եղած ժամանակին անհնազանդ գտնուած էին Աստուծոյ հանդէպ, ինչպէս բնագիրը կ'ըսէ:*

2) *Առաքեալը խօսելով անբարոյական արարք կատարողի մը մասին՝ կ'ըսէ. «Այս անբարոյութիւնը գործողը իր մարմինով Աստուծային կամքին ձգէք, որպէսզի մարմինը կորսուի, եւ այսպիսով թերեւս հոգին փրկուի մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի դատաստանին օրը» (Ա.Կր 5:5): Շատ կարեւոր է նկատի առնել որ Առաքեալը այստեղ կը խօսի մասնաւոր անձի մը մասին եւ անոր հոգիի փրկութեան մասին, «մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի դատաստանին օրը», որ կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր մարդ ՆՈ՞ՅՆ իր հոգին է որ կը պահէ մինչեւ դատաստանին օրը:*

3) *«Այն ատեն հողը երկիր պիտի դառնայ՝ առաջուան եղածին պէս, եւ հոգին Աստուծոյ պիտի դառնայ, որ գանիկա տուաւ» (Ժդ 12:7): Այս համարը ամենայն յստակութեամբ կը պարզէ, որ մարդուն մարմինը՝ հողէն առնուեցաւ ու դարձեալ հոգին պիտի յանձնուի, իսկ հոգին Աստուծոյ կողմէ տրուեցաւ ու դարձեալ Աստուծոյ կը դառնայ: Այո՛, Աստուծմէ տրուած հոգին՝ Աստուծո՛յ կը դառնայ եւ ո՛չ թէ կ'երթայ ուրիշի մը մէջ մտնելու:*

4) *Յիշենք աղքատ Ղազարոսին եւ մեծահարուստին առակը: Յիսուս պատմեց թէ ինչպէս երբ Ղազարոս մեռաւ՝ անոր հոգին տարուեցաւ Աբրահամի մօտ (Ղկ 16:22), իսկ մեծահարուստին հոգին՝ տարուեցաւ դժոխք (Ղկ 16:22-23): Առակը մեզի ցոյց կու տայ, թէ Ղազարոս Աբրահամի գիրկին մէջ էր, իսկ մեծահարուստը՝ դժոխքի կրակներուն մէջ: Անոնց հոգիները աշխարհ չվերադարձան ուրիշ կերպարանքով: Եթէ իսկապէս հոգիները ուրիշներուն մէջ մտնելով կը վերադառնան աշխարհ, այս առակը չի կրնար շտապ ըլլալ:*

5) *«Մարդուն հոգին անոր մէջ ստեղծող Տէրը կ'ըսէ...» (Զք 12:1): Այս վկայութիւնը բացորոշապէս ցոյց կու տայ, որ Աստուած նոր հոգի կը ստեղծէ իւրաքանչիւր մարդ արարածի համար, իր յղացման վայրկեանին:*

6) *«Մարդու հոգին ու շունչը իրեն կը հաւաքէ: Այն ատեն ամէն մարմին մէկէն կը մեռնի ու մարդը հող կը դառնայ» (Յոր 34:14-15): Այս համարները կը հաստատեն որ*

Աստուած մարդոց հոգիները քովը կը հաւաքէ: Հարկաւ քովը հաւաքելէ ետք, զանոնք դարձեալ աշխարհ չի դրկեր: Այդ մասին բնա՛ւ չենք կարդար ո՛չ Աստուածաշունչին մէջ եւ ոչ ալ հայրերու գրականութեան մէջ:

7) Պօղոս առաքեալ կը հաստատէ. «Մարդիկ մէկ անգամ կը մեռնին եւ անկէ ետք Աստուծոյ դատաստանին կը յանձնուին» (Եբր 9.27): Առաքեալը մահէն ետք Աստուծոյ դատաստանին յանձնուելու մասին կը խօսի եւ ո՛չ թէ ուրիշի մը մէջ մտնելու եւ վերստին աշխարհ գալու մասին:

8) «Հեզուբեամբ ընդունեցէ՛ք ձեր մէջ սերմանուած Աստուծոյ խօսքը, որ կրնայ ձեր հոգիները փրկել» (Յկ 1.21): Առաքեալը ցոյց կու տայ թէ իւրաքանչիւր մարդ ի՛նքն է ինքնիր հոգիի փրկութեան պատասխանատուն, որ կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր անձ իր սեփական հոգին ունի, որ զայն չէ՛ առած ուրիշէն եւ ոչ ալ զայն կրնայ փոխանցել ուրիշին:

9) Յիսուս իր աջ կողմը խաչուող աւագակին կ'ըսէ. «Վստահ եղիր, այսօր ինձի հետ պիտի ըլլաս դրախտին մէջ» (Ղկ 23.43): Աւագակին մահէն ետք, անոր հոգին աշխարհ չդարձաւ, այլ՝ զնաց առ յաւէտ Քրիստոսի հետ ըլլալու: Եթէ իսկապէս հոգիները ուրիշին մէջ մտնելով վերստին աշխարհ կու գան որպէսզի կատարելագործուին՝ Յիսուս այս խօսքը պիտի չըսէր, որովհետեւ յիշեալ աւագակին հոգին ուրիշի մը մէջ մտնելով, անպայման պէտք էր վերադառնար աշխարհ, քանի կարիքը ունէր կատարելագործուելու:

10) «Աստուած ինք, որ խաղաղութիւն կը պարգեւէ, թող կատարելապէս սրբէ ձեզ, եւ ձեր ամբողջ էութիւնը՝ հոգի, շունչ եւ մարմին, անարատ պահէ մինչեւ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի գալստեան Օրը» (Ա.Թս 5.23): Այս համարը զօրեղապէս կը բացայայտէ, թէ ամէն մարդ ունի իր սեփական հոգին, շունչը (միտքը) եւ մարմինը: Ինչպէս մեր միտքն ու մարմինը ուրիշէն չենք կրնար առնել եւ ոչ ալ կրնանք զանոնք ուրիշին տալ, նոյնպէս ալ մեր հոգիները չենք կրնար ուրիշէն առնել եւ ոչ ալ զանոնք ուրիշին փոխանցել:

11) Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. «Կը ցանկամ այս կեանքէն ելլել եւ Քրիստոսի հետ ըլլալ» (Փլ 1.23): Առաքեալը այս կեանքէն ելլելու եւ դարձեալ այս կեանքին վերադառնալու մասին չի խօսիր, այլ՝ երթալու եւ Քրիստոսի հետ ըլլալու մասին: Վկայութիւն, որ ցոյց կու տայ թէ մարդուն վախճանումին ժամանակ, անոր հոգին իր Արարիչին մօտ կը տարուի:

12) Եբր Ստեփանոս կը քարկոծուէր, ըսաւ. «Տէ՛ր Յիսուս, ընդունէ՛ իմ հոգիս» (Գրծ 7.58): Ստեփանոս իր հոգին համար պիտի չգործածէր «իմ» ստացական անունը, եթէ երբեք իր հոգին ուրիշէն իրեն փոխանցուած ըլլար, կամ եթէ անիկա իրմէ ուրիշին պիտի փոխանցուէր:

Վերակենդանացումի անտրամաբանականութիւնը.–

1) Ենթադրենք պահ մը որ Տիգամ անունով մարդ մը կար, որուն մահուան ժամանակ, անոր հոգին փոխանցուեցաւ Պրոգիմ անունով նորածին մանուկի մը: Իսկ Պրոգիմի մահուան ժամանակ, անոր հոգին փոխանցուեցաւ Բիթան անունով նորածին մանուկի մը: Իսկ Բիթանի մահուան ժամանակ, անոր հոգին փոխանցուեցաւ Տիրաս անունով նորածին մանուկի մը: Եթէ Տիգամը, Պրոգիմը, Բիթանը եւ Տիրասը նոյն հոգին ունեցեր են, այդ պարագային, դատաստանի օրը այդ հոգին որո՞՞

սեփականութիւնը պիտի նկատուի: Տիգամի՞, Պրոգիմի՞, Բիթանի՞, թէ՛ Տարասի: Կարելի՞ բան է որ չորսը նոյն հոգին ունենան: Եթէ անոնցմէ միայն մէկը հոգին պիտի ունենայ, այդ պարագային, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը միւս երեքին: Յաւերժապէս պիտի բնաջնջուին, թէ՛ նոր հոգիներ պիտի ունենան: Բայց նոր հոգի ունենալու համոզումը մենք չենք գտներ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող որեւէ մէկ կրօնքի մօտ, ոչ ալ որեւէ մէկ ազանդի մօտ: Ո՛չ եղած է նման համոզում կամ հաւատալիք եւ ոչ ալ պիտի ըլլայ:

2) Վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները, հիմնուելով Մատթէոս 17-10-13-ի եւ Ղուկաս 1-17-ի վրայ, կ'ըսեն թէ Եղիայի հոգին փոխանցուեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչին: Համաձայն վերակենդանացումի տեսութեան, հոգին կը փոխանցուի անձէ անձ եւ կ'անցնի կատարելագործումի եւ բիւրեղացումի հանգրուաններէ: Արդ, Եղիա մարգարէն ապրած է Յովհաննէս Մկրտիչէն 850 տարի առաջ: Այս 850 տարիները լեցնելու համար գոնէ 10-18 անձի կարիքը կայ: Որո՞նք են 10-18 այն անձերը որոնց փոխանցուեցաւ Եղիայի հոգին մինչեւ որ անիկա հասնի Յովհաննէս Մկրտիչին: Եթէ Եղիայի հոգին փոխանցուեցաւ 10-18 անձերու մինչեւ անոր հասնիլը Յովհաննէս Մկրտիչին, այդ պարագային, Եղիայէն մինչեւ Յովհաննէս Մկրտիչի ժամանակ, մենք պէտք է 10-18 անձեր ունենանք, որոնք աւելի՞ հզօր եւ աւելի՞ հաւատքով լեցուն ըլլան քան՝ Եղիա մարգարէն, բայց չունինք այդպիսի անձեր, ո՛չ իսկ մէկ անձ: Եթէ իսկապէս Եղիայի հոգին փոխանցուեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչին, այդ պարագային, Յովհաննէս Մկրտիչ տասը անգամ աւելի հզօր պէտք էր ըլլար քան Եղիան, քանի վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները կ'ըսեն թէ հոգիի փոխանցումի նպատակը՝ հոգիին բիւրեղացումն ու կատարելագործումն է, բայց Յովհաննէս Մկրտիչը այդպիսին չէր:

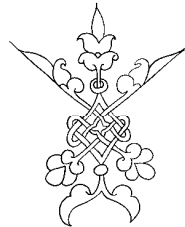
3) Զարեհ Արք. Ազնաւորեան կ'ըսէ. «Reincarnation-ի, այլ խօսքով՝ վերակենդանացումի տեսութեան համաձայն, մարդը իր մահէն ետք ուրիշ վիճակի կ'անցնի որոշ նպատակով եւ այդ նպատակը պէտք է ըլլայ մարդուն աստիճանական կատարելագործումը: Նոյն տեսութիւնը կ'ըսէ թէ այն մարդը, որ ներկայ իր կեանքին մէջ, բարի ու կատարեալ կեանք ունեցաւ, կ'անցնի աւելի բարձր վիճակի, իսկ այն մարդը, որ ներկայ կեանքին մէջ ունեցաւ ոչ օրինակելի, չար կեանք, անիկա աւելի ցած վիճակի կ'անցնի: Եթէ երբեք առաջին սկզբունքը պիտի առնենք, թէ վերակենդանացման այս սկզբունքը մարդս աստիճանաբար մէկ կեանքէն միւսը բարձրացնելու կը ծառայէ, կը տեսնենք որ գործնական տեսութիւնը, որ երկրորդ տեսութիւնն է, այդ մէկը չի հաստատեր, որովհետեւ երբ մարդ աւելի նուազ աստիճանի կը մտնէ, օրինակ կենդանիի մը մէջ, անկէ վերջ ինչպէ՞ս կրնայ կատարելագործել իր կեանքը: Որքան ատեն որ մարդ է, մարդկային իր մտածողութիւնը ունի, ինքզինք կրնայ բարձրացնել, բայց անգամ մը որ մտաւ ոչ բանաւոր էակի, այսինքն՝ անասունի մէջ, որ մտածողութիւն չունի, կը նշանակէ թէ ինքզինք չի կրնար բարձրացնել կամ կատարելագործել, եւ ասով կը ջրուի վերակենդանացման տեսութիւնը:

4) Վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները երբեմն կ'ըսեն, որ բարի մարդուն մեռած ժամանակ, անոր հոգին կ'անցնի իրմէ աւելի բարի ու բարձր վիճակի մէջ եղող անձի, եւ երբեմն ալ կ'ըսեն, որ անիկա կը փոխանցուի նորածին մանուկի: Ո՞ր մէկն է շիտակը: Բարի մարդուն հոգին կը փոխանցուի իրմէ աւելի բարի եղող անձի՞ մը, թէ՛ նորածին մանուկի մը: Երկու տարբեր բացատրութիւններու գոյու-

թիւնը, պարզապէս անոնց հակասութիւնն է որ ցոյց կու տայ եւ անոնց ճշմարտութիւնն է որ կը հերքէ: Իսկ եթէ պահ մը ընդունինք, որ բարի մարդուն հոգին կ'անցնի իրմէ աւելի բարի ու բարձր վիճակի մէջ գտնուող անձի, այդ պարագային հարց կը ծագի, թէ՛ ո՞ր կ'երթայ բարի ու բարձր վիճակի մէջ գտնուող անձին հոգին՝ իր մէջ ընդունելէ ետք ուրիշի հոգին:

5) **Քիչ մը վերեւ յիշեցի այս խօսքը.** «Աստուած ինք, որ խաղաղութիւն կը պարգեւէ, թող կատարելապէս սրբէ ձեզ, եւ ձեր ամբողջ էութիւնը՝ հոգի, շունչ եւ մարմին, անարատ պահէ մինչեւ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի գալստեան Օրը» (Ա.Թս 5:23): **Առաքեալը կը յիշէ որ մարդը ունի հոգի, շունչ (միտք) եւ մարմին: Անոնք որոնք կը հաւատան վերակենդանացումի տեսութեան եւ կը խօսին հոգիի կատարելագործումին մասին, հարց կու տանք անոնց, արդեօք միայն մարդուն հոգի՞ն կատարելագործումի կարիքը ունի. մարդուն միտքն ալ կատարելագործումի կարիքը չունի՞, մարդուն մարմինն ալ կատարելագործումի կարիքը չունի՞: Վերակենդանացումի տեսութեան հաւատացողները չեն գիտեր որ մարդ արարածը կազմուած է հոգիէ, միտքէ ու մարմինէ: Շատ լաւ գիտեն: Եւ եթէ գիտեն, ինչո՞ւ համար կը խօսին միայն մարդուն հոգիի կատարելագործումին մասին եւ չեն խօսիր մարդուն միտքի ու մարմինի կատարելագործումին մասին: Տակաւին, չենք խօսիր մարդուն գործերուն ու գործելակերպին, մտածումներու ու մտածելակերպի կատարելագործումին մասին:**

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՍՐԲՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆԸ (ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ)*

Ներքին եւ արտաքին մարդուն միջեւ եղած տարբերութիւնը

31.- Մենք եղբայրներս, որ այստեղ կը նստինք, արտաքին բոլոր երեւոյթներուն համաձայն՝ Աղամի նոյն եւ մէկ նմանութիւնն ու պատկերը ունինք: Սակայն արդեօք ներքնապէ՞ս ալ նոյն եւ մէկ պատկերը կը ներկայացնենք. նոյն ու մէկ դիտաւորութիւնը ու սիրտը ունի՞նք: Արդեօք բոլորս ալ նո՞յնն ենք՝ բարութեան, արդարութեան եւ աստուածապաշտութեան մէջ, թէ՛ մեզմէ ոմանք Քրիստոսի եւ անոր հրեշտակներուն հետ հաղորդակցութեան մէջ են, իսկ ուրիշներ ալ՝ սատանային եւ պիղծ ոգիներուն հետ, թէ՛ եւ բոլորս ալ, որ միասին այստեղ կը նստինք, որպէս մէկ մարդ կ'երեւինք եւ մեզմէ իւրաքանչիւրը նոյն Աղամին երեսը կը կրէ: Արդ, անձամբ կը տեսնես, թէ՛ որքան մեծ է տարբերութիւնը աներեւոյթ էութեան՝ ներքին մարդուն եւ արտաքին մարդուն միջեւ: Որովհետեւ բոլորս ալ մէկ մարդու կը նմանինք, սակայն ատով հանդերձ մեզմէ ոմանք Քրիստոսի եւ իր հրեշտակներուն հետ են, իսկ ուրիշներ ալ՝ սատանային եւ անոր պիղծ ոգիներուն հետ: Սիրտը անվերջ եւ անյատակ խորութիւն ունի: Անոր մէջ կը գտնուին ընդունակութեան սենեակ, ննջարան, դռներ, անցքեր, բազմաթիւ գրադարաններ, հոն կան բարութեան եւ արդարութեան, ինչպէս նաեւ չարութեան եւ անիրաւութեան գործարաններ. այնտեղ կայ մահ եւ կեանք. հոն կը գտնուի արդար վաճառականութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ հակառակը:

Քրիստոս մարդուն սիրտին մէջ կը հաստատէ իր թագաւորութիւնը

32.- Ենթադրենք որ կայ սքանչելի դղեակ մը, սակայն լքուած է եւ գարշահոտութեամբ լեցուն է, որովհետեւ հոն նետուած կը գտնուին բազմաթիւ դիակներ. այդպէս ալ մարդուն սիրտը Քրիստոսի դղեակն է, որ սակայն ամէն տեսակ պղծութեամբ եւ բազմաթիւ պիղծ ոգիներու ներկայութեամբ լեցուն է: Այդ պատճառով ալ, անհրաժեշտ է վերաշինել եւ վերակառուցել զայն, ինչպէս նաեւ վերադասաւորել անոր իւրաքանչիւր սենեակը, որովհետեւ Քրիստոս կու գայ իր սուրբերով եւ հրեշտակներով հոն հանգչելու, բնակելու, քայլելու եւ իր թագաւորութիւնը հաստատելու: Սիրտը նման է նաեւ նաւի, որ իր մէջ նաւարկելու համար բաւարար չափով անհրաժեշտ պիտոյքները ունի, ուր կայ նաեւ նաւապետ, որ ամէն ինչ կը կարգաւորէ եւ իւրաքանչիւրին պարտականութիւնը կը սահմանէ. ոմանց սխալը կ'ուղղէ եւ ուրիշներուն ալ ճիշդ ճամբան ցոյց կու տայ: Ճիշդ նոյն ձեւով սիրտն ալ իր նաւապետը ունի, որ խիղճն է եւ որ միշտ մեզ կը դատապարտէ (Տէս Հո 2.13-15):

* Անապատական հայերէն՝ Ս. Մակար մեծ ճգնաւորի տասնհինգերորդ քարոզը: (Տէս 78-82, عظات القديس مقاريوس الكبير، نصوص أباتية 85، صفحة 78-82)

Սիրտը եւ խիղճին իշխողները

33.- *Խիղճը բնաւ չ'անտեսեր եւ չի ձգեր այն մտածումները, որոնք մեղքին կ'ընդառաջեն, այլ անմիջապէս կը դատապարտէ զանոնք: Անիկա չի ստեր, այլ կը վկայէ այն բաներուն մասին, որ Վերջին Դատաստանին Աստուծոյ առջեւ պիտի ըսէ: Այնպէս կը թուի, որ անիկա յարատեւ մեզ կը դատապարտէ: Ենթադրենք որ կառք մը, ձին եւ անոր սանձը կան, որոնք մէկ կառապանի հակակշիռին տակ են: Կառապանը երբոր ուզէ, կառքը առաջ կը տանի եւ երբոր ուզէ, նաեւ կարող է կեցնել զայն: Ան ո՛ր ուղղութեամբ որ ուզէ, ըստ այդմ կ'առաջնորդուի կառքը, որովհետեւ կառապանին իշխանութեան տակ կը գտնուի: Նոյնպէս ալ սիրտը իրեն կապուած բազմաթիւ իշխողներ ունի: Միտքն ու խիղճը կը յանդիմանեն ու կ'առաջնորդեն սիրտը, ինչպէս նաեւ կ'արթնցնեն բնական իշխողները, որոնք սիրտէն կը բխին: Եւ հակառակ անձը մէկ ըլլալուն, ան բազմաթիւ անդամներ ունի:*

34.- *Այն պահէն որ Ադամ պատուիրանագանց գտնուեցաւ, օձը անկէ ներս սպրդելով՝ ինքզինք տէր դարձուց եւ Ադամի անձին կողքին երկրորդ անձի մը պէս եղաւ: Որովհետեւ Տէրը կ'ըսէ, թէ ով որ իր անձը չ'ուրանար եւ զիս ամէն բանէ աւելի չի սիրեր, չի՛ կրնար ինձի աշակերտ ըլլալ (ՏԵՆ ՂԿ 9-23, 14-26), ինչպէս նաեւ՝ «ով որ իր կեանքը իրեն կը պահէ՝ պիտի կորսնցնէ զայն» (Մտ 10.39):*

Անարատութիւնը եւ սրբութիւնը

Երբ մեղքը մոռտք գործեց անձին մէջ, անոր անդամին պէս եղաւ եւ մարմնաւոր մարդուն հետ միացաւ: Ահա թէ ինչո՛ւ բազմաթիւ պիղծ մտածումներ յառաջ կու գան սիրտին մէջ: Ան որ իր անձին ցանկութիւնները կը կատարէ, չարին ցանկութիւններն է որ կատարած կ'ըլլայ, որովհետեւ չարը միախառնուած է անձին հետ: Իսկ ան որ ինքզինք Աստուծոյ կը հնազանդեցնէ, ինչպէս նաեւ թէ՛ իր անձին եւ թէ՛ ալ իր մէջ յառաջացող ցանկութիւններուն դէմ կը բարձրանայ, կը նմանի անոր, որ իրեն կ'ենթարկէ թշնամիին քաղաքը եւ կը տիրէ անոր: Այդպիսին արժանի կը համարուի հասնելու արդարութեան Հոգիին բարձրագոյն աստիճաններուն, ինչպէս նաեւ Աստուծոյ զօրութեամբ կը վարձատրուի, որպէսզի մաքուր եւ անարատ ըլլայ: Աստուած զայն իր նախկին վիճակէն շատ աւելի կը բարձրացնէ ու կը մեծցնէ, որովհետեւ կ'աստուածացնէ զայն եւ իրեն որդեգիր գաւակ կը դարձնէ: Մարդը իր Հոգիին վրայ կը ստանայ երկնաւոր կնիքը, որովհետեւ Աստուծոյ ընտրեալները սրբութեան իւղով կ'օժուին եւ թագաւորներու նման կը դառնան:

35.- *Այսպէ՛ս է մարդկային բնութիւնը: Մեղքի ստրկութենէն եւ չարութեան խորերէն դուրս գալով, մարդը բարութեան եւ արդարութեան կը դառնայ: Կրնայ ըլլալ նաեւ ուրիշ մը, որ թէեւ Սուրբ Հոգիին միացած է եւ երկնաւոր երեւոյթներով գինովցած, սակայն ատով հանդերձ եթէ ան ուզէ՝ ապա կրնայ չարանալ: Առնենք կնոջ մը օրինակը, որ ցնցոտիներ կը հագնի, անօթութենէ կը տառապի եւ ամբողջութեամբ՝ ոտքերէն մինչեւ գլուխ աղտոտ է, սակայն կրնայ ըլլալ, որ ան անխոնջ աշխատանքով հասնի մինչեւ թագաւորական բարձր աստիճանի, ծիրանի հագնի, թագ դնէ գլխուն եւ թագաւորին հարսը ըլլայ: Ան վստահարար երբեմն կը յիշէ իր նախկին խղճալի վիճակը եւ կը վախնայ, որ յանկարծ դարձեալ չվերադառնայ այդ վիճակին: Սակայն, երբեք կամովին չ'ընտրեր վերադառնալ իր նախկին ամօթալի վիճակին, որովհետեւ ատիկա*

մեծ ապուղչուծիւն կ'ըլլայ: Նոյնպէս ալ բոլոր անոնք, որոնք անգամ մը ճաշակեցին Աստուծոյ շնորհքը եւ հաղորդակից դարձան Սուրբ Հոգիին, եթէ չզոգուանան եւ չհսկեն իրենց անձերուն, կը մարին եւ շատ աւելի վատ վիճակի մէջ կ'իյնան, քան իրենց նախկին վիճակը, երբ աշխարհի մէջ էին: Ասիկա սակայն, երբեք չի նշանակեր, որ Աստուած փոփոխական է եւ անկարող է պահելու գանոնք եւ կամ Հոգին ինքն է, որ կը նուաղի ու կը մարի (Ա.Թս 5:19), այլ անձերը իրենք են որ շնորհքին հետ համաձայն չեն ընթանար եւ անոր հետ չեն գործակցիր: Այդ պատճառով ալ անոնք կը դանդաղին եւ կ'իյնան բազմաթիւ չարութիւններու մէջ: Որովհետեւ անոնք որոնք ճաշակեցին այդ շնորհքը, իրենց հետ միաժամանակ կ'ունենան ուրախութիւնն ու մխիթարութիւնը, երկիւղն ու պատկառանքը, ինչպէս նաեւ՝ տխրութիւնն ու ցնծութիւնը: Անոնք ցաւ կը քաշեն թէ՛ իրենց հոգիներուն եւ թէ՛ մարդկային ցեղին համար: Այդպիսինբրոն արցունքները իրենց համար հաց են, իսկ լացն ու տխրութիւնն ալ՝ քաղցրութիւն եւ թարմացում:

Հպարտութեան եւ պարծենկոտութեան վտանգը

36.- Եթէ իր ստացած շնորհքին համար հպարտացող եւ գոռոզացող մարդ տեսնես, նոյնիսկ եթէ ան հրաշքներ գործէ եւ մեռելներ յարուցանէ, սակայն ինքզինք անպիտան եւ անարժան չնկատէ եւ չչարունակէ հոգիով աղքատ ըլլալ եւ ինքզինք ուրանայ, մեղքը զինք կը խաբէ, որովհետեւ նման անձը չ'անդրադառնար իրողութեան: Ուստի, պէտք չէ անոր հաւատալ, որովհետեւ քրիստոնէութեան նշանը հետեւեալն է. մարդ Աստուծոյ կողմէ պէտք է գովուի, մինչ ան ամէն ճիգ կը թափէ՝ խուսափելու մարդոց իր մասին կատարած գանազան արտայայտութիւններէն: Նոյնիսկ եթէ ոեւէ մէկ թագաւորի ամբողջ հարստութիւնը իր մօտ ունենայ, կը պահէ գայն եւ շարունակ կ'ընէ, որ այդ հարստութիւնը սեփականութիւնս չէ, այլ ուրիշ մը գայն իր մօտ ի պահ դրած է: Կ'ընէ թէ ինք աղքատ մարդ է, որովհետեւ սեփականատէրը երբոր ուզէ, կրնայ գայն իրմէ ետ առնել: Իսկ եթէ մէկը ըսէ թէ ինք հարուստ է, ամէն ինչ առատութեամբ ունի եւ հետեւաբար աւելիին պէտք չունի, այդպիսին քրիստոնէայ չէ, այլ՝ սատանայի եւ կորուստի անօթ է:

ՁԱստուած վայելելու եւ ըմբռնելու գծով մեր անօթը բնաւ չի լեցուիր ու չի յագենար: Մարդ ո՛րքան ճաշակէ եւ ուտէ անկէ, ա՛յդքան եւ աւելի կ'անօթենայ: Այսպիսի մարդոց Աստուծոյ հանդէպ ունեցած ջերմ սէրը անհնար է սահմանափակել, որովհետեւ ո՛րքան աճին եւ յառաջանան, ա՛յնքան իրենք զիրենք կը համարեն որպէս աղքատ մարդիկ, որոնք ոչինչ ունին եւ առաւել չափով կարիքաւոր են: Այդպիսիները հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուին՝ ըսելով. «Ես արժանի իսկ չեմ, որ արեւը ծագի վրաս»: Ահաւասիկ, այս խոնարհութիւնն է իսկական քրիստոնէութեան նշանը: Իսկ եթէ մէկը ըսէ, թէ «կշտացայ ու լեցուեցայ», այդպիսին խաբերայ է եւ ստախօս:

Այլակերպութիւնն ու մարմիններու փառաւորումը

37.- Ինչպէս որ Տիրոջ մարմինը փառաւորուեցաւ աստուածային փառքով եւ անսահմանելի լոյսով, երբ Թարօր լեռը բարձրացաւ, այդպէս ալ պիտի փառաւորուին Սուրբերուն մարմինները եւ փայլակի պէս պիտի լուսաւորուին: Այն փառքը, որ Քրիստոսի մէջ կը գտնուէր, դուրս ճառագայթելով՝ ամբողջ մարմինը լուսաւորեց: Նոյնը կը պատահի նաեւ Սուրբերուն հետ: Քրիստոսի զօրութիւնը որ իրենց մէջ կը

գտնուի, այն օրը իրենց մարմիններուն վրայ պիտի հոսի: Անոնք այժմէն իսկ իրենց միտքերուն մէջ մասնակից են Քրիստոսի հոռութեան եւ բնութեան, որովհետեւ գրուած է. «Քանի որ թէ՛ Քրիստոս, որ մարդիկը իրենց մեղքերէն կը սրբէ, եւ թէ սրբուողները՝ նոյն մէկ Հօր գաւակներն են» (Եբր 2.11), նաեւ՝ «այն փառքը որ ինծի տուի՛ր՝ իրենց տուի» (ՅՀ 17.22):

Այնպէս ինչպէս բազմաթիւ ճրագները նոյն մէկ կրակէն կը վառին, այդպէս ալ Սուրբերուն մարմինները Քրիստոսի մարմիններն ըլլալով՝ Քրիստոսի նման կ'ըլլան եւ ո՛չ թէ ուրիշ բան:

Մահը, կեանքը եւ ընտրութեան ազատութիւնը

38.- Աղամին հետ համեմատելով, ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ քրիստոնեաներուն առաւելութիւնը, հակառակ անոր, որ Աղամի մարմինը անմահ էր ու անփոփոխ, մինչ քրիստոնեաներ կը մեռնին եւ քայքայուի կ'ենթարկուին:

Իսկական մահը տեղի կ'ունենայ մարդու ներաշխարհին՝ սիրտին մէջ, եւ ծածկուած է: Ներքին մարդն է որ կը փճանայ. ահա թէ ինչո՞ւ, երբ մէկը այդ ծածուկ վայրին մէջ «մահէն կեանքի անցնի» (ՏԵՍ ՅՀ 5.24), ապա իրօք յաւիտենապէս կ'ապրի եւ երբեք չի մեռնիր: Թէեւ այդպիսիներուն մարմինը որոշ ժամանակի ընթացքին կը քայքայուի, սակայն վերստին յարուցիւն կ'առնեն փառքով, որովհետեւ սրբուած են: Ահա թէ ինչու մենք քրիստոնեաներուն մահը հանգիստ եւ նինջ կը կոչենք: Եթէ մարդը անմահ ըլլար եւ մարմինն ալ՝ անփոփոխ, ապա ամբողջ աշխարհը այս զարմանալի իրականութիւնը, այսինքն՝ քրիստոնեաներուն մարմիններուն անապական եւ անփոփոխ ըլլալը տեսնելով՝ ձեռով մը անոնք պարտաւորութեան տակ մտածի պէս բարեգործութիւն պիտի ընէին եւ ոչ թէ իրենց ազատ ընտրութեամբ:

39.- Որպէսզի ազատ կամքի ընտրութիւնը բացայայտուի եւ հաստատ մնայ այն ազատութիւնը, որ Աստուած սկիզբէն շնորհեց մարդուն, այդ պատճառով ալ աստուածային նախանամութիւնը կարգաւորեց այս բաները եւ մարդուն մարմինին քայքայումը իրականութիւն դարձուց, որպէսզի երեւոյթը, այսինքն՝ դէպի բարին կամ չարը ուղղուելու որոշումը ամբողջութեամբ մարդուն ազատ ընտրութենէն եւ զանազանութենէն կախեալ ըլլայ: Որովհետեւ նոյնիսկ չարութեան մէջ արմատացած եւ մեղքին մէջ խորասուզուած մարդը, որ ինքզինք սատանային անօթը դարձուցած է, որպէսզի վերջինս իր վրայ իշխէ, այդպիսին բռնութեամբ կապուած չէ անոր, այլ ազատութիւնն ունի «ընտրեալ գործիք» (Գրծ 9.15), այսինքն՝ կեանքի անօթ ըլլալու: Նոյն ձեռով ալ, միւս կողմէ, բոլոր անոնք որոնք Աստուածութեամբ ողորդուած են, ինչպէս նաեւ Սուրբ Հոգիով լեցուած են ու անոր իշխանութեան տակ կը գտնուին, որեւէ հասկացողութեամբ բռնի կերպով կապուած չեն Անոր, այլ կատարելապէս ունին ընտրութեան ազատութիւն՝ փոխուելու եւ կամ ընելու ա՛յն՝ ինչ որ կ'ուզեն այս աշխարհին մէջ:

Աստիճանաբար շնորհքով աճիլը

40.- Արդեօք չարը աստիճանաբար՞ կը նուազի եւ արմատախիլ կ'ըլլայ, եւ արդեօք մարդը աստիճանաբար՞ կ'աճի շնորհքի մէջ, կամ չարը մէկ անգամէն արմատախիլ կ'ըլլայ, երբոր մարդը կը կորսնցնէ բարիքը գնահատելու իր գիտակցութիւնը:

երկինքն ու անոր լայնատարածութիւնը, երկիրը եւ անոր մէջ գտնուող արարածներուն գեղեցկութիւնը եւ մարմիններուն հրաշալիութիւնը, բայց այդ բոլորին մէջ մարդը գերագոյնն է՝ իր ունեցած կարողութեամբ եւ միակն է, որուն Աստուած հաճեցաւ: Թէեւ ծովուն կէտերը, հսկայ լեռներն ու գագաճները արտաքինապէս մարդէն շատ աւելի մեծ կ'երեւին, սակայն մարդը բոլոր արարուածներուն մէջ գերագոյնն է: Ուստի, մտածէ՛ ու խորհրդածէ՛ արժանապատուութեանդ եւ մեծ կարողութեանդ մասին եւ յիշէ՛, որ Աստուած նոյնիսկ հրեշտակներէն ալ աւելի վեր դասեց քեզ, որովհետեւ քեզի օգնելու եւ փրկելու համար, ան անձամբ երկինքէն երկիր խոնարհեցաւ եւ մարդ դարձաւ:

43.- Աստուած եւ իր հրեշտակները¹ եկան քու փրկութեանդ համար: Թագաւորին Որդին՝ Յիսուս Քրիստոս խորհրդակցեցաւ իր Հօր հետ եւ այդ պատճառով ալ Թագաւորը Բանը ղրկեց, որ մարմին ստացաւ եւ անոր մէջ ծածկեց իր աստուածութիւնը, որպէսզի նմանը իր նմանութեամբ փրկէ, այսինքն՝ իր մարդեղութեամբ փրկէ մարդը խաչին վրայ իր կենդանի պատարագումով ու զոհագործութեամբ: Ի՛նչ մեծ է Աստուծոյ սէրը մարդուն հանդէպ: Անմահը քու սիրոյդ խաչուիլ ու մեռնիլ ընտրեց. ուստի, տե՛ս, թէ Աստուած ինչքա՛ն սիրեց աշխարհը, որովհետեւ «մինչեւ իսկ իր Միածին Որդին տուաւ» անոր համար (ՅՀ 3.16), եւ «միթէ անոր հետ ամէն ինչ պիտի չշնորհէ՞ մեզի» (Հռ 8.32): Ուրիշ տեղ մը ան կ'ըսէ՝ «Իր բոլոր ստացուածքներուն վերակացու պիտի կարգէ» (Մտ 24.47), իսկ ուրիշ տեղ ալ ցոյց կու տայ, թէ ինչպէս հրեշտակները Սուրբերուն ծառայողներ են: Չորրորդ Թագաւորաց գիրքին մէջ կը կարդանք, երբ Նդիսէ լեռան վրայ կը գտնուէր եւ թշնամի գորքերը պաշարած էին զինք, իր ծառան վախճարով կ'ըսէ. «Ո՛հ, տէ՛ր իմ, ի՞նչ ընենք»: Նդիսէ կ'ըսէ. «Մի՛ վախճար, քանզի մեզի հետ եղողները անոնց հետ եղողներէն աւելի են...: Ահա լեռը Նդիսէին չորս կողմը հրեղէն ձիւրով ու կառքերով լեցուն էր» (Տե՛ս Դ.Թ.գ 6.15-18): Այսպէս, Տէրը անձամբ իր հրեշտակներուն հետ կը ներկայանայ, որպէսզի օգնէ իր ծառաներուն: Ո՛հ, ի՛նչ մեծ, պատուաւոր ու թանկագին է մարդու հոգին Աստուծոյ համար, որովհետեւ Ան անձամբ իր հրեշտակներուն հետ կը հրաւիրէ գայն, որպէսզի երկնայիններուն հետ հաղորդակից դառնայ երկինքի արքայութեան եւ յաւիտենական կեանքին: Իսկ սատանան եւ իր գորքերը անընդհատ մարդուն ետեւէն կ'երթան, որպէսզի գայն դէպի իրենց կողմը քաշեն:

44.- Այնպէս ինչպէս երկրաւոր թագաւորներուն ծառայողները անկիրթ եւ անվայել վերաբերմունք ունեցող մարդիկ չեն ըլլար, այլ՝ կիրթ եւ վայելուչ անձեր, նոյնպէս ալ երկնաւոր պալատին մէջ, երկինքի Թագաւորին սպասաւորները անոնք են, որոնք անմեղադրելի, անբիծ, սիրտով մաքուր եւ անարատ են: Ինչպէս որ աշխարհի թագաւորներուն կը սպասաւորեն գեղեցիկ կոյսեր, որոնք ո՛չ միայն անբիծ կ'ըլլան, այլեւ՝ կիններուն մէջ գեղեցկագոյնները, նոյնպէս ալ՝ հոգեկան աշխարհի պարագային: Այն հոգիները, որոնք ամէն տեսակ առաքինի վարքով ու սրբութեամբ կը գարդարուին, անոնք են որ երկնաւոր Թագաւորին ընկերակցութեան կը կանգնին: Երեւելի աշխարհին մէջ, երբ թագաւորը որոշէ ուրիշ վայր երթալ ու հոն բնակիլ, եւ եթէ պատահի, որ

¹ Հրեշտակները որպէս ոգեղէն արարածներ, Աստուծոյ կողմէ կը զրկուին մարդոց օգնելու համար իրենց փրկութեան ճանապարհին մէջ եւ ծառայելու անոնց (Հմմտ Եբր 1.14):

այդ վայրը մաքուր չէ, ապա անմիջապես, լաւագոյն կերպով եւ բարձրագոյն օրինաւորութեամբ կը մաքրեն, կը յարդարեն եւ բազմաթիւ անուշաբոյր իւղեր սրակելով՝ կը պատրաստեն, հապա ո՛րքան եւ աւելի մաքրութեան եւ անուշահոտութեան կարիքը ունին մեր հոգիներու բնակարանները, որոնք անձամբ Տէրը կ'ընտրէ, որպէսզի հոն բնակի ու իր հանգիստը գտնէ: Որովհետեւ Տէրը անբիծ, մաքուր, Սուրբ եւ անարատ է: Ուստի, այսպիսի մաքրուած սիրտի մէջ է որ կը հանգչին Աստուած եւ իր ամբողջ երկնային եկեղեցին:

Աստուած մեզի կու տայ իր սեփական փառքերը

45.- Երկրի վրայ, մարդկային ընկերութեան եւ կեանքին մէջ, եթէ ոեւէ մէկ հայր բազմաթիւ արտեր ու շատ հարստութիւն ու թանկագին քարեր ունի, իր տան մէջ ապահով տեղ կը պահէ զանոնք՝ վերապահելով իր սիրելի որդիին: Այդ գաւազին կու տայ իր բոլոր հարստութիւնները: Այդպէս ալ Աստուած հոգիին՝ մարդուն վստահեցաւ իր ունեցուածքն ու սեփական թանկագին փառքերը:

Աշխարհի մէջ երբ պատերազմ տեղի կ'ունենայ, իրարու դէմ ճակատող թագաւորներէն մէկը եթէ տեսնէ, որ իր հակառակորդը իրմէ աւելի զօրաւոր է, ապա անմիջապէս բանակցողներ կը դրկէ, որպէսզի հաշտութեան համար պայմաններ որոշուին (Տե՛ս Ղկ 14:32): Բայց երբ երկու թագաւորներն ալ հզօր են, հաւասար ոյժ եւ զօրք ունին, անմիջապէս կը պատրաստուին իրենց բոլոր ռազմավարական ոյժն ու կարողութիւնը ի սպաս դնելու այդ պատերազմին մէջ: Ուստի, տե՛ս եւ գիտցի՛ր քու արժանապատուութեանդ մեծութիւնը, որովհետեւ Աստուած իր բոլոր զօրքերով՝ հրեշտակներու գունդերով, անձամբ յառաջ եկաւ՝ պատերազմելու համար թշնամիին դէմ, որպէսզի քեզ մահէն փրկէ: Հետեւաբար, Աստուած քեզի համար աշխարհ եկաւ:

Այն ինչ որ Աստուած մեր փրկութեան համար ըրաւ

46.- Ենթադրենք որ ոեւէ մէկ թագաւոր աղքատ, խեղճ եւ բորոտութեամբ ոեւէ մէկ ծածկուած մարդ կը գտնէ եւ առանց ամչնալու անկէ, կը խոնարհի եւ անոր վէրքերը կը դարմանէ, խոցերը կը բուժէ, իր պալատը կը տանի, թագաւորական խրախճանքին սեղանակից կը դարձնէ, ծիրանի կը հագցնէ եւ թագաւոր կը կարգէ զայն: Ասիկա բարեգուլի ա՛յն վերաբերումն է, ինչ որ Աստուած ըրաւ մարդկային ցեղին: Ան մարդոց վէրքերը լուաց ու բժշկեց եւ գիրենք դէպի իր երկնաւոր բնակարանները բերաւ: Ի՛նչ մեծ է քրիստոնեաներուն արժանապատուութիւնը, որ ուրիշ ոչ մէկ բանի հետ կրնայ բաղդատուիլ: Սակայն, եթէ քրիստոնեան գոռոզանայ եւ թոյլ տայ, որ մեղքը գողնայ գինք, այն ատեն կը վերածուի պարիսպ չունեցող քաղաքի, ուր գողերը ամէն կողմէ ազատ-համարձակ մուտք գործելով՝ կը թալանեն, կը քանդեն, կը փճացնեն ու կ'այրեն գինք: Այս պատճառով ալ եթէ շատ թեթեւութեամբ կը մօտենաս հարցերուն եւ չես հսկեր հոգիիդ, չարին հոգիները կու գան, խաւարով կը պատեն միտքդ, կը քանդեն ներաշխարհդ եւ աշխարհիկ մտահոգութիւններու եւ վաղանցիկ երեւոյթներու միջոցաւ կը ցրուեն մտածումներդ:

47.- Մարդոցմէ շատեր արտաքին երեւոյթներու գծով մեծապէս ուսեալ են, գիտութիւն եւ լայն ծանօթութիւն ունին, հոգ կը տանին իրենց ապրուստին ու կենցաղին եւ կը կարծեն, թէ այդ է կատարելութիւնը, առանց սակայն խոր նայուածք նետելու ի-

րենց սիրտին ներսը եւ տեսնելու այն չարութիւնները, որոնք հոգին կը բանտեն եւ որոնք ծածուկ կերպով արմատ նետած են սիրտին եւ անդամներուն մէջ: Գողը տան մէջ ներկայ է, որ ասպարէզ կարողացող աներեւոյթ ոյժն է: Եթէ մարդը չարին դէմ պատերազմելու համար ինքզինք չպատրաստէ, իր ներաշխարհին մէջ պահուող տաճարը աստիճանաբար կը տարածուի, կը շատնայ ու կ'աւելնայ այն աստիճան, մինչեւ որ մարդը բացայայտօրէն եւ երեւելի կերպով սկսի մեղք գործել:

Չարութեան տարրը բխող ակի նման դէպի վեր կը յորդի: Ուստի, ուշադիր եղիք, այլապէս հազարաւոր սխալներու մէջ պիտի իյնաս եւ իր ուշքը կորսնցուցած մարդու պէս պիտի ըլլաս:

Մարդկային կեանքին մէջ խոռովութեան եւ իրարանցումի պատճառը

48.- Հասկցիր հետեւաբար, որ ա՛յս է այն՝ ինչ որ կ'ընեն չար ոգիները ընդդէմ մարդոց: Քեզ շրջապատող ընկերութիւնը որ կը տեսնես, թագաւորէն մինչեւ մուրացկանը շփոթի ու խռովքի մէջ են, առանց գիտնալու, թէ ի՞նչ է պատճառը: Թէեւ անոր պատճառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Ադամի անհնազանդութեան ճամբով չարին մարդոց մէջ մուտք գործելը, այսինքն՝ «մահուան խայթոցը» (Ա.Կր 15.56): Որովհետեւ մեղքը որ ներս սպրդեցաւ, կերպով մը սատանային աներեւոյթ գորութիւնն է, որ մարդուն մէջ ամէն տեսակ չարութիւն սերմանեց: Անիկա ներքին մարդուն մէջ ծածկաբար կը գործէ եւ ո՛չ ոք կը նկատէ գայն: Ան նաեւ միտքին մէջ գործելով՝ մտածումներուն դէմ կը պայքարի: Այս իմաստով, մարդիկ չեն անդրադառնար որ չարիք կը գործեն իրենց մէջ գործող անծանօթ ոյժի ազդեցութեան տակ: Անոնք կը կարծեն, թէ ա՛յն ինչ որ կ'ընեն, բնական բաներ են եւ իրենց ընտրութեամբ է որ կ'ընեն այդ բոլորը: Իսկ բոլոր անոնք՝ որոնք իրենց սիրտերուն մէջ Քրիստոսի խաղաղութիւնը ստացած են եւ իրենց ներաշխարհը անոր լոյսով լուսաւորած, լաւապէս կը ճանչնան, թէ ո՛վ է աղբիւրը այդ բոլոր չարութիւններուն:

49.- Ամբողջ աշխարհը գերեվարուած է մեղքի ցանկութեամբ եւ անգիտակ կը մնայ իրողութեան: Նաեւ կայ պիղծ կրակը, որ սիրտը կը բոցավառէ, միւս անդամներուն մէջ կը տարածուի ու կը մղէ մարդիկը, որպէսզի իրենց ցանկութիւնները կատարեն, ինչպէս նաեւ հազարաւոր ուրիշ մեղքեր գործեն: Անոնք որոնք իրենց անձերուն թոյլ կու տան որ մեղքը գործէ իրենց մէջ եւ հաճոյք կ'առնեն անկէ, այդպիսիներ իրենց սիրտերուն մէջ ներքին մեղքն է որ կը գործեն, եւ այդ ձեւով չարը իրենց մէջ տեղ կը գտնէ՝ մինչեւ որ անոնք բացայայտ պղծութեան մէջ իյնան՝ արծաթսիրութիւն, սնտիւտութիւն, հպարտութիւն, նախանձ, բարկութիւն, եւ այլն:

Եթէ ոեւէ մէկ մարդ ճաշկերոյթի հրակիրուի եւ անոր առջեւ բազմատեսակ ճաշեր դրուին, մեղքը կ'առաջարկէ որ անպայման բոլոր տեսակներէն ալ ուտէ եւ ինք կ'ուրախանայ այդ ներշնչումով, սակայն իր կարողութենէն շատ աւելի վեր ծանրութիւններով կը ծանրաբեռնուի: Յանկութիւնները անտանելի կերպով ծանր կ'ընող լեռներու պէս են, որոնք լեցուն են թունաւոր ակերով, գազաններով եւ օձերով: Այնպէս ինչպէս ծովուն կէտը կը կլլէ մարդը, այդպէս ալ մեղքը կը կլլէ մարդոց հոգիները: Անիկա հրակէզ բոց է եւ միացող նետ, ինչպէս Առաքեալը կ'ըսէ. «Որպէսզի կարեւոր մարտի չարին արձակած բոլոր միացող նետերը» (Եփ 6.16): Որովհետեւ մեղքը իրեն համար սիրտին ու հոգիին մէջ տեղ գտած է եւ իր հիմերը անոր շուրջը կանգնեցուցած է:

Հոգիով իմաստուններուն վիճակը

50.- Իսկ անոնք որոնք հոգիով իմաստուն են, եթէ ցանկութիւնը շարժի անոնց սիրտերուն մէջ՝ բնաւ չեն յանձնուիր անոր, այլ բարկութեամբ կը լեցուին անոր դէմ, ինչպէս նաեւ իրենց անձերուն դէմ կը թշնամանան ու կը նախատեն իրենք զիրենք: Որովհետեւ սատանան մեծապէս կը ցանկայ հանգստանալ հոգիին մէջ եւ իր միջոցը ընդարձակել, եւ աւելին՝ կ'անհանգստանայ, երբ հոգին կը մերժէ ականջ տալ իրեն:

Մարդոցմէ ոմանք աստուածային զօրութեան ենթակայ են, եւ եթէ ոեւէ մէկ երիտասարդ ոեւէ մէկ կնոջ հետ տեսնեն, թէեւ որոշ մտածումներ կ'ունենան, սակայն բնաւ իրենց միտքը չ'ապականիր եւ ոչ ալ իրենց սիրտերուն մէջ կը մեղանչեն: Այդ բոլորով հանդերձ, կարելի չէ մարդ ապահով գգայ եւ նման պարագաներու իր մարմինին վստահի: Ուրիշներ ալ կան, որոնց մէջ ամբողջութեամբ չորցած է չարութեան արմատը: Ահաւասիկ, ա՛յս է ախոյեաններուն շնորհքի աստիճանները:

Այնպէս ինչպէս մարդարիտներու վաճառականութեան ծիրէն ներս, մարդիկ մերկ կը սուզուին ծովուն խորերը, հո՛ն գտնելու համար գանոնք, որոնք յարմար են թագաւորներու թագերն ու ծիրանիները զարդարելու, նոյնպէս ալ անոնք որոնք միակեցութեան ճամբան կ'ընտրեն՝ մերկ դուրս կու գան այս աշխարհէն եւ չարութեան ծովն ու խաւարի անդունդներուն խորերը սուզուելով՝ դուրս կը բերեն թանկագին քարերը, որոնք կը վախելն Քրիստոսի թագին, երկնային եկեղեցիին, նոր աշխարհին, լոյսի քաղաքին եւ հրեշտակներու պաշտամունքի վայրին:

51.- Այնպէս ինչպէս ուռկանը բազմատեսակ ձուկեր կ'որսայ եւ դուրս քաշուելէ ետք, անպէտները վերստին ծով կը թափուին, այդպէս ալ շնորհքի ուռկանը բոլորին վրայ կը տարածուի եւ գանոնք կ'ընդունի, կը կանչէ ու կը հրաւիրէ: Սակայն անոնցմէ շատեր համաձայն չեն գտնուիր, եւ այդ պատճառով ալ վերստին խաւարի անդունդին խորերը կը նետուին: Այնպէս ինչպէս մեծաքանակ հողը գտելէն ետք միայն ոսկին կը գտնեն, որ փոքր մասնիկներու ձեւով կ'ըլլայ, այդպէս ալ շատերուն մէջէն քիչեր միայն կը հաստատուին ու կը յատկանշուին: Ուստի, անոնք որոնք արքայութեան աշխատանքը ունին, յայտնի կ'ըլլան, նոյնպէս անոնք որոնք պարզապէս արքայութեան խօսքը կը հագնին, յայտնի են: Երկնաւոր աղով աղուողները յայտնի կը դառնան, նոյնպէս եւ անոնք որոնք Հոգիին գանձերով կը լեցուին: Նաեւ այն անօթները, որոնք գԱստուած կը հաճեցնեն՝ յայտնի են, եւ որոնց Աստուած իր սեփական շնորհքը կու տայ: Իսկ ուրիշներ ալ մեծ համբերութեամբ կը ստանան սրբութեան զօրութիւնը, բազմաթիւ կերպերով, այնպէս ինչպէս Տէրը կը կամի: Այդ պատճառով ալ, ով որ առանց երկնաւոր լոյսով եւ իմաստութեամբ լեցուած ու առաջնորդուած ըլլալու կը խօսի, չի կրնար հաճեցնել եւ յագեցնել բոլորին միտքերը, որովհետեւ բազմաթիւ տարբեր պարագաներ կան. ոմանք պատերազմի վիճակի մէջ կ'ըլլան եւ ուրիշներ ալ՝ խաղաղութեան եւ հանգիստի:

Սիրտի մաքրութիւնն ու նոր կառոյցը

52.- Եթէ մարդոցմէ մէկը ուզէ քանդուած որեւէ մէկ քաղաք վերաշինել, առաջին գործը կ'ըլլայ նախ հիմնադրատակ կործանել գայն եւ ապա սկիզբէն փորել եւ նոր հիմերը հաստատել: Այսպէս կը սկսի վերաշինութեան գործը թագը, եթէ նոյնիսկ տակաւին որեւէ մէկ տուն կառուցուած չէ: Ան որ կ'ուզէ աղքատ, լքուած եւ գարշահոտու-

Թեամբ լեցուն շրջանի մէջ պարտէզ տնկել, նախ կը սկսի վայրը մաքրել, շուրջը ցանկապատել, ջուրի առունները պատրաստել եւ ապա միայն տնկելու եւ ցանելու աշխատանքը կատարել: Ծառերը կամաց-կամաց կը սկսին աճիլ ու մեծնալ եւ պարտէզն ալ երկար ժամանակ ետք կը պտղաբերի: Նոյն ձեւով ալ մարդոց սիրտերը, առաջին իսկ պատուիրանագանցութեան եւ անկումին պահէն սկսեալ, չորցան ու փուշերով լեցուեցան: Աստուած մարդուն ըսաւ. «Երկիրը փուշ ու տատասկ փուսցնէ քեզի» (Ծն 3.18): Այդ պատճառով ալ հսկայ աշխատանք կը պահանջուի, մինչեւ որ մարդը հիմերը պատրաստէ ու հաստատէ, որպէսզի կրակը դալով՝ մարդոց սիրտերէն արմատախիլ ընէ փուշն ու տատասկը եւ մաքրէ գանոնք:

Այսպէս մաքրուելով, անոնք կը սկսին փառաւորել Ամենասուրբ Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին, յաւիտեանէ մինչեւ յաւիտեան: Ամէն:

Հայացուց՝

ՄԱԿԱՐ ՎՐԴ. ԱՇԳԱՐԵԱՆ

ՋՈՒՐԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ՄԷՋ

Երբ Հին եւ Նոր Կտակարանի գիրքերը սերտենք, ջուրի վերաբերեալ բազմաթիւ դրուագներ կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնը: Սկսեալ Ծննդոց գիրքէն (1.2) մինչեւ Յայտնութիւն Յովհաննէսի (22.17), կը նկատենք ջուրին ունեցած նիւթական եւ հոգեկան ազդեցութիւնը կենդանական աշխարհին մէջ ու մարդկային կեանքին վրայ:

Արարածներու կենդանութեան ու գոյատեւման համար ջուրը անհրաժեշտութիւն է: Աստուած ջուրէն գոյացուցած է կեանքը, ըսելով՝ «ջուրերը կենդանութեան շունչ ունեցող շատ սողուններ հանեն եւ թռչուններ երկրի վրայ» (Ծն 1.20): Յատկանշական է նկատել, որ յիշեալ համարը կը փաստարկէ ջուրի նիւթական ստեղծումը նախքան հոգեկանը:

Աստուծոյ ձեռքին մէջ դատելու գործիք է ջուրը: Օրինակ, ջրհեղեղի պատմութիւնը, Կարմիր Ծովին մէջ Եգիպտացիներու ընկղմելուն դրուագը:

Աշխարհագրական որոշ շրջաններու ջուրի սակաւութիւնը դժուարացուցած է տեղւոյն բնակիչներուն կեանքը (Տէս Եր 14.3: Յվլ 1.20). սակայն, Տէր Աստուած անձրեւ տեղացնելով հոգացած է իր բարեպաշտ եւ օրինապահ ժողովուրդին կարիքները:

Ջուրը խորհրդանշականօրէն նկատուած է Աստուծոյ օրհնութեան ու հոգեկան վերանորոգութեան երաշխաւորութիւնը (Տէս Սղ 23.3: Ես 32.2, 35.6-7, 41.17-18): Այս մտահոգութեամբ Սաղմոսերգուն հոգեւոր կեանքի կարօտով ու Աստուածութեան միացումի ըզմանքով աղերսած է.- «Ո՛րվ Աստուած, ի՛մ Աստուածս, քեզ կը փնտնեմ անձկագին, հոգիս ծարաւ է քեզի, մարմինս քեզի՝ կը փափաքի՝ խոպան, փաթտած, անջուր մնացած հողի պէս» (Սղ 63.1: Տէս Նաեւ 42.1: Ամս 8.11):

Աստուծոյ տան նկարագրութեան մէջ, Եգեկիէլ մարգարէն տեսիլքով մը սրբազան ջուրերուն հոսիլը կը տեսնէ տան սեմի յատակին. այս երազը կը խորհրդանշէ Եահուէ Աստուծոյ անհուն օրհնութիւնը իր ժողովուրդին նկատմամբ (Եզ 47.1-11: Հմմտ Զք 14.8):

Երեմիա մարգարէն Եահուէ Աստուածը նմանցուցած է «կեանքին ջուրի աղբիւրը» (Եր 2.13, 17.13). այս վկայութեան վրայ, Յովհաննէս առաքեալ Յիսուսի բերանով արտայայտուած է.- «Ով որ ծարաւ է՝ թող ինծի գայ եւ խմէ: Ով որ ինծի կը հաւատայ, ինչպէս որ Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ. "Անոր սիրտէն կենսատու ջուրի գետեր պիտի բխին"» (ՅՀ 7.38):

Նոր Կտակարանին մէջ ջուրը նկատուած է Աստուծոյ գերագոյն պարզեւր մարդկութեան՝ ընկալելու համար յաւիտենական կեանքը.- «Ով որ այս ջուրէն խմէ՝ դարձեալ պիտի ծարաւնայ, բայց ով որ իմ տալիք ջուրէն խմէ՝ յաւիտեան պիտի չծարաւնայ, պատգամած է Յիսուս. ընդհակառակը, ջուրը որ ես պիտի տամ՝ անոր մէջ պիտի վերածուի աղբիւրի մը, որ ջուր կը ցայտէ եւ յաւիտենական կեանք կու տայ» (ՅՀ 4.13-14: Հմմտ Յյտ 7.17, 21.6, 22.1,17): Յիշեալ յայտարարութիւնը ցոյց կու տայ, որ միայն Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ կը հասնինք յաւիտենական կեանքի ձեռքբերման եւ կը գորհացնենք մեր հոգեկան ծարաւը:

Յաւիտենական կեանքը ժառանգելու Յիսուսի պայմանն է ջուրով մկրտութիւնը մեր մեղքերուն թողութեան համար: Այս առումով, Եբրայեցիներուն ուղղած նամակին մէջ, Պօղոս առաքեալ ըսած է. «Անկեղծ սիրտով եւ վստահութեամբ լեցուն հաւատով մօտեանմք Աստուծոյ, մեր սիրտերը մաքրած՝ խղճմտանք ծանրացնող յանցանքներէն եւ մեր մարմինները մաքուր ջուրով լուացած» (Եբր 10.22: Հմմտ Եփ 5.26):

Արդարեւ, Հին Կտակարանին մէջ կրօնական ծիսակատարութեան կեդրոնական մասը ջուրի լուացումն ու մաքրութիւնն է:

Ելից գիրքին մէջ յատկօրէն թելադրուած է Ահարոնի ու անոր որդիներուն, խորանին դրան առջեւ ջուրով լուացուիլ՝ Եահուէին կարենալ քահանայադրօծելու համար (տե՛ս Ելք 29.4): Նոյնը թելադրուած է անոնց երբ մուտք գործեն Սրբութիւն Սրբոց խորանէն ներս՝ Աստուծոյ ներկայանալու համար.- «Եւ Տէրը խօսեցաւ Մովսէսի ըսելով, պղնձէ աւազան մը շինես լուացման համար, ու անոր խարիսխն ալ պղնձէ ըլլայ. եւ ժողովի խորանին ու սեղանին մէջտեղ դնես զայն, ու անոր մէջ ջուր լեցնես: Եւ Ահարոն ու անոր որդիները իրենց ձեռքերը ու ոտքերը պիտի լուան անկէ: Երբ անոնք ժողովի խորանը մտնելու ըլլան, կամ երբ սեղանին մօտեանալու ըլլան՝ պաշտօն կատարելու եւ կրակով Տիրոջը գոհ մատուցանելու համար, ջրով լուացուին, որպէսզի չմեռնին... ասիկա իրենց յաւիտենական կանոն պիտի ըլլայ, թէ՛ իրեն եւ թէ՛ իր սերունդին իրենց ազգերուն մէջ» (Ելք 30.18-21):

Իսկ Ղեւտացիներու պարագային, անոնց վրայ ջուր սրսկելու էին մաքրութեան համար (ՂԼ 16.4,24,26):

Հին Կտակարանի ուսուցումներու հետեւողութեամբ, այլ աղանդաւոր համայնքներ որդեգրած են ջուրով լուացումի արարողութիւնը իրենց ծիսակատարութեանց մէջ, որոնցմէ ամէնէն ուշագրաւն են Յիսուսի ժամանակակից Եսսենացիները:

Մեռեալ Ծովու շրջակայքէն յայտնաբերուած Գոմարանի մագաղաթներու զիւտը եւ Ս. Գրոց գիտնականներու այդ ձեռագիրներուն վերծանումը, յաւելեալ լոյս կը սփռէ անոնց հաւատալիքներուն ու վարդապետութեան մասին: Եսսենացիներու համար ջուրով մաքրուիլը՝ մեղքերէ քառուիլ, սրբանալ ու Նոր Ուխտի մտնել կը նշանակէր:

Մկրտութիւնն ու հասարակաց ճաշը Եսսենացիներու արարողութեան յատկանշական բաժինը կը կազմէ: Նորընծան առաջին տարուան փորձաքննութեան աւարտին կը մկրտուէր ու ապա կը սկսէր երկրորդ տարուան շրջանը: Սակայն, հին աղանդաւորներ ամէն տարի մկրտուելու էին իրենց ուխտը նորոգելու համար:

Աղանդին կարգապահութեան ձեռագիրը կը սահմանէ.- «Բելիարի իշխանութեան օրերուն, պէտք է այսպէս կատարեն անոնք տարուէ-տարի, առաջին անգամ քահանաները մտնեն Ուխտի մէջ, իրար ետեւէ... եւ անոնցմէ ետք Ղեւտացիները պիտի մտնեն, եւ երրորդ՝ ամբողջ ժողովուրդը յաջորդաբար... իւրաքանչիւրը իր պաշտօնին աստիճանին համեմատ» (տե՛ս M. Black: The Scrolls and Christian Origins. էջ 95): Այժմ, հասկնալի է թէ ինչո՞ւ Եսսենացի ճարտարապետը խոշոր ջրամբարներ կառուցած է Գոմարանի վանքին մէջ:

Մեղքերու քառութեան համար մկրտութիւնը ենթահողը եղած է Յովհաննէս Մկրտիչի քարոզութեան: Ղուկաս աւետարանիչի վկայութեամբ, «Յովհաննէս Յորդանան գետին եզերքը գտնուող բոլոր շրջանները երթալով՝ կը քարոզէր ապաշխարելու եւ մկրտուիլ, որպէսզի Աստուած մեղքերու թողութիւն տայ» (ՂԿ 3.3: Մտ 3.1-2: Սր 1.4-5: ՅՀ 1.19-28):

Առաքելական եկեղեցւոյ դաւանութեան համաձայն, մկրտութեամբ նորածինը կը ձերբազատուի Ադամական մեղքէն եւ իր անձը ընծայելով Քրիստոսի, կը դառնայ եկեղեցւոյ անդամ ու կ'ընդունի Սուրբ Հոգիին պարգեւը:

«Ձեր ընթացքը փոխեցէք եւ իւրաքանչիւրդ մկրտուեցէք Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունով, որպէսզի ձեր մեղքերը ներուին, կը խրատէ Պետրոս Առաքել, եւ երբ մկրտուիք, խոստացուած պարգեւը՝ Սուրբ Հոգին պիտի ընդունիք» (Գրծ 2.38):

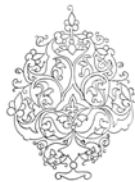
Նագովրեցի Վարդապետն ալ Նիկողեմոսին հետ խօսած ատեն, մկրտութիւնը պայման նկատեց փրկութեան համար.- «Հաստատ գիտցիր, որ եթէ մէկը ջուրէն ու Հոգիէն չծնի՝ չի կրնար Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել» (ՅՀ 3.5):

Ձուրը եւ Աստուածաշունչը կ'երաշխաւորեն մեր Ֆիզիքական ու հոգեկան կեանքը. տեւապէս մեզի կը յիշեցնեն որ Սուրբ Հոգին, ստեղծիչ Հօր Աստուծոյ եւ Յիսուս Փրկիչի գործակցութեամբ կը կերպարանափոխէ ու կը մաքրագտէ աշխարհն ու իր ժողովուրդը:

Սրբազան Հայրեր եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդներու իրենց դրսեւորումին մէջ առաջին տեղը յատկացուցին Սուրբ Մկրտութեան Խորհուրդին, շեշտելու համար անոր հիմնական արժէքը քրիստոնեաներու հաւաքական կեանքին մէջ:

Եսայի մարգարէի օրինակին հետեւելով, մենք եւս շնորհակալ ըլլալու ենք ողորմած Աստուծոյ, մեզի շնորհուած պարգեւներուն համար աղօթելով.- «Ահա իմ փրկութիւնս Աստուած է, եւ պիտի յուսամ ու պիտի չվախնամ, որովհետեւ իմ գորութիւնս ու օրհնութիւնս Տէր Եհովան է, ու անիկա իմ փրկութիւնս եղաւ: Եւ ուրախութեամբ ջուր պիտի փաշէ փրկութեան աղբիւրներէն» (Ես 12.2-3):

ԲԱՐԳԷՆ ԹՕՓՃՅԱՆ

ԾԻՍԱԿԱՆ

ԾԻՍԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Եկեղեցիէն ներս գործածուող գիրքեր

Անյիշատակ ժամանակներէն եւ հնադարեան շրջաններէն իսկ ծէսն ու ծիսակատարութիւնը անմիջական աղերս ունեցած են հաւատքի դրսեւորման որպէս արտայայտութիւն: Հաւատքի այս արտայայտութիւնները յաճախ հական մասը կազմած են կրօնքներու, եւ մանաւանդ հոգեւոր ներքին ծախքերէն արտաբխող այն զգացումներուն, որոնք անտեսանելի Աստուծոյ փառքը երգած են եւ զԱստուած փառաբանած տեսանելի եւ զգացական մասնաւոր արարողութիւններով:

Ուստի ծիսակատարութիւնը զԱստուած պաշտելու հիմնական այն միջոցներէն մին է, որ հաւատացեալը ներհայեցողական խորասուզումով՝ աղօթքով, երգեցողութեամբ, մոմավառութեամբ եւ խնկարկութեամբ ինքզինք դէմ յանդիման կը գտնէ Աստուծոյ եւ իր ներքին զգացումները սրտաբուխ խնդրանքներով եւ աղերսանքներով ճոխացուցած երկինք կը վերառաքէ՝ Աստուծոյ կ'ընծայէ:

Արդարօրէն ծիսակատարութեամբ մարդկային հոգեւոր աշխարհը խաղաղութիւն կը գտնէ:

Ինքնասրբագրութեան եւ կատարեալին ձգտելու զգացումը խունկի բուրմունքին եւ երկինք բարձրացող ձուկին ընդմէջէն յաւերժական լոյսն է, որ կը ճառագայթէ եւ աղօթքով օծուն մեր հոգիները լոյս կը զգենուն:

Հայ եկեղեցին անցնող երկհազարամեայ տարիներու ընթացքին իր ճոխ ծէսով ջրտուքի ենթարկած է անապատացած սիրտերը: Խորհրդակատարութիւններով վերականգնած է աստուածային որդեգրութեան արժանացած մարդը: Մեղսաքաւիչ Պատարագով՝ փրկագործութեան Սուրբ խորհուրդը աստուածային գերագանց սիրոյ կամարումին ներքեւ առած է խաչի ճանապարհով բազում անգամ պատարագեալ խաչեալ ժողովուրդը եւ թափուր գերեզմանէն յառնող հրեշտակին աւետիսը յարութեան լոյսով եւ յոյսով վերականգնած է Հայ հաւատացեալը:

Պէտք չէ մոռնալ որ ծիսակատարութեան ընդմէջէն, Յաղթական եկեղեցին իր Սուրբերով, սրբազգեաց Հայրապետներով, մարտիրոսներով, նահատակներով, ճգնաւորներով, անապատական կեանքի մէջ աղօթք դարձած նուիրեալներով միշտ առկայ եղած է զինուորեալ եկեղեցւոյ կեանքին լոյս հորիզոնին վրայ: Հաւատքով աւյցուն ապրուած կեանքեր դարձած են փարոս՝ փոթորկայոյց ովկիանին մէջ երկրաւոր կեանքի նաւահանգիստ որոնող տազնապող սիրտերուն եւ հոգիներուն համար:

Տակաւին ծիսակատարութիւնը գղջումի եւ ապաշխարութեան իր թովիչ աղօթքներով ու շարականներով կրցած է մեղքի ալեկոծ ծովէն դուրս բերել «մոլորեալ ոչխարը...», «անոխակալ եւ անյիշաչար...» աստուածային գութով եւ ներողամտութեամբ:

Եւ ապա յուսկ որպէս եզրափակում ծիսակատարութեան դերին եւ առաքելութեան, պէտք է արձանագրել, որ եկեղեցական կեանքի արարողութիւնները առանց-

քային կարեւորութեամբ հիմնականորէն ծառայած են Աւետարանի Սուրբ էջերէն դուրս բերելու Աստուածորդիին տնօրինական կեանքի յատկանշական դէպքերը գանոնք դարձնելով Աստուածորդիին կեանքէն ճառագայթող հանապազօրեայ հոգեւոր անուղ հաւատացեալներու կեանքին մէջ:

Այսպէս ուրեմն Սուրբ Ծննդեան, Տեառնընդառաջի, Ծաղկագարդի, Աւագ Ծաբթուան, Սուրբ Յարութեան, Համբարձման, Հոգեգալստեան, Պայծառակերպութեան, Խաչելութեան եւ Խաչին նուիրուած տօներն ու տօնակատարութիւնները յատուկ ծիսակատարութիւններ են, որոնք Սուրբ Աւետարանին էջերը կը բանան մեր դիմաց, հաղորդուելու եւ ապրուած կեանքով ու հաւատքի ճանապարհով կենդանի վկաները դառնալու Աստուածորդիին Մարդեղութեան եւ Փրկագործութեան խորհուրդներուն:

Այսպիսի հարուստ եւ ճոխ ծէս ունեցող եկեղեցի մը, դարերու ընթացքին բնական էր որ եռամեծառ Հայրապետներու եւ բանիրուն Վարդապետներու տնօրինութեամբ եկեղեցւոյ յարաճուն զարգացման հետ նաեւ զարգանար, սահմանուէր եւ մասնաւոր կանոնագրութեամբ հրատարակուէր այն բոլոր հատորները, որոնք այսօր իրենց մէջ կ'ամփոփեն մեր եկեղեցւոյ ծէսն ու ծիսակատարութիւնը:

Ստորեւ առանձնակի կը ներկայացնենք բոլոր այն գիրքերը, որոնք աղերսուած են մեր եկեղեցւոյ ծէսին եւ եկեղեցական արարողութեանց:

Ասոնցմէ առաջինը բնականաբար Աստուածաշունչ մատեանն է իր Աւետարանով:

Ա.Ի.ԵՏԱՌԱՆ

Նոր կտակարանի առաջին չորս գիրքերը կը կոչուին աւետարաններ: Չորս աւետարաններուն հեղինակներն են Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս:

Մատթէոս եւ Յովհաննէս Յիսուսի 12 առաքեալներուն մաս կը կազմէին, իսկ Մարկոս եւ Ղուկաս Պօղոս Առաքեալի գործակիցներն էին: Ղուկաս հեղինակն է նաեւ Գործք Առաքելոց գիրքին:

Վերոյիշեալ չորս անձնաւորութիւնները կը կոչուին Աւետարանիչ: Աւետարանիչները Աստուածորդի տնօրինական կեանքը եւ անոր աստուածային առաքելութիւնը ներկայացնող առաքեալները եղան: Անոնք աւետարանեցին՝ բարի լուրը փոխանցեցին յետնորդ սերունդներուն եւ ականատեսի վկայութեամբ հաստատեցին Աստուծոյ սէրը հանդէպ մարդկութեան եւ սիրոյ արգասիք եղող մարդեղութեան եւ փրկագործութեան խորհուրդները:

Ուստի աւետարանիչները եղան աստուածային նախախնամութիւնը մեկնաբանող եւ մարգարէներու կողմէ գուշակուած Մեսիայի գալուստը հաստատող լոյս անձնաւորութիւնները, որոնք աւետեցին, աւետարանեցին Աստուածորդիին գալուստը որ կու գար Հօր Աստուծոյ Հայրական հովանիին ներքեւ համախմբելու աշխարհի հանուր մարդկութիւնը:

Դարերու ընթացքին եկեղեցին իր հաւատացեալները մեծ եւ սքանչելի խորհուրդին գիտակ դարձուցած է Աւետարանին շնորհիւ: Աւետարանական դրուագներ վերականգնած եւ գօտեպնդած են Քրիստոսի հաւատացեալ հօտը: Աւետարանը դարձած է լոյսի շտեմարան եւ սերմնացան քրիստոնէական հաւատքի:

Աւետարանական ընթերցումները անցեալին եւ այսօր կը կազմեն գլխաւոր բաժինները ծիսական արարողութեանց: Անոնք կորիզն են, հիմնական կապը մեզ դէպի յաւերժական լոյսին առաջնորդող, ակնադբիւրը՝ անմահական ջուրին:

Սակայն այս ընթերցումները եկեղեցույ Հայրերուն կողմէ կարգաւորուած եւ մասնաւոր կանոնի վերածուած են:

Արդ, Աւետարանական հատուածներու ընթերցումները պատահական հատուածի ընթերցումներ չեն, այլ պահու թերադրողականութեամբ ճշդուած հատուածի ընթերցում, եւ համաձայն այդ հատուածներու խմբաւորումին Աւետարանը ստացած է իր անունը:

Այդ խմբաւորումները ամփոփուած են Աւետարան Ս. Մատեանի մը մէջ, որ կը կոչուի ԱՏԵՆԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆ:

Ա) ԱՏԵՆԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ մնայուն կերպով դրուած կ'ըլլայ եկեղեցույ կեդրոնական բեմի ձախակողմը՝ Ատենի ժամագիրքի կողքին: Կը բովանդակէ լրիւ չորս աւետարանները եւ ծիսական արարողութեանց ընթացքին այդ Աւետարանէն կը կարդացուին ճշդուած հատուածները:

1) ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ. -

Աւետարանական այս հատուածները կը բնորոշեն Քրիստոսի կողմէ հաստատուած յաւիտենական թագաւորութիւնը, ուր յաւիտենական կեանքի հրամայականը կ'իմաստաւորէ մարդկային կեանքը այս աշխարհին եւ ապա հանդերձեալ կեանքին մէջ:

Աւետարանական այս հատուածները կը կարդացուին Գիշերային ժամերգութեան ընթացքին, հանգստեան շարականներու երգեցողութեան աւարտին: Կը կարդացուին հոգեհանգստեան արարողութեանց ընթացքին, ուր հոգիներու լուսաւորութիւնը կու գայ նոր կեանքի մը արշալոյսը բանալու հաւատացեալներու հոգիներուն մէջ:

2) ՏԱՃԱՐԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ. -

Կը ներկայացնեն Սողոմոնի շքեղ տաճարին գեղեցկութիւնը որ կրնայ օրին մէկը քարը քարին վրայ չմնալ:

Բայց վերոյիշեալ ընդհանուր հասկացողութեան ընդմէջէն կը բացայայտէ հոգիի տաճարին կարեւորութիւնն ու յաւիտենական հանգամանքը, որ ճշմարտեցաւ Քրիստոսի թաղման խորհուրդի եւ յարուցեալ կեանքի հրաշապատում խորհուրդներով:

3) ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ. -

Վերոյիշեալ հատուածները Քրիստոսի կողմէ կատարուած հրաշապատում էջերու ընթերցումը կը ներկայացնեն: Եկեղեցույ յարկին ներքեւ ամէն մէկ սիրտ ցաւ մը ունի, ամէն մէկ հոգի աղերսանք մը՝ ուղղուած առ Աստուած, եւ բնականաբար Քրիստոսի կողմէ կատարուած ամէն մէկ հրաշապատում դրուագ հոգեկան անդորրութիւն կը պարգեւէ իւրաքանչիւր հաւատացեալին, կ'ամոքէ անոր ներքին ցաւերն ու յոյզերը եւ կը բժշկէ անոր վիշտերն ու հիւանդութիւնները:

4) ԽԱԶԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ. -

Այս հատուածները կը կարդացուին Մեծ Պահոց ընթացքին: Քառասնօրեայ պահեցողութեան այս շրջանը ընդհանրապէս գղջումի եւ ներհայեցողական կեանքի կ'առաջնորդէ հաւատացեալը, եւ Աստուածորդիին տնօրինական կեանքի աւարտին չարչարաններուն ու խաչելութեան յիշատակումը հաւատացեալը հոգեպէս կ'առաջնորդէ խաչին ու խաչեալին, ապաշխարութեան խորհուրդով իմաստաւորելու պահեցողութեան օրերը:

Բ) ԻՒՂԱԲԵՐԻՑ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ

Իւղաբերից Աւետարանը *առանձնակի հատոր է, որ համաձայն իր բովանդակութեան կը կոչուի* իւղաբերից Աւետարան:

Իւղաբեր կիներու աւետիսն է, որ կը փոխանցուի ժողովուրդին. հրեշտակին պատգամն է, որ կը լեցնէ ողջ եկեղեցին.- Զի խնդրէ՛ք զկենդանին ընդ մեռեալս. չէ աստ այլ յարեալ:

Այս Աւետարանը իր մէջ կ'ամփոփէ չորս աւետարանիչներու կողմէ ներկայացուած Քրիստոսի թաղումն ու հրաշափառ Յարութիւնը:

Ամէն Կիրակի Տէրունի տօն ըլլալուն եւ առ այդ իսկ Քրիստոսի Ս. Յարութեան նուիրուած ըլլալուն, համաձայն օրուան ձայնին, Ս. Բեմէն կը կարդացուի չորս աւետարանիչներէն մին եւ հաւատացեալներ հաղորդակից կը դառնան Ս. Յարութեան խորհուրդին:

«Փառք Յարութեան...» շարականի երգեցողութեամբ Աստուածորդին Ս. յարութեան ներբողն է որ կը կատարուի:

Գ) ՃԱՇՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Այս Աւետարանը ճաշու Աւետարան կոչուած է որովհետեւ իւրաքանչիւր Պատարագի ճաշու բաժինին մէջ անկէ կը կարդացուի օրուան տօնին կամ սուրբին նուիրուած հատուածը:

365 օրերու ճաշու Աւետարանական ընթերցումները ամփոփուած են այս հատորին մէջ, եւ իւրաքանչիւր Պատարագի սկզբնաւորութեան Աւետարանական հատուածի մը ընթերցումով հաւատացեալներ հոգեպէս կը պատրաստուին մեծ խորհուրդին՝ Ս. Պատարագին:

Եկեղեցիէն ներս գործածուող աւետարաններ ընդհանրապէս արծաթապատ կազմ կ'ունենան, եւ երբեմն արուեստի գեղեցիկ գործեր կը ներկայացնեն:

Դ) ՓՈՔՐ ԱԻԵՏԱՐԱՆՆԵՐ

Արծաթապատ այս փոքր Աւետարանները առհասարակ որպէս Ս. Սեղանի գարդ կը գործածուին եւ Անդաստանի արարողութեան ընթացքին Քահանայ հայրեր իրենց ձեռքին կ'ունենան՝ *Խաչով ու Աւետարանով տեառնագրելու՝ օրհնելու աշխարհի չորս կողմերը, բարեպաշտութեամբ առաջըն առնելու երաշտին եւ ամէն տեսակ փորձութիւններուն: Օրհնելու Արեւելքն ու Հայոց Հայրապետութիւնը, Արեւմուտքն ու Քրիստոնեայ թագաւորութիւնները, Հարաւն ու երկիրը իր բոլոր անդաստաններով եւ տարուան պտղաբերութեամբ, Հիւսիսն ու բոլոր վանքերն ու մենաստանները, քաղաքներն ու գիւղերը եւ անոնց մէջ բնակութիւն հաստատած ժողովուրդը:*

Աւետարանը եկեղեցւոյ Ս. յարկին ներքեւ, աստուածային այն ղօղանջն է, որ կ'արձագանգէ հաւատացեալներու հոգիներուն մէջ, թէ՛՝ եկայ՛ք առ իս ամենայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք եւ ես հանգուցից գձեց:

ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԲ. ԳԱԹԱՐՈՅԵԱՆ

(Շար. 1)

ՊԱՏՄԱ-ՌԵՍՌԵՆՍԱԿՐԱԿԱՆ

**ՊԱՅԱՉԱՑ
ՌՈՍՏԱՄԵԱՆ ԷՆԱԿՕԼՕՓԵԱՆՑ**

**«Ի հասակի 21 ամաց... արբ պմահ լեալ նահատակ»
եւ այդ առիթով խորհրդածութիւններ Նոր Զուղայի մասին**

Ո՛չ ներածականի այս բաժինին մէջ եւ ոչ ալ անոր հետեւող երկար թաղման նկարագրականին մէջ որեւէ բացատրութիւն կամ պատասխան ունինք հետեւեալ հարցումներուն: Որո՞նք էին այդ «այլագգի թշնամիք» եւ յատկապէս ինչո՞ւ եւ ի՞նչ նպատակով Ռոստամխանին իսլամացուցած ըլլալու սուտ լուրը՝ այն ալ գրաւոր փոխանցեր էին Թեհրան՝ Մահմադշահին:

Այս հարցումներուն պատասխանները գտնելու նպատակով՝ տակաւին մեր Զուղա եղած օրերուն սկսեք էինք որոշ պրպտումներ կատարել: Ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու նպատակով, առաջին աղբիւրը որուն պէտք է դիմէինք բնականաբար «Պատմութիւն Նոր Զուղայու» գոյգ հատորներն էին, որուն ներհուն հեղինակը՝ Յարութիւն Թ. Տէր Յովհանեան, Զուղայի պատմութիւնը շարադրած է՝ սկսեալ Շահ Աբբասի բռնագաղթէն մինչեւ 1860 թուականը: Ուստի, պէտք էր որ ան անդրադարձած ըլլար Ռոստամխանի նահատակութեան զգայացունց դէպքին: Սակայն, դժբախտաբար, Ռոստամխանի անունն իսկ յիշատակուած չէր այնտեղ, մինչդեռ իր հօր՝ Սարթիփ Սուլէյմանխանի կամ Սողոմոնխանի մասին մի քանի առիթներով հետաքրքրական տեղեկութիւններ արձանագրած էր: Այստեղ մենք մեզի հարց կու տանք, — արդեօք գիտակցաբար լուռ անցած էր այդ պատմութեան վրայէն, նկատի ունենալով մեզի անձանօթ պատճառներ:*

Այսուհանդերձ, անկարելի կը գտնենք, որ ան տեղեակ չըլլար այդ ողբերգութեան, որովհետեւ 1851-էն մինչեւ 1871 թուականը, 20 տարիներ շարունակ, եղած էր Ս. Ա. Վանքի ատենադպիրը եւ անպայման ամէն օր պէտք է տեսած ըլլար անոր տապանաքարը, զանգակատան կամարներուն տակը, Վանքի բակին մէջ:

Մեր երկրորդ եւ ամէնէն վստահելի աղբիւրը Վանքիս արխիւներն էին: Բայց նախքան այդ, մի քանի խօսք, Ռոստամխանի ժամանակակից Պարսկաստանի թագաւորի, Սպահանի քաղաքապետի եւ Իրանա-Հնդկաստանի Հայոց Թեմի Առաջնորդի մասին, որոնց ժամանակաշրջանին տեղի ունեցած է Ռոստամխանի մահը: Ստորեւ

* Գրաբար բնագիրին համար տեսնել, «Պատմութիւն Նոր Զուղայու, որ յԱսպահան», Ա. եւ Բ. հատորներ, լոյս տեսած Ն. Զ. Ս. Ա. Վանքի Տպարանէն, 1880-ին եւ 1881-ին: Յիշեալ հատորները արեւելահայերէն աշխարհաբարի թարգմանած է Զուղայեցի Տէր Պօղոս Աւագ Քիւնյ. Պետրոսեանը, տպուած Վանքի Տպարանը, 1980-ին եւ 1981-ին: Այս ուսումնասիրութեան մէջ մենք օգտագործած ենք թէ՛ գրաբար եւ թէ՛ աշխարհաբար հրատարակութիւնները:

համառոտագրուած մեր տեղեկութիւնները կը պարտինք Ջուղայի պատմիչին:

Թագաւորը, որուն զրաւոր յայտնած են Ռոստամխանի իսլամանալու մասին, ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ Մահմադշահը, որ 1835-ին բարձրացաւ Պարսից թագաւորութեան գահը: Ահա թէ ինչ կը գրէ անոր մասին Նոր Ջուղայի պատմիչը:

«Վեհափառ Մահմադշահ թագաւորը իր տէրութեան իշխանութիւնը գովասանքով կառավարելուց յետոյ, 1848 թուի Օգոստոս 24-ին կնքեց իր մահկանացուն Թեքրանի Շմբան ամառանոցում:

Սպահան քաղաքը ոչ մի վրդովմունք եւ խռովութիւն չգրաց շնորհիւ բարեջան Իմամնոմալ կրօնապետի կառավարութեան, որին եւ գործակից եղաւ Սողոմոնիսան Սարթիփը» (էջ 475, աշխարհաբար թարգմանութիւն):

«Մինչեւ Մահմադշահի վերջին ժամանակները Սպահան քաղաքի կառավարութիւնը սպարապետ Սողոմոնիսան Սամղովայի* որդիների ձեռքումն էր», կ'ըսէ Տէր Յովհաննան: յիշեալ Սողոմոնիսանի թոյտուութեամբ տիրահոլակ կալանաւոր Կարապետը** գիշերով խոյս կու տայ բանտէն եւ կը հասնի Թաւրիզ քաղաք եւ մուտք կը գործէ Ռուսաց հիւպատոսարանը (էջ 497 անդ): Նոյն աղբիւրը, ակնարկելով 1848 տարուան դէպքերուն կը գրէ. «Այդ ժամանակ Սողոմոն Սարթիփը կամ Սամղովայի ընտանիքը բնակուում էր Ջուղայում եւ զօրականի պաշտօն ունէին, որոնք անպակաս օգուտ էին բերում Ջուղայի պաշտպանութեանը, որովհետեւ Սարթիփի անունը ակնածելի էր այլազգիների առջեւ» (Անդ, էջ 474): Այս պարագան եւս յիշեցինք, ցոյց տալու համար Սողոմոնիսանի ունեցած բացառիկ հեղինակութիւնը Իսֆահանի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Իսֆահանի քաղաքապետի պաշտօնին, Մահմադշահ թագաւորը 1840-ի Փետրուարին Իսֆահան գալով, շուրջ երեք ամիս մնաց այնտեղ. խիստ կերպով պատեց ու մահուան դատապարտեց Իսֆահանի քաղաքապետ՝ հայազգի Նոսրովիսանի դէմ ըմբոստացած արիւնարբու ոճրագործներու գլխաւորները: Թագաւորի հեղինակութիւնն ու ահը դրոշմեց Իսֆահանի բնակիչներուն վրայ: Նոյն տարուան Մայիսին նախքան Թեհրան վերադառնալը, Սպահան քաղաքի կառավարութիւնը յանձնեց Մանուչէրխանին, որուն մասին Ջուղայի պատմիչը մեծ գովեստով կը խօսի, որպէս խոհեմ, հանճարամիտ եւ արդարադատ կառավարիչ: Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու յիշենք, որ ան մեծ բարիքներ պարգեւեց քաղաքին: Իր արդարադատութեան եւ խոհեմութեան բարի համբաւը մեծ յարգանք ու սարսափ ստեղծած էր քաղաքի բոլոր բնակիչներուն վրայ: Իր անունը անմահացաւ, երբ հրահանգեց՝ աւազակներով եւ ոճրագործներով լեցուն Իսֆահան քաղաքի բոլոր մեծ ու փոքր վաճառատուները՝ առանց թագցնելու որեւէ ապրանք, երեք գիշեր բաց պահել, որու ընթացքին ոչ ոք համարձակեցաւ որեւէ զոդովթիւն ընել:

Ջուղայի պատմիչը կը գրէ, Մանուչէրխանի արդարադատ կառավարութեան համբաւը «լսելի լինելով Վեհափառ Արքային, նրան շնորհեց “Սօթամէդ Դովլա”-յի տիտղոսը, որ նշանակում է հաւատարիմ տէրութեան»: Թէեւ հայերուն որեւէ առանձնաշնորհումներ չկատարեց, այսուհանդերձ անոր իշխանութեան օրով՝ քաղաքի միւս

* «Սամղովի» հաւանաբար կրեատումն է «Սամսամ-օլ-դովլէ» տիտղոսի, որ կը նշանակէ պետութեան հատու սուսեր կամ կառավարութեան սուր. ինչպէս օրինակ, «Մոհտէմէդ Դովլէ» տիտղոսը՝ հաւատարիմ տէրութեան, այսինքն՝ թագաւորին:

** «Կալանաւոր Կարապետ»-ի Նոր Ջուղայի համայնքի ամբողջ կեանքը խանգարած ու վտանգած ըլլալու պատմութեան մասին տեսնել, անդ, էջ 484-497:

բնակիչներուն նման հայերը եւս կը վայելէին նոյն խաղաղութիւնն ու բարօրութիւնը:
 Անոր մահէն ետք քաղաքի կառավարութիւնը փոխանցուեցաւ Միրզայ Գորգին-խանին, որ ազգականն էր ծագումով Հայ Մանուչէրխանին: Նոյն աղբիւրէն կը տեղեկանանք, որ 26 Մայիս 1847-ին, ի շարս այլոց նաեւ սպարապետ Սողոմոնխան էնակօրօփեանցը կը պարգեւատրուի Մահմադշահի կողմէ իր թագաւորութեան մատուցած ծառայութեանց համար:

Այս ամփոփ տեղեկութիւնները տուինք թէ՛ Սողոմոնխանի եւ թէ՛ Մահմադշահի եւ Մանուչէրխանի մասին, ցոյց տալու համար, որ 1840-ական թուականներուն Ջուղայի հայերը իսլամացնելու պետական քաղաքականութիւն գոյութիւն չունէր, ինչպէս նման պարագայ՝ բռնի կամ անուղղակի միջոցներով, գոյութիւն ունեցած էր, օրինակի համար Շահ Սուլթան Հիւսէյնի ժամանակ (1694-1721):

Ուստի մեր տեսակէտով Ռոստամխանը իսլամացնելու կամ իսլամացած տեսնելու մէջ անպայման ուրիշ պատճառ գոյութիւն ունէր:

Այժմ տեսնենք. ո՞վ էր Ռոստամխանի նահատակութեան օրերուն թեմի Առաջնորդը, որուն սենեակին մէջ նստած էր Ռոստամխանի հայրը՝ Սողոմոնխան, երբ իր կնոջ մահուան լուրը եկաւ թաւրիզէն:

Դարձեալ Ջուղայի պատմիչի վկայութեան համաձայն, Ռոստամխանի մահուան տարին՝ 1843-ին, թեմի Առաջնորդն էր Յովհաննէս Եպս. Սուրէնեան, Ղրիմեցի, որ 1841-ին էջմիածինի Կաթողիկոսի կոնդակով նշանակուած էր Առաջնորդ: «Ռուսաց նշանակիլի եւ ասպետ, գիտնական եւ բանագէտ» կը կոչէ զինք նոյն հեղինակը:

Իր պաշտօնավարութիւնը կը սկսի մեծ յոյսերով եւ խոստումներով, սակայն կամքէ անկախ, պայմաններու բերումով իր արձանագրած յաջողութիւնները կ'ըլլան մասնակի: Կը փորձէ երկու անգամ հոգեւոր դպրոց հիմնել. կը գնէ Վանքի համար կալուածներ: Անձնական կապեր ունենալով ժամանակի ռուսաց դեսպանին հետ, անոր միջնորդութեամբ կ'արժանանայ կայսերական պարգեւի:

Կեանքի վերջին շրջանին, երկար ժամանակ հիւանդութեան պատճառով անկողնոյ կը ծառայէ: Կը վախճանի 1848-ին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Վանքի հիւսիսային գաւիթին մէջ, իրմէ առաջ վախճանած այլ առաջնորդներու շարքին:

Յատկանշական է, որ ձեռամբ այս Առաջնորդին՝ Յովհաննէս Եպս. Սուրէնեանի, Նոր Ջուղայի Երեւան թաղէն Տիրացու Գրիգոր Մկրտիչեանը կը ձեռնադրուի կուսակրօն Քահանայ եւ կը վերակոչուի Գէորգ Աբեղայ անունով:

Յովհաննէս Գ. Աբբ. Սուրենեանց, Ղրիմեցոյ (1787-1848):

ժամանակագրականորեն անոնյալ առաջինը Ռոստամխանի նամակն էր, գրուած 15 Ապրիլ 1843-ին, իր մասէն վեց ամիս առաջ, ուղղուած օրուան Առաջնորդ՝ Յովհաննէս Եպս. Սուրէնեանին: Ստորեւ կը ներկայացնենք Ձուդայի բարբառով գրուած այդ նամակը, արեւմտահայերէն աշխարհաբարի վերածուած.-

Ձերդ Բարձր Արքագնութեան
Ամենախոնարհ խնդիր

Տխուր եմ, որ յանկարծ դէպք մը պատահեցաւ ինծի եւ որեւէ քանակաբարձով հնար չեմ գտներ անկէ ազատուելու. ուստի Ձերդ Արքագնութեան կը դիմեմ, գուցէ քաւ մը գտնէք ինծի համար:

Օր մը նստած էի սենեակիս մէջ, անծանօթ մարդ մը՝ Միրզա Մուհամադ Հիւսէյն անունով եկաւ մօտս, որուն երբեք չէի քանչնար: Սկսաւ ինծի երագ մը պատմել, որպէս թէ ինք երագի մէջ տեսեր է, որ ես պիտի իսլամանամ: Այս մասին ոչինչ իտեցայ եւ [պատահածն ալ] միանգամայն ոչինչ համարեցի. ան ելաւ գնաց մօտէս: Մի քանի օր ետք կրկին եկաւ մօտս. [Իսֆահանի քաղաքացի] Մօհրամէդ Դովլէէն նամակ մը տուաւ ինծի. բացի կարդացի: Ինծի գրած էր այնպիսի անծանօթ բաներ, որ երագիս մէջ ալ չեն եկած, որպէս թէ ես իսլամացեր եմ: Այս բանի վրայ ես գարմացած մնացի. եւ ան (վերոյիշեալ Մուհամադ Հիւսէյնը), առանց որ ես որեւէ բան ըսեմ, սկսաւ օրինակ մը գրել իմ լեզուով, որպէսզի այն ինչ ինք մախօրօք արդէն գրած էր, որ զիս իսլամացուցած է, [իմ նամակովս] հաստատէ [այս պարագան]:

Չհանեցայ այս օրինակը գրել, որովհետեւ նման բան ինծի ընդունելի չէր եւ այս խնդիրը անծանօթ էր ինծի: Յետոյ ըսաւ, որ այս բաները ինքն իր կողմէ արդէն մախօրօք գրեր է թեհրան եւ այս մասին *խալաթ* պիտի գայ ինծի համար ողորմած Շահէն:

Այժմ տարակոյսի մէջ եմ, որովհետեւ անմեղ տեղ մնացեր եմ այսպիսի գրպարտութեան մէջ, որովհետեւ ծանր է ինծի համար բարեբար Շահի *խալաթը* չընդունիլը, եւ առաւել ծանր է ինծի եւ անհնարին իմ հաւատքս փոխելը: Ուստի, կ'աղաչեմ Ձերդ Արքագնութենէն, եթէ հնար է ազատել զիս այս վտանգէն, առանց որեւէ վնասի:

Մնամ Արքագնութեանդ միշտ խոնարհ ծառայ՝
Ռուստամ Ս. Էնակօյփով:

Իսֆահան քաղաք
1843, Ապրիլ 15:

Համեմատ նախագաղափարին (բնագիրին) օրինակեցի (ընդօրինակեցի), Գէորգ Աբեղայ Մկրտչեան Երեւանցի:

Այս նամակէն առաջին հերթին կ'իմանանք, որ Միրզա Մուհամադ Հիւսէյն էր անունը այն անձին, որ կարծէք յատուկ պատուէրով պարտականութիւն ունէր Ռոստամխանը իսլամացնելու: Այդ նպատակով ալ անակնկալօրէն այցելած էր անոր: Նոյն անձը առանց Ռոստամխանի գիտութեան սուտ գեկոյց ներկայացուցած էր առ որ անկ է, թէ իսլամացուցած է զինք: Այս սուտ տեղեկութիւնը իր կողմէ հնարելով, փոխանցած էր թեհրան՝ Շահին: Սակայն իր ըսածները փաստելու համար կարիքն ունէր Ռոստամխանի լեզուով գրուած անձնական վկայութեան. ահա այդ պատճառով ալ երկրորդ անգամ եկած էր Ռոստամխանին մօտ ստանալու այդ գրութիւնը:

Երբ կատարուած առաջարկը կտրականօրէն կը մերժուի, այն ատեն՝ սպառնալիքի ձեւով, զինք կատարուած իրողութեան առջեւ կը դնէ, ըսելով, որ ինք արդէն գրած է այս մասին թագաւորին, որ ի գնահատութիւն Ռոստամխանի խլամացած ըլլալուն, շուտով անոր խալաթ պիտի ուղղարկէ:

Երկրորդ հետաքրքրական տեղեկութիւնը այն է, որ այս խնդիրին տեղեակ է Իսֆահանի քաղաքապետ՝ Մանուչէրխանը, որ իր հերթին գրելով Ռոստամխանին «այնպիսի անձանօք բաներ» (որոնց մասին «մինչեւ իսկ երագիս մէջ չեմ տեսած», կ'ըսէ ան), զինք արդէն խլամացած կը համարէ: Իսկ երիտասարդ Հայ գօրականը՝ որդի Սարքիսի Սուլէյմանխանի, գարմացած եւ տազնապահար, իր մասին գրուածներն ու յայտարարուածները պարզապէս գրպարտութիւն համարելով, անձկագին եւ թախանձագին կը խնդրէ Նոր Ջուղայի ժամանակի Առաջնորդ Սրբազան Հօրմէ՝ ազատել զինք այս վտանգաւոր կացութենէն, որովհետեւ, մէկ կողմէն «ծանր է ինձի համար բարերար Ծախի Խալաթը չընդունիլը», իսկ միւս կողմէ, «սուաւել ծանր է ինձի եւ անհնարին իմ հաւատքս փոխելը» կը գրէ:

Էնակօյօփեանց կամ Էնակօյօփով ընտանիքի թղթածրարին մէջ կան թիւով տասը գրութիւններ, որոնցմէ երեքը միայն կը վերաբերին Ռոստամխանի խնդիրին: Անոնցմէ առաջինը արդէն ամբողջութեամբ ներկայացուցինք: Երկրորդ եւ երրորդ նամակները ցոյց կու տան թէ որո՞նց դիմած է Յովհաննէս Եպս. Սուրէնեանը եւ ի՞նչ պատասխաններ ստացած է անոնցմէ:

Վերոյիշեալ երկու նամակներէն կը տեղեկանանք, որ Ջուղայի Առաջնորդը փորձած է ամէն զնով օգտակար հանդիսանալ Ռոստամխանին. դիմած է ժամանակի ազդեցիկ հայերու, որոնք թէ՛ Թեհրանի եւ թէ՛ Իսֆահանի մէջ մօտիկ կապեր ունէին պետական շրջանակներու հետ: Անոնք յարգուած անձնաւորութիւններ էին թէ՛ թագաւորին եւ թէ՛ Իսֆահանի քաղաքապետին կողմէ: Յովհաննէս Սրբազան մինչեւ իսկ պահանջած է Իսֆահանի քաղաքապետէն պատժել Միրզա Մուհամադ Հիւսէյնը, որ իր սուտ վկայութիւններով եւ զեկոյցներով վտանգած է Ռոստամխանի կեանքը:

Վերոյիշեալ 15 Ապրիլ 1843 թուակիր Ռոստամխանի նամակէն երեք շաբաթ ետք՝ 6 Մայիս 1843-ին, հանրածանօթ բժիշկ՝ Դաւիթխան Մ. Դաւթեանց, ի պատասխան Սրբազանի դիմումին, հետեւեալ նամակը կը յղէ Թեհրանէն: Ստորեւ կը ներկայացնենք զայն, դարձեալ վերածելով արեւմտահայերէն աշխարհաբարի.-

6 Մայիս 1843

Թեհրան 1843

Սրբազան Հայր,

Այս նամակը կը գրեմ Սողոմոնխանի որդի Աղա Ռոստամի մասին: Այստեղ մեծ աղմուկ բարձրացած է անոր վերաբերեալ: Այնտեղէն (Իսֆահանէն) մոլլաներն ու տաֆիկներ (պարսիկները) թագաւորին նամակ գրած են: Կարելի է որ Իսֆահանի մէջ մեծ խառնակութիւն ըլլայ: Լաւագոյնը այն է, որ աղա Ռոստամը գայ այստեղ՝ Թեհրան: Ամէն կերպով կը միտքարուի: Այստեղ ոչ ոք կրնայ բռնանալ անոր վրայ: Հետեւեցէ՛ք, գուցէ Սողոմոն Խանը իր որդւոյն ուղարկէ այստեղ:

Խաղաղութեան մէջ մնա՛ք:

Մնամ Ձերդ Բարձր Սրբազնութեանդ
ամենախոնարհ ծառայ
Դաւիթխան Մ. Դաւթեանց

Մեզի ծանօթ չէ, արդեօք Սրբազանը՝ ընդառաջելով Դաւիթիսանի խորհուրդին կրցա՞ւ համոզել Սարթիփ Սողոմոնիսանը, որպէսզի իր զաւակը ուղարկէ Թեհրան առ ի ապահովութիւն, բայց գիտենք որ գրեթէ նոյն օրերուն Առաջնորդ Յովհաննէս Եպիսկոպոսը ստացաւ ուրիշ նամակ մը Թեհրանէն, մէկ այլ շատ ազդեցիկ Հայ անձնաւորութենէ, որուն եւս շատ հաւանաբար դիմած էր Ռոստամիսանի խնդիրին աւրնչութեամբ: Ափսո՛ս, որ զեղեցիկ ձեռագիրով եւ ոճով շարադրուած այդ նամակի հեղինակի անունն ու ազգանունը յստակօրէն նշուած չեն նամակին տակը, այլ լոկ ստորագրութիւն կայ, որ դժբախտաբար անընթեռնելի է:

Այս նամակին մէջ եւս կան մի քանի կարեւոր տեղեկութիւններ, որոնք թէեւ նոր լոյս կը սփռեն Ռոստամիսանի պատմութեան վրայ, սակայն միաժամանակ մեզ կը դնեն նոր հարցականներու առջեւ: Սակայն, նախ ծանօթանանք անոր բովանդակութեան եւ ապա կատարենք մեր խորհրդածութիւնները: Անշուշտ նամակը վերածած ենք արեւմտահայերէն աշխարհաբարի, նախորդ գրութիւններուն նման:-

Ձերդ Գերապայծառութիւն
Ողորմած Տէր

[Այս նամակը կը գրեմ] Միրզա Ռոստամին պատահած դեպքին մասին: Որովհետեւ Իսփահանի քաղաքացիներ Մոհտէմէդն է եւ ինքն է Միրզա Ռոստամի խնդիրին միջնորդը, նախ Ձերդ Արբազնութեան բողոքը յայտնեցի անոր. խոստացաւ, ինք քաղցրութեամբ մարը գտնել [այս խնդիրին] եւ ինձմէ խնդրեց Տէրութեան (թագաւորին) ոչինչ յայտնել այս մասին:

Ըստ Մոհտէմէդի տուած խոստումին, Միրզա Ռոստամին որեւէ վնաս հասնելու չէ քրիստոնեայ մնալով եւ կրնայ առանց որեւէ կասկածի ընդունիլ [թագաւորի] խալաթը, [որովհետեւ գայն] բերողը Մոհտէմէդին սպասաւորն է եւ ոչ Շահի ծառանքէն մէկը:

Որպէսզի վստահ ըլլաք, ահա Ձերդ Արբազնութեան երկարօրէն կը գրէ նաեւ Միրզա Դաւիթը: Այժմ այս գրութիւնները եթէ բաւական չըլլան Ձերդ ողորմածութեան կասկածները փարատելու, պատրաստ եմ դիմելու Տէրութեան (թագաւորին), հակառակ [Իսփահանի քաղաքացիներ] Մոհտէմէդի կամփին:

[Գալով] Միրզա Հիւսէյնը պատժելու խնդիրին, եթէ պատիժ տնօրինուի Միրզա Հիւսէյնին, [հարցի] քննութեան ժամանակ [Միրզա Հիւսէյնը] կրնայ Միրզա Ռոստամին վրայ յանցանք դնել եւ այդ կերպով [Ռոստամի] գործը կրնայ դժուարանալ: Այս պատահարի բոլոր մանրամասնութեանց կրնաք տեղեկանալ, Մոհտէմէդին՝ Միրզա Դաւիթին գրած նամակէն:

Այս նամակի վերջին պարբերութեան մէջ մեզի անծանօթ հեղինակը կ'ակնարկէ այլ խնդիրի մը «Վասն Գասկէն» ըսելով, որու վերաբերեալ նաեւ խօսած է Իսփահանի քաղաքացեալ՝ Մոհտէմէդին. յիշեալը խոստացած է բաւարարութիւն տալ Սրբազանի խնդրանքին, երբ վերադառնայ իր կատարելիք ճամբորդութենէն:

Ի՞նչ էր այդ խնդրանքը, բացատրուած չէ նամակին մէջ, որովհետեւ, ըստ երեւոյթին արդէն անցեալին խօսուած է այդ մասին: Յամենայն դէպս, անիկա կապ չունի Ռոստամիսանի մեզի ծանօթ հարցին հետ: Նամակը կ'աւարտի հետեւեալ բառերով:

Թեհրան 1843
Մայիսի 1-ին

Խոնարի ծառայ
ստորագրութիւն (անընթեռնելի)

Յարդ մէջըբերուած չորս գրութիւններէն՝ մէկ, Ռոստամխանի թաղման նկարագրութիւնը, առաւել՝ երեք նամակներ, հետեւեալ եզրակացութիւնները կարելի է հանել.—

ա.- Ոչ մէկ կասկած այն մասին, որ կազմակերպուած փորձ եղած է Ռոստամխանը իսլամացնելու: Այդ փորձը հանդիպած է անոր բուռն մերժումին. եւ որովհետեւ առանց իր գիտութեան, իր իսլամացած ըլլալու սուտ լուրը գրաւոր փոխանցուած է թագաւորին, ուստի վերջինս զինք պարզեւատրելու նպատակով խոստացած է խալաթ ուղարկել:

բ.- Այս խնդիրին ոչ թէ միայն տեղեակ, այլ խալաթ ուղարկելու գործին միջնորդը եղած է Իսֆահանի քաղաքապետ՝ Մոհամէդ տիտղոսով ծանօթ, Մանուկէրխանը, որուն ներկայացուած է Ջուղայի Առաջնորդին բողոքը:

գ.- Մոհամէդը մէկ կողմէն վստահեցուցած է Առաջնորդ Սրբազանը, որ «Միրզա Ռոստամին որեւէ վնաս հասնելու չէ քրիստոնեայ մնալով», սակայն միաժամանակ յայտնած է որ ան «կրնայ առանց որեւէ կասկածի ընդունիլ [թագաւորին] խալաթը»: Այս բտուածին մէջ մենք հակասութիւն կը տեսնենք: Ինչպէ՞ս Ռոստամխանը կրնար խալաթ ընդունիլ եւ նոյն ատեն քրիստոնեայ մնալ, երբ այդ խալաթը կը տրուէր իրեն ի գնահատութիւն իր իսլամացած ըլլալուն: Արդեօք այստեղ կարելի չէ՞ քողարկուած խաղ կամ նպատակ տեսնել:

դ.- 1 Մայիս 1843 թուակիր Թեհրանէն գրուած նամակին մեզի անծանօթ հեղինակը կ'ակնարկէ Միրզա Դաւիթին (Դաւիթխանին) երկար նամակին, որ պէտք է փարատէր Առաջնորդ Սրբազանին մտահոգութիւնները: Էնակօլօփեանց ընտանիքի թղթածրարին մէջ եղած Դաւիթխանի նամակը շատ համառօտ գրութիւն է, որը այնքան ալ Առաջնորդին վստահութիւն ներշնչող նամակ չէ. այլ զգոյշութիւն թելադրող եւ ապահովական նկատառումներով Ռոստամխանը Թեհրան ուղարկելու առաջարկ է:

ե.- Յիշեալ 1 Մայիս 1843 թուակիր նամակին մէջ ակնարկ կայ Իսֆահանի քաղաքապետին կողմէ Միրզա Դաւիթին գրուած նամակի մը, որուն միջոցով «այս պատահարի բոլոր մանրամասնութեանց կրնաք տեղեկանալ» կ'ըսէ: Դժբախտաբար այդ նամակը, որ պէտք է պարսկերէն գրուած ըլլար, մեր արխիւին մէջ գոյութիւն չունի, որպէսզի կարենայինք տեղեկանալ այս պատահարին բոլոր մանրամասնութեանց:

Վերջապէս նոյն նամակին հեղինակը կը փոխանցէ Իսֆահանի քաղաքապետին հետեւեալ երկու տեսակէտները: Նախ այս խնդիրին մասին թագաւորին ոչինչ յայտնել, այլ խօսքով՝ թող որ թագաւորը չիմանայ, որ Ռոստամխանը երբեք ալ իսլամանալու մտադիր չէ, այլ կ'ուզէ իր քրիստոնէական հաւատքին վրայ ամուր մնալ. ապա կը թելադրուի Միրզա Հիւսէյնը պատժելու մասին չմտածել:

Այս երկու կէտերը մեզի ենթադրել կու տան, որ Մոհամէդը կ'ուզէ ըստ հնարաւորին զազանի պահել այս հարցը եւ աւելի չարծարծել, յատկապէս Թեհրան՝ թագաւորին մօտ:

Մենք կը վերադառնանք նոյն հարցումներուն: Ո՞վ կամ որո՞նք էին Ռոստամխանը իսլամացնել ուզողները եւ անով ի՞նչ նպատակ կը հետապնդուէր:

Վստահաբար Միրզա Հիւսէյնը լուր պատուէրը կատարողն էր, սակայն այդ պատուէրին ետեւը կանգնողը կամ կանգնողները որո՞նք էին: Մեր տրամադրութեան տակ եղող գրութիւնները յստակ պատասխան չունին: Նոյնպէս մեզի համար՝ այս հանգրուանին մուրթ կը մնայ հետապնդուած նպատակը: Սակայն մէկ բան շատ յստակ

է եւ անվիճելի: Ռոստամխանը իսլամացնելու ձախող փորձին արդիւնքը կ'ըլլայ ցա-
 ւալի: Հակառակ տրուած բոլոր խոստումներուն եւ կատարուած հաւաստիացում-
 ներուն, Թեհրանի մէջ թագաւորին ներկայանալէ ետք, երբ կը վերադառնայ Իսֆա-
 հան, ան կը մահանայ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, խոր սուզի մատնելով Նոր
 Զուղան: Եթէ իր մասին գրուած նամակները կը լռեն մահուան պատճառին մասին,
 անոր տապանաքարին արձանագրութիւնը բարձրադաղակ կը յայտարարէ, որ ան

նահատակուած է իր քրիս-
 տոնէական հաւատքին ամուր
 կառչած ըլլալուն համար:

Ստորեւ կը ներկայացնենք
 այդ տապանաքարին ազուց-
 ւած մարմարին վրայ գեղեց-
 կօրէն փորագրուած արձա-
 նագրութիւնը, որպէս պերճա-
 խօս վկայութիւն անոր հա-
 ւատքին ու վախճանին:-

ՀԱՆԳԻՍ

ՊԱՅՄԱՋԱՏ ՌՈՍՏԱՄԽԱՆԻ

ՍԱՄԸԴՕՎԼԷ

ՍՈՂՈՄՈՆԽԱՆԵԱՆ

ԷՆԱԿՕԼՕՓԵԱՆՑ

Ի 17 ՀՈԿՏ. 1843

Ի ՀԱՍԱԿԻ 21 ԱՄԱՑ

— o —

ԶԵՐՄ Ի ՀԱԻԱՏ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԱՏԵԱՑ ԶՇՈՒՔ ԱՇԽԱՐՀԻ

ԱՐԲ ԶՄԱՀ ԼԵԱԼ ՆԱՀԱՏԱԿ

ԹՈՂԼՈՎ ԶՕՐՀՆԵԱԼ ՅԻՇԱՏԱԿ

**ՌՈՍՏԱՄԽԱՆԻ ՏԱՊԱՆԱՔԱՐԻՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐԸ.
 ԽՈՍՐՈՎ ՓԱՐԻԻԶԻ ԵՒ ՇԻՐԻՆ ԹԱԳՈՒՅԻԻ
 ՍԻՐՈՅ ՎԷՊԸ ԵՒ ՌՈՍՏԱՄԽԱՆ**

Այս տապանաքարին շուրջ կան բարձրաքանդակներ, որոնք կարծէք իրենց մէջ
 ունին գաղտնիք, Ռոստամխանի նահատակութեան հետ կապուած եւ կամ կ'ուզեն
 յատուկ պատգամ մը փոխանցել այցելուին: Այդ գաղտնիքը կամ պատգամը վստահա-
 բար ծանօթ իրողութիւն էր Ռոստամխանի հօր՝ Սողոմոնխանին, Զուղայի ժամանակի
 Առաջնորդին, հանրածանօթ բժիշկ՝ Դաւիթխանին եւ գուցէ նաեւ ուրիշներու, սա-
 կայն ժամանակի ընթացքին, երբ սերունդներ իրար յաջորդեցին այդ իրողութիւնը մո-
 ռացութեան ենթարկուեցաւ:

Երբ կը փորձենք աւելի մօտէն ծանօթանալ այդ քանդակներուն, առաջին ակնարկով տապանաքարին հիւսիսային եւ հարաւային կողմերուն վրայ յստակօրէն կը տեսնենք պարսկական տարագով, զէնքը ձեռքին, նոյնանման զինուորներու շարքեր: Յատկանշելի է, որ հարաւային կողմի զինուորներու բարձրաքանդակները աւելի լաւ պահպանուած են, որովհետեւ զանգակատան կամարի աւելի ներսի կողմը ըլլալով արեւն ու անձրեւը աւելի քիչ մաշեցուցած են քարի երեսը: Այս զինուորներու շարքը՝ մեր համեստ կարծիքով, կը ներկայացնէ Ռոստամխանի զինուորականի ասպարէզը:

Սակայն աւելի հետաքրքրականը տապանաքարի արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատները՝ համեմատաբար աւելի փոքր տարածքին վրայ քանդակուած եւ բաւական լաւ պահպանուած նոյնանման դիմաքանդակներն են, ուր աջին կը տեսնենք ձիաւոր մը՝ իրեն ընկերացող հետեւորդներով, որ կարծէք որսի ելած է. գլխուն վերեւ՝ օղին մէջ թռչուններ. իսկ ձախին՝ կ'երեւայ վարագոյրով կամ շղարշով ծածկուած մերկ կին մը: Զիւաւորը՝ ի տես մերկ կնոջ, ունի հիացումի եւ զարմանքի արտայայտութիւն իր դէմքին. ցուցամատը հանգչած է շրթունքին: Դիմաքանդակներու այս տեսարանը մեզի կը յիշեցնէ Արքայից Արքայ՝ Խոսրով Բ. Փարւիզի եւ ապագայի Շիրին թագուհիի՝ մերկ յոգնալու ժամանակ տեղի ունեցած հանդիպումը:

Յիշենք որ այս Խոսրովը հայկական աղբիւրներուն մէջ ծանօթ է մեզի որպէս Խոսրով «Ապրուէզ», «Փարւիզ»-ի փոխարէն, որ պարսկերէն կը նշանակէ յաղթական, տիրոջ, որ տրուած է անոր Բիւզանդական կայսրութեան դէմ տարած աննախընթաց յաղթանակներուն համար:

Հանդիպումի այս պահը նկարագրուած է Նիզամի Գանձաւիի* (1141-1209), վաթսուն հազար տողերէ բաղկացած, «Խամսէ» (հնգեակ) անունը կրող բանաստեղծութեան գլուխ-գործոցի «Խոսրով եւ Շիրին» խորագիրով ծանօթ սիրոյ վէպին մէջ,

* Tales from the Khamseh of Nizami. Khosrow and Shirin — Layla and Majnun. The Seven Princesses. An Album of Miniatures from the Royal Manuscripts of Herat, Shiraz and Tabriz School.

P.J. Chelkowski, New York University. Publ. by Farhang — Sara, 2000, Tehran.

ուր վէպի հերոսն ու հերոսուհին կ'ունենան ողբերգական վախճան եւ կը թաղուին նոյն գերեզմանին մէջ: Անշուշտ Նիգամի Գանճաւին (Գանճակեցի), ունի իրեն գլխաւոր աղբիւր պարսկական ու նաեւ Համաշխարհային գրականութեան քաջածանօթ՝ աշխարհահռչակ Ֆերտոսիի* Շահնամէն՝ պարսիկ Արքայից Արքաներու հերոսապատում դիւցազնավէպը:

Գանճաւիի նկարագրութեան համաձայն Խոսրովի եւ Շիրինի առաջին հանդիպումը տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ, երբ գմբուխտեայ դաշտի մը մէջէն վազող գետակի մը կապոյտ ջուրերուն մէջ մերկացած Շիրինը կը լողնար եւ իր երկար մազերը կը լուար: Բազմաթիւ են պարսկական այն ձեռագիրները, որոնք այս եւ այլ տեսարաններով պատկերագարողուած են:

Յատկանշելի է, որ Նոր Զուղայի Ս. Ամենափրկիչ Վանքի թանգարանին մէջ (Բ.յարկ) կը գտնուի կապտագոյն գեղեցիկ յախճապակի մը՝ 39.5-53 սմ. մեծութեամբ, որ կը ներկայացնէ Խոսրովի եւ Շիրինի առաջին հանդիպումը, երբ Շիրին մերկացած կը լուար իր երկար մազերը* :

Ինչ կը վերաբերի Ֆերտոսիին, ան Խոսրովի սէրը Շիրինի հանդէպ կը տանի ետ, անոր երիտասարդական օրերուն, երբ ան տակաւին թագաժառանգ էր. իսկ երբ թագաւոր եղաւ, շարունակ պատերազմներու մէջ ըլլալով, մոռցաւ Շիրինի սէրը: Անոնց կրկին հանդիպումը եւ անոր յաջորդող ամուսնութիւնը, Շահնամէի տարբերակին համաձայն, տեղի կ'ունենայ երբ Խոսրով արդէն բարձրացած էր հօրը գահին եւ օր մը իր շքախումբով որսի ելած էր:

Այս ուսումնասիրութեան նպատակէն դուրս է խօսիլը պարսկական գրականութեան վերոյիշեալ երկու մեծ դէմքերու եւ անոնց ստեղծագործութեանց մասին: Այն ինչ որ մեզի համար կարեւոր է գիտնալ հետեւեալն է: Ինչո՞ւ մեծ ժողովրդականութիւն վայելող Խոսրով Փարսիցի եւ Շիրինի սիրոյ վէպին գլխաւոր տեսարաններէն մէկը քանդակուած է Ռոստամիանի տապանաքարին վրայ: Այս ռոմանթիկ եւ միաժամանակ ողբերգական պատմութիւնը ի՞նչ առնչութիւն ունի Ռոստամիանի կեանքին ու մահուան հետ:

Արդարեւ դժուար հարցում է այս, որուն ճշգրիտ պատասխանը դժբախտաբար չկրցանք գտնել մեր տրամադրութեան տակ եղող էնակօլօփեանց ընտանիքի թղթածրարին մէջ. սակայն նախքան որեւէ ենթադրութիւն կատարելը անհրաժեշտ է ընդգծել, որ Խոսրով Փարսիցն ու Շիրին թագուհին պատմական իրական դէմքեր են: Շիրինի քրիստոնեայ ըլլալու մասին որեւէ կասկած չունինք: Նիգամի Գանճաւիի համաձայն, ան Հայոց թագուհիի գարմուհին էր. իսկ ասորական աղբիւրներ անոր կը վերագրեն ասորական ծագում: Խոսրով Արքայի արքունիքին մէջ մեծ ազդեցութիւն ունեցող եւ բարձրագոյն պատիւներու արժանացած, Վրկանաց Մարգպան եւ մեծահամբաւ գօրավար՝ Սմբատ Բագրատունի Հայ իշխանի եւ պալատական համբաւաւոր բժշկապետ՝ Ուղղափառ Գարրիէլի հետ, Շիրին թագուհին կարեւոր դեր խաղացած է Պարսկաստանի Ուղղափառ Ասորի եկեղեցւոյ՝ Ասորի Նեստորականներուն վրայ տա-

* Shahnameh, The Epic of the Kings, the national epic of Persia by Ferdowsy. Translated by Reuben Levy. Revised by Amin Banani, 2001, Tehran.
 ** Այս թանկարժէք յախճապակին՝ 18-19-րդ դարու Իսֆահանի գործ, Վանքի թանգարանին նուիրուեցաւ մեր առաջնորդութեան օրերուն, 21 Յունուար 1981-ին, Զուղայեցի Եսայեան ամուսնի ընտանիքի գաւակներ՝ Արայի եւ իր բոյրերուն կողմէ:

րած յաղթանակին մէջ, Խոսրով Փարւիզի հրամանով 615-6-ին Տիգրոնի մէջ գումարուած ժողովի ընթացքին:

Ինչ կը վերաբերի Խոսրով Փարւիզի, ան շատ աւելի յայտնի դէմք է, իր ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ մղած պատերազմներով: Փաստօրէն ամէն տարի կը յիշենք զինք Խաչվերացի տօնին, անոր Բիւզանդական Կայսրութեան դէմ մղած քսանամեայ պատերազմներու առիթով, որովհետեւ իր անունը անմիջականօրէն կապուած է 10 Ապրիլ 614-ին Երուսաղէմի գրաւումին հետ: Իր բանակներու ընդհանուր հրամանատար՝ Խոռեամի Սուրբ Քաղաքի բնակչութեան մեծամասնութիւնը կոտորելէ ետք, Քրիստոսի իսկական Խաչափայտին հետ, Երուսաղէմի Հայոց Զաքարիա Պատրիարքն ու բազմաթիւ հոգեւորականներ Տիգրոն գերի տարած ըլլալը, նոյնպէս Երուսաղէմի Վանքերու եւ եկեղեցիներու ամբողջ հարստութիւնը, ոսկին ու արծաթը, կողոպտելով Պարսկաստան փոխադրած ըլլալու պարագան քաջածանօթ է պատմութեան:

Իր գորավարները շարունակելով Միջին Արեւելքի մէջ տարած յաղթանակները, 618-619-ին Խոսրով Արքայից Արքայի փառքը հասցուցին իրենց գազաթնակէտին, երբ պարսկական բանակները հասան Ոսփորի ափերը եւ գրաւեցին Քաղկեդոն քաղաքը: Հերակլ կայսեր հաշտութեան եւ խաղաղութեան դաշինք կնքելու բոլոր առաջարկները մերժուեցան Խոսրովի կողմէ: Սակայն այս բոլորէն ետք, Խոսրով Փարւիզ, յաղթական ու աշխարհակալ Արքայից Արքան, անփառունակ վախճան ունեցաւ: Իր սկսած քսանամեայ պատերազմները վերջ գտան Բիւզանդական եւ Հայկական բանակներու շքեղ յաղթանակով:

Ուստի, 628-ի Փետրուարին, պարսիկ գորավարները տեսնելով պարսկական կայսրութեան անխուսափելի կործանումը, յեղաշրջում կատարեցին: Սպաննելով Խոսրով Բ. Շահը, գահ բարձրացուցին անոր եօթնամեայ զաւակը, որ միայն վեց ամսուան կեանք ունեցաւ:

Այստեղ աւելորդ կը համարենք մտնել Պարսկաստանի գահին տիրանալու նպատակով մղուած ներքին կռիւներու մանրամասնութեանց մէջ: Էականը մեզի համար

Սարգսյան Բ. Փարսիզի եւ Շիրիանի նաեղիկները:

այն է, որ պարսիկ գորավար՝ խոռեամբ, երբ Բիւզանդիոնի հետ դաշինք կնքելով բարձրացաւ գահ, իր խոստումին համաձայն, հողային մեծ տարածքներ զիջելէ բացի, նաեւ վերադարձուց Քրիստոսի իսկական Սաչափայտը Բիւզանդիոնի Հերակլ Կայսեր, որով իրականացաւ քրիստոնեայ աշխարհին երազը՝ տեսնելու խաչին գերութենէ ազատագրումը եւ կրկին Երուսաղէմ տարուիլը:

Մեր գլխաւոր նիւթէն մասամբ շեղեցանք պարզապէս տեսնելու համար, որ ի՞նչ նմանութիւն կրնայ ըլլալ խոսրով Փարսիզի եւ Շիրիանի սիրոյ վէպին, խոսրովի տխուր վախճանին եւ Ռոստամխանի մահուան միջեւ:

Եթէ փորձենք որեւէ ձեւի նմանութիւն գտնել խոսրով Փարսիզի եւ Ռոստամխանի կեանքին եւ մահուան միջեւ, առաջին հերթին պիտի նշենք երկուքին ալ զինուորական ըլլալը, անշուշտ մէկը Արքայից Արքայ է, իսկ միւսը երիտասարդ զինուորական, գաւազը բարձրաստիճան զինուորական Սարթիփ Սողոմոնխանի:

Երկրորդ եւ աւելի ակնյայտ նմանութիւնը, անոնց տխուր վախճան ունենալն է, դարձեալ պահելով համեմատութիւնները: Մինչ խոսրով՝ բազում յաղթանակներով աննախընթաց նուաճումներ կատարելէ ետք, կորսնցուց աշխարհակալի իր փառքն ու պատիւը, որուն որպէս հետեւանք դաւադրաբար սպաննուեցաւ իր ամէնէն հաւատարիմ ու մտերիմ գորավարներուն ձեռքով, պարթեւահասակ ու գեղեցկադէմ Ռոստամխանը եւս սպաննուեցաւ իր երիտասարդ տարիքին, իր զինուորականի ասպարէզին մէջ հաւանաբար իրեն մօտիկ անձնաւորութիւններու կողմէ: Հաւանաբար ըսինք, որովհետեւ զրաւոր փաստեր կը պակսին մեզի յայտարարելու համար անունը կամ անունները անոնց որոնք դաւադրաբար սպաննեցին զինք:

Գալով Ռոստամխանի տապանաքարին վրայ քանդակուած խոսրով Արքայի եւ

Շիրին թագուհիի հանդիպումի տեսարանին, անիկա մեզի մտածել կու տայ սիրոյ պատմութեան մը գոյութեան մասին: Արդեօք Ռոստամխանի կեանքին մէջ Շիրինանման գեղեցկուհի կա՞ր, որ ճակատագրական դեր ունեցաւ անոր մահուան մէջ:

Առանց աւելի երկարելու այս պատմութիւնը, ստորեւ կը ներկայացնենք համառօտ կերպով այն տեղեկութիւնը, որ տարիներ առաջ մենք ստացած էինք՝ ամբողջ կեանք մը Զուղայի պատմութիւնը ուսումնասիրած, բանասէր ու պատմաբան անձնաւորութեան մը, երբ հարցուցինք իրեն Ռոստամխանի նահատակութեան պարագաներու մասին:

Մեզի փոխանցուած բանաւոր տեղեկութեան համաձայն, պարսիկ իշխանուհի մը Իսֆահանի մէջ սիրահարուած էր 21 ամեայ գեղադէմ, բարձրահասակ Ռոստամխանին: Ան ուզած էր ամուսնանալ Հայ գինուորականին հետ, սակայն այդ ամուսնութիւնը անկարելիութիւն էր: Մէկը Հայ քրիստոնեայ, միւսը ազնուական ընտանիքէ, բնականաբար իսլամ: Անոնց ամուսնութիւնը հնարաւոր էր միայն մէկ ձեւով. Ռոստամխանը պէտք էր իսլամանար, որպէսզի պարսիկ իշխանուհին կարենար ամուսնանալ հետը:

Թէ որքանո՞վ Ռոստամխանը տեղեկ էր պարսիկ իշխանուհիի սիրոյ զգացումներուն եւ մանաւանդ այդ սէրը փոխադարձ էր կամ ոչ, պատասխանը անյայտ է մեզի համար: Այսուհանդերձ մէկ բան կրնանք անվարան ըսել, որ Ռոստամխանի Զուղայի Առաջնորդին գրած նամակը պարզ ու յստակ բառերով կ'ըսէ թէ Միրզա Հիւսէյնի գինք իսլամացած տեսնելու առաջարկը եւ Իսֆահանի քաղաքապետ՝ Մանուչէրխանի իրեն գրած նամակի բովանդակութիւնը, թէ ինք իսլամացած է, ամբողջութեամբ անծանօթ եւ անընդունելի էին իրեն: Իր երագին մէջ իսկ չէր տեսած իր մասին այդ ըսուածները: Իսկ իր ցուցաբերած բուռն ընդդիմութիւնը իր հաւատքը փոխելու կապակցութեամբ, կը փաստեն որ իրեն համար պատրաստուած այս տխուր խաղին մէջ ինք դերակատար չէր: Իսկ իր իսլամացած ըլլալու սուտ լուրը մինչեւ Շահին հասած ըլլալու իրողութեան մէջ ան կը նախզգար իրեն սպառնացող վտանգը:

Խօսելով անոր մահուան պարագաներու մասին, ժամանակին մեզի յայտնուածը այն էր, որ խնդիր ընթացքին զինք թուաւորած էին, որու պատճառով ան մեռած էր: Մեր կարծիքով, երբ Ռոստամխանը Թեհրանէն Իսֆահան վերադարձաւ, հաստատ մնացած իր հայու քրիստոնէական հաւատքին վրայ, անոնք որ կ'ուզէին զինք դաւանափոխ ընել համոզուեցան, որ այլեւս յոյս չկար զինք իսլամացնելու. ուստի որոշեցին թունաւորելով սպաննել զինք, վերջ տալու համար անոր անձին շուրջ Իսֆահանի եւ Թեհրանի մէջ բարձրացած մեծ աղմուկին:

Իսկ Ռոստամխանը, թունաւորուելէ ետք, «Ազգասէր»-ի մէջ լոյս տեսած թղթակցութեան համաձայն, զգալով որ մահը մօտ է, խոստովանանք եղաւ եւ Սուրբ Հաղորդութիւն ստացաւ, կարծէք գիտակցաբար ընդունելու համար նահատակի լուսապսակը:

Փակելէ առաջ այս ուսումնասիրութիւնը, կ'ուզենք կանգ առնել վերջին կէտի մը վրայ: Յիշեալ «Ազգասէր»-ի յօդուածին մէջ Նոր Զուղայի թղթակիցը կը բացատրէ, որ Ռոստամխանի յուղարկաւորութիւնը «Արեգակնափայլ եւ Ամենողորմ Շահի» կարգադրութեամբ այսքան փառաւոր կերպով տեղի ունեցաւ «ի պատիւ իր սիրելի Մօթամէք Դովլի եղբոր թոռան»:

Մեծապէս հետաքրքրական է իմանալը, արդեօք ո՞վ էր Մօթամէք Դովլի, այսինքն Իսֆահանի քաղաքապետ՝ Մանուչէրխանի եղբոր թոռը: Արդեօք Շիրինանման այն

գեղեցկուհի իշխանուհի՞ն էր, որ սիրահարուած էր Ռոստամխանին:

Տակաւին այլ հարցումներ կը ծագին մեր միտքին մէջ: Ինչո՞ւ նոյն այդ Մօթամէք Դովլէ կոչուած Մանուչէրխանը այնքան մօտէն կը հետեւէր Ռոստամխանի խալամանալու եւ այդ առիթով Շահէն խալաթ ստանալու խնդիրին. նաեւ կը քաջալերէր Ռոստամխանը, որ ընդունի Շահի խալաթը:

Միրզա Հիւսէյնի երկրորդ այցելութեան Ռոստամխանին, ինչո՞ւ անձամբ անոր նամակ կը գրէր, որպէս արդէն խալամացած հայու, եւ Աստուած գիտէ տակաւին ուրիշ ի՞նչ վերագրումներ կամ խոստումներ կային այդ նամակին մէջ, որոնք անհիմն էին եւ կամ անընդունելի: Հետեւաբար, ան անձամբ շահագրգռուած էր այս հարցով: Այլ խօսքով (եթէ մեր ենթադրութիւնը ճիշդ է), ան կ'ուզէր ամէն գնով «խալամացած» Ռոստամխանը ամուսնացած տեսնել պարսիկ իշխանուհիին հետ:

Մեր անձնական համոզումն է, ինչ որ եղած ըլլայ յետին նպատակը զինք դաւանափոխ ընելու, հակառակ իր վրայ դրուած ճնշումներուն եւ այդ առիթով իրեն կատարուած ամէն տեսակ խոստումներուն, Ռոստամխանը նախընտրեց մնալ Հայ քրիստոնեայ եւ անոր համար գիտակցաբար ընդունեց նահատակութիւնը:

Երբ իր շիրմաքարին վրայ քանդակուած քառեակը աշխարհաբարի վերածենք եւ ընդլայնենք անոր իմաստը, կ'ունենանք հետեւեալ եզրակացութիւնը.---

Պայագատ Ռոստամխանը քրիստոնէութեան հանդէպ ունեցած իր ջերմ հաւատով ատեց աշխարհի վայելքները, փառքն ու պատիւը. մահուան բաժակը ըմպեց եւ դարձաւ նահատակ. այս կերպով ան մեզի թողեց իր օրհնեալ յիշատակը: Իսկ մենք կ'ըսենք, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ աղօթքին բառերով.--

«ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՍԱԿՆ ԱՐԴԱՐՈՅՆ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԻ ԵՂԻՑԻ»:

ԿՈՐԻԻՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ

(Շար. 2 եւ վերջ)

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Զ. ՄԱՍ

ԱՐԳԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵՆՆԻԹԻՒՆԸ

Գլուխ Ե.

ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Դպրոցական լուսերականությունը, որ թէեւ Աստուածաշունչին վրայ հիմնուած էր, սակայն յստակ եւ հաստատ վարդապետական մեկնություններ կը պարունակէր եւ իմացական խոր հասկացողություն կը պարտադրէր, հետզհետէ կը սկսէր տարածուիլ: Շեշտը կը դրուէր բիւրեղ վարդապետութեան եւ եկեղեցւոյ խորհուրդներուն վրայ՝ որպէս քրիստոնէական կեանքը բաղկացնող բաւարար տուեալներու: Լուսերի ուսուցած հաւատացեալին եւ Աստուծոյ միջեւ եղած յարաբերությունը կը փոխարինուէր վարդապետական ամբողջ համակարգի մը հնազանդելուն հետ: Աշխարհականներուն դերը կրաւորական կը դառնար. անոնք պարտաւոր էին վարդապետությունները անվերապահօրէն ընդունիլ, բեմէն անոնց մասին տրուած բացատրությունները մտիկ ընել, եկեղեցւոյ խորհուրդները ընդունիլ եւ եկեղեցւոյ սահմանած կարգին հետեւիլ: Ահա այս իսկ էր քրիստոնէական կեանք ապրիլը: Աւելի խոր բարեպաշտութեան մասին կը վկայեն ժամանակակից հոգեւոր երգերը եւ անհատական տիպարները, սակայն ընդհանրապէս արտաքին եւ վարդապետական երեսը տիրական կը մնար: Այս երեւոյթը արդարօրէն «մեռեալ ուղղափառութիւն» կը նկատուէր: Նոր դպրոցական լուսերականությունը նաեւ կը յատկանշուէր իր օրերու տրամաբանական մտածողությունէն կրած ազդեցութեամբ եւ անոր հանդէպ որդեգրած հակադարձություններով:

Բարեպաշտությունը դպրոցականությունէն դարձակէտ մըն էր՝ քրիստոնէական փորձառություններէն զգացական երեսին եւ աշխարհականներուն քրիստոնէական գործօն կեանք ապրելուն վրայ հիմնուած, որ աշխարհին հանդէպ ժուժկալ վերաբերումով կը դրսեւորուէր: Բազմաթիւ տուեալներ կ'ազդէին բարեպաշտութեան վրայ, որ լաւապէս ըմբռնելու համար պէտք է տեսնենք անոր գլխաւոր դէմքը հանդիսացող Ֆիլիփ Ճագոպ Սփենրի (1635-1705) կեանքն ու գործը: Ան 17-րդ դարու գլխաւոր կրօնական դէմքերէն մին էր եւ իր անձնական օրինակով ու ուսուցումով բարեպաշտությունը կը ցոլացնէր:

Ֆիլիփ Ճագոպ Սփենրը ծնած էր բարձր Ալզասի Ռափոլսթուէլըր քաղաքին մէջ եւ կը դաստիարակուէր Սթրազպուրկի մէջ, ուր կը հմտանար աստուածաշնչական մեկնութեան մէջ եւ հաղորդակից կը դառնար եկեղեցական կարգապահություններու ու քրիստոնէականի ուսուցման եզակի ուսման, որմէ բազմաթիւ լուսերական շրջանակներ գերծ էին: Ուսումը կը շարունակէր Պագէլի եւ Ժընեւի մէջ, ուր բարեկարգու-

Թեան մէջ կը հմտանար՝ առանց լուտերականութենէն հեռանալու: Սթրագուրկի մէջ ան սերտօրէն Լուտերի աստուածաբանութիւնը կը սերտէր: Ան մեծապէս կ'ազդուէր միաթիքական հակում ունեցող Եռհան Արնտի (1555-1621) ճշմարիտ Քրիստոնէութիւնը երկէն: Առաւել, ան որոշ ազդեցութիւն կը կրէր նաեւ Փոլ Կերհարտի (1607-1676) կրօնական բանաստեղծութիւններէն եւ բարեկարգեալ եկեղեցիներու անգլիական մաքրակրօններէն ազդուած այսպէս ասաց «հոլանտական բարեպաշտութիւն»-էն, որուն ղեկավարներն էին Ուիլյըմ Թիլլիք (1579-1629), Կիսպըր Վոէթ (1589-1677) եւ Եոտտզըս վան Լոտընսթէյն (1620-1677): Կասկածէ վեր է, որ Ֆրիլի Ժագոպ Սիենըրը մաքրակրօն գրականութենէն մեծապէս կ'ազդուէր, մանաւանդ Լէուիս Պէյլի (?-1631) մեծ ժողովրդականութիւն վայելած Բարեպաշտութեան գործունէութիւնը երկին գերմաներէն թարգմանութենէն եւ Ռիչըրտ Պէքսթըրի (1615-1691) թարգմանուած երկերէն:

1666-ին Ֆրիլի Ժագոպ Սիենըրը վաճառականական Ֆրանքֆորթ քաղաքին հովիւր կը դառնար: Ան կը փորձէր եկեղեցական կարգապահութիւն պարտադրել, սակայն հեղինակութիւնը քաղաքային իշխանութեան ձեռքը կը մնար: Ան կ'աշխուժացնէր քրիստոնէականի ուսուցումը: Անոր ամէնէն ակնառու նորութիւնը կը պատահէր 1670-ին, երբ իր տան մէջ քրիստոնեաներու փոքր խումբ մը կը հաւաքէր եւ Աստուածաշունչի սերտողութիւն, աղօթք ու կիրակնօրեայ քարոզներու քննարկում կը կատարէր՝ նպատակադրելով անհատական հոգեւոր կեանքի խորացումը: Այսպիսի հաւաքներ բարեպաշտական հաւաքներ կը կոչուէին եւ որպէս բարեպաշտութիւն կը բնորոշուէին:

1675-ին Ֆրիլի Ժագոպ Սիենըրը բարեպաշտութեան սկզբունքները կը սահմանէր իր *Pia desideria* երկին մէջ: Ան իր ժամանակի գլխաւոր չարիքները կը համարէր կառավարութեան եկեղեցւոյ գործերուն միջամտութիւնը, կարգ մը եկեղեցականներուն բարոյական չար օրինակը, աստուածաբանական հակասական մեկնութիւնները եւ աշխարհականներուն գինովութիւնը, անբարոյութիւնն ու անձնասիրութիւնը: Որպէս բարեկարգութիւն կ'առաջարկէր, որ զանազան ծուխերու մէջ Աստուածաշունչի սերտողութեան հաւաքներ կազմակերպուէին եւ որովհետեւ բոլոր հաւատացեալները Քահանայ էին՝ իրարու հանդէպ աջարջութիւն եւ օգնութիւն ցուցաբերէին: Քրիստոնէութիւնը կեանք էր եւ ոչ թէ իմացական գիտութիւն: Հակամարտութիւնները օգտակար չէին: Եկեղեցականներ աւելի լաւ դաստիարակութեան եւ օրինակելի կեանքի կարօտ էին: Քարոզախօսութիւնը հաւատացեալներու քրիստոնէական կեանքի շինութեան պէտք էր ծառայէր եւ ոչ թէ քարոզիչի կարողութիւնները փաստելու: Ըշմարիտ քրիստոնէութիւնը կեանքով կը ցոլար եւ կը սկսէր հոգեւոր բարեփոխութեամբ, գիտակից նոր կեանքով: Ֆրիլի Ժագոպ Սիենըրը անգլիացի մաքրակրօններուն նման ճգնողական որոշ հակումներ կ'ունենար ճաշի, խմիչքի եւ հագուստի չափաւորութեան մարզին մէջ ու թատրոնէ, պարէ եւ բախտախաղէ հեռու կը մնար: Երեւոյթներ, որոնք իր ժամանակի լուտերականութեան համար «անմեղ ժամանց» կը նկատուէին:

Ֆրիլի Ժագոպ Սիենըրը այս գաղափարներուն համար ոյթեղ ընդդիմութեան կը հանդիպէր: Ան որպէս հերձուածող կ'ամբաստանուէր. այս ամբաստանութիւնը եթէ մէկ կողմէն անարգար էր, որովհետեւ ան լուտերական դասական ըմբռնողութենէն չէր շեղած, միւս կողմէն արգար էր, որովհետեւ անոր բերած նորութիւնները ժամանակակից լուտերական ուղղափառութեան չէին համապատասխաներ: Ան հաւատոյ

հանգանակներուն փոխարէն Աստուածաշունչին վրայ կը դնէր շեշտը: Անոր այն ուսուցումը, թէ եթէ սիրտդ ուղիղ էր իմացական մեկնութիւնները երկրորդական կը դասուէին, բոլուն ընդդիմութեան կը բախէին անոնց կողմէ, որոնք բիւրեղ վարդապետութիւնը կը շեշտէին: Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրը Աստուածաշունչի մտերմութիւնը կը ժողովրդականացնէր եւ վարդապետական չափանիշերը որպէս Աստուածաշունչին ուսուցած կէտերուն վերջնական վճիռ կը մերժէր: Ան Աստուածաշունչի բնոյթին եւ պատմութեան ուսումնասիրութեան ճանապարհը կը հարթէր: Առաւել, ան երիտասարդութեան կրօնական դաստիարակութիւնը կը խթանէր եւ աստուածաշնչական եւ ջերմեռանդ քրիստոնէական կեանք մը կը քաջալերէր:

Յրանքֆուրթի մէջ Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրի աշակերտներէն ոմանք, հակառակ իր ընդդիմութեան, իրենք գիրենք եկեղեցոյ պաշտամունքէն եւ խորհուրդներէն կը մեկուսացնէին: Անոր կազմակերպած հանդիպումները ոստիկանութեան արգելքներուն կը բախէր եւ 1686-ին ան ուրախութեամբ Տրեգտընի դատարանի քարոզիչի պաշտօնին կ'ընդառնալէր: Մինչ այդ բարեպաշտական շարժումը Լայփցիկի համալսարան ներթափանցած էր: 1686-ին համալսարանի երիտասարդ դասախօսներէն Օկրսթ Հերման Յրանք (1663-1727) եւ իր կարգ մը գործակիցները հոն Աստուածաշունչի սերտողութեան դասընթացք կը հաստատէին: Սկզբնական փուլերուն անոր անդամները համալսարանի դասախօսներն էին, անոր մեթոտը գիտական էր եւ ան համալսարանի տնօրէնութեան հովանին կը վայելէր: Սակայն, 1687-ին, Օկրսթ Հերման Յրանք, իր վկայութեամբ, աստուածային նոր ծնունդի փորձառութիւնը կ'ապրէր Լոնըրպրիկի մէջ եւ Յովհաննու Աւետարանին 20-31-ին վրայ քարոզ կը գրէր: Ան մի քանի ամիս Տրեգտընի մէջ Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրի մօտ մնալէ ետք, բարեպաշտութիւնը կ'ընդունէր: 1689-ին Օկրսթ Հերման Յրանք Լայփցիկ կը վերադառնար ու թէ՛ համալսարանին եւ թէ՛ քաղաքին մէջ մեծաթիւ հետեւորդներ կ'ունենար: Լայփցիկ տակնուվրայ կը դառնար եւ պետական հրովարտակով հանդիպումները կ'արգիւրէին: Անոր հետեւող բազմաթիւ ուսանողներ այլ դասանիւթերը կը ձգէին եւ միայն անոր դասախօսութիւններուն կը հետեւէին: Լայփցիկի համալսարանի աստուածաբանութեան դասախօս՝ Եոհան Պենետիկթ Գարփգովի (1639-1699) գլխաւորութեամբ, Օկրսթ Հերման Յրանքի համալսարանական գործունէութիւնը կը սահմանափակուէր: Եոհան Պենետիկթ Գարփգով Օկրսթ Հերման Յրանքի ամենաբոլոր ընդդիմադիրը կը դառնար եւ 1690-ին Օկրսթ Հերման Յրանք կը պարտաւորուէր որպէս Սարկաւազ էրֆուրթ փոխադրուիլ:

Մինչ այդ Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրը Տրեգտընի մէջ բազմաթիւ խոչընդոտներ կը դիմագրաւէր: Սաքսոնիոյ հոգեւորականութիւնը զինք օտարական կը նկատէր: Լայփցիկի եւ Ուլիթընպրիկի սաքսոն համալսարանները կ'ընդդիմանային անոր: Հոգեւոր կեանքի շինութեան համար անոր նախաձեռնած հանդիպումները կը քննադատուէին: Իշխանաւոր Ճան Ճորճ Բ. (1647-1691) անոր հովուական պատասխնատուութիւնը կը խափանէր զայն զինովութեամբ մեղադրելով: Այս բոլորէն ետք, երբ Պերլինի իշխանաւոր Յրետերիք Գ. (1688-1701), որ Փրուսիոյ Յրետերիք Ա. թագաւորը (1701-1713) պիտի դառնար, Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրը Պերլին կը հրաւիրէր, ան անմիջապէս կ'երթար: Ան թէեւ չէր յաջողեր Յրետերիք Գ.-ը բարեպաշտ դարձնել, սակայն ցկեանս Պերլին կը մնար եւ իր կեանքին ամէնէն երջանիկ ու յաջող շրջանը կ'ապրէր:

Պերլինի մէջ Ֆիլիպի Ճագոպ Սփենըրը բարեպաշտութեան իր մեծագոյն ծառայութիւնը կը մատուցէր: Տրամաբանական դպրոցի հետեւորդ, աստուածաբանութեան

քննադատ, գերման օրէնսդրութեան հիմնադիր, համալսարանական ուսման համար գերմաներէնը լատիներէնով փոխարինող, կրօնական հանդուրժողութեան պաշտպան, կախարողութեան հակառակորդ եւ դատական դրութեան կողմէ շարժարանքի գործադրութեան ընդդիմադիր Քրիսթիան Թոմասիոս (1655-1728) աստուածաբաններուն հակառակութեան պատճառաւ 1690-ին Լայփցիկէն կը վտարուէր: Ան ուսանողներէն շատ սիրուած էր: Ան բարեպաշտ չէր, սակայն բարեպաշտներու հայածանքին կ'ընդդիմանար եւ Օկրսթ Հերման Ֆրանքը կը պաշտպանէր Լայփցիկի իշխանութիւններուն դէմ: Ֆրետերիք Գ., որ երկար ատենէ ի վեր իր տարածքին մէջ համալսարան կ'ուզէր հիմնել, Քրիսթիան Թոմասիոսի աքսորական ըլլալուն առիթը կ'օգտագործէր եւ Հայլէի համալսարանը կը հիմնէր 1694-ին, ուր զայն ցկեանս իրաւաբանութեան բաժանմունքի պատասխանատու կը նշանակէր: Մինչ այդ Օկրսթ Հերման Ֆրանք էրֆորթի մէջ բարեպաշտութիւն կը քարոզէր եւ տեղւոյն հոգեւորականութեան ընդդիմութեան կը բախէր: Եռան Պենետիկիթ Գարփգովի հայածանքը մինչեւ էրֆորթ կը հասնէր եւ 1691-ին իշխանութիւններ Օկրսթ Հերման Ֆրանքը կ'արտաքսէին: Ֆիլիփ Ճագոպ Սփենըրի բարեխօսութեամբ ան եւ բարեպաշտութեան համակիրներ Հայլէի համալսարանին մէջ պաշտօնի եւ մերձակայ Գլաուզա գիւղին մէջ հովուութեան կը կոչուէին: Օկրսթ Հերման Ֆրանք համալսարանին մէջ աստուածաբանութիւն կը դասախօսէր, թէեւ մինչեւ 1698 չէր կրնար պաշտօնապէս աստուածաբանութեան բաժանմունքին անդամակցիլ, ան կը յաջողէր Հայլէն բարեպաշտութեան կեդրոններէն մին վերածել:

Օկրսթ Հերման Ֆրանք կազմակերպչական մեծ կարողութիւններով օժտուած էր: Ան յաջող հովիւ եւ համալսարանի դասախօս էր ու դասարանին եւ ծուխին փորձառութիւններուն համադրումը շատ օգտակար կ'ըլլար ուսանողներուն: 1695-ին ան աղքատ երեխաներու դպրոց մը կը բանար, որուն կը յաջորդէին նախապատրաստական դպրոց մը եւ լատիներէնի դպրոց մը: Բարեպաշտութեան ոգիով կառավարուող այս կրթական հաստատութիւնները մեծ համբաւի կը տիրանային, ուր մինչեւ Օկրսթ Հերման Ֆրանքի մահը 2200 երեխաներ կ'ուսանէին: Ան նաեւ որբանոց մը կը բանար, ուր մինչեւ իր մահը 134 երեխաներ կը պատսպարուէին: Այս հաստատութիւնները, որոնցմէ ոմանք մինչեւ այսօր գոյութիւն ունին, գրեթէ առանց նիւթական միջոցներու կը հիմնադրուէին եւ Օկրսթ Հերման Ֆրանք կը հաւատար, թէ Աստուած զանոնք կը հոգար՝ ի պատասխան կատարուած աղօթքներու: Գերմանիոյ ամէն կողմերէն նուէրներ կը հասնէին: Օկրսթ Հերման Ֆրանք մեծապէս կը յաջողէր իր ծրագիրներուն շուտ համակիրներ խմբել եւ քարոզչութիւն կատարել: Նաեւ բազմաթիւ ազնուականներ այս հաստատութիւններուն հովանաւորները կը դառնային: 1710-ին Օկրսթ Հերման Ֆրանքի ընկերոջ՝ Գարլ Հիլտըպրանտ Գանսթէյնի (1667-1719) հիմնած Աստուածաշունչի Հիմնարկը եւս որոշ չափով իր ճիգերուն հետեւանքն էր: Աստուածաշունչի Հիմնարկին նպատակն էր Աստուածաշունչ հրատարակել եւ ջնջին գումարով վաճառել: Հիմնարկը երախտարժան գործ կը կատարէր:

Այս բոլոր նախաձեռնութիւններուն մէջ ամէնէն յատկանշականը կը հանդիսանայ առաքելութիւններու հանդէպ եռանդը: Երբ տակաւին բողոքականութիւնը առաքելութիւն ծաւալելու պարտաւորութիւնը չէր զգար, Օկրսթ Հերման Ֆրանք եւ գործակիցները այս մէկը կ'ընդգծէին: 1706-ին, երբ Դանիոյ Ֆրետերիք Գ. (1699-1730) կը փափաքէր առաջին միախոնարները Հնդկաստան դրկել, ան Օկրսթ Հերման Ֆրանքի Հայլէի ուսանողներէն Պարթոլոմէոս Զիլընպալկի (1683-1719) եւ Հենրիխ Փլուլթ-չոյի (1678-1747) կը դիմէր: 18-րդ դարուն Հայլէի համալսարանէն եւ անոր քոյր հաստատութիւններէն շուրջ 60 միախոնարներ կը գործուողուէին: Աստուածաշունչի ամէնէն նշա-

նաև որը կը հանդիսանար Քրիստոնե Ֆրիտորիի Շուկայ (1726-1798), որ 1750-էն մինչեւ մահը Հնդկաստանի մէջ կը ծառայէր եւ միսիոնարներու շարքին մէջ կարեւոր տեղ կը զբաղէր:

Բարեպաշտութեան ազդեցութիւնը ազդու կը դառնար գերման բարեկարգեալ եկեղեցիներուն մէջ եւս, ուր Թէոտոր Ունթէրէյքի (1635-1693) եւ Եոակիմ Նէանտէրի (1650?-1680) շնորհիւ բարեկարգեալ եւ լուսերական բարեպաշտական երեւոյթներ կը միահիւսուէին: Բարեպաշտութեան թիֆամորը նաեւ Նորվեկիա, Շուէտ եւ Գանիա կը հասնէր եւ կրօնական բարեպաշտական եռանդ կ'արթնցնէր. առաւել, Ամերիկա հաստատուած բազմաթիւ գերման գաղթականներ կ'ազդուէին բարեպաշտական շարժումին:

1727-ին, Օկլաթ Հերման Ֆրանքի մահուան ատեն, բարեպաշտութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնէր Գերմանիոյ մէջ: Ան թէեւ Ֆրիլի Ժագոպ Սիենրրի եւ Օկլաթ Հերման Ֆրանքի կարողութեամբ օտուած դէմքեր չէր ունենար, սակայն Եոհան Ալպրեխթ Պենկէյի (1687-1752) ղեկավարութեամբ կը շարունակուէր տարածուիլ Գերմանիոյ եւ յատկապէս Ուորթըմպըրկի մէջ: Բարեպաշտութիւնը իր անջնջելի կնիքը կը թողուր Գերմանիոյ վրայ եւ քահանայադրժութեան, քարոզիստութեան ու նոր սերունդի քրիստոնէական դաստիարակութեան մարգերուն մէջ հոգեւոր արթնութիւն կը բերէր: Առաւել, աշխարհականներուն եկեղեցոյ կեանքին բերած մասնակցութիւնը կ'աճեցնէր եւ Աստուածաշունչի ծանօթութիւնը կը խորացնէր: Սակայն, միաժամանակ բարեպաշտութեան ժխտական երեսները կը հանդիսանային Աստուծոյ արքայութեան մոլորէր համար մղուող պարտադրեալ պայքարը, աշխարհին հանդէպ անբարեացակամ կեցուածքը, մանուկներու խաղին հանդէպ անհանդուրժողութիւնը, ոչ-բարեպաշտները անկրօն համարելը եւ կրօնքի մտաւորական երեսին հանդէպ անտարբերութիւնը: Թէեւ բարեպաշտութիւնը մտաւորական առաջնորդներ չէր ունենար, սակայն բողոքական Գերմանիոյ կրօնական կեանքի գարթօնքին մեծ նպաստ կը բերէր:

Բարեպաշտութեան բերած նպաստներէն մին էր Կոթֆրայտ Առնոլտի (1666-1714) կողմէ եկեղեցոյ պատմութեան մեկնութիւնը: Ան Ֆրիլի Ժագոպ Սիենրրի ընկերն էր եւ կարճ ժամանակ Կիէսէնի մէջ դասաւանդելէ ետք, Քուէտլինպըրկի մէջ ինքզինք կը մեկուսացնէր: Բարեկարգութենէն սկսեալ եկեղեցոյ պատմութիւնը վիճաբարոյց կը դառնար եւ այն հասարակաց կարծիքը կը տիրէր, թէ իրենց ժամանակակից եկեղեցոյ կողմէ մերժուած դէմքերը միշտ մերժուած մնալու դատապարտուած էին: 1699-ին հեղինակած իր Unparteiische Kirchen und Ketzer-Historie երկով Կոթֆրայտ Առնոլտ նոր գաղափար կը ներմուծէր: Ան քննականօրէն կարդալէ ետք եկեղեցոյ պատմութիւնը, կ'եզրակացնէր, թէ ոչ ոք հերետիկոս էր այն հիման վրայ, որ իր ժամանակակիցները զինք հերետիկոս կը համարէին: Ան պէտք էր անկողմնակալօրէն դատապարտուէր. նոյնիսկ հերետիկոս նկատուածներուն տեսակէտները քրիստոնէական մտածողութեան մէջ իրենց արժանի տեղը ունէին: Սակայն, Կոթֆրայտ Առնոլտ այս սկզբունքը ծայրայեղութեան կը տանէր եւ կ'ըսէր, թէ հերետիկոսները ուղղափառներէն աւելի մօտ էին ճշմարտութեան: Յամենայնդէպս, իր նպաստը անուրանալի է եկեղեցոյ պատմութեան քննական մօտեցման մարզին մէջ:

"A History of The Christian Church"

N. Y. (1985) - Williston Walker

Թրգով.՝ ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵՆՄԷՋԵԱՆ

(Շար. 100)

ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐՀՆԵՐԳ՝ ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

Սուրբ Ներսես Շնորհալիի կամքը այսպես էր, եթե հնարաւոր ըլլար, ոչ ոք աշխարհաբար լեզուով պէտք չէր խօսեր, այլ միայն Գրաբար, ոչ գինարբունքներու եւ ոչ ալ այլ ուրախութիւններու ժամանակ: Այդ պատճառով, ան երգեր գրեց ու սորվեցուց անոնց, որոնք բերդապահներ էին, որպէսզի դատարկահունչ ձայներու փոխարէն ըսեն այն, որուն որպէս սկիզբ Դաւիթի սաղմոսն է: «Գիշերը անունդ յիշեցի, Տէր» եւ «Զարթիր, փառք իմ», որ ներկայիս Գիշերային ժամերգութեան ընթացքին կ'երգուին մեր եկեղեցիներէն ներս (*Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց Պատմութիւն, էջ 93*):

Տարփոտ գիշեր մըն էր գարնան,
Երբ գարմանքով իմացար
Վեհարանիդ դարպասէն,
Ով Սուրբ Ներսես Շնորհալի Հայրապետ,
Թէ բարձրանիստ պարիսպներէն
Հոռմկլայ միջնաբերդին,
Բերդապահներդ հեշտասէր,
Կ'արտաբերեն խօսքեր յայրատ,
Կ'երգեն երգեր աշխարհիկ՝
Կենսագուարն գեղխութեամբ,
Գիշերային ուշ ժամերէն
Մինչեւ կանուխ արեւծագ,
Եւ ցոյց կու տան վերաբերում անպարկեշտ՝
Հանդէպ Փրկչի յորդորներուն երկնառաք...:

Զսաստեցիր բերդապահներդ թէն դուն,
Սակայն կրցար ցոյց տալ անոնց,
Բարոյագէտ հովուապետի իմաստութեամբ,
Ճանապարհը նշմարիտ
Սրբակենցաղ վարմունքի:
Ու շունչիդ տակ դարձան անոնք
Հայորդիներ հաւատաւոր,
Որոնք փոխան փուն ու դատարկ երգերու,
Քու սրբաշունչ յօրինումներդ ցնծերգեցին՝
Խնկարուրեան ապրումներով տոգորուած...

Եւ յիշեցին Տիրոջ անունն անմահական
 Լոութեան մէջ գիշերական,
 Գովերգելով գործերն արդար ու բարի՝
 Ամենագօր Արարողին տիեզերքի... :

Բարձրակառոյց պարիսպներէն քու բերդիդ՝
 Շնորհալի Հայրապետ,
 Բերդապահներդ յորդ ցնծութեամբ քեզելով
 Սաղմուսաշունչ քեզքը քու հոգեթով՝
 Մեղքերն իրենց քաւեցին:
 Ու քրկնալոյս շողերուն տակ աստղերու,
 Քու Սուրբ քեզիդ քրկնաբարբառ գօրութեամբ,
 Դրուատեցին գոյութիւնը Աստուծոյ՝
 Հոգեհաղորդ ջերմութեամբ,
 Որուն հանդէպ անդրդուելի հաւատով,
 Յայտնեցին սէր ու գորով
 Եւ ոգեշունչ ակնածանք... :

Տե՛ս, անոնք են բերդապահներդ քու հգօր,
 Որ քեզելով «Յիշեցումք ի գիշերի
Զանուն քո, Տէր», քեզը սիրուն ու քաղցրալուր,
 Ո՛չ թէ դարձան միայն տիպար բարեպաշտներ,
 Եղան նաեւ հայորդիներ քաջարի՝
 Հայոց լեզուի սուրբ խորհուրդով դրոշմուած... :

Եւ մենք եւս մինչեւ այսօր,
 Շնորհալի Հայրապետ,
 Կ'քեզենք ամէն կիրակի
 Օրհնաբարբառ քեզը քու:
 Կ'քեզենք քեզը քու սրբալար,
 Որ դարերու անդնդայոյց խորերէն
 Կը կարկաչէ անըջալուր դաշնութեամբ,
 Համակելով սրտերը մեր՝
 Աստուծային հոգեներոց խայտանքով:

Քու բերդապահ զինուորներուդ նման մե՛նք ալ,
 Շնորհալի Հայրապետ,
 Կը վերանանք քեզիդ գօրեղ նեգործութեամբ,
 Որուն դիւթեղ եւ խանդաբորբ բառերով,
 Մենք կը բանանք վիշտերը մեր կարեվէր՝
 Բագումոդորմ խղմտանքին քրկնային...
 Թող յաւիտեան անմար մնայ քեզը քու,
 Որ կարենանք ամէն գիշեր
 Անոր ներհուն բառերով՝
 Կենսագործել յիշատակը Քու պանծալի... :

ՅԱԿՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՎԵՐՔԵՐՈՎԴ ԲԺՇԿՈՒԵՑԱՅ

Վերքերդ՝ հիւանդագին մանրէներս բոլոր
 Իր մէջ ներծծեց
 Ցաւս, բառերուս թունային շիճուկը
 Ատելութիւնս՝ վերածեց սիրոյ
 Ազատ պարուրեց
 Ընդարմացած՝ փարատեցան ցաւերս
 Քու վերքերովդ ես բժշկուեցայ
 Ու ծնկեցի ես Բժշկապետիդ առջեւ յանձնուած
 Երբ փորձեցի մտնել դատարկ գերեզմանդ
 Քարը գլորուած էր արդէն
 Ուրախութեամբ դուրս եկայ քեզ կրկին գտած
 Օծուած բալասանուած կնդրուկով
 Զմոսուած բերկրութեան իւղով
 Լուսագգեստ ներմկած հագուստներով
 Ուրիշ էր ամէն բան. . .
 Դուրս եկայ
 Աղանեպատ կեանքի ծառի շուքին թառելու
 Կեանքի ծառի պարտիզպանին հետ յօրինած
 Կեանքի նոր երգին կրկներգը երգելու
 Թէեւ ես գԱյն չէի տեսներ՝ Ան գիս կը տեսնէր
 Եւ սերովքէներուն հետ պարտեզի դռները բոլոր
 Բռնած էր ամուր
 Որ ներս չանցնի շշուկ մը կամ բզբոց եկած մահիճէն:

ԲԺՇԿՈՒՄԾ ԱԶԳԵՐ

Կը բերկրիմ ներկայութեան մէջ
 Առաւօտեան պայծառ Աստղին
 Հոգիս կը ծաղկի իր աղջամուղջէն
 Իմ եւ Քու ամբողջութեան մէջ
 Ուր մառագայթում եւ շող կայ
 Սիրոյ առեղծուած
 Կը դիտեմ կատարէն Կեանքի ծառին

Կը տեսնեմ՝ թէ որքան ցաւ կայ հոն եւ փնտոտում՝ հողին մէջ
 Կը բխի գահէն նառագայթող
 Կենսատու ջուրի բիւրեղեայ գետը՝
 Ազգերու բժշկութեան տերեւներուն
 Պտղատու ծառը ոռոգող
 Ու այդ որոգուած սէրը կը յականեխէ աշխարհը
 Ազգեր բժշկուած են՝ մահ գոյութիւն չունի
 Ոչ ալ արտասում եւ պատերազմներ
 Արեւի լոյսի կարիք չկայ՝ ալ գիշեր գոյութիւն չունի
 Շողեր կու տայ Ան իր սրտէն երկինքներուն
 Արարիչը արեգակը
 Առաւօտ լուսոն
 Յօրինողը մեր բոլոր երազներուն...:

ՄԱՐԻԱՆԱ ՊԵՐԹԻԶՆԵԱՆ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՐԽԻՒԱՅԻՆ ՆԻԻԹԵՐ

Բ.

**ԳՈՅԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ**

Բ) Հաղորդումները Յիսուս Քրիստոսի մեր մէջ տարրանայու եւ մարմնանայու իրականութիւնը խորհրդանշող առարկայական հաւաստիքն է, ընդ տեսակաւ հացի եւ գինւոյ: Միաժամանակ բոլոր հաւատացեալները մէկ ընտանիքի վերածելու սահմանուած միութեան զօղակապն է, ինչպէս է վայելքի սեղանը տան բոլոր անդամներուն համար:

Հաղորդումներն ալ իր արմատն ու բունն ունի խորունկցած Հին տնտեսութեան հիմին մէջ, սկսեալ Իսրայէլի ազատութեան առաջին վայրկեանէն յորում ընտրեալ ցեղը ազատուելով հանդերձ Փարաւոնի զերուկներէն պիտի ազատուէր նաեւ դասակարգային խտրոցին ճնշումներէն՝ ներքին բռնակալութիւններէն:

Այս նոր կեանքն սկսելու համար անոնց նոր թագաւորը՝ ազատարարը՝ Եհովան, յանձնարարեց ամբողջ ազգին մէկ սեղան միեւնոյն կերակուրով, այն էր խորոված գառնուկ, անխմոր բաղարջ եւ լեղի խոտ: Այս միօրինակ ընթրիքը բովանդակ ազգին անհատական ու ընտանեկան եւ տոհմային խորականութիւնը ջնջելով, զանոնք կը վերածէր մէկ ընտանիքի, իբր թէ ամէնքը բոլորուած ըլլային մեծ, միակտուր սեղանի շուրջ, նախագահութեամբ մէկ Հօր, որ այլեւս զանոնք պիտի ճանչնար իրեւ մէկ տուն՝ «Իսրայէլի Տունը» որուն անդամները այլեւս Փարաւոնեան ծանր հարուածներով ջախջախուելու եւ իրերատեաց նախանձով մէկգմէկէ բաժնուելու փոխարէն, Եհովայի փափկախնամ, հայրական հոգածութեան տակ պիտի կազմէին սիրայլիւր, միաբան, միաձոյլ ընտանիք, մէկ ճակատագիրով, մէկ խոհայով եւ մէկ վիճակով:

Բովանդակ ազգի իրերամերժ անհատները ի վայրկեան ժամանակի ձուլող միացնող այդ սեղանը՝ իր խորհրդաւոր կերակուրներով, կը ներկայացնէր այն Ամենակարող ձեռքը որ եկած էր զանոնք ազատելու, միացնելու եւ վերադարձնելու իրենց հայրենիքը:

Իսրայէլի այս յանկարծական գոյափոխութիւնը տեղի ունեցաւ նոյնչափ գոյափոխեալ ու խորհրդաւորուած սեղանով՝ որով միակ մատուցուածներն էին.-

1) Գառնուկ՝ սրբուած ու նուիրականացած՝ Եհովային հրամանաւ: Անոր արիւնը խաչանիչ դրոշմամբ ներկելով դրան սեմն ու դրան դիքը՝ կ'ըլլար ազգանիչը թէ՛ այդ տունը Եհովային կը պատկանի եւ հոն Անոր գաւակները կը բնակին: Անտարակոյս հետեւեալ օրը Եգիպտացիք տեսան այդ նշանը եւ անոր վերագրեցին գաղտնիքն Իսրայէլի ապահովութեան, բայց չէին հասկնար նշանակութիւնը: Գառնուկին ոսկորները կոտորուելու չէին, այլ փորոտիքին եւ մնացորդին հետ պէտք էր այրուէին կրակով:

Այս էր նախագուշակ ստուերն մշտնջենական մէկ Զոհին՝ Քրիստոսի եւ անոր միջնորդական-քաււարար անսպառ ողջակիզումին:

2) Անխմոր հացը, որ կը նշանակէր Յիսուս Քրիստոսի մարմինն կուսածին անսերմնաւոր յրացմամբ: Անխմոր հացը կը յուսաբանէ Աստուծոյ ժողովուրդին անապական, մաքուր, կոյս սննդառութիւնը, գերծ ամէն օտարամուտ, նորեկ, խմորիչ... ալլասերիչ ազդեցութիւններէ, որոնք միտքը կը խաթարեն եւ հոգին կը տկարացնեն, եւ հաւատքը կը պղտորեն:

(Աւա՛ղ այսօր Աստուծոյ տան սեղաններէն, Անոր սպասաւորներու ձեռքովը ի՛նչ խմորեալ, թուրաւոր... անհաւատական սնունդներ կը մատակարարուին Աստուծոյ սոված զաւակներուն):

3) Լեղի խոտը, որ ճաշակելեաց ինքնին անախորժ՝ բայց մարսեցուցիչ յատկութեամբ օգտակար, կը նշանակէր Աստուծոյ օրէնքներուն մեր բնագդական քիմքին ու մարմնաւոր ախորժակներուն դառն ազդեցութիւնը՝ բայց մեր կեանքին շահեկան ներգործութիւնը:

(Ո՛հ, այսօր քանի՛ քանի՛ սեղանապետներ, փառայեղ մակդիրներով պսակաւոր Աստուծոյ պաշտօնեաներ, մեր կիրքերուն ու մոլորեալ մտաց ախորժեղի մահառիթ ու քաղցրահամ օշարակներ կը մատուցանեն, փոխանակ աստուածային յանդիմանութիւններուն):

Ինքնայայտ է որ՝ Եհովան նիւթական այս հասարակ կերակուրներուն տալով հանգամանքային նուիրականութիւն, սրբադրոշմ խորհրդաւորութիւն, սկիզբ դրաւ մարդկային ազգին հետ առարկայական միջոցներով հաղորդակցելու դրութեանը եւ հետզհետէ աստիճանաբար զարգացուց եւ կատարելագործեց յանձին Յիսուս Քրիստոսի եւ Անոր սահմանադրութիւններով:

Եհովան իր ժողովուրդին մէջ անոնց հրաշիւք փրկութեան եւ մէկ ընտանիքի ձուլելու իրականութիւնը յաւէտ նորոգելու եւ ամրապնդելու համար յընթացս անոնց ուղեւորութեան պարգեւեց երկնատեղաց հաց-մանանան, որ քառասուն տարի ժողովուրդը պահեց բացարձակ հաւասարութեան մակարդակին վրայ կեանքի ամէն մէկ մասովը զնեով զանոնք ընտանեկան միօրինակ կացութեան մէջ:

Ճիշդ է թէ՛ վարչական դիւրութեան համար անխառն պահեց տասներկու ցեղերուն ազգագրական ճիւղաւորումը եւ բանաւոր համարեց տարանջատ պահել քահանայական ու թագաւորական ցեղերու շարունակութիւնը, մինչեւ որ անոնց միաւորեալ մէկ գերդաստանէն Յովակիմի եւ Աննայի ամուսնութենէն յանձին Սուրբ Կոյս Մարիամի յառաջ բերէր յաւիտենական Թագաւորն ու Քահանան Յիսուս Քրիստոս: Բայց այդ անջատ երկոտասան ցեղերու միաւորութիւնը լծորդեց տասներկու նկանակներով՝ Առաջաւորութեան Սուրբ հացերով, որոնցմով Աստուծոյ առջեւ, Անոր սեղանին վրայ ցեղերը կը պահէին իրենց անբաժան միութիւնը:

Այս հանգամանքային գոյափոխութեամբ նուիրականացած է հացերը ալլեւս անմատչելի գոլով հասարակ ժողովրդեան՝ կերակուրն էին Սուրբ ցեղին, Ղեւտացուց, որ իր մասնայատուկ պաշտօնով միացման օղակը կը կազմէր ընդ մէջ Աստուծոյ եւ իր ժողովուրդին հոգեւոր հաղորդակցութեան:

Հին տնտեսութեան մէջ Աստուծոյ դիրքը իր ժողովուրդին հետ որքան որ կը կրէր հայրական հոգածութեան բնոյթը՝ միաժամանակ Նա կը կենար անհպելի, կը ներկայանար կրակով, անմիջական դատարանի պատուհասներով:

Եհովայի դաստիարակչութեան մեթոտն է, այս այն ժողովուրդին՝ որ եզրիպ-

տական գերուլթեան ներքե կարծրացած ու անոնց վարքերուն ու բնաւորութեան ընտելացած էին եւ բնականաբար չէին կրնար յարմարիլ Աստուծոյ գծած ուղիին ու նպատակին:

Եհովան՝ իր ժողովուրդէն եգիպտական բարքերը օրէնքի խստութեամբ թօթափելով հանդերձ՝ աստուածպաշտութեան ամէնէն թանձրացեալ մանկավարժական եղանակներով կը կրթէր զանոնք կրօնական մարդին մէջ: Ու ինչպէս կը տեսնենք, աստիճանաբար յաջորդող մարգարէներով իրարու ետեւէն բացաւ վարագոյրներու շարքը եւ ընդ աղօտս ցուցուց թանձրացեալ պաշտամունքներուն հոգեւոր նշանակութիւնը եւ նօսրացած ծածկոցին ետեւը պատրաստ սպասող Նոր Ուխտը, յորում օրէնքը պիտի գոյափոխուէր շնորհքի՝ խստութիւնը՝ մտերմական առնչութեան՝ եւ հեռաւոր անմատչելի մեկուսութիւնը՝ ի սիրտ մարդոց բնակութեան:

Այս աշխարհացունց փոփոխութեան գործադիրը Յիսուս Քրիստոս էր նախասահմանուած, որ ո՛չ թէ միայն մէկ ազգ մը՝ այլ բովանդակ մարդկութիւնը եղբայրացնելու իտէյալով ինքզինքը հռչակեց յօղաւորումի միակ եզական կապը, մարդիկ իրարու եւ Աստուած մարդոց հետ լծորդելու ամենակարող զօրութիւնը, Ան՝ որ ի մարդ գոյափոխեալ աստուածութեամբ պիտի հրաշագործէր եւ մարդոց ալ գոյափոխութիւնը յաստուածս (ՅՀ 10.34):

Այս յոյժ վերացական գաղափարը ուղղակի հակադրութիւն պիտի սեպուէր Հին տնտեսութեան նիւթականացած աստուածպաշտութեան, եթէ դարերու ընթացքին՝ կանխաձայնութիւններով եւ լուրջ խոստումներով եւ Աստուծոյ մարդոց ալ ապրած կեանքով մարդոց միտքերը պատրաստուած չըլլային: Այսու ամենայնիւ, այսքան դասընթացքներէ անցած ժողովուրդին դեռ անհասկնալի կը մնային այն կրկնուած ու շեշտուած որով Քրիստոս կը բացազանչէր ի լուր ամենեցուն թէ՛ «իմ մարմինս նշմարիտ կերակուր է եւ իմ արիւնս նշմարիտ ըմպելի է. ու եթէ Որդւոյ մարդոյ մարմինը չուտէք եւ արիւնը չի խմէք, չէք ունենար կեանքը ձեր անձերուն մէջ եւ թէ՛ «ես եմ յերկնից իջեալ նշմարիտ հացը (անմահական մանանան) թէ որ մէկը աս հացէն ուտէ, յաւիտեան պիտի ապրի...» (ՅՀ 6.32-59):

Քրիստոս իր միտքը պարզած էր փոխաբերական բացատրութիւններով եւ հրէից ծանօթ կրօնական ու մարգարէական մէջբերումներով ու բաղդատութիւններով:

Յովհաննէս Մկրտիչ իր վկայութեամբ շեշտեց թէ՛ Ան էր Աստուծոյ Գառը որ պիտի վերցնէր աշխարհի մեղքը: Հրեայք քաջ գիտէին Չատկական Գառին փրկարար նշանակութիւնը, գոր իրենք հանդիսապէս կը տօնէին ամէն տարի: Անոնք լաւ գիտէին նաեւ մեղքի քաւութեան ու բարձման համար հանապազօր մատուցուած զոհերուն կանոնադրութիւնը գոր միշտ կը գործադրէին առանց անգամ մը իսկ զգալու խցի հանգստութիւն եւ անմեղութեան գիտակցութիւն: Հետեւաբար պէտք էին հետաքրքրուիլ եւ ցանկալ ներկայացուած երկնառաք Հացին, ու տիեզերական ու մշտնջենական զոհ Գառնուկին ճաշակման եւ անոր իրական շնորհքներուն:

Քրիստոս աշխարհի ցուցադրած էր իր կեանքը, նկարագիրն ու կարողութիւնները: Յայտարարած էր թէ՛ ինքը յօժար է մարդոց մէջ բնակելու, անոնց մէջ ապրելու եւ գործելու: Նաեւ թէ ինքը պատրաստ է բովանդակ մարդկութեան բնակարանն ըլլալու, իբրեւ անոնց սրբարանը, հրաշակերտ տաճարը՝ յորում բնակողները պիտի լինէին միշտ սուրբ, աստուածատես եւ ապահով (ՅՀ 2. 21: Ելք 33. 11):

Այս յայտարարութեան պարզագոյն նշանակութիւնը սա է թէ՛ Քրիստոս այնպիսի էակ մըն է որ կրնայ բոլորին մէջ բնակիլ, տարրանալ եւ իւրաքանչիւրով մարմնաւորել եւ զանոնք գոյափոխել մէյմէկ քրիստոսներու:

Կեանքը կրնայ տարրանալ գործարանաւոր մարմիններու մէջ եւ զանոնք վերածել

մէյմէկ կենսաւորներու, ու իրարմէ անհունապէս անջատ ու զանազան կենսաւորները դնել կենսունակութեան նոյն պայմաններու մէջ եւ ամբողջին համար բնութեան մէջ տալ մէկ դասակարգ եւ տեղ: Ո՞չ ապաքէն Քրիստոս կեանք է ու իրմով կենսաւորուածները անթիւ զանազանութիւններով հանդերձ կը պատկանին մէկ դասակարգի եւ են կենսաւորներ Քրիստոսով:

Լոյսը կը ցոլանայ առարկայէ եւ զայն տեսանելի, զգալի կ'ընէ ամէն կենդանիի որ առ այդ ունի առողջ գործարան՝ աչք եւ ըմբռնելու միտք:

Մտնողի տարրերը սեռի, տեսակի, դասակարգի խնդիրը չգիտնալով կը մտնեն ստացողին մարմնոյն մէջ եւ յառաջ կը բերեն աճում եւ բեղմնաւորութիւն: Ո՞չ ապաքէն Քրիստոս ճշմարիտ կերակուր է անոնց՝ որ հոգեւոր կեանք ունին եւ կը զգան քաղցն ու ծարաւն այն հոգեւոր սնունդին:

Քրիստոս Յիսուս իր մեր մէջ բնակիլը տարրանայր կը դնէ բացարձակ պայման մեր հոգեւոր կենսունակութեան, որպէսզի ինքն մեր մէջ յառաջ բերէ իրեն համանման գոյացութիւն, զմեզ էափոխէ յար եւ նման իր բնաւորութեան, իր խոհային եւ իր գործունէութեան: Որովհետեւ միայն ասով է որ պիտի կարենայ կատարել մարդոց փրկութիւնը: Ու արդէն ի՞նչ է փրկութիւնը, եթէ ոչ՝ ազատումն բնագրական մարդութենէ եւ գոյափոխումն հոգեկան մարդութեան, ի դէպ Աստուծոյ:

Այս աշխարհիս գիտունները, փիլիսոփաները... կրնան իրենց զաղափարները տարածել մարդոց միտքին ու սիրտին մէջ: Կրնան իրենց ծանօթութիւնները, համոզումները, մինչեւ իսկ իրենց խոհայր փոխանցել մարդոց մէջ: Բայց, չեն կրնար իրենց կարողութիւններն ու նկարագիրը՝ մանաւանդ շնորհքներ ներարկել մարդոց այլազան խառնուածքին ու տկարութիւններուն մէջ: Չեն ալ համարձակած ընել յայտարարութիւն մը նման Քրիստոսին եւ խոստանալ մարդիկ գոյափոխել իրենց էականութեան: Ո՞չ մէկ կրօնքի հետեւող ծայրագոյն բարեպաշտ մը համարձակած է ըսել, «ես չեմ որ կ'ապրիմ՝ այլ այսինչ փիլիսոփան, մարգարէն է որ կը բնակի, կ'ապրի իմ մէջս»: Մինչդեռ Պօղոս յուրջ եւ պարզ խօսքով նկատի առնելով իր մէջ տեղի ունեցած կեանքի մեծ յեղաշրջումը, գիտակցութիւն կ'ունենայ թէ՛ ալ ինք չէ՛ որ կ'ապրի՝ այլ Քրիստոս իր մէջ:

Ուրիշ կրօնքներու հիմնադիրները կրնան յաջողիլ շատ խորունկ եւ տարածական ազդեցութիւն սփռել մարդոց խոշոր մէկ զանգուածին վրայ: Սակայն, այս յաջողութիւնը ինքնին կատարեալ չէ եւ ոչ բաւարար՝ քանի որ-

1) Բացարձակ չէ: Մարդ մը կրնայ Պոլտոտային հետեւիլ, սակայն ընդունիլ նաեւ ուրիշ կրօնքներու ալ կարգ մը դրութիւնները: Փիլիսոփայութիւն մը կրնայ տարածուիլ մարդոց, երկրի մէկ մասին վրայ եւ յարմարիլ անոնց ցեղային եւ կլիմայական պայմաններուն, կրնայ մասնակի գոհացում տալ մարդոց հոգեկան իրձերուն, բայց չունին երաշխաւորեալ խոստումներ բովանդակ մարդկութեան:

(Մինչ Քրիստոսի ազդեցութիւնը տիեզերական է տեսանելի եւ անտեսանելի էականերու վրայ):

2) Յաւիտենական չէ: Դարերէ ի վեր քանի՛ փիլիսոփայութիւններ՝ բարոյական եւ մտաւորական՝ եկան ու անցան, կամ սրբագրուեցան: Չի կրցան տոկալ մարդկային քննադատութիւններուն եւ չի կրցան զարգանալ մարդոց մտաւոր աճման ու յառաջ դիմութիւններուն: Ուստի ետ մնացին կամ մեռան: (Մինչ Քրիստոս կը խոստանայ յաւիտեանս իրեններուն հետ ըլլալ ու Անոր սկզբունքները մեր հոգիներուն հետ կրնան փոխանցուիլ անդր-շիրիմեան կեանքին մէջ):

3) Գոյափոխիչ չէ: Փիլիսոփայութիւններ, բարոյախօսութիւններ կրնան փոխել եւ ազնուացնել աստիճան մը՝ մարդոց կենցաղավարութիւնը եւ ընկերային կարգերը,

կրթել ու զարգացնել միտքն ու սիրտը: Սակայն, անոնց ամէնքն ալ կը մշակեն ինչ որ կ'ա մարդուն մէջ: Չեն կրնար գերբնական նորութիւն մը մուծանել իմաստն: Անոնք երեւան կը բերեն՝ մտաւորական կարողութեանց նորանոր ձիրքեր եւ մարդս ծանօթացնել իր ինքնութեան: Բայց, չեն կարող գերմարդկային յայտնութիւններ ընել եւ մարդոց հոգեկան-գեր-Ֆիզիքական պահանջներուն պատասխան մը՝ եւ կարօտութեանց՝ գոհացում տալ: Չեն կարող թափանցել մարդուն հոգիին մէջ կամ հոգին վերացնել Բացարձակին սահմանները չեն զօրեր մարդուն իմացականութիւնը կապել միացնել գերբնական իտէալի մը եւ ոյժի մը հետ: Չեն բաւեր մարդուն հոգեկան կեանքին աճում եւ սնունդ հայթայթելու, մէկ խօսքով չեն կրնար մարդս կենդանական դասակարգէն, մահկանացու էականութենէն հանել, գոյափոխել հոգեւոր գիտակցութեան մը եւ ապրումի մը:

(Մինչ Քրիստոս կը ներկայանայ իբրեւ Բացարձակ ներգործութիւն մը բովանդակ մարդկութեան):

Քրիստոս յաւիտենական, անխախտ սկզբունքներով հանդերձ՝ իր անձը կը տրամադրէ Համօրէն մարդկութեան իբրեւ մնայուն վարդապետ, առաջնորդ եւ փրկիչ, յարմար ու կարող ամէն ժամանակի համար եւ իրենները կ'ընէ զուգընթացաբար յաբաճուն բոլոր յառաջդիմութեանց հետ: Իրենները յաւէտ գոյափոխելով կը կատարելացնէ ու կը պատշաճեցնէ գիտութեան եւ աստուածային անվախճան յայտնութիւններուն:

Քրիստոս իբրեւ առաքեալ յերկնից՝ իբրեւ հունաւոր Ներկայացուցիչ Բացարձակին՝ իւր իմանալի անբաժան ներկայութեամբ կ'ապրի մեր մէջ անձնապէս եւ աստիճանական վերածումով գմեզ կը գոյափոխէ հոգեւոր Սուրբ էակներու, երկրիս վրայ առժամապէս ապրող երկնային արարածներու, որք աշխարհս շէնցնելու համար պէտք ունէինք մարմինի եւ հոգիի: Պէտք էր որ ստեղծուած ըլլայինք կենդանական եւ հոգեւոր գոյացութեամբ:

Որպէս այս տեսակ էակներ գիտակցութիւն ունինք երեք որոշ տկարութիւններու ի մեզ, որք անյեղլի են եւ բացայայտ:

1) Կը զգանք ու գիտենք որ մեր Ֆիզիքական կեանքի պայմանները եւ բնագոյական ուժերը հարկաւորաբար կը ճնշեն մեր էութեան վրայ եւ մեր մտաւոր եւ իմացական կարողութիւնները կը գերեվարեն ի սպաս եւ ի գոհացում մեր կենդանական պահանջներուն:

2) Կը զգանք եւ գիտենք որ մեր մէջ գոյութիւն ունին գերբնական բաղձանքներ՝ ծանօթութիւն եւ յարաբերութիւն Բացարձակին հետ եւ կեանքի համապատասխան մեր իմացական էականութեան նաեւ ապրում յաւիտեանս:

3) Կը զգանք ու գիտենք թէ մենք ինքնին անկարող ենք մեր իմացականութիւնը ձերբազատել բնագոյական կաշկանդումներէն, ու մեր բոլոր հետախոզութիւններով եւ որոնումներով չենք կարող ծանօթանալ սկզբնապատճառ էակին հետ, յարաբերութիւն ստեղծել Անոր հետ ու ապահովութիւն ստանալ մեր անմահութեան ձգտումներուն յաջողութեանը:

Այս երեք տկարութեանց դարման մատուցած է մեզի աստուածային յայտնութիւնը յրնթացս ժամանակի եւ կատարելացած Յիսուս Քրիստոսով: Նա եկած է որոշ ապացոյցներով.-

1) Ծանօթացնելու մեզ մեր փնտռած Աստուծոյն հետ եւ իրմով մեզ յարաբերութեան դնել Անոր հետ:

2) Գոյափոխելու գմեզ յոռեշրջեալ վիճակէն, ձերբազատելով բնագղական տիրապետութիւններէ եւ վերածելու հոգեւոր էակներու, մարմինը տրամադրելով իմացականի թռիչներուն եւ գործունէութեան:

Քրիստոս մեր գիտութիւնը զարգացնելու, մեր յարաբերութիւնը մշակելու եւ մեր գոյափոխութիւնը կատարելագործելու համար պէտք տեսած է իր անբաժան ներկայութիւնը ի մեզ:

Մենք ալ մեր կարգին այսքան երկարատեւ ուղեւորութեան մէջ չէինք կրնար շարունակել կեանքի ճամբան եթէ ուղեցոյց մը մեզի մատնանչէր ճամբան եւ հեռանար: Մենք պէտք ունինք անբաժան Առաջնորդի մը: Մեզի բաւական չէ միայն ունենալ դասագիրքեր, այլեւ ուսուցիչ մը որ աստիճանաբար աւանդէ եւ վարժեցնէ:

Եթէ կիսավայրենի ժողովուրդի մը զրկուին տպարանի, հեռաձայնի եւ քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր մեքենաները, ի՞նչ օգուտ եթէ անոնց հետ չբերթան մարդիկ ու չվարժեցնեն ու չգոյափոխեն անոնց կեանքը, որով մեծն ու փոքրն ամէնքը վայելեն մեքենաներուն բարիքը եւ ամէնքը դառնան բարեկիրթ համայնք մը:

Յիսուս Քրիստոս այս դերը կատարած է, մեզի զրկած չէ յայտնութիւն ու փրկութիւն, այլ բերած է: Բերած ու մեկնած չէ, այլ մեր մէջը կենալ որոշած է, իր ներկայութեամբ շարունակելու յայտնութեան դասընթացը եւ կատարելագործելու փրկութիւնը, որպէսզի իրօք գոյափոխուինք եւ ըլլանք երկնայարմար էակներ եւ երկրագունդի երեսին վրայ գտնուին ո՛չ թէ իրերատեսաց ազգերով մարդկութիւն մը, այլ Քրիստոսով դաստիարակուածներու, փրկեալներու գոյափոխեալ եղբայրութիւն մը:

Ինքնայայտ է թէ՛ այսպէս գոյափոխուած անհատներն են որ ցեղի, սեռի եւ դասակարգի խտրականութիւններէ վեր, գերագոյն իտէալով մը եւ կեանքով համայնք մը կազմուած հոգեկան հաղորդակցութեամբ այնքան մօտ եւ նման են իրարու Յիսուս Քրիստոսով՝ ինչպէս կշիռքով ու մեծութեամբ, գոյնով ու ձեւով իրարմէ տարբեր բիւրաւոր մոմեր միեւնոյնն են իրենց լուցեալ պատրոյգներու զողո՞ղուն լոյսերով:

Քրիստոս՝ մեր մէջ իր գոյափոխիչ տարրացումն եւ բովանդակ մարդկութիւնը այս նոյնութեանը վերածելու իրականութիւնը հաստատող խոստումը ուզեց միշտ կրկնել ի յաւերժացումն: Այս վերացական ճշմարտութեան գործնականութիւնը թանձրացեալ եղանակաւ եւ ըմբռնելի միջոցաւ գործադրելու նպատակաւ կերպ մը հաստատեց: Այնպիսի կերպ մը որ մեր կեանքին մէջ այդ վերածիչ ազդեցութիւնը կապուած ըլլայ մեզի շօշափելի նիւթի հետ եւ դարբերով մնայ թարմ ու մշտնջենաւոր, եւ անով ի հաղորդակցութեան ըլլան աշխարհէս մեկնող եւ ապրող սերունդները, իբրեւ անդամներ միեւնոյն ընտանիքին: Այս ամենաբարի գիտաւորութեամբ էր որ իբրեւ վերջին եւ անխափանելի կտակ սահմանեց համամարդկային սեղան մը՝ որուն վրայ մէկ կերակուր եւ մէկ ըմպելի կայ՝ իր գոհուած-պատարագուած մարմինն ու արիւնը՝ ընդ տեսակաւ հացի եւ զինւոյ: Ու այս մատակարարութեան մէջ խտացուց իր ի մեզ տարրանալուն եւ բովանդակ հաւատացեալ մասնուողները ի մի ձուլելու աստուածային խորհուրդը:

Քրիստոս՝ (ՅՀ 6.32-50) համարներու մէջ իր անձը եւ հաց փոխադարձ փոխաբերութիւններով շաղկապեց իրարու հետ: Իր մարմինը իբր հաց եւ հացը իբր իր մարմինը ներկայացնելով: Իսկ ընթրեաց սեղանին վրայ երբ Նոր Ուխտին հիմը կը գետեղէր, երբ Նորն կը պատուաստէր վախճանեալ Հինին վերջին ծայրին եւ այդ թելով էր՝ որ պիտի միացնէր Սինան ու Գողգոթան, հաստատեց այնպիսի դրութիւն մը՝ որով ամէն ոք կարենար ըմբռնել Օրէնքին եւ Շնորհքին, պատիժին եւ քաւութեան տարբերութիւնները:

Հոն, Սիւնայի գլուխը կրակ կայ, անմատչելի: Հոն եղողը կը մնայ սարսափահար ծարաւ ու սոված: Իսկ գողգոթայի խոնարհ բլուրին վրայ՝ «սեղան խորհրդոյ» յորում անմահական կերակուրն ու ըմպելին կը շնորհուին ընտանեկան քաղցրութեամբ: Ու Յիսուս այս սեղանն է որ կը փոխադրէ ի ծագս աշխարհի, ուր որ իր տան անդամները գայն պատրաստեն ըստ աւանդութեան Փրկչին:

Քրիստոս ինքզինքը նմանցուցած էր դուռի, հովիւի, եւայլն, բայց չպատուիրեց մերթ ընդ մերթ որեւէ դուռ մը դնել մէջտեղ եւ յիշել գինքը: Չհրամայեց ատեն-ատեն հովիւ մը ոչխարաց հօտէն բերել ու բեմադրել ի յիշատակ իր հովուապետական պաշտօնին: Բայց, հացին ու գինիին մէջ տարբացուց իր անձին անտեսանելի ներկայութեան եւ ի մեզ բնակութեան խոստովութեամբ՝ ու պատուիրեց ուտել եւ ըմպել զանոնք իր մարմնին եւ արեան ըմբռնումով:

Բացայայտ է թէ՛ Տիրաւանդ այս ընթրիքը հասարակ յուշարար մը չէ՛ ինչպէս ոմանք կը խորհին:

Պատկերներ, պատմութիւններ, կենդանի ներկայացումներ բազմիցս կը յուզեն մեր սիրտերը, մեզ լիովին կը փոխադրեն Գողգոթա եւ մանրամասնօրէն կը յիշեցնեն Քրիստոսի խաչելութիւնը հանդերձ պարագայիւք: Այս յուշարարները կը ճմլեն մեր սիրտերը եւ կը խորտակեն մեր ամբարտաւանութիւնը ու կը ստեղծեն մեր մէջ գիտակցութիւն մեր մահապարտութեանը: Անոնք կը բանան մեր առջեւ ահաւորութիւնը մեղքին, մեր մեղքերուն: Կը սորվեցնեն մեզի Յիսուս Քրիստոսի քաւահական մահուան, Անոր անձնագոհ սիրոյն անձաւելի մեծութիւնը: Ասոնց ամէնքով կը խոնարհինք յաճախ եւ դառնահոս արտասուօք կը գղջանք ու կ'ապաշխարենք: Այս գիտակցութիւնն ու զգացումը խայթիչ կարօտութիւն մը կը գոյացնէ ի մեզ դեղի ու դարմանի՝ փրկուելու:

Ահա՛ ճիշդ այն պարագային է որ Յիսուս գմեզ կը հրաւիրէ շուրջը իր սեղանին, եւ իբրեւ զղացեալ ապստամբներ սովամահ քաղցածներս, մեղքով թուեալորուածներս ընդունելով իր քովիկը՝ կը մատուցանէ մեզի համայնաբոյժ տեղթափր, կազդուրիչ օշարակը, սնուցիչ կերակուրը: Ու հոն սեղանակցութեան երաշխիքով կ'ապահովցնէ, կը վաւերացնէ մեր անդամակցութիւնը Աստուծոյ Տան եւ եղբայրակցութիւնը Աստուծոյ որդիներուն որ ի յերկինս եւ որ ի յերկրի, ընդ ծագս աշխարհի: Այս ճաշակմամբ կը բացուին մեր աչքերը ու մենք կը տեսնենք մեր գոյափոխութիւնը դէպի սրբութիւնը մեր շնորհօք զգեստաւորումն, ինչպէս նախածնողաց աչքերը՝ ճաշակմամբ արգիլեալ պտղոյն՝ բացուեցան ու անոնք տեսան իրենց գոյափոխութիւնը՝ մերկ անհարագատութիւնը, օտարացումն, մերժումն Արարչին Տունէն ու Որդիութենէն:

Այս փոփոխութիւնները ինքնին որքան անհասկնալի են, նոյնքան եւ պարզ: Աստուած կը հրամայէ չուտել հասարակ պտուղ մը, անոր մէջ դնելով մահուան խորհրդաւորութիւն իբրեւ հետեւանք անհաւատութեան եւ անհնազանդութեան, ու այնպէս կ'ըլլայ:

Նոյն Աստուածն է որ կը հրամայէ, կը հրաւիրէ ուտել հասարակ հացն ու գինին իր սեղանին վրայ, ու անոնց մէջ գետեղած է կեանքի խորհրդաւորութիւն իբրեւ արդիւնք հաւատքի եւ հնազանդութեան, եւ ահա՛ այնպէս կ'ըլլայ:

Մահացու պտղոյն պատմութիւնը որքան ալ ենթարկենք ամենախիստ քննադատութեան եւ տարբայութեան բանաւորութեան լոյսով՝ տակաւին կը գտնենք թէ՛ Արարչին հանդէպ մեր արարածական հնազանդութիւնը՝ բնական եւ յայտնութեան օրինաց մեր հպատակութիւնը կապակցեալ է մեր վայելքներուն կենսաւէտութեան հետ, մինչ ապօրինի ճաշակումները-վայելումները մեզ անյարմար կ'ընեն ընկերային

կեանքին, անարժան կ'ընեն մարդկային զանգուածին անդամակցութեան եւ հետեւաբար արգիլուած ճաշակումներ մեզ կը վտարեն Աստուծոյ Տունէն եւ այն ամէն երջանկութենէն որք լծորդուած են օրինաւոր կենցաղավարութեան եւ չարգիլուած վայելքներու հետ:

Կենսատու ընթրիքին յանձնարարութիւնն ալ որքան որ խարբարենք թերահաւատութեան պատառոտուն, խարխլած մաղին մէջ եւ ջանանք վերլուծել Ֆիզիքական օրէնքներով, դեռ անկորուստ կը մնայ սա իրականութիւնը թէ՛ մեր հոգեւոր կեանքը կախեալ է Յիսուս Քրիստոսի ապրած կեանքէն, Անոր քաւչական Ձոհէն եւ Անոր այսօրուան կենդանի ներկայութենէն ի մեզ: Ասոր դէմ արդիական առարկութիւն չէ՛ կարելի:

Նոյնպէս արդիական յաւակնոտութիւններով դիտողութիւն չէ՛ կարելի ընել Յիսուս Քրիստոսի սահմանադրութեանց դէմ եւ կամ անոնց տալ քմահաճ մեկնութիւններ, հակա-Քրիստոսի Աւետարանին: Ուստի, մէկ իրողութիւն մը կայ եւ ան աս է.-

Ըստ որում մենք մարմնաւոր նիւթեղէն էակներ ենք ընդունարան եւ անօթ մեր հոգիներուն, Քրիստոսի հոգեւոր ճշմարտութիւններ-իրականութիւններ զետեղած է նիւթի մէջ եւ թանձրացեալ ու առարկայական միջոցով մօտեցած է մեզի, ու իր մեր մէջ ներմուտին ու տարրանալուն պայման ու եղանակ դրած է շօշափելի, զգալի ճաշակումն սրբազործուած եւ իր ձեռքին մէջ՝ իր բանիւ օրհնուած հացին ու գինուոյն, որք Անոր հրամանաւ կը փոխարկուին իր մարմնոյն եւ արեան ներգործութեամբ Սուրբ Հոգւոյն: Հո՛ս կայ նիւթ եւ խորհուրդ: Նիւթը կը մատուցուի մեր զգայարանքին ու խորհուրդը մեր հաւատքին: Ու այսպէս ներքին հաղորդակցութիւն մը կը ստեղծուի Տուողին եւ Ընդունողին միջեւ միայն երկուքին հասկնալի, բայց երկուքի կողմէն ալ անբացատրելի: Երաժիշտ մը, նուազածու մը չեն կրնար այլապէս բացատրել իրենց ձայնին խաղերը, ո՛չ ալ յափշտակուած ունկնդիր մը կրնայ իր յուզումը պարզարանել: Ատիկա հոգեկան, ներքին շարժում մըն էր որ տեղի ունեցաւ երգողին ու լսողին միջեւ: Այսպէս անբացատրելի են երկու անձերու միջեւ փոխանակուած նուէրներու, ժպիտներու, խոժոռներու... գործած փոխադարձ ազդեցութիւնները: Անոնց ներքին աշխարհի մէջ տեղի ունեցած իրադարձութիւնները կը մնան անծանօթ արտաքիններուն, զի չէ՛ կարելի լման նկարագրել:

Քրիստոսի նպատակը եւ ճշմարիտ հաւատքով ճաշակողաց փորձառութիւնը կը կայանայ յայսմ որ՝ տուեալ պայմաններով ճաշակողին զգացումներուն մէջ տեղի կ'ունենայ աչքառու փոփոխութիւն մը: Նա ինքզինք կը գտնէ ընդունարան Քրիստոսի: Կը տեսնէ իր մէջ լեցունութիւնը Քրիստոսի խոհալին ու փափաքներուն, եռանդն ու նախանձաւորութիւնը: Կը նուիրէ ինքզինքը Անոր գործակցութեան, կ'ըլլայ գաւազն Աստուծոյ տիեզերածաւալ տունին, արժանաւոր, օգտաշատ եւ սիրելի անդամը մարդկային ընկերութեան, յորում քրիստոսարնակ քրիստոնեան օրինաւոր վայելքներով կ'երջանկանայ ու իր ընչից, տաղանդին եւ աշխատութեան ընծայարեւրութեամբ կը ջանայ երջանկացնել իր միջավայրը:

Յաւակնութիւն չունիմ պնդելու թէ՛ Տէրունական Ընթրիքին չմասնակցող քրիստոնեայք գուրկ են սա օրհնութիւններէն: Եթէ կան ոմանք որ բոլորովին հոգիացած են ու պէտք չեն տեսներ Յիսուս Քրիստոսի պատուէրին առարկայական գործադրութեան եւ հնազանդութեան. ու կը կարծեն թէ՛ աւելի շնորհալի են քան Սուրբ առաքեալները որոնք ապրած էին Յիսուս Քրիստոսի հետ, ուղղակի Անկէ ներչնուած էին, որոնք Սուրբ Հոգւոյն տեսանելի, առարկայական մատուցմամբ՝ ներգործու-

Թեամբ արդէն գոյափոխուած էին ու եղած էին հրաշագործ, գերբնականացած մարդիկ եւ սակայն, դեռ պէտք էր զգան Տէրունական Ընթրեաց եւ կը կատարէին: Եթէ կան քրիստոնեայք, որոնք Քրիստոսի պատուէրին օգտակարութեան պէտքը չեն տեսներ ու անդրանիկ եկեղեցիէն աւելի բարձր են, այդպիսեաց համար միայն ինքնաճանաչութիւն կը մաղթենք:

Բայց մենք չենք յանդգնիր ջնջել Քրիստոսի կողմէն յանձնարարուած եւ ուղղակի Անկէ դաստիարակուած աշակերտներուն ալ գործադրած ու յաւատարմացած սահմանադրութիւնը՝ զոր եկեղեցիք որդեգրեցին ու պաշտեցին: Մենք կը տեսնենք Աստուծոյ Հոգիով լի Սուրբ Հայրերու եւ միլիոնաւոր քրիստոնէից մէջ գերազանցութիւնն այն ոյժին եւ առատութիւն շնորհներու որք իսկ եւ իսկ արդիւնք են Քրիստոսի պատուէրին՝ մասնակցութիւն Հաղորդութեան Սուրբ Սեղանին:

Մենք կը զգուշանանք քմահաճ կրճատութիւններէ ու թերահաւատ մեկնաբանութիւններէ որք կը խեղաթիւրեն Քրիստոսի միտքն ու նպատակը: Որովհետեւ կը խորհինք թէ՛ Տէրունական Ընթրեաց նիւթերուն շուրջ յարուցուած գոյափոխութեան վէճերը անհարկի են: Քանզի Փիղիքական իմաստով տարբերային գոյափոխութիւն պնդելը ծիծաղելի է, երբ Հացն ու Գինին էութեամբ նոյնը կը մնան յետ սրբագործութեան: Ուրեմն, գոյափոխութեան վարդապետութիւնը զուտ հանգամանքային նշանակութեամբ վեր առնելու է իրրեւ խորհուրդ մը որ ծածկուած է Քրիստոսի խօսքին ու մեր հաւատքին մէջ: Ասիկա պարզ ու յստակ է եւ անվիճելի: Քանզի՝ որքան ալ որ թեթեւցնենք Քրիստոսի խօսքին՝ բանաձեւին, ոճին նշանակութիւնը՝ այն խօսքը պարզ է, անկարօտ բացատրութեան: Նա ըսաւ. «Առէ՛ք, կերէ՛ք, այս է մարմին իմ...»: Հետեւաբար այդ նիւթերը չենք կրնար համարել այլեւս հասարակ հաց ու գինի: Չենք ժպտնաւոր անոր մնացորդները վերադարձնել մեր ճաշարանը եւ անկէ բաժին տալ մեր շան ու կատուին: Բարի միսիոնար մը օր մը ըսաւ. «Մենք այն միայն կը համարենք օրհնուած, նուիրագործուած՝ զոր արդէն ֆաշակեցինք»: Միամիտի խօսք մըն է այս, մինչ առաքեալք որք մեզմէ աւելի ճիշդ կրնային հասկնալ Յիսուսի միտքն ու խորհուրդին նշանակութիւնը՝ այսպէս կ'ըմբռնեն, կը յայտարարեն ու կը յանձնեն մեր իմաստուն դատումին: «Օրհնութեան գաւաթը որ մենք կ'օրհնենք չէ՞ որ Քրիստոսի արեանը հաղորդութիւնն է: Հացը որ մենք կը կտրենք, չէ՞ որ Քրիստոսի մարմնոյն հաղորդութիւնն է» (Ա.Կր 10.15-16):

Նոյն առաքեալը որ ամէնքէն աւելի զարգացած էր մտօք եւ ունէր լուրջ տրամաբանութիւն, շատ պատկառանքով կը վերաբերուի Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին եւ կը յայտարարէ թէ՛ անոնք որ անարժանաբար կը մերձենան այդ հացին ու «չեն խորեք Տիրոջը մարմինը, անոնք դատապարտութիւն կ'ընդունին եւ “պարտական կը մնան Տիրոջը մարմնոյն եւ արեանը” եւ կ'ենթարկուին ախտերու, հիւանդութեանց եւ նոյնիսկ մահուան» (Ա.Կր 11.23-30):

Հետեւաբար, առանց քաջքշելու գոյափոխութեան վարդապետութիւնը խեղաթիւր եւ աղճատ մեկնաբանութիւններով՝ ըստ Քրիստոսի եւ Առաքելոց պարզումեկին յայտարարութեանց, պարտաւոր ենք Ս. Հաղորդութեան Հացին ու Գինին տալ այնպիսի հանգամանք մը, ինչպէս որոշակի տրուած է հիմնադիրէն եւ անմիջապէս ընդունողներէն: Առաւել քան զայս ի չարէն է:

ԽԱԶԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՌԻՉԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ Ի՞ՆՉ ՅՈՅՍ ԵՒ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ*

1

ՄԱՀԸ

Մարդը երկրի վրայ կ'ապրի, սակայն չի գիտեր որքան երկար. անոր մարմինը մահկանացու է. որքան ալ երջանիկ ըլլայ, որքան երկար աշխարհային կեանքը վայելած ըլլայ, վերջին պատահարէն՝ մահէն ազատ չէ որ անոր կը սպասէ, որով անոր հոգին մարմինէն պիտի բաժնուի: Այդ ժամը դառն է եւ ծանր, որովհետեւ մարդը երկրաւոր կեանքի վայելչութենէն դուրս կը հանէ, շատ անգամ յանկարծակի եւ առանց լուր տարու, ու անմիջապէս անոր յաւիտեանական վիճակը կը վճռէ: Այս պատճառով ալ, մահուան մտածողութիւնը մարդոց սիրտին մէջ միշտ ահ եւ երկիւղ կ'արթնցնէ: Սակայն, այդ ահն ու դողը ճշմարիտ քրիստոնեային համար անծանօթ բան է. քրիստոնեային համար մահ ըսուած բան չկայ: Ս. Գիրքը կ'ըսէ «մեղքերու հատուցում», որովհետեւ ան իր կեանքին մէջ բարիով յաղթած է չարին, պատրաստուած է մեռնելու՝ այնքան ժամանակ որ ողջ է, եւ մահը որպէս փոխանցական ճանապարհ կը ճանչնայ, դէպի ճշմարիտ եւ յաւիտեանական կեանքը. «Այն ամէնը, որ հողէն է, հողին կ'երթայ. այդպէս ալ ամբարիշտները անէծքէն դէպի կորուստ կ'երթան» (Սիր 41.13). «Անոր օրերը որոշուած են, անոր ամիսներուն թիւը բու բովոյ է. դուն անոր սահման դրի որ անիկա չի կրնար անդին անցնիլ» (Յոր 14.5). «Այն ատեն հողը երկիր պիտի դառնայ՝ առաջուան եղածին պէս ու հողին Աստուծոյ պիտի դառնայ, որ գանիկա տուաւ» (Ժդ 12.7). «Այս խօսքին համար ուզեցիմ գինք բռնել, բայց ոչ ոք ձեռք գարկաւ, որովհետեւ տակաւին անոր ժամանակը հասած չէր» (ՅՀ 7.30):

2

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ

Աստուծոյ ստեղծած աշխարհին մէջ ոչ մէկ բան կորսուած է. մահէն կենդանութիւն կը ծնի. արարչագործութեան աստիճանակարգին, աշխարհի տեսարաններուն մէջ ոչ մէկ բան անկանոն է: Ամէն տեղ իմաստուն տնտեսութեամբ բաշխուած են

* «ԿՐՕՆՔԻ ՎԱՐԳԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ», Մոսկուա (1853) — ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆ: Արդի աշխարհաբարի վերածեց՝ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՎՐԻ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ:

գորութիւնները, եւ մարդն է միայն որ պէտք է աւելի կարողութիւն ունենար՝ այս կեանքին պէտք եղածէն աւելի, եւ կարելի ըլլար անոր գործունէութիւնը յանկարծ խափանուէր: Մարդը, իր սիրտին մէջ կրելով աւելի լաւ աշխարհի կարիքը, միթէ պէտք չէ՞ որ ժառանգէր իր հաւատքի եւ յոյսի երկիրը: միթէ ան պէ՞տք է ըլլար բարեպաշտ եւ երկիւղած, սակայն եւ հետեւաբար՝ թշուառ, թէեւ ան զԱստուած որպէս արդարադատ էակ կը պաշտէր: Երբե՞ք. ամէն գարուն, ամէն արշալոյս ինծի կը քարոզէ՝ թէ մէկ այլ աշխարհ կայ, որ վերին եւ անպատմելի երանութեան մասնակից ըլլալ հրաւիրուած եմ: Հոգիս պէտք է յարատեւէ, ան անմահ է. այս բանին ստուգութեանը կը հաւատամ, որովհետեւ բանականութիւնն ու սիրտը ինչ բան որ եզրակացնել եւ գուշակել կու տան ինծի, Քրիստոսն ալ այդ մէկը կը հաստատէ, եւ ատոր հաւաստութիւնը կը զօրացնէ իր իսկ յարուսեամբ: Մեր հողեղէն մարմինը եւս պէտք է փառաւորուի եւ մեր հոգիին պայծառ կամ աղօտ վիճակին համեմատ՝ նոր կերպարանք ստանայ այն օրը, որ միանգամընդմիշտ Յիսուս Քրիստոսի ձայնով յարութիւն պիտի առնեն բոլոր մեռեալ մարմինները թէ՛ երկիւղածներուն եւ թէ՛ չարագործներուն, եւ իրենց հոգիներուն հետ միանալով՝ յաւիտենականութիւն պիտի երթան:

Ո՛վ մարդ, ինչ հոգիով եւ սիրտով ըլլաւ դուն այդ վայրկեանին մէջ, հոգիիդ մարմինէդ անջատուելու ժամանակ, այդպէ՛ս ալ քու կեանքդ կը շարունակուի. առաքինութեան կամ չարագործութեան ինչ աստիճան, Աստուած գիտութեան կամ անգիտութեան հասած ես դուն այդ ժամանակ, միեւնոյն աստիճանով միւս կեանքին մէջ կ'ըլլաս: Քու սեփական՝ յաւիտենական երանութեան կամ թշուառութեան ճարտարապետը դուն ինքդ կրնա՛ս ըլլալ: Դուն քու անձդ կը սիրես, եթէ դուն ահ ու սարսափով հոգաբարձու ես առաջինի մասին: Մեռելներու յարութեան ժամանակ, ինչպէս Ս. Գիրքը կը վկայէ, մեր յատուկ մարմինը յարութիւն պիտի առնէ, սակայն աւելի գեղեցիկ եւ փառաւոր կ'ըլլայ, զօրեղ, գուարթ, անվաստակելի եւ կարողութիւն ստացած՝ որ աւելի վերին եւ ազնիւ ուրախութիւններ վայելէր, քան երկրի վրայ մարմնաւորները: Սակայն չարագործներու մարմինները ինչպէս կ'ըլլան, ատոր մասին Ս. Գիրքը տեղեկութիւն չի տար. «Ուրեմն մի՛ գարմանա՛ք որ ըսի, թէ ահա կու գայ ժամանակը, երբ բոլոր անոնք որոնք գերեզմաններու մէջ են՝ պիտի լսեն անոր ձայնը եւ դուրս գան. անոնք որ բարիք գործած են՝ յարութիւն պիտի առնեն եւ ապրին, իսկ անոնք որ չարիք գործած են՝ յարութիւն պիտի առնեն եւ դատապարտուին» (ՅՀ 5.28-29). «Յիսուս ըսաւ. “Ե՛ս եմ յարութիւնը եւ կեանքը: Ան որ ինծի կը հաւատայ, թէպէտեւ մեռնի՝ պիտի ապրի: Իսկ ան որ ողջ է եւ ինծի կը հաւատայ՝ երբեք պիտի չմեռնի: Կը հաւատա՞ս ըսածիս”» (ՅՀ 11.25-26). «... որ մեր մահկանացու մարմինները պիտի կերպարանափոխել եւ իր մարմինին պէս փառաւոր դարձնել իր գորութեամբը, որով կրնայ ամէն ինչ իր իշխանութեան ենթարկել» (Փյւ 3.21). «Ճիշդ այդպէս պիտի ըլլայ նաեւ մեռելներու յարութիւնը: Մարմինը հող կը դրուի եղծանելի վիճակով, եւ յարութիւն կ'առնէ՝ անեղծ. հող կը դրուի անարգ, եւ յարութիւն կ'առնէ՝ փառաւոր. հող կը դրուի տկար, եւ յարութիւն կ'առնէ գօրաւոր. հող կը դրուի իբրեւ շնչաւոր մարմին, եւ յարութիւն կ'առնէ իբրեւ հոգեւոր մարմին: Ինչպէս որ շնչաւոր մարմին կայ, այնպէս ալ հոգեւոր մարմին կայ» (Ա.Կր 15.42-44). «Սակայն անոնք որոնք գալիք աշխարհին եւ մեռելներու յարութեան կ'արժանանան՝ պիտի չամուսնանան: Անոնք այլեւ չեն կրնար մեռնիլ, քանի որ երեւոյթներու նման պիտի ըլլան: Անոնք Աստուծոյ որդիներ են, որովհետեւ մեռելներէն յարութիւն առած են» (ՂԿ 20.35-36):

3

Ա.ՀԵՂ ԿԱՄ ՎԵՐՁԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

Երկրի վրայ մեծ եւ գարհուրելի փոփոխութիւնները առաջընթաց ըլլալով կը ծանուցեն անեղ Դատաստանը, որ մեռածներու յարուածներէն ետք պիտի կատարէ Քրիստոս, որովհետեւ մարդկութեան Փրկիչն է եւ այդ իշխանութիւնն ու հրամանը Աստուած տուած է: Այդ դատաստանին մէջ, Աստուծոյ անճառելի արդարութեան, գթութեան եւ իմաստութեան համեմատ, ի մտի ունենալով բոլոր հանգամանքները որոնց մէջ մարդիկ թէ՛ բարեգործ եւ թէ՛ չարագործ եղած են, եւ այն կարողութիւններուն որ անոնք Աստուծոյ ստացած էին, ամէն մարդ իր վճիռը պիտի ստանայ, ինչպէս որ մտածած եւ գործած է: Թէ ե՞րբ պիտի կատարուի այս վերջին դատաստանը, ատիկա մեզի անյայտ կը թուի: Ո՛վ մարդ, ո՛վ քրիստոնեայ, դուն քեզի չա՛փ դիր, երբ ընկերներդ կը դատես. Աստուած միայն գանոնք կը ճանչնայ. թող որ Ա՛ն դատէ գանոնք: Դուն այնպէս կեցիր, որ քեզի երբեք պէտք չըլլայ Աստուծոյ կամ դատաստանին առջեւ դողալ. միշտ հոգիիդ աչքին առջեւ դիր այդ վերջին պատասխանատուութիւնը. սակայն, այս կեանքի անմեղ ուրախութիւնները մի՛ ձգեր որ պղտորին քեզի համար այդ մարդոց դատարկ խօսքերով, որ աշխարհի վերջը կ'ուզեն եւ Դատաստանի Վերջին Օրը սահմանել: Ո՛վ չճանչցուած անմեղութիւն, ուրախացի՛ր այս օրուան համար, սակայն դուն, ո՛վ ծածուկ յանցաւոր, վախցի՛ր Անոր լոյսէն՝ որ ամէն գործ կը յայտնէ ու կը հրապարակէ. «Որովհետեւ բոլորս ալ Քրիստոսի ատեանին դիմաց պիտի կանգնինք, որպէսզի իւրաքանչիւրը իր մարմինով ընդունի հատուցումը երկրի վրայ իր կատարած բարի կամ չար գործերուն» (Բ.Կր 5.10). «Որովհետեւ Աստուած խտրութիւն չի դնէր մարդոց միջեւ» (Հռ 2.11). «Իսկ ան որ չի գիտեր Տիրոջ պահանջածը եւ պատիժի արժանի բաներ կ'ընէ, այդ ծառան նուազ պատիժ կը ստանայ: Որուն որ շատ տրուած է՝ շատ պիտի պահանջուի, իսկ որուն որ քիչ շատ տրուած է՝ շատ քիչ պիտի պահանջուի» (ՂԿ 12.48). «Սակայն ո՛չ ոք գիտէ թէ ե՛րբ պիտի գայ այդ օրը կամ ժամը. ո՛չ երկինքի հրեշտակները, ո՛չ իսկ Որդին, բայց՝ միայն Հայրը» (Մր 13.32). «Իայց Տիրոջ օրը անակնկալօրէն պիտի գայ, գողի պէս, երբ երկինքը մեծ շտապիւնով պիտի չքանայ, երկնային մարմինները պիտի վառին ու հալին, եւ երկիրը իր ամբողջ բովանդակութեամբ պիտի անհետանայ: Բայց մենք՝ Աստուծոյ խոստումին համաձայն՝ կը սպասենք նոր երկինքի մը եւ նոր երկրի մը, ուր արդարութիւնը պիտի իշխէ» (Բ.Պտ 3.10,13). «Ուստի դուք ալ ոեւէ մէկը մի՛ դատէք ժամանակէն առաջ, մինչեւ գայ Տէրը, որ մարդոց մութ գաղտնիքները լոյսին պիտի բերէ եւ երեսն պիտի հանէ միտքերուն մէջ ծածկուած խորհուրդները: Ահա այն ատեն իւրաքանչիւրը Աստուծոյ պիտի ստանայ արժանի գովասանքը» (Ա.Կր 4.5):

4

ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆՈՒԹԻԻՆ, ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻԻՆ
ԵՒ ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻԻՆ

Այս ընդհանուր Վերջին Դատաստանին հետեւանքը այն երանելի կամ թշուառ վիճակը կ'ըլլայ, որուն մարդիկ միւս կեանքին մէջ կը հասնին՝ յաւիտենական երանու

թիւն կամ յաւիտենական դատապարտութիւն: Եթէ հարցնենք թէ այդ վիճակը պէտք է երկրադաժները ժառանգեն, եւ թէ ի՞նչ բան է այդ յաւիտենական երանութիւնը: Ս. Գիրքը կը պատասխանէ, ամենակատար ազատութեան վիճակ կայ մարմնաւոր եւ հոգեւոր ցաւերէն եւ տկարութիւններէն, Աստուծոյ եւ Քրիստոսի հետ յարաբերութիւն, միմիայն բարի մարդոց եւ մանաւանդ երանելի վարքով ննջեցեալ բարեկամներու հետ եւ Աստուծոյ Սուրբ հրեշտակներուն հետ՝ դասակցութիւն. այնպիսի գերագոյն եւ հաստատուն առաքինութիւն՝ որ անփորձ եւ ապահով ըլլալով առաջին երկրաւորը կրնայ աւելի շուտ կատարելութեան հասնիլ. աւելի զօրաւոր եւ անարգել ներգործականութիւն Աստուծոյ արքայութեան համար, եւ այն երանելի մտածողութիւնը՝ որ մարդ իր հաւատքով աշխարհային ցաւերուն յաղթած է, եւ երկրի վրայ բարի վարք ունեցած է, կամ Աստուծոյ իր պատերազմը մեղքին եւ ախտին դէմ յաղթութեամբ պատերազմած է:

Հետեւաբար, ահով եւ դողալով գործեցէ՛ք, որպէսզի կարենաք երանութիւն գտնել: Պատերազմով՝ յաղթութիւն ստանալ, ցաւերով՝ ուրախութիւն, մահով՝ կեանք. այժ է քրիստոնեային հաստատուն կանոնը: Մարդ արարածէն կախում ունի այն կոչումը, որ ան Յիսուս Քրիստոսի բերանովը կոչուած է, պէտք է անպտուղ մնայ, կամ այն Հայրական տնօրինութիւնները, որ Աստուած անոր համար գործածած է, պէտք է արդիւնաւոր ըլլային: Մարդ արարածը իր առջեւը կեանք եւ մահ ունի. ինչ որ կը կամենայ, այն ալ կը ստանայ: Երկինքի երանութիւնը հետեւաբար կ'արժէ, որ մեր քաջ սիրտով ասպարէզ դուրս գանք մեղքի եւ ախտի դէմ յանդիման. յաւիտենական կեանքի անթառամ պսակը կ'ըլլայ մեր բաժինը, այն խօսքին համաձայն, թէ երկինքն ու երկիրը պիտի անցնին, բայց Յաւիտենականին խօսքը յաւիտեան կը մնայ. «Տէրը ըսաւ. “Ապրի՛ս, բարի եւ հաւատարիմ՝ ծառայ, քանի այդ փոքրիկ գումարը շահարկելու մէջ հաւատարիմ գտնուեցար, քեզ աւելի մեծ գործերու պատասխանատու պիտի կարգեմ, եկուր եւ մասնակից եղիր տիրոջ ուրախութեան”»: Եւ այսպէս, անոնք պիտի երթան յաւիտենական պատիժի, իսկ արդարեւոր՝ յաւիտենական կեանքի» (Մտ 25:21,46). «Եւ ամէն չարիքէ պիտի ազատէ եւ պիտի փրկէ զիս, իր երկնաւոր արքայութիւնը հասցնելով: Փա՛ոք իրեն, յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն» (Բ.Տմ 4:18). «Անոնց աչքերէն ամէն արցունք պիտի սրբէ. այլեւս ո՛չ մահ գոյութիւն պիտի ունենայ, ո՛չ սուգ, ո՛չ ողբ, ո՛չ ցաւ եւ ոչ ալ յոգնութիւն, որովհետեւ նախկինները անցան գացին» (Յյտ 21:4). «Հա՛յր, անոնք որոնք ինծի տուիր՝ կ'ուզեմ որ ինծի հետ ըլլան՝ ո՛ւր որ ըլլամ, որպէսզի տեսնեն իմ փառքս, այն փառքը՝ որ ինծի տուիր, որովհետեւ զիս սիրեցիր աշխարհի ստեղծագործութենէն առաջ» (ՅՀ 17:24). «Ի՛նքն ձեզ մի՛ խաբէք. կարելի չէ Աստուծոյ քիմ խնայ: Մարդ ինչ որ ցանէ՝ այն կը հնձէ» (Գղ 6:7-8). «Իսկ եթէ որդի եմք, կը նշանակէ թէ նաեւ ժառանգորդներ ենք: Այո՛, ժառանգորդներն ենք Աստուծոյ եւ ժառանգակից՝ Քրիստոսի. եւ իր չարչարանքներուն մասնակից կ'ըլլանք՝ որպէսզի իր փառքին եւ մասնակից ըլլանք» (Հռ 8:17). «Սակայն, ինչպէս գրուած է.՝ “Աստուած զինք սիրողներուն համար պատրաստեց այնպիսի փառք մը, որ ոեւէ աչք չէ տեսած, ոեւէ ականջ չէ լսած, եւ ոեւէ մէկուն միտքէն իսկ չէ անցած”» (Ա.Կր 2:9). «Յիսուս պատասխանեց անոր (Նիկողեմոսին). “Լաւ գիտցիր, որ եթէ մէկը վերստին չծնի՝ չի կրնար տեսնել Աստուծոյ արքայութիւնը”» (ՅՀ 3:3):

Սակայն, որքան մեծ է երկրադաժներուն երանութիւնը այն կեանքին մէջ, այնքան եւս մեծ է անաստուածներուն թշուառութիւնը: Միշտ չարագործներուն հետ յարաբերութիւնը, անոնց անհանգիստ խղճատանքի տանջանքը, անոնց տխուր օթեւանը,

անոնց կատաղի ախտերը, որոնց չեն կրնար ուրիշ անգամ հաճելի ըլլալ, եւ այն մտա-տանջութիւնը որ երանութենէն զրկուած էին. ահաւասիկ քեզի անոնց վիճակին ողոր-մելի պատկերը, ինչպէս Ս. Գիրքը կը նկարագրէ: Եթէ մարդ յոյս ունի, որ Աստուծոյ անհուն ողորմութիւնը չարագործին հնարաւորութիւն տար իր (պատճառած) չարչա-րանքը թեթեւցնելու, այս մէկը սակայն երկար կը տեւէր եւ տարաժամ կ'ըլլար. թէեւ այս բոլորով հանդերձ այդպիսիներուն վիճակը այլ կերպ պիտի ըլլար. թէ երկիւղածներուն վիճակը: Ո՛վ մարդ, Աստուծոյ վախցի՛ր եւ անոր պատուիրանները պահէ. այն պատճառով որ այդպէ՛ս միայն կարելի է վերջապէս երանութիւն գտնել: Ձա՛նք թափէ, շուտ ըրէ՛ դասակից ըլլալու բարեգործներուն եւ երկիւղածներուն՝ որքան որ ժամանակը քու ձեռքդ է. որովհետեւ սերմ ցանելու ժամանակը միայն այստե՛ղ է, եթէ կ'ուզես այս կեանքին մէջ հնձել եւ ժողովել. «Ապա իր ձախ կողմը կեցողներուն պիտի ըսէ. «Անիծեալներ, հեռացէ՛ք ինձմէ, գացէ՛ք յաւիտեանական կրակին մէջ, որ Սատանային եւ անոր հրեշտակներուն համար պատրաստուած է՝» (Մտ 25.41). «Անիկա բոցավառ կրակով պիտի պատժէ անոնք՝ որոնք կը մերժեն զԱստուած քանչնայ եւ հնազանդի մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանին: Այն օրը, այդպիսիները յաւիտեանական մահուամբ պիտի պատժուին, զրկուելով Տիրոջ ներկայութենէն եւ անոր փառաւոր գորութենէն» (Բ.Թս 1.8-9). «Գիտցի՛ր նաեւ, որ մեծ անդունդ մը կայ մեր եւ ձեր միջեւ: Եթէ ուզես այստեղէն ձեր մօտ անցնիլ՝ չեն կրնար, եւ ոչ ալ մէկը հոնկէ մեր մօտ կրնայ գալ» (ՂԿ 16.26). «Ուր «գանոնք կրծող որդը չի մեռնիր եւ կրակը չի մարիր»» (Մր 9.48). «Որովհետեւ բոլորս ալ Քրիստոսի ատեանին դիմաց պիտի կանգնինք, որպէս-գի իւրաքանչիւրը իր մարմինով ընդունի հատուցումը երկրի վրայ իր կատարած բարի կամ չար գործերուն» (Բ.Կր 5.10). «Դու՛ք ձեզ մի՛ խաբէ՛ք. կարելի չէ Աստուծոյ քթին խնդալ: Մարդ ինչ որ ցանէ՛ այն կը հնձէ: Ով որ իր մարմնի անդաստանին մէջ ցանէ՛ մահ պիտի հնձէ իր մարմնէն, իսկ ով որ Սուրբ Հոգիի անդաստանին մէջ ցանէ՛ յաւիտեանական կեանք պիտի քաղէ Սուրբ Հոգիէն: Գալով մեզի, չձանձրանանք բարիք գործելէ, որովհետեւ եթէ յարատեւենք՝ անպայման որ արդիւնքը պիտի քաղենք իր ատեանին» (Գղ 6.7-9):

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԶ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1

ԳՈՐԾԵԼՈՒ ՀԻՄՆ

Մարդ անհատին աւելի մեծ գերազանցութիւնը այն բանին վրայ հաստատուած է, որ ան դատելու հնարաւորութիւնը ունենալով, կրնայ իր խորհուրդներուն եւ գործերուն հիմերուն վերահասու ըլլալ, որ ան գիտէ՝ թէ իր ըրածը ի՞նչ պատճառով է:

Որքան աւելի ան կը սորվի իր կամքը Աստուծոյ իմաստուն եւ ողորմած Հօր կամքին, այնքան աւելի կը դիւրանայ իր հոգիի զօրութեամբ մարմինի կամ գգայականութեան հարկադրանքներուն յաղթել եւ աւելի բարոյական կատարելութեան կը մօտենայ:

2

Եթէ յարմար ըլլար, որ մարդ անհատին բոլոր խորհրդածութիւնները եւ գործերը մէկ որոշեալ յատկանիչ ունենային, ապա պէտք էր որ անոնք ծնէին մի քանի գլխաւոր կանոններէ: Այն օրէնքը որ այս գլխաւոր կանոնները մեզի կ'աւանդէ, բարոյական օրէնք կը կոչուի, որ որոշ չափով ներքին է, բնական (բանականութիւն, ազատ կամք, խիղճ), եւ որոշ չափով՝ արտաքին (աստուածային յայտնութիւն, Ս. Գիրք):

3

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մարդ արարածը այս կանոններուն նայելով ինչ բան որ կը համարձակի գործել, արտօնուած է, իրա՛ւ է. իսկ ինչ բան որ չի համարձակի գործել, անիրա՛ւ է: Առաջինը պարտաւոր ենք ու պէտք է ընենք, վերջինէն՝ հրաժարինք. որովհետեւ մենք ինչպէս բոլոր բնաւոր արարածները այս հնազանդութեան անհրաժեշտութիւնը եւ փրկաւէտ ըլլալը կը հասկնանք:

4

ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՕՐԻՆԱՊԱՏՇԱՃՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Որեւէ մէկ գործ կրնա՛յ օրինապատշաճ ըլլալ, սակայն, պայման չէ որ բարոյական յատկանիչ ունենայ: Մեր պարտաւորութիւնը, որ թերեւս ստիպումով յառաջացած ըլլայ, սակայն մենք պէտք է միշտ ազատակամ եւ ուրախութեամբ կատարենք, ոչ մէկ երկրորդական անձնասիրական դիտաւորութեամբ, այլ՝ ճշմարիտ սիրով դէպի բարին. ճշմարիտ վստահութեամբ, որովհետեւ այսպէ՛ս միայն կրնանք Աստուծոյ ընդունելի եւ անոր բարերարութիւններուն արժանի ըլլալ:

5

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ

Միմիայն այս բարոյական ազատութիւնը կրնայ տալ մեր գործերուն բարոյական արժանաւորութիւն: Երբոր ան մեր գործերուն հիմքն է, մեր արդիւնաւորութեան համար կրնանք միայն հաշիւ ձգել, կամ պակասութիւնը, մարդուն բարի կամ չար ըսել. եւ յաճախ որքան այսպէս բարիին կը հետեւինք, այնքան աւելի ատոր մէջ (առա-

քինություն) ամրութիւն կը ստանանք. եւ եթէ առաքինութիւնը կը կատարուի՝ միտքը դէպի Աստուած ուղղելով, այդ ժամանակ կրօնապաշտութիւնը կը ծնի. «Մինչդեռ ան որ իր աչքերը կը յառէ Աստուծոյ ազատարար ու կատարեալ Օրէնքին եւ անոր մէջ կը յարատեւէ, այնպիսին լսելէ ետք չի մոռնար, այլ՝ կը գործադրէ գայն. անիկա երանելի պիտի ըլլայ կատարելուն համար» (ՅԿ 1.25):

6

ՄԵՂՔ ԵՒ ԱՐԱՏ

Առաքինութեան հակառակը արատն է կամ ամբողջ կամքին եւ սիրտին վրայ թագաւորող ապականութիւնը, որ տարբեր-տարբեր անիրաւ գործերու (մեղք) ամբողջութիւնն է, դէպի հոն՝ ուր կը քաշեն մեզ մեր փափաքները, խիտերը, բարոյական տկարութիւնը եւ աշխարհի մոլորեցուցիչ բաները: Ինչպէս մեղքը, նոյնպէս եւ առաքինութիւնը իր աստիճանները ունի, որովհետեւ ան կը գոյանայ եւ կը յայտնուի գանազան նպատակներու համար իր հիմքը ունենալով: Մեղքեր կան՝ գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, կատարելով եւ հրաժարելով, տկարութենէն եւ չարութենէն (մղուած կը կատարուին), դարձեալ մեղքեր կան՝ միտքով եւ գործով:

7

ՄԵՂՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Ամէն մեղքի հետեւանքը ուշ կամ կանուխ պատիժ է, որպէս հոգեւոր կամ մարմնաւոր ցաւ. եթէ վերջինս խկապէս չերեւար, հետեւաբար, չար խղճմտանքը՝ թէեւ երկար միջոցներէ ետք, աստուածային օրէնքէն անզգայաբար անցնողին սրտցաւութիւն, ապաշաւանք եւ անձնարհամարհուութիւն կը պատճառէ:

8

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԵՔ ԿԷՏԵՐԸ

Եթէ ուզէինք քննել այն առանձին պարտականութիւնները, որոնք մարդ անհատը բանականութեան եւ կրօնքի օրէնքներուն հետեւելով կրնար կատարել, այդ ժամանակ, այդ պարտականութիւններուն մէջ երեք կէտեր կը հանդիպին մեզի՝ մեր առնչութիւններէն առաջանալով դէպի մեր անձը եւ դէպի մեզմէ դուրս եղող առարկաներ. այն պատճառով, որ պարտականութիւններ կան դէպի ամենաբարձրեալ էակը, եւ պարտականութիւններ՝ դէպի մեր ընկերը, եւ պարտականութիւններ՝ դէպի մեր անձը: Բոլոր այս բաները քրիստոնէութեան գլխաւոր օրէնքին՝ Սիրոյ վրայ հիմնուած են. «Յիսուս ըսաւ անոր. “Սիրէ՛ քու Տէր Աստուածդ ամբողջ սիրտովդ, ամբողջ հոգիովդ եւ ամբողջ միտքովդ”: “Սիրէ՛ ընկերդ քու անձիդ պէս”. այս երկու պատուիրաններէն կախեալ են ամբողջ Օրէնքը եւ մարգարէներու ուսուցումները» (Մտ 22.37, 39-40):

(Շար. 5)

ՊԱՐԳԵԻԱՏՐՈՒՄ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՐԳԵԻԱՏՐԵՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՅՐ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԸ

Ուրբաթ 14 Յունիս 2013-ի երեկոյեան, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի աւարտին, Տրպպայէի “Le Royal” պանդոկին մէջ տրուած պաշտօնական ճաշկերոյթի ընթացքին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը «Կիլիկեան Իշխան»-ի շքանշանով պարգևատրեց Ազգային Բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Հրայր Սողոմոնեանը:

Տէր եւ Տիկին Հրայր եւ Մակի Սողոմոնեան շուրջ մէկ տարի առաջ ստանձնած էին Պիքֆայայի Վանքի շրջաբակին մէջ կառուցուող Միաբանական շէնքին բարերարութիւնը, տրամադրելով մէկուկէս միլիոն ամերիկեան տոլար:

photo by Ashnag©

Նորին Սրբութիւնը բարձր գնահատելով Տիար Սողոմոնեանը, ըսաւ. «Հրայրը չենք գնահատեր միայն իր նիւթական նուիրատուութեան համար, այլ առաջին հերթին իր երկար տարիներու նուիրեալ ծառայութեան համար: Արդարեւ, Հրայր Սողոմոնեան անձնուէր ծառայութեան տիպար է. եւ անոր փաստը տուած է անցնող աւելի քան երեսուն տարիներուն, յատկապէս Արարական Միացեալ Էմիրութեանց մէջ»: Վեհափառ Հայրապետը դրուատիքով խօսեցաւ նաեւ Տիկին Սողոմոնեանի մասին, որ «միշտ քաջալերող եղած է Հրայրին ազգային-եկեղեցական ծառայութեան ու կատարած նուիրատուութիւններուն»: Եզրափակելով իր խօսքը, Վեհափառը ըսաւ. «Ոնեւ մէկ անձի արժէքը իր ունեցածին մէջ չէ, այլ՝ տուածին: Ո՛չ թէ իր ունեցածով, այլ՝ իր տուածով անձը կը դառնայ յարգելի ու սիրելի բոլորին. իր տուածով անձը կը բարձրանայ, կը մեծնայ ու կը մնայ ժողովուրդի սիրտին մէջ»:

Ապա Քուէյթի եւ Արաբական Էմիրութեանց Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեան կարդաց Վեհափառ Հայրապետին կոնդակը: Խօսք առնելով Պրն. Հրայր Սողոմոնեան իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին, խոստանալով որ ինք պիտի շարունակէ զօրավիզ կանգնել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համազգային առաքելութեան, որ առաւել ծաղկումի ու ծաւալումի ընթացքին մէջ է:

Ճաշկերոյթին ներկայ էին Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի պատգամաւորները, Թեմակալ Առաջնորդներ, միաբաններ եւ Լիբանանի Հայ համայնքի ներկայացուցիչներ:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՅՑԵԼԵՑ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՅԻՆ

Շաբաթ 15 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօրավար Միշել Սլէյմանին եւ հանդիպում ունեցաւ իր հետ նախագահական ապարանքին մէջ: Հանդիպումին ներկայ էին նաեւ Յունիս 12-14-ին Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ գումարուած Ազգային Ընդհանուր Ժողովի մասնակցող Թեմակալ Առաջնորդներէն ու ժողովականներէն 30 հոգիներէ բաղկացած պատուիրակութիւն:

Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքը յայտնեց Նախագահին, որ իր կատարած այցելութիւններուն ճամբով Լիբանանի ներկայութիւնը ու դերակատարութիւնը կը շեշտէ միջազգային համայնքէն ներս, ինչպէս նաեւ՝ Լիբանանի ու լիբանանեան Սփիւռքի յարաբերութիւնը ու գործակցութիւնը աւելի կ'ամրապնդէ: Խօսելով Միջին Արեւելքի կացութեան մասին, Վեհափառ Հայրապետը իր մտահոգութիւնը յայտնեց յատկապէս անոր ունեցած ժխտական անդրադարձին շրջանէն ներս, ինչպէս նաեւ

Լիբանանի վրայ: Նորին Սրբութիւնը ընդհանուր գիծերու մէջ բացատրութիւններ տուաւ Նախագահին Ազգային Ընդհանուր Ժողովի մասին, եւ անոր ունեցած կարեւոր դերի մասին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ մեր Սուրբ Աթոռին առաքելութեան մէջ:

Հանրապետութեան Նախագահը իր ուրախութիւնը յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին կատարած արժեւորումին ու գնահատանքին գծով, իր կարգին շեշտելով արտաքին աշխարհին հետ Լիբանանի յարաբերութեանց կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ ներքին միասնականութեան ամրապնդման հրամայականը: Այս առիթով Նախագահը նաեւ դրուատիքով անդրադարձաւ լիբանանահայութեան ու անոր բերած կարեւոր նպաստին Լիբանանի ծաղկման եւ բարգաւաճման աշխատանքներուն:

Ազգային Ընդհանուր Ժողովի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպումէն անմիջապէս ետք, Վեհափառ Հայրապետը Երեսփոխան Յակոբ Բագրատունիի ներկայութեան առանձին խորհրդակցութիւն ունեցաւ Պարոն Նախագահին հետ, Լիբանանի այժմու կացութեան առնչուած հարցերու գծով:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԻՐԱՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մեծայարգ

Տոբթ. Հասան Ռուհանի

Ընտրեալ Նախագահ

Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան

Թեհրան

Ուրախութեամբ կ'ողջունենք Ձեր ընտրութիւնը որպէս Նախագահ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան:

Արդարեւ, քաջածանօթ ենք Իրանի դիմագրաւած մարտահրաւերներուն: Վստահաբար, պետական կառոյցներէն ներս Ձեր կուտակած երկար տարիներու հարուստ փորձառութեամբ, ինչպէս նաեւ Ձեր բարեկարգ-չական ծրագիրներով Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան առջեւ պիտի բանաք դէպի առաւել բարգաւաճում ու յառաջդիմութիւն առաջնորդող մոր ճամբաներ ու հորիզոններ:

Ինչպէս գիտէք, Հայ համայնքը Իրանի մէջ երկար դարերու պատմութիւն ունի: Ան անբաժան մասն է Իրանեան հայրենիքին՝ պահելով հանդերձ իր առանձին ինքնութիւնը եւ կրօնական ու համայնքային կառոյցները: Մենք լաւատեղեակ ենք Հայ համայնքին հանդէպ Ձեր ունեցած դրական ու բարեացակամ վերաբերմունքին: Վստահ ենք, որ մեր համայն-

քը վերանորոգ նուիրումով Ձեր առաջնորդութեամբ պիտի շարունակէ իր ամբողջական ու գործօն մասնակցութիւնը բերել Իրանի ծաղկման աշխատանքներուն:

Կ'աղօթենք առ Աստուած, որ Ձեզի շնորհէ առաւել իմաստութիւն, առողջութիւն ու կորով, Իրանի ազնիւ ժողովուրդին կողմէ Ձեզի վստահութեամբ առաքելութեան մէջ:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

17 Յունիս 2013

**Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԴՈՐԷ ՔԱՔԱՐԻ ԻՇԽԱՆԸ**

Վսեմաշուք

Շէյխ Թամիմ Պըն Համատ Ալ Թանի
Իշխան Քաթարի

Կը շնորհաւորենք Ձերդ Վսեմութեան ընտրութիւնը, որպէս Քաթարի Իշխան: Ձեզի կը մաղթենք ամբողջական յաջողութիւն՝ երկրի բարգաւաճման ու յառաջդիմութեան ի խնդիր Ձեր յառաջիկայ գործունէութեան մէջ. աշխատանք, որ ընթացք առաւ Ձեր Վսեմաշուք հօր՝ Շէյխ Համատ Պըն Խալիֆա Ալ Թանիի օրով, եւ վստահաբար պիտի շարունակուի շնորհիւ Ձեր ճիգերուն ու ձեռք ձգած լայն փորձառութեան:

Այս բարեբաստիկ առիթով կը ձայնակցինք Քաթարի մեր եկեղեցւոյ զաւակներուն, եւ Ձեզի կը մաղթենք քաջառողջութիւն ու ամբողջական յաջողութիւն՝ Աստուծոյ օրհնութեան ներքեւ:

Ինչպէս ծանօթ է Ձերդ Վսեմութեան, բաւական մեծ թիւով հայեր հաստատուած են Քաթարի մէջ, որոնք ամենայն սիրով, հպարտութեամբ ու հաւատարմութեամբ իրենց նպաստը կը բերեն Քաթարի առաւել ծաղկման ու բարգաւաճման ծրագիրներուն ու աշխատանքներուն:

Կրկին անգամ հաճեցէք ընդունիլ Մեր շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն մաղթանքները: Թող Աստուծոյ հովանին անպակաս ըլլայ Ձեր վրայէն:

**ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ**

27 Յունիս 2013

Անթիլիաս, Լիբանան

ՏՕՆԱԿԱՆ

**ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ.
ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՕԾՄԱՆ 18-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ**

Կիրակի 16 Յունիս 2013-ին, Անթիլիասի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Մայր Տաճարին մէջ մատուցուած Ս. եւ Անմահ Պատարագի ընթացքին տեղի ունեցաւ Հայրապետական Մաղթանք, Ս. Աթոռոյս Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի Ընտրութեան եւ Օծման 18-րդ տարեդարձին բարեբաստիկ առիթով: Մայր Տաճարին մէջ յատուկ արարողութիւն տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին Միարան Հայրեր Աւետարանական Հատուածներ ընթերցեցին եւ աղօթքներ կարդացին, բարևք ծառայութիւն եւ արեւշատ օրեր մաղթելով Վեհափառ Հայրապետին եւ անսասանութիւն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Սուրբ Աթոռին:

Պատարագիչն էր Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեանը: Սրբազան Հայրը, իր քարոզին մէջ վեր առաւ Վեհափառ Հայրապետին

նուիրեալ ծառայութեան բազում երեսները, քաջ հովուապետի պատկերին մէջ: Սեպուհ Սրբազան յատուկ կերպով խօսեցաւ Նորին Սրբութեան հոգեւոր տիպարին մասին, եւ Վեհափառով Սեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ստացած փայլքին ու շողքին, տեղական ու մանաւանդ միջազգային շրջաններէ ներս: Ի Վերջոյ, Սրբազան Հայրը յանուն Միաբանութեան եւ համայն հաւատացեալ Հայ ժողովուրդին, արեւշատութիւն եւ քաջառողջութիւն մաղթեց Նորին Սրբութեան, որպէսզի շարունակէ իր նուիրեալ ծառայութիւնը մեր եկեղեցւոյ ու ազգին:

Ս. Պատարագէն անմիջապէս ետք, Միաբաններ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի Պատգամաւորներ եւ հաւատացեալներ Վեհարանի դահլիճ բարձրացան, ուր նաեւ տեղի ունեցաւ «Խաչիկ Պապիկեան Հիմնադրամ»-ի մրցանակաբաշխութիւնը: Նորին Սրբութիւնը իր խօսքին մէջ, ըսաւ. «Հոգեւորականը ինչ պաշտօնի վրայ ալ ըլլայ, իր առաքելութիւնը ծառայութիւնն է: Ծառայութիւնը քամբայ մըն է, ուրկէ բոլորս ալ պէտք է քայլենք, տարբեր հանգամանքներով, շեշտաւորումներով ու առաջնահերթութիւններով: Սակայն, Հայ հոգեւորականին քամբան նոյնն է: Ա՛յս է որ կը սպասէ մեր ժողովուրդը եկեղեցիէն: Այսպէ՛ս եղաւ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս: Ինքզինք որպէս ծառայ ներկայացուց, ապրեցաւ ու գործեց որպէս ծառայ: Ա՛յս է Քրիստոսի հետեւելու ուխտը կատարած քրիստոնեայ մարդուն քամբան: Ա՛յս է Հայ հոգեւորականին քամբան»:

Աւարտին, ներկաները աջահամբոյրով շնորհաւորեցին Վեհափառ Հայրապետին Ընտրութեան եւ Օծման 18-րդ տարեդարձը եւ ստացան Նորին Սրբութեան օրհնութիւնը:

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՇԽՈՅԺ ԿԵՐՊՈՎ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ
ԻՐ ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹԻՒՆԸ**

Երկուշաբթի 10 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, Վեհափառ Հայրապետը իր գրասենեակին մէջ ընդունեց այցելութիւնը Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի Ընդհ. Քարտուղար՝ Դոկտ. Մ. Ճալխին: Ընդհ. Քարտուղարը առաջին հերթին գեկոյց տուաւ Վեհափառ Հայրապետին շուրջ մէկ շաբաթ առաջ Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած «Քրիստոնէութեան ներկայութիւնը ու վկայութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ» միջազգային համագումարին մասին: Սոյն համագումարին յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած էին՝ Գերպ. Տ. Մասիս Ծ. Վրդ. Զօպուլեան, Դոկտ. Նորա Պայրազտարեան-Գապաքեան եւ Դոկտ. Ժան Սալմանեան: Ապա Ընդհ. Քարտուղարը Խորհուրդի շրջանային գրասենեակներուն (Նիկոսիա, Դամասկոս, Գազիրէ եւ Ամման) առնչուած որոշ հարցերուն շուրջ ուզեց ունենալ Վեհափառ Հայրապետին տեսակէտը: Ընդհ. Քարտուղարը նաեւ փոխանցեց Վեհափառ Հայրապետին Խորհուրդին նիւթապէս օժանդակող արեւմտեան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն գնահատանքը՝ Անթիլիասի Սայրափանքէն ներս Վեհափառ Հայրապետին նախագահութեամբ շուրջ տասը օրեր առաջ տեղի ունեցած հանդիպման նկատմամբ: Վեհափառ Հայրապետը իր կարգին ողջունելով Խորհուրդին նոր նշանակուած Ընդհ. Քարտուղարին աշխոյժ գործունէութիւնը, թելադրեց զգուշաւորութեամբ ու զգայնութեամբ մօտենալ միջ-եկեղեցական բնոյթ ունեցող կարգ մը հարցերու նկատմամբ, նկատի ունենալով շրջանի կացութիւնը ու շեշտեց կարելի բոլոր միջոցներով եկեղեցիներու միջեւ գործակցութիւնը ամրապնդելու հրամայականը:

Երկուշաբթի 10 Յունիս 2013-ին, Ժընեւի մէջ, Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեքմէզեանի (Վարիչ Միջ-եկեղեցական Յարաբերութիւններու) ատենապետութեամբ, գումարուեցաւ Եկեղեցական Ընտանիքներու Քարտուղարներու ժողովը:

Ժողովականներ քննարկեցին քրիստոնէական ներկայութիւնը աշխարհի մէջ եւ քրիստոնէական վկայութիւնը Միջին Արեւելքէն ներս, Եկեղեցական Ընտանիքներու Քարտուղարներու ժողովներու արխիւի դասաւորումը, Եկեղեցական Ընտանիքներու Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի համաժողովին մասնակցութիւնը եւ Եկեղեցական Ընտանիքներու Քարտուղարներու յառաջիկայ ժողովին օրակարգի կէտերը:

Նարեկ Սրբազան նաեւ առանձին հանդիպումներ ունեցաւ Հռոմէական Կաթողիկ Եկեղեցոյ, Անկլիքան եկեղեցոյ եւ Լուտերական եկեղեցոյ քարտուղարներուն հետ ու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հետ անոնց ունեցած սերտ յարաբերութիւններուն մասին խօսեցաւ:

**ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԾԻՍԱԿԱՆ ՀԱՐՅԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԵՋ**

Չորեքշաբթի-Ուրբաթ 26-28 Յունիս 2013-ին, Հայ եկեղեցւոյ Ծիսական Բարեկարգման Յանձնախումբը, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի օրհնութեամբ, իր հերթական հանդիպումը ունեցաւ Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան կողմէ սոյն յանձնախումբի անդամներն են՝ Գերշ. Տ. Միքայէլ Եպս. Աջապահեան, Գերշ. Տ. Արշակ Եպս. Խաչատրեան, Գերշ. Տ. Վահան Եպս. Յովհաննէսեան եւ Հոգշ. Տ. Զաքարիա Վրդ. Պաղումեան: Իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ՝ Գերշ. Տ. Կոմիտաս Արք. Օհանեան, Գերշ. Տ. Գեղամ Արք. Խաչերեան եւ Գերպ. Տ. Գրիգոր Ծ. Վրդ. Զիֆթճեան: Հիւրաբար հանդիպումներուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Գերշ. Տ. Վարուժան Արք. Հերկերեանն ու Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեմէգեանը: Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութեան կողմէ՝ Գերպ. Տ. Թաթուլ Ծ. Վրդ. Անուշեան:

Յանձնախումբը իր եռօրեայ աշխատանքները կեդրոնացուց վերջնական բնագիր եւ բացատրական ուղեցոյց ներկայացնելու համար Եպիսկոպոսաց ժողովին:

Ժողովի առաջին օրը, կէսօրին, ժողովականները ճաշի հիւրը եղան Վեհափառ Հայրապետին: Նորին Սրբութիւնը կարեւորութեամբ շեշտեց յառաջիկայ Եպիսկոպոսաց ժողովի գումարման անհրաժեշտութիւնը եւ այդ ծիրէն ներս Հայ եկեղեցւոյ ծիսական բարեկարգութեան հրամայականը:

ԼՈՒՐԵՐ ԴՊՐԵՎԱՆՔԷՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԱՄԱՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԵՍՆ ՈՒ «ՇՆՈՐՀԱԼԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Ազգային Ընդհանուր Ժողովի գումարման ծիրէն ներս, Հինգշաբթի 13 Յունիս 2013-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի հանդիսապետութեամբ, Կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը, Պիքֆայայի Դպրեվանքի շրջաբակին մէջ ելոյթ ունեցաւ, դեկավարութեամբ՝ Հոգչ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեանի եւ դաշնակահար՝ Օրդ. Տաթևիկ Արթինեանի ընկերակցութեամբ: Համերգը նուիրուած էր Հայ Մօր, մեկնելով Նորին Սրբութեան 2013 տարին Հայ մօր նուիրած ըլլալու իրողութենէն: Միաժամանակ նաեւ Դպրեվանքի 2012-2013 ուսումնական տարեշրջանի Ամալերջի Հանդէսն ու վկայականաց բաշխումն ալ կատարուեցաւ: Համերգին ու Ամալերջի Հանդէսին ներկայ գտնուեցան Միաբան Հայրեր, Ազգային Ընդհ. Ժողովի պատգամաւորներ եւ մշակութասէր բազմութիւն մը:

Համերգը սկսաւ Մակար Եկմարեանի «Հայր Մեր»-ով, որուն անմիջապէս յաջորդեց Դպրեվանքի Քայերգի երգեցողութիւնը: Ապա հերթաբար ներկաներուն հրամցուեցան մէկ փունջ մայրերու նուիրուած երգեր, որոնք կատարուեցան «Շնորհալի» երգչախումբի անդամներուն կողմէ հաւաքաբար եւ մեներգաբար: Համերգի ընթացքին հանդէս եկան նաեւ, ջութակով՝ Ծէնտէրէճեան եղբայրները, ասմունքով՝ Տիկին Իրմա Գապաքեան-Տէտէյեանը եւ կիթառով՝ Սկրտիչ Միքայէլեանը:

Համերգի ընթացքին, Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեմէզեան, իր

սիրտի խօսքը ուղղեց ներկաներուն, որդիական երախտագիտութիւնը յայտնեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին եւ իր շնորհաւորանքը յայտնեց Դպրեվանքի աւարտական դասարանի չորս սարկաւազներուն:

Աւարտական դասարանի սարկաւազներու անունով ուղերձ ընթերցեց՝ Բրշ. Սեբաստիա Սրկ. Ղարախանեանը, որ անդրադառնալէ ետք անցնող ութ տարիներուն ընթացքին Դպրեվանքէն ներս իրենց ստացած հոգեմտաւոր կրթութեան ու ուսումին, իր որդիական երախտագիտութեամբ շնորհակալութիւն յայտնեց Նորին Սրբութեան իր տածած յատուկ հոգածութեան համար, ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց Դպրեվանքի Տեսչութեան եւ Ուսուցչական կազմին:

Համերգի աւարտին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս խօսք առնելով, խօսեցաւ Համերգի բնոյթի մասին, ու անդրադառնալով Հայ մօր ըսաւ. «Մարդկային կեանքին մէջ տարբեր է մանաւանդ Հայ մայրը, իր ինքնութեամբ, իր վարքագիծով եւ կոչումով: Մենք կը սպասենք ու կը պահանջենք, որ միշտ այսպէս ըլլայ ու մնայ Հայ մայրը, իր ինքնութեամբ, վարքագիծով ու իր կեանքի տիպարով: Հայ մայրը իր կոչումին բարձր գիտակցութեամբ, մեր պատմութեան ամենէն կարեւոր ու դժուար հանգրուաններուն ինքզինքն եղաւ ու դարձաւ Հայ ժողովուրդին փրկութեան նաւը մեր պատմութեան ամենէն վնասկամ պահերուն»: Անդրադառնալով 2013 տարին Հայ մօր տարի հռչակելու իրողութեան, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ. «2013-ը Հայ մօր Տարի հռչակեցինք, յիշեցնելու համար Հայ մօր, որ սրբագան է, նուիրական է, վեհ է Հայ մօր դերակատարութիւնը մեր կեանքէն ներս: Եւ առ այդ, Հայ մայրը պէտք է վերահաստատէ, վերաթելորէ իր առաքելութիւնը Հայ ժողովուրդի կեանքէն ներս»:

Ապա Նորին Սրբութիւնը բարձրօրէն գնահատեց երգչախումբի ղեկավարը՝ Հայր Թորգոմը եւ երգչախումբին անդամները, դաշնակարուհին, համերգին իրենց մասնակցութիւնը բերողները, շեշտելով Հայ երգի հարազատ դիմագիծը անաղարտ պահպանելու անհրաժեշտութիւնը:

Իր խօսքին երկրորդ բաժինով Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ Դպրեվանքի կարեւորութեան մասին, մեր սփիւռքեան կեանքէն ներս: Նորին Սրբութիւնը ըսաւ. «Դպրեվանքը մեր Կաթողիկոսութեան սիրտն է, ըսած են մեր Հայրապետները: Սոսկ իսո՞ք կամ արտայայտութիւն չէ այս բնորոշումը, այլ՝ իրողութիւն: Դպրեվանքը առաքելութիւն է՝ մարդակերտումի առաքելութիւն: Մարդը արժէ՛ք չէ երբ նպատակ է, մարդը արժէ՛ք կը դառնայ երբ ինքզինք կը նուիրագործէ իրմէ բարձր ու վեհ արժէքներու ի խնդիր»: *Իր խօսքը աւարտական դասարանի սարկաւազներուն ուղղելով, Վեհափառը ըսաւ. «Սիրելի՛ տղաք, դուք միայն ուսում չստացաք Դպրեվանքէն, այլեւ՝ ոգի ու տեսիլք: Այդ ոգին ու տեսիլքը պիտի տանիք ժողովուրդին»:*

Եզրափակելով իր պատգամը, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, խօսեցաւ մեր եկեղեցւոյ ու ի մասնաւորի Անթիլիասի առաքելութեան մասին, ու ըսաւ. «Մեր եկեղեցւոյ առաքելութիւնը՝ ծառայութիւնն է: Մեր հոգեւորականներուն արժէքը ո՛չ իրենց ունեցած վկայականներուն մէջ է եւ ոչ ալ իրենց ունեցած արժանիքներուն, այլ՝ մեր հոգեւորականներուն արժէքը կը կայանայ իրենց ամբողջական նուիրումութեամբ կատարած ծառայութեան մէջ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համար էականը ծառայութիւնն է: Անթիլիասի մեծութիւնը իր ծառայութեան մէջ է: Անթիլիասի հզօրութիւնը իր ծառայութեան մէջ է»:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Վեհափառ Հայրապետին «Պահպանիչ»-ով:

ԴՊՐԵՎԱՆՔ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

**ՏԵՍՈՒԶԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
(2012–2013 ՏԱՐԵՇՐԶԱՆ)**

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի 83-րդ ուսումնական-կրթական տարեշրջանը սկսանք Կիրակի 14 Հոկտեմբեր 2012-ին, Անթիլիասի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Մայր Տաճարին մէջ մատուցուած Սուրբ եւ Անմահ Պատարագով եւ Վեհարանի դահլիճին մէջ կատարուած հանդիսութեամբ:

Այսօր, փա՛ռք կու տանք Ամենակալ Աստուծոյ, որ հեզասահ ու արդիւնալից տարեշրջան մը բոլորելէ ետք, Հայկական Յեղասպանութեան խորհուրդը պարուրող շինարարական նորութիւններով առաւել գեղեցկացած Պիքֆայայի բարձունքին, աստուածային օրհնութեամբ եւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ, Դպրեվանքը իր հաշուետուութիւնը կ'ընէ «Հայ մօր տարի»-ի շրջագիծին մէջ եւ մեր Ս. Աթոռի Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի օրերուն ու մեր բարերարներուն, բարեկամներուն եւ ծնողներուն կը միանան մեր թեմերու առաջնորդներն ու Ազգային երեսփոխանները, որոնք Դպրեվանքին անմիջական ներգործութիւնը ամէն օր կ'ապրին իրենց հաւաքական առաքելութիւնը ակօսող եւ իրարու ազուցող ծառայութեան մէջ:

Դպրեվանքի մեծ ընտանիքը Տիրամօր տիպարին մէջէն կը տեսնէ «Հայ Մօր Տարի»-ն, երբ ամէն օր, «Ս. Աստուածածին» Մատուռին հարեւանութեամբ, Ս.

Մարիամ Աստուածամօր հովանին կը վայելէ եւ իր գուրգուրալից մօր՝ Դպրեվանքին ողջագուրումով կը ջերմանայ, Յակոր Օշականին գրիչով անմահացած այս հայեցի գգացումները վերապրելով.

«Սղաչեա վասն մեր գառ ի քէն
 Զմարմնացեալն Աստուած,
 Անեցուցանել յերկրի մերում՝
 Ըզփաղցր բղխումն աղբերաց,
 Զառատ պտղաբերութիւն բուսոց եւ տնկոց,
 Առ ի գուարնալի լինել ամենայն հարկաւոր պիտոյից մերոց...»

Ու բառերուն ընդմէջէն մտփիս գծուածը շուք մը չէ, այլ քիչ մը գոց, արծուեռունգն, սեւաչառի շինական աբեղան, որ իր մատնետրոյ հողին է յանձնած իր սերմընցուն, դեռ աշնանային առաջին անձրեւներէն, սպասած՝ լման ձմեռը երբ իր անտառը, անդաստանը, դէմի գագաթները, իր մենաստանն ալ թերեւս մինչեւ կեսերը կը ծածկուէին Աստուծոյ բամպակով, ու հասած է ողջունելու Հայոց գարունը, անպատմելի այն նորաստեղծումը, ուր, գրեթէ մէկէն ի մէկ, այդ հսկայ լեռնասարահը կը վերածուի աղբիւրներու անհուն փեթկընոցի, ամէն կողմէն ու ամէն քարէ իրենց արծաթն ու ժանեակը պարզած, արեւնեբուն ամէնէն անոյշին, ուր ծաղիկներու ալիքները իրարմէ աղուոր գոյներու հանդէս մը կը վառին այդ դաշտիկներուն վրայ: Ու ծառ ու տունկ, ցանքն ու դալարը, հարսնետը, հարուստ, խոնարհ ու փարթամ, վանքին դարն ի վար կը բանան իրենց բարիքները» («Մա՛յր Սուրբ ...», *ՍԻՈՆ, Յուլիս 1939, էջ 262*):

2012-2013 *տարեշրջանի Դպրեվանքի ուղեցոյցն էր.* «Քրիստոսակեդրոն կեանքը. «Եթէ մէկը ուզէ ինծի հետեւիլ՝ թող ուրանայ իր անձը, առնէ իր խաչը եւ հետեւէս գայ» (Մր 8.34)»: *Մենք այս ուղեցոյցով ապրեցանք եւ գործեցինք, Պողոս առաքեալին հետ կրկնելով.* «Այո՛, Քրիստոսի հետ խաչին վրայ մեռայ եւ այլեւս կենդանի եմ. ես չէ որ կ'ապրիմ, այլ՝ Քրիստոս է որ կ'ապրի իմ մէջս: Այս կեանքը, որ կ'ապրիմ մարմնով, կ'ապրիմ՝ հաւատալով Աստուծոյ Որդիին, որ զիս սիրեց եւ իր կեանքը զոհեց ինծի համար» (Գղ 2.20), *աղօթեցինք.* «Նա ինքնիշխանութեամբ բազմեցաւ ի վերայ խաչին. կապտեաց գիշխանըն մեղսասէր. գմահու գերեալսըն յադամայ կենագործեաց ի կեանս անմահ. օրհնութիւն առաքողին ի բարձունս» (*Համբարձի Յարուսեան, ԳԶ, «Հրաշալի յարութիւնն», Զայնքաղ Շարական, Անթիլիաս, 1980, էջ 248*) եւ *Դպրեվանքի քայլերգին կշռոյթով ընթանալով՝* «բարձած խաչն ուխտիս մեր բեռն» *բողոքեցինք մեր տարեշրջանը:*

Խաչեալն Քրիստոս ամէն օր մեզի գորավիզ հանդիսացաւ եւ Ս. Հոգին հրեղինեց մեզ մեր աղօթական, կրթական եւ արտա-դասարանային կեանքին մէջ եւ մենք ժամանակէն մեր կորզածը անկորուստ մեր ժողովուրդին վերադարձնելու խոստումով, յաջող տարի մը եւս փորձեցինք պատուաստել Դպրեվանքի Հայ-քրիստոնեայ մարդու թրծումի աւելի քան ութսունամեայ երախտարժան ճիգին վրայ եւ կը շարունակենք մեր սրբազան երթը՝ մեր ժողովուրդի հոգեւոր-ազգային խաչակրուսեան մեր ամբողջանուէր մասնակցութիւնը բերելով ու մեր համեստ նպաստը Ս. Ղեւոնդեանց Քահանաներուն մտատիպարով կնքած, կ'այցելուինք Ս. Ներսէս Շնորհալիի [1102-1173] յօրինած շարականին սրտապնդիչ պատգամով. «Ամբարըշտաց եւ անսրբոց մատուցան ձեռք մըն իրական Պատարագ ընծայից թագաւորին երկնաւորի որ հրաւիրեաց արեամբն իւրով լինել կցորդ խաչին սեղանոյ. կամակար մըտօք զինքեան սիրողաց» (Ս. Ղեւոնդեանց Ճաշու, ԴԶ, Զայնքաղ Շարական, Անթիլիաս, 1980, էջ 413):

Ահա, յանուն Աստուծոյ եւ հայութեան, յանուն հայադրո՛ւշմ քրիստոնէութեան, այս անարիւն պատարագումի ենթահողին վրայ կը հրաւիրենք ձեզ կարդալու մեր ինքնութեան, կազմաւորման եւ առաքելութեան 2012-2013 տարեշրջանի պատկերը ցոյցնող այս տեղեկագիրը, որ տասը մասեր կ'ընդգրկէ:-

Ա.) ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Տեսչութեան մաս կազմեցին Փոխ-տեսուչ՝ Հոգչ. Տ. Յուսիկ Վրդ. Մարտիրոսեանը եւ Հսկիչներ՝ Հոգչ. Տ. Պօղոս Աբղ. Թինքճեանը, Հոգչ. Տ. Գարեգին Աբղ. Շխրարմեանը եւ Հոգչ. Տ. Զարեհ Աբղ. Սարգիսեանը:

Նկատի ունենալով ժանանակալից սերունդին կարգապահական յաւելեալ ուշադրութեան պահանջը, հնգամրամ Տեսչութիւնը կարողացաւ իր աշխատանքը ներդաշնակօրէն վարել, Դպրեվանքի առօրեան համերաշխ գործակցութեան միջնորդութիւն մէջ պահել, զայն սերտօրէն համադրել ուսուցչական կազմին եւ ուսանողութեան աշխատանքներուն հետ ու միաժամանակ ապրիլ միաբանական եղբայրութեան համայնական կեանք մը:

Տեսչութիւնը մօտէն հետեւեցաւ սաներուն կազմաւորման եւ հոգ տարաւ անոնց քրիստոնէական եւ հայեցի թրծման, զանոնք պատրաստելով ապագայի ամբողջանուէր ծառայութեան:

Շնորհակալութիւն՝ գործակից հոգեւոր եղբայրներուս, իրենց ժամանակին եւ ուշադրութեան մեծագոյն մասը Դպրեվանքին տրամադրելուն համար:

Բ.) ՈՒՍՈՒՑՁԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Դպրեվանքի ուսուցչական կազմը բաղկացաւ 28 ուսուցիչներէ (12 հոգեւորական՝ 10 Միաբան Հայրեր եւ 2 Լիբանանի Հայոց Թեմի Քահանայ Հայրեր ու 16 աշխարհական), գլխաւորութեամբ Արամ Ա. Վեհափառ Ա. Հայրապետին: Նորին Սրբութիւնը Չորեքշաբթի օրեր Պիքֆայա բարձրացաւ եւ Աստուածաբանութիւն դասաւանդեց Դ. Ընծայարանի սաներուն ու նաեւ հայրաբար մօտէն հետեւեցաւ Դպրեվանքի գործունէութեան հունաւորման:

Մեր ուսուցչական կազմին գծով, երկու հիմնական քայլերու դիմեցինք:-

ա. Տեսչութեան անդամներ յաւելեալ թիւով դասեր ստանձնեցին, որպէսզի աւելի նուազ թիւով Միաբան Հայրեր պարտաւորուած ըլլան իրենց պաշտօններէն անջատուելու եւ Անթիլիասէն Պիքֆայա բարձրանալու:

բ. Երկու նախկին շրջանաւարտ դպրեվանեցիներ՝ Քրիստափոր Ա. Սրկ. Միքայէլեանը եւ Խաթակ Կիս. Սրկ. Նայպանտեանը սկսան դասաւանդել Դպրեվանքի մէջ:

Մեր ուսուցչական կազմին միացան՝ Հոգչ. Տ. Պարոյր Աբղ. Շէրնէզեան, Յասմիկ Գասպարեան, Յովսէփ Գասպարեան, Գէորգ Պէպէճեան եւ Վրէժ Օհանեան:

Դասաւանդութիւնները տեղի ունեցան Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 9.00-էն մինչեւ յետ-միջօրէի ժամը 2.00-ը:

Տարեշրջանի սկիզբը ուսուցիչներ իրենց կրթական ծրագիրը ներկայացուցին Տեսչութեան եւ ըստ այնմ մեր կրթական ընդհանուր ծրագիրը նախապատրաստուեցաւ եւ գործադրուեցաւ:

Ուսուցչական կազմը իր մասնագիտութեամբ եւ նուիրումով մեծ նպաստ բերաւ դպրեվանեցիներու ուսումնական կեանքին եւ անոնց Հայ քրիստոնեայի նկարագրին:

առողջ կազմաւորման:

Շնորհակալութիւն՝ մեր ուսուցիչներուն, մեր սաներու մտակերտումին հանդէպ իրենց ցուցաբերած պարտաճանաչութեան եւ նուիրեալ աշխատանքին համար:

Գ) ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տարեշրջանի սկիզբը մեր սաները պարգեցին հետեւեալ պատկերը.-

Ա. Ժառանգաւորաց՝ 11 սան

Բ. Ժառանգաւորաց՝ 7 սան

Գ. Ժառանգաւորաց՝ 9 սան

Դ. Ժառանգաւորաց՝ 5 սան

Ժառանգաւորաց՝ 32 սան

Ա. Ընծայարան՝ 8 սան

Բ. Ընծայարան՝ 8 սան

Գ. Ընծայարան՝ 5 սան

Դ. Ընծայարան՝ 4 սան

Ընծայարան՝ 24 սան

Սաներու ընդհանուր գումար՝ 56 սան:

Համեմատաբար անցեալ տարեշրջանին, մեր սաներուն թիւը աճ արձանագրած էր: Անոնք կու գային Սուրիայէն (38 սան), Լիբանանէն (15 սան), Իրանէն (2 սան) եւ Մալդիվայէն (1 սան):

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր անոնց, որոնք նոր դպրեվանեցիներ ունենալու գծով օժանդակեցին Տեսչութեան եւ յատուկ շնորհակալութիւն բոլոր ծնողներուն՝ իրենց զաւակները Դպրեվանքի Հայ մարդու կազմաւորման առաքելութեան յանձնելու որոշումին համար:

Տարեշրջանը կը փակենք 50 սաներով: Գ. Ընծայարանէն հայէպահայ Բրչ. Յակոբ Սրկ. Գարտանաքեան, ծնողքին տնտեսապէս օժանդակելու պարտաւորութեամբ, Դպրեվանքը ձգեց: Տեսչութիւնս պարտաւորուեցաւ Բ. Ընծայարանէն եագուպիահայ Յովհաննէս Կիւ. Սրկ. Ստեփանեանը ազատ կացուցանել Դպրեվանքի սան ըլլալէ: Բ. Ընծայարանէն հայէպահայ Գէորգ Կիւ. Սրկ. Տմարմեան, գինուորական թուղթերու վերանորոգութեան բարդութեան բախելով, չկարողացաւ Սուրիայէն Դպրեվանք գալ: Ա. Ընծայարանէն պէյրութահայ Անդրանիկ Թաշճեան որոշեց գալ տարեշրջանին ամուսնացեալ քահանայութեան դասընթացքին հետեւիլ Անթիլիասի մէջ: Ա. Ընծայարանէն հայէպահայ Աշոտ Լեւոնեան ծնողներուն միացաւ Երեւանի մէջ եւ այժմ կ'ուսանի Ս. Էջմիածինի Հոգեւոր Ճեմարանը: Գ. Ժառանգաւորացէն հայէպահայ Դանիէլ Գէորգեան ծնողներուն հետ Երեւան փոխադրուեցաւ:

Սաներու թիւին աճման պատճառաւ, Պիքֆայայի Միաբանական շէնքի առաջին յարկը տրամադրուեցաւ Տեսչութեան երկու անդամներու եւ հիւր դասախօսներու կեցութեան:

Գնահատանք կ'արձանագրեմ մեր սաներուն, որ յաջող արդիւնքով աւարտեցին այս տարեշրջանը: Առաւել, յատկապէս կը գնահատեմ մեր սուրիահայ ծնողները, որոնք ամբողջ տարեշրջան մը իրենց զաւակները չտեսնելու գոհողութիւնը յանձն առին, իրենց զաւակներուն ֆիզիքական ապահովութեան սիրոյն:

Սուրիոյ յամեցող տագնապը նկատի ունենալով, սուրիահայ սաները, մեր ընծա-

յարանական սաներուն հետ, ամառը եւս Դպրեկանք պիտի պահենք եւ բոլորին համար ամառնային յատուկ դասընթացք պիտի հաստատենք:

Նաեւ, Մայիսի սկիզբէն արդէն նախաձեռնեցինք Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ Հայաստան հաստատուած սուրիահայերէն Դպրեկանքի նոր սաներ արձանագրելու աշխատանքին, որպէսզի անոնք եւս ամառը իրենց դպրեկանցի եղբայրներուն միանան եւ օգտուին ամառնային դասընթացքի բարիքէն:

Հայ եկեղեցւոյ Հայրապետներուն մշտահունչ բառերով կ'աղօթենք Ս. Աստուածածինին, յատկապէս Սուրիան եւ մեր սուրիահայ գաղուլթը հասցէ ունենալով. «Աղաչեա վասն մեր գառ ի քէն գմարմնացեալ Աստուած, զի լըոնսցին պատերազմումք, դադարեցին յարձակումըք թըշնամեաց, տնկեցի սէր եւ արդարութիւն ի յերկրի. աղաչեմք: Մայր սուրբ բարեխօսեալ» (Ժամագիրք, «Առաւօտեան Ժամերգութեան Քարոզ», Անթիլիաս, 1986, էջ 300):

Դ) ՀՈԳԵԻՈՐ-ԱՂՕԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Դպրեկանքէն ներս կրօնական շունչով յագեցան մեր բոլոր աշխատանքները եւ մեր սաները հասակ առին իրենց առօրեայ հոգեւոր սնունդը Հայ եկեղեցւոյ ու Հայոց Պատմութեան հոգեկրթիչ ակունքէն ըմպելով:

«Ս. Աստուածածին» Մատուռին մէջ դպրեկանցիներ ամէնօրեայ առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութիւններ կատարեցին ու Կիրակի եւ տօնական օրերուն մասնակցեցան Անթիլիասի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Մայր Տաճարին եկեղեցական արարողութիւններուն ու Սուրբ Պատարագին:

Աղօթական կեանքին առնչուեցաւ նաեւ սաներու հոգեյատակի խնամքը, որ տեղի ունեցաւ Աստուածաշունչի եւ Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր գրականութեան ընթերցանութեամբ, խորհրդածութեամբ եւ բարոյախօսութեամբ:

Ընծայարանական սաներ առիթ ունեցան իրենց հոգեմտաւոր աշխարհը պեղելու, երբ Մեծ Պահլի շրջանին եւ այլ մասնաւոր առիթներով Լիբանանի Թեմի եկեղեցիներուն մէջ քարոզեցին, «Վանայ Ձայն» ձայնասփիւռի կայանի կրօնական յայտագիրներուն ու հարցազրոյցներուն մասնակցեցան եւ Դպրեկանքի «Գլաձոր» տարեգիրքին մէջ ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ ստորագրեցին:

Տեսչութիւնը նախանձախնդրութեամբ հետեւեցաւ Դպրեկանքի կեանքի հոգեւոր երեսին եւ ջանաց սաներուն հոգեւոր աճումին համար ստեղծել անհրաժեշտ առիթներն ու պայմանները:

Ե) ԱՐՏԱԴԱՍԱՐԱՆԱՅԻՆ-ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Դպրեկանքի աղօթական-հոգեւոր եւ ուսումնական-իմացական կեանքը ամբողջացաւ արտադասարանային-ընկերային կեանքով, երբ դպրեկանցիներ իրենց ազատ ժամերը իմաստաւորելու նախանձախնդրութեամբ տողորուեցան:

Արտադասարանային կեանքը կազմակերպուեցաւ Տեսչութեան հետ համախորհուրդ, հինգ խմբակներու բաժնուած սաներուն վստահուած պատասխանատուութիւններու ճամբով:-

- ա. Ուսանողական Խորհուրդ
- բ. «Գլաձոր» Տարեգիրքի Խմբագրական Կազմ

գ. Տեղեկատուական Խմբակ

դ. «Պատի թերթ»-ի Խմբակ

ե. Ասամունքողներու Խմբակ

Այս հինգ խմբակներով, սաներ իրենց կեանքը մշակութային, գրական եւ դաստիարակչական բազմազան ձեռնարկներով լեցուցին ու պատանի տարիքէն հաւաքական կազմակերպչական աշխատանք կատարելու վարժութիւն ձեռք ձգեցին:

Ձանազան առիթներով Հայ եւ օտար հոգեւորականներ, մտաւորականներ, արւեստագէտներ, նախկին դպրեմանեցիներ ու հիւրեր Դպրեմանք այցելեցին, դասախոսութիւններ տուին, կլոր սեղանի գրոյցներու մասնակցեցան եւ մեր սաներուն հետ եղան. առաւել, դպրեմանեցիներ իրենք եւս Լիբանանի մէջ եկեղեցական արարողութիւններու մասնակցեցան եւ նկարչական ցուցահանդէսներու ու գեղարուեստական ձեռնարկներու ներկայ գտնուեցան:

Այս բոլորին կողքին, սաներ գուարթ երեկոներ, պտոյտներ, դաստիարակիչ ֆիլմեր եւ հեռատեսիլ դիտելու պահեր ու մարզախաղի կանոնաւոր ժամեր ունեցան եւ երիտասարդական հանդիպումներու մասնակցեցան:

Դպրեմանքի փակ մարզասրահի բոլոր կազմածները նորերով փոխարինուեցան, շնորհիւ Երեւանի Viva Cell-MTS Ընկերութեան Տնօրէն՝ Տիար Ռալֆ Երիքեանի նուիրատուութեան:

Սաներ նաեւ Ս. Աթոռիս հովանիին տակ գործող «Խաչիկ Պապիկեան Հիմնադրամ»-ի կազմակերպած Հայ լեզուի, Հայ գրականութեան, Հայոց Պատմութեան, Հայ մշակոյթի եւ կրօնական նիւթերու մրցոյթին մասնակցեցան ու մրցանակներու տիրացան:

Շնորհակալութիւն՝ այն հայրողիներուն, որոնք օժանդակեցին Տեսչութեան Դպրեմանքի արատադասարանային-ընկերային կեանքի առաւել քաղցրացման:

Զ) ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դպրեմանքէն ներս այս տարի եւս շարունակուեցան անցեալ տարեշրջանի նախաձեռնութիւնները, որոնք նորերով լրացան եւ դպրեմանեցիներու կեանքին վրայ դրական ազդեցութիւն ներգործեցին:-

ա. Ընծայարանի սաներուն laptop համակարգիչներ տրամադրուեցան, որոնք դասերու պատրաստութեան եւ դասարանէն ներս որոշ դասանիւթերու ընթացքին օգտագործուեցան:

բ. Շարունակուեցաւ Դպրեմանքէն ներս մնայուն ցուցահանդէս ունենալու ծրագիրը եւ ցարդ շուրջ 29 արուեստագէտ-արուեստագիտուհիներ Տեսչութեան կողմէն դրականօրէն պատասխանեցին:

գ. Մատենադարանը հրատարակատուներէ եւ անհատ մտաւորականներէ նուէր ստացուած նոր հրատարակութիւններով ճոխացաւ: Տեսուչ Սրբազանը իր բոլոր գիրքերը Դպրեմանքի մատենադարանին նուիրեց:

դ. «Վանայ Զայն» ձայնասփիւռի կայանէն դպրեմանեցիներուն կողմէ պատրաստուած զանազան հոգեւոր խորհրդածութիւններ եւ հարցազրոյցներ սփռուեցան:

ե. Համացանցով, ձայնասփիւռով եւ մամուլով, Դպրեմանքի առօրեան ու գործունէութիւնը կանոնաւորաբար ցոյցցին:

զ. Դպրեմանքի Facebook-ին վրայ, ընթացիկ լուրերու կողքին, Հայ եկեղեցւոյ աստուածաշնչական ընթերցումներու կանոնին հետեւելով, Աստուածաշունչէն եւ

Նարեկ Աղօթամատենան էն քաղուած ընթերցումներ դրուեցան:

է. Դպրեվանքը իր արձանագրութեան studio-ն ունեցաւ:

ը. Դպրեվանքը ծանօթացնող տեսասկաւառակներու ու խտասկաւառակներու երիզաչարը երկու նոր խտասկաւառակներով ճոխացաւ:

թ. Դպրեվանքի մատենաշարին երկրորդ դիրքը լոյս տեսաւ:

ժ. Ամէն ամիս սաներու եւ ուսուցիչներու ծննդեան տարեդարձները նշուեցան:

ժա. Լիբանանէն աւելի մեծ թիւով սաներ ունենալու հեռանկարով, քարոզչական յատուկ աշխատանք տարուեցաւ՝ ուղղակի կապ հաստատելով դպրոցի տնօրէններուն, եկեղեցիներու տիկնանց միութիւններուն, եւ այլ միութիւններու ու ծնողներու հետ:

ժբ. Դպրեվանքը ժողովուրդին ծանօթացնելու համար, իր արտասահմանեան միջեկեղեցական ճամբորդութիւններու ընթացքին, Տեսուչ Սրբազանը հանդիպումներ ունեցաւ մեր թեմակալ Առաջնորդներուն հետ եւ 5 Օգոստոս 2012-ին դասախօսութիւն մը տուաւ Լոս Անճելըսի մէջ, 22 Ապրիլ 2013-ին ան այցելեց Նիկոսիոյ «Նարեկ» վարժարանը եւ տնօրէնուհիին հետ քննարկեց կիրարկելի սաներ Դպրեվանք դրկելու կարելիութիւնները, 10 Մայիս 2013-ին, Պուրճ Համուտի մէջ, Համագրային Գէորդ Գանտաճարեանին նուիրած յիշատակի երեկոյին, ան խօսք առնելու հրաւիրուած ըլլալով, ներկաներուն կոչ ուղղեց Դպրեվանք սան ուղարկելու:

ժգ. Դպրեվանքի ուսումնական ծրագիրը վերատեսութեան ենթարկուեցաւ եւ մեզ դիմագրաւող մարտահրաւէրներուն առաւել համահունչ դարձաւ:

է) ՀՈՒՆՁՔ

Դպրեվանքի մշակներս մեր սաներուն բանաւոր անդաստանի միամեայ ցանն ու հերկը այս տարի եւս հունձքով կը վայելենք:

Երբ Դ. Ընծայարանէն շրջանաւարտ դարձած եւ այսօր Վեհափառ Հայրապետին օծեալ Սուրբ աջով իրենց վկայականները ստացող Բրչ. Սեբաստիա Ա. Սրկ. Ղարախանեանը, Բրչ. Համբարձում Ա. Սրկ. Պալքեանը, Բրչ. Անդրանիկ Ա. Սրկ. Տայգլըճեանը եւ Բրչ. Վիգէն Ա. Սրկ. Քիւրքեանը կը տեսնենք բեմին վրայ, նահատակ բանաստեղծին անմեռ բառերը կը յաճախեն մեզ.-

«Քեզ կը բերեմ Մա՛յր հունձքերուս նախընծան:

...

Դուն, իսաբուռն այս, գոր իմ ձեռքով եմ հիւսեր,
Ընդունէ՛ Մա՛յր:

...

Ես հիւսեցի գանձնք, գիսակ առ գիսակ,
Տալով իսաչին ձեռք Որդւոյդ կարեւոր՝
Որուն արիւնն, ամէն Զատկի սո՛ւրբ կըրակ,
Մեր ակօսներն են իւրմեր:

...

Մա՛յր, իսաբուռն այս օրհնէ՛»

(Ոգեղէն Հաց, Դանիէլ Վարուժան, «Խաչբուռ», Անթիլիաս, 1982, էջ 123):

Սիրելի՛ շրջանաւարտ սարկաւազ եղբայրներ,

Սօտ ատենէն ձեզմէ երեքը կուսակրօն քահանայութեան ուխտով պիտի միանան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անձնդիր Միաբանութեան եւ մէկը պիտի ընտրէ ամուսնացեալ քահանայութեան ծառայական ուղին:

Ձեր ուսանողական առաջին օրերէն մինչեւ այսօր, դուք այս օրուան համար հոգեմտաւոր զօրաշարժի հրաւիրուեցաք, քաջատեղեակ ըլլալով, թէ Դպրեվանքի կազմաւորման սլաքը մեր ծառայական ոգին հրազինող Հայ ժողովուրդն է:

Հասած է պահը ձեր հոգեհանքը մեր եկեղեցւոյ եւ մշակոյթի ճանապարհին վրայ պեղելու եւ Դպրեվանքէն ձեր ամբարածը արտահանելով՝ մեր հաւաքական կեանքը ծաղկուն պահելու:

Դպրեվանքեան սաղմնաւորումը ձեզ պատրաստեց ձեր պատեանին մէջ քաջուած կրաւորական կեանքը ժխտելու եւ երէկի կարողականութիւնն ու այսօրուան կարելիութիւնը վաղը իրագործուած բարիքի ու արժէքի վերածելու:

Սրտագինս կը շնորհաւորենք ձեզ, բարի առաքելութիւն եւ ատոք վարձատրութիւն մաղթելով ձեզի ձեր քրիստոսակեցրոն կեանքով ու անձնագործ ուխտով մեր ժողովուրդին երթալու ձեր նախաքայլերուն մէջ, որ անձնական վկայութեամբ միայն կրնայ տիրական դառնալ՝ ունկնդիր Յովհաննէս առաքեալի թելադրութեան. «Իսկ տրուած վկայութիւնը սա է, թէ Աստուած յաւիտեանակա կեանք տուաւ մեզի եւ այդ կեանքին աղբիւրը Որդին ինքն է» (Ա. ՅՀ 5.11):

Ը) ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աստուածային շնորհին Անթիլիաս վերհեղումով, Հոգեգալուստի տօնին, Կիրակի 19 Մայիս 2013-ին, Գերշ. Տ. Կորիւն Արք. Պապեանի ձեռամբ, Խաժակ Կիւս-Սրկ. Նալպանտեան եւ Բ. Ընծայարանէն Յարութիւն Կիւս-Սրկ. Բանճարճեան, Սարգիս Կիւս-Սրկ. Կարապետեան, Պետրոս Կիւս-Սրկ. Մանճիկեան, Կարապետ Կիւս-Սրկ. Նաճարեան եւ Շանթ Կիւս-Սրկ. Շառոյեան Սարկաւազ ձեռնադրուեցան:

Կիրակի 2 Յունիս 2013-ին, Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աշրգեանի ձեռամբ, Գէորգ Նալպանտեան եւ Ա. Ընծայարանէն Սարգիս Աճէմեան, Համլիկ Չաքարեան, Մովսէս Խաչատուրեան, Յարութիւն Կիւլոյեան, Յովհաննէս Չուլաբերթեան եւ Պօղոս Քեսապեան Կիւսասարկաւազ ձեռնադրուեցան ու Գ. եւ Ա. Ժառանգաւորացէն Տիգրան Չապոնեան, Եսայի Մանուկեան, Ներսէս Գոգանեան, Րաֆֆի Գասապեան, Շանթ Գարակէօզեան, Կարապետ Էօրտէքեան, Զօհրապ Մանուկեան, Յարութիւն Չիլարոյեան, Ղազար Քէօշկէրեան եւ Յակոբ Քիւրտեան Դպրութեան կարգ ստացան:

Կիրակի 23 Յունիս 2013-ին, Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեանի ձեռամբ, Դ. Ընծայարանէն Բրշ. Սեբաստիա Աւ. Սրկ. Ղարախանեան, Բրշ. Համբարձում Աւ. Սրկ. Պալքեան եւ Բրշ. Անդրանիկ Աւ. Սրկ. Տալլըճեան Արեղայական ձեռնադրութիւն պիտի ստանան: Իսկ Վիգէն Աւ. Սրկ. Քիւրքեան ապագային որպէս ամուսնացեալ Քահանայ Դպրեվանքը պիտի տանի մեր հաւատացեալ ժողովուրդին:

Կը շնորհաւորենք մեր նորոգ ձեռնադրեալ սաները, մաղթելով որ եկեղեցական աւելի բարձր աստիճաններու արժանանան եւ նորոգեալ նուիրումով շարունակեն իրենց ծառայական կեանքը:

Թ) ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐՏԱՀՐԱԽՆԵՐ

Իր սրբազան առաքելութեան իրազորման համար, Դպրեվանքը շարունակակա-
նօրէն ինքզինք վերատեսութեան եւ վերարժեւորման կ'ենթարկէ:

Ապագայի մեր ծրագիրներն են.-

ա. Կրթական համակարգի, ուսուցչական կազմի եւ ուսանողութեան մասնագի-
տական եւ հետեւողական բարելաւում ու վերադասաւորում:

բ. Ա. Ժառանգաւորացէն Դ. Ընծայարան լեզուներու դասաւանդում նոյն ուսու-
ցիչներուն կողմէ:

գ. Մատենադարանի վերադասաւորում եւ արդիականացում:

դ. Նախկին դպրեվանեցիներէ բաղկացած միութեան կազմութիւն:

ե. Համալսարանական երիտասարդներու յատուկ դասարանի բացում:

զ. Ի պահանջել հարկին Սուրիոյ, Իրանի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Դպրե-
վանքի մասնաճիւղերու հաստատում:

է. Փակ մարզադաշտի կառուցում:

ը. 14 սաներու ճամբորդութիւնը ապահովող փոխադրակառքի ձեռքբերում:

Իսկ Դպրեվանքին դիմաց ծառացող գլխաւոր երեք մարտահրաւէրներ կան.-

ա. Սուրիոյ մտահոգիչ կացութեան երկարաձգումը կը պարտաւորէ Տեսչութիւնը
մեր սուրիահայ սաները ամբողջ տարուան ընթացքին, ներառեալ ամառնային երեք
ամիսներու արձակուրդը, Դպրեվանք պահելու: Դժբախտաբար Սուրիան մօտակայ
խաղաղութեան յոյս չի՝ ներշնչեր տակաւին եւ այս տագնապը գալ տարեշրջանէն
սկսեալ կրնայ ժխտական անդրադարձ ունենայ մեր սաներու ընդհանուր քանակին
վրայ, որովհետեւ դպրեվանեցիներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը սուրիահայ է:

բ. Լիբանանէն դպրեվանեցիներ ունենալու աշխատանքը Դպրեվանքի Տեսչու-
թեան առաջնահերթութիւններէն մին է: Լիբանանահայ սաներու թիւի աճման աշխա-
տանքները աշխոյժօրէն պիտի շարունակենք եւ կը յուսանք դրական արդիւնքի յան-
գիլ մեզի օժանդակող պատասխանատուներուն ջանքերով:

գ. Միջին Արեւելքի ընկերա-քաղաքական ընդհանուր վիճակը եւ առաւել տարա-
ծուն սփիւռքահայութեան առկայութիւնը, աւելի կը համոզէ մեզ, որ մեր բոլոր թեմե-
րէն եւ ամբողջ Հայ Սփիւռքէն ուսանողներ ապահովելու յատուկ ճիգ պէտք է կատա-
րենք: Անցած են այլեւս Միջին Արեւելքէն մարդոյժ ներածելու օրերը: Դպրեվանքի
Տեսչութիւնը ճիշդ կը նկատէ, որ մեր սաները իրենց ծննդավայրերէն Դպրեվանք գան,
կազմաւորուին եւ ապա իրենց հարազատ շրջապատը վերադառնալով առաւել
արդիւնաւորութեամբ լծուին մեր ծով կարիքներու գոհացման սրբազան առաքելու-
թեան:

Ժ) ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որդիաբար երախտագիտութիւն կը յայտնեմ Սրբազնագոյն Հայրապետին, որ իր
Հայրական հոգածութեան եւ մնայուն գուրգուրանքին առարկան դարձուց Դպրե-
վանքը:

Եղբայրական շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Ս. Աթոռիս Միաբանութեան բոլոր
անդամներուն, որոնք իրենց ստնտու մօր՝ (alma mater) Դպրեվանքի առաքելութեան
գորավիզ հանդիսացան եւ Տեսչութեան հետ գործակցեցան:

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Դպրեվանքին նիւթա-բարոյապէս նեցուկ կանգ-

նաժ մեր բոլոր ներկայ եւ բացակայ բարերարներուն ու բարեկամներուն, որոնք մեր մարդու ճարտարապետումի աշխատանքին մասնակցեցան:

Դպրեվանքի անկորնչելի դրամագլուխը ՄԱՐԴն է: Դպրեվանքը կենսունակ եւ առողջ պահել կը նշանակէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բազմերես եւ յարաճուն առաքելութեան ներգործութիւնը խորանարդել ՄԱՐԴով, մանաւանդ երբ այսօր մեր ժողովուրդը ճակատագիրին հեծանով սփռուած է աշխարհի չորս կողմերը եւ աճող ակնկալութիւններ կը սնուցուին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ անոր Դպրեվանքին հանդէպ:

ՆԱՐԵԿ ԱՐՔ. ԱԼԵՆՄԷՋԵԱՆ

«ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ»-Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Անեղծելի փաստ է որ Հայ ժողովուրդի պատմութեան ընթացքին վանքերն ու վանական համայնքները եղած են գիտութեան, կրթութեան, լուսաւորութեան կեդրոններ եւ համալսարաններ, ուր ուսում ստացած են ընտրեալներու փաղանգ մը, դառնալով Հայ ժողովուրդի կրօնական եւ ազգային ուսուցիչները:

Հակառակ այն ցաւալի իրականութեան որ գիրքը սկսած է դառնալ լուսանցքային մեր կեանքէն ներս, այսուհանդերձ, տակաւին կան եւ պիտի մնան նուիրեալ հեղինակներ, գրողներ եւ հրատարակիչներ:

Կ'արժէ խօսիլ «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Դպրեվանքի Մատենաշար»-ին, եւ անոր երկու հրատարակութիւններուն մասին:

Մեծ յանդգնութիւն եւ գնահատանքի արժանի գործ է Տեսչութեան եւ առաւելապէս Տեսուչ՝ Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեքմէզեանի ձեռնարկած՝ մատենաշար հաստատելու ազգանուէր գործը, որ իր իսկ բառերով կը միտի «Դպրեվանքէն անցած սաներու անտիպ կամ մամուլի մէջ ցրուած գրութիւնները հատորով լոյս ընծայել եւ Դպրեվանքի առաքելութեան մասնակից ընթերցողներուն հասցնել»:

Ահաւասիկ այս մատենաշարին արգասիքը հանդիսացող երկու հատորներ:

Առաջին հատորը մեծ ուսուցիչ, վաստակաւոր եկեղեցական եւ ուսանողներու շրջանակին մէջ «շրջուն համայնագիտարան» նկատուած՝ Գերշ. Տ. Արտաւազդ Արք. Թրթռեանին գործն է, լոյս տեսած 2012-ին, որուն առաջին մասին մէջ կը հանդիպինք տասնեակ քարոզներու, պարզ հասկնալի եւ տրամաբանական ոճով:

Երկրորդ բաժինը կը պարփակէ ուսումնասիրութիւններ, որոնք ակնյայտօրէն ցոյց կու տան հեղինակին հայագիտական եւ միջ-եկեղեցական շարժման մասին հմտութիւնը:

Երրորդ բաժինով կը տեսնենք Սրբազան հօր տեսչական տեղեկագիրներն ու հոսկ-ուղերձները, որոնք ցոլացումն են հմուտ մանկավարժ, բազմերախտ եւ խորալսէր տեսուչի մը գործունէութեանց:

Ի վերջոյ հատորը կ'աւարտի յօդուածներու շարքով, որ երբեմն յուշագրութիւններու տպաւորութիւն կը թողու ընթերցողներուն վրայ, կապուած զանազան մեծա-

նուն մարդոց հետ, ինչպէս՝ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, Շահան Պէրպէրեանին եւ Խորէն Գարիկեանին:

Գալով հատորի անուանումին, միայն Արտաւազդ Արք. Թրթռեանը ճանչցողը գիտէ «Հաւատարմութիւն, հեղուքիւն եւ աշխատասիրութիւն» բառերուն իմաստն ու մարմնացումը:

Մատենաշարի երկրորդ արգասիքը երկար տարիներու կրթական մշակ՝ Սարգիս Փանոսեանի «Ազգային եւ միջազգային ընդհանուր զարգացման հարցումներ եւ պատասխաններ» հատորն է, յոյս տեսած 2013-ին, որ ունի հանրագիտակ տիպի բառարաններու տեղեկատու ոճի հարցապատասխանի ձեւ, եւ կը բովանդակէ գանազան նիւթերու շուրջ Հայ աշակերտին միտքը յուզող հարցումներ եւ պատասխաններ:

Վարձքը կատար այս հատորներուն հրատարակման մաս եւ բաժին ունեցող բոլոր աշխատակիցներուն եւ մեկենասներուն, նորանոր յաջողութիւններ «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Դպրեվանք Մատենաշար»-ին, Դպրեվանքի Տեսչութեան եւ սաներուն: Թող Հայ գիրքը մնայ բոլորին հասանելի, սիրելի եւ ընթերցելի մեր բոլորին կողմէ, որովհետեւ կրթութիւնն ու լուսաւորութիւնն է Հայ ժողովուրդի գոյութեան երաշխիքը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՆՈՐԱՀԱՍՏԱՏ ԵՐԻՉԱՇԱՐԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը կը գտնուի Պիքֆայայի բարձունքին, ուր գանազան հայագաղութներէ եկած Հայ պատանիներ ու երիտասարդներ ուսում եւ հայեցի կրթութիւն կը ստանան, հոգեպէս եւ բարոյապէս կը թրծուին ու Հայ եկեղեցւոյ եւ ազգին ծառայութեան նուիրուելու կը պատրաստուին:

Դպրեվանքը մեկուսացած պարզ գիշերօթիկ չէ, այլ ան 1930-էն ի վեր կը դարձնէ այնպիսի նուիրեալ մտաւորականներ եւ հոգեւորականներ, որոնք ամբողջական նուիրումով մեր ժողովուրդին կ'երթան: Անոնք աշխատանքի եւ ծառայութեան ոգին կ'առնեն Դպրեվանքէն եւ մեր ազգին երթալով՝ Հայ ժողովուրդը դէպի Աստուած կ'առաջնորդեն:

Դպրեվանքին գլխաւոր նպատակը հայակերտումն է, որ երկու հանգրուաններով կ'իրագործուի: Դպրեվանքիներ, նախ ժառանգաւորաց բաժինին մէջ, մեր ժողովուրդի հոգեւոր եւ իմացական գանձերուն ժառանգորդը կը դառնան եւ ապա, Ընծայարանի բաժինին մէջ, իրենց անձնդիր ընծայման նախաքայլերը կ'առնեն:

Դպրեվանքիներ արդէն իսկ իրենց առաքելութեան կը թուին երբ ընծայարանական կը դառնան: Ընծայարանականներ պարտաւոր կը զգան Դպրեվանքէն իրենց

ստացածը մեր ժողովուրդի գաւակներուն փոխանցելու: Անոնք հոգեւոր խորհրդածութիւններ կ'ընեն, եկեղեցիներ ու հայկական դպրոցներ կ'այցելեն եւ քարոզներ ու դասախօսութիւններ կու տան:

Վերջին երկու տարեշրջաններու ընթացքին, Լիբանանի Թեմի եկեղեցիներուն մէջ, Մեծ Պահքի ընթացքին, աւարտական չորրորդ ընծայարանի աւագ սարկաւազներ քարոզեցին, իսկ սարկաւազներ եւ կիսա-սարկաւազներ իրենց հոգեւոր խորհրդածութիւնները սփռեցին «Վանայ Զայն» ռատիոկայանէն:

Դպրեվանքը Լիբանանէն անդին տանելու համար, 2011-2012 տարեշրջանի Տեսչութեան նոր նախաձեռնութիւններէն մին հանդիսացաւ Դպրեվանքի երիզաչարի հաստատումը:

Այնցեալ տարեշրջանին այս երիզաչարով մեր ժողովուրդին հրամցուեցան DVD մը եւ CD մը: DVD-ն կը կոչուէր «Դպրեվանք — Կրօնի հուրն եւ ազգի սէրն» եւ կը ներկայացնէր Դպրեվանքին մէջ ապրող, աղօթող, ուսանող եւ կազմաւորուող սաներուն առօրեան: Իսկ CD-ն կը ներառէր Դպրեվանքի սաներուն կողմէ երգուած չորս ժամերգութիւններ եւ «Վանայ Զայն» ռատիոկայանէն սփռուած «Քրիստոնէական աստուածաշառուիւնը եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Սուրբ Պատարագը» շարքը, որ նաեւ ունէր իր համապատասխան գրքոյկը, պատրաստուած Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գերշ. Տ. Նարեկ Արք. Ալեքմէզեանին կողմէ:

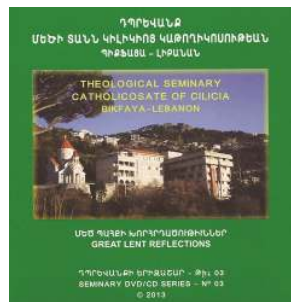
2012-2013 տարեշրջանի աւարտին DVD մը եւ CD մը եւս կը տրամադրուին մեր ժողովուրդին: DVD-ն Դպրեվանքի սաներուն կողմէ կատարուած եւ «Վանայ Զայն» ռատիոկայանէն սփռուած շարք մըն է, որ Մեծ Պահքի հասկացողութիւնը կը բացատրէ: Իսկ CD-ն կը փոխանցէ Դպրեվանքի Տեսուչին հետ Փարիզի «Այբ Էֆ Էմ» ռատիոկայանի հարցազրոյցը եւ Դպրեվանքի սաներուն «Վանայ Զայն» ռատիոկայանի «Եկեղեցին հայկական» յայտագիրի հարցազրոյցները, որոնք Դպրեվանքի մասին դպրեվանեցիներուն ըմբռնողութիւնը կը պատմեն:

Դպրեվանքի երիզաչարի չորս DVD/CD-ները կարելի է ստանալ Անթիլիասի Մայրավանքի գրատունէն կամ Դպրեվանքի Տեսչութենէն:

Ահա այսպիսով Դպրեվանքը առաւել պիտի բացուի հայաշխարհին եւ մեր ժողովուրդի տուններէն ներս պիտի մտնէ, որպէսզի հայորդիներ աւելի մօտէն շփուով ունենան Դպրեվանքին հետ եւ թերեւս փափաքին նաեւ դպրեվանեցի դառնալ:

Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ Հայ ծնողներ իրենց ամենէն ուշիմ գաւակները Դպրեվանք դրկէին այն հաստատ համոզումով, որ օրին մէկը անոնք պիտի երթան մեր մեծ ընտանիքին՝ Հայ եկեղեցւոյ ու ազգին ծառայութեան:

ՎԻԳԷՆ ՍՐԿ. ՔԻՒՐԲԼԵԱՆ
(Դ. Ընծայարան)

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳՊԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՍԱՍԱՐԿԱԲԱԳՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի 2 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, յընթացս Սուրբ եւ Անմահ Պատարագին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Ա., Բ. եւ Գ. Ժառանգաւորացի սաները Դպրութեան աստիճան ստացան, իսկ Ա. Ընծայարանի սաները Կիսասարկաւազութեան կարգ ստացան:

Ս. Պատարագը մատուց՝ Հոգչ. Տ. Տաճատ Աբղ. Աչըզեան: Նախքան «Հայր Մեր», Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աչըզեանը ձեռնադրութեան կարգը կատարեց եւ իր հայրական խօսքը փոխանցեց նոր ձեռնադրուած սաներուն:

Կիսասարկաւազ եղան Գէորգ Նալպանտեան եւ Ա. Ընծայարանի վեց սաներ՝ Սարգիս Աճէմեան, Համիկ Զաքարեան, Մովսէս Խաչատուրեան, Յարութիւն Կիւրոյեան, Յովհաննէս Չուալերթեան եւ Պօղոս Քէսապեան:

Իսկ Դպիր եղան Ա., Բ. եւ Գ. Ժառանգաւորացի սաներէն՝ Տիգրան Զապոնեան, Եսայի Մանուկեան, Ներսէս Գոգանեան, Յակոբ Գազանճեան, Րաֆֆի Գասապեան, Շանթ Գարակէօզեան, Կարապետ Էօրտէքեան, Զօհրապ Մանուկեան, Յարութիւն Զիրարոշեան, Ղազար Քէօզկէրեան եւ Յակոբ Քիւրտեան:

Ս. եւ Անմահ Պատարագէն ետք, նոր ձեռնադրուած կիսասարկաւազները, Տեսչութեան անդամներուն եւ Ձեռնադրիչ Սրբազանին հետ, բարձրացան Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառին մօտ ու ստացան Անոր օրհնութիւնը:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐՍՏԱՑԱԲ ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՎ

Կիրակի 23 Յունիս 2013-ին, հոգեւոր խանաղավառութեան միջնորդութեամբ կը տիրէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մայրավանքէն ներս: Արդարեւ, Դպրեպանքի ութնամեայ շրջանի աւարտական դասարանէն երեք սարկաւազներ՝ Բրշ. Սեբաստիա Սրկ. Ղարախանեան, Բրշ. Համբարձում Սրկ. Պալքեան, եւ Բրշ. Անդրանիկ Սրկ. Տալքըրճեան, Սուրբ եւ Անմահ Պատարագի ընթացքին կուսակրօն Քահանայ օծուելով ու ձեռնադրուելով միացան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութեան:

Շարաթ 22 Յունիսի երեկոյեան, Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ կոչման արարողութիւնը, որու ընթացքին ընծայեալները հաւատքի խոստովանութիւն կատարեցին, Հայ եկեղեցոյ դաւանանքին, ծէսին, աւանդութեանց ու մեր եկեղեցոյ սրբազան Հայրապետներու հաստատած կանոններուն հաւատարմութիւն խոստացանապա, Վեհափառ Հայրապետին, Միաբանութեան եւ ժողովուրդին ներկայութեան, հրապարակաւ ծնրադիր ընթերցեցին Կիլիկեան Ս. Աթոռին զինուորագրուելու իրենց նուիրական ուխտը:

Կիրակի օր, Մայր Տաճարին մէջ մատուցուած Ս. եւ Անմահ Պատարագին հանդիսապետեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս: Սուրբ եւ Անմահ Պատարագը եւ օծումն ու ձեռնադրութիւնը կատարեց, Քուէյթի եւ Ծոցի Երկիրներու Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեանը: Խարտաւիլակն էր, Դպրեպանքի Հսկիչ՝ Հոգշ. Տ. Պօղոս Աբղ. Թինքեանը: Սրբայրոյս Միւռնոնով օծման պահուն, ձեռնադրիչ Սրբազանը դրոշմեց ընծայեալներուն ճակատը, աջ ու ձախ ձեռքերը նոր անուն տարով անոնց որպէս նորոգուած՝ Աստուծոյ ծառայութեան ընծայուած նոր մարդ: Անուանակոչութեան հոգեթով պահուն, Բրշ. Սեբաստիա Սրկ.ը վերանուանեցաւ՝ Տ. Վահրիճ Արեղայ, Բրշ. Համբարձում Սրկ.ը՝ Տ. Վաչէ Արեղայ եւ Բրշ. Անդրանիկ Սրկ.ը՝ Տ. Վիգէն Արեղայ:

Ձեռնադրիչ Սրբազանը իր քարոզին սկիզբը շնորհակալութիւն յայտնեց Ամենակալ Աստուծոյ, որ առիթ տուաւ այս ձեռնադրութեան կատարման, եւ ըսաւ. «Արեղայական այս ձեռնադրութեամբ, Աստուած մեզի իմացնել կու տայ, որ մերօրեայ դժուար պայմաններուն մէջ, տակաւին կայ հաւատք, կայ կոչում եւ կայ այդ կոչումին ընդառաջում»։ Ապա, Շահէ Սրբազանը իր խօսքը նորընծաներուն ուղղելով ըսաւ. «Սիրելի նորընծայ եղբայրներ, դուք անսպով Աստուծմէ ձեզի եղած կոչին ու հրաւերին, ընտրեցիք հոգեւորականի ցամաք, քաջ գիտնալով որ Քրիստոս դիւրին կեանք չիստացաւ իրեն հետեւողներուն։ Դուք ուխտեցիք ըլլալ հոգեւորական, ըլլալ Աստուծոյ գործակիցներ այս աշխարհէն ներս»։ Իր քարոզին վերջին բաժինով Սրբազան Հայրը, իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Սուրբ Աթոռոյս Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին, ու ապա շնորհաւորեց Դպրեվանքի Տեսչութիւնն ու Դպրեվանքի Մեծ Ընտանիքը։

Ս. Պատարագէն ետք նորընծաները բարձրացան Վեհարան, ուր Միաբանութեան ու ժողովուրդին ներկայութեան ստացան Վեհափառ Հայրապետին օրհնութիւնը։ Ապա, Մայր Տաճարի դասին մէջ ներկայ հաւատացեալները մօտեցան նորընծաներուն՝ աջահամբողջով ստանալու համար անոնց առաջին օրհնութիւնը։

**ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԾԱՂԿԻԼ,
ՊՏՂԱԲԵՐԻԼ ՈՒ ԵՐՁԱՆԿԱՆԱԼ**

Սիրելի հաւատացեալներ,

Գոհութիւն եւ փառք կու տամ Աստուծոյ, որ ահաւասիկ, Արեղայական ձեռնադրութեան խորհրդայից այս առիթով, շօշափելի կերպով մեզի ցոյց կու տայ, թէ մեր ժամանակներուն ալ հաւատք ու կոչումի գիտակցութիւն կայ ընկերութեան մէջ ու երիտասարդութեան մօտ կայ կոչումի ընդառաջում։ Ահաւասիկ, Աստուծոյ օգնականութեամբ ու տարուէ-տարի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը ինքզինք կը նորոգէ երիտասարդ անդամներով, որպէսզի, անոնց մասնակցութեամբ, նոր կենսունակութիւն ու եռանդ ստանայ մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս Կիլիկեան Ս. Աթոռին միջոցաւ տարրուող ծառայական առաքելութիւնը։

Այսօր խօսքս առաւելաբար պիտի ուղղեմ մեր երեք նորընծաներուն, որոնք նոր արարած դառնալու խոստումով, ստացան կուսակրօն քահանայական կարգ։

Սիրելի նորընծայ եղբայրներ,

Ահա ահա, ամբողջացնել է ետք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան զպրե-վանքեան ուսումնական ընթացքը եւ անսայով աստուածային կոչին, դուք ընտրեցիք Տոգելորակնութեան ճամբան եւ ստացաք քահանայական կարգ:

Քահանայական կարգը մենաշնորհ կամ պատիւ չէ աշխարհիկ հասկացողու-թեամբ եւ ձեզի տրուած իշխանութիւնը ոչինչ կ'արժէ, եթէ ձեր կատարած ուխտը չ'ապրիք հաւատարմութեամբ ու նուիրումով:

Վստահարար գիտէք, որ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս զիւրին կեանք չիտստացաւ իր հետեւորդներուն եւ զիտէք նաեւ, խաչը, զոր ամէն քրիստոնեայ պարտի կրել, աւելի ծանր պիտի կշռէ ձեր ուսերուն: Դուք ծառայութեան նուիրեցիք ձեր անձերը եւ հետեւաբար, այսուհետեւ միայն ծառայութեան մէջ կրնաք ծաղկիլ, պտղաբերիլ ու երջանկանալ:

Այնքան ալ զիւրին եւ հեզասահ չէ ձեր ընտրած ճամբան: Վստահարար գիտէք, որ այդ ճամբուն մէջ, ոմանք կը սայթաքին ու կ'իյնան, ոմանք կը յոգնին ու կը հեռանան, իսկ ոմանք ալ անպայմանօրէն կը հասնին բարոյական կեանքի բարձունքներուն:

Մատթէոսի Աւետարանի 19-րդ գլուխին մէջ կը կարդանք.

«Եւ ահա մէկը մօտեցաւ Յիսուսի եւ հարցուց. Բարի Վարդապետ, ի՞նչ բարի գործ պէտք է կատարեմ, յաւիտեանական կեանքը ընդունելու համար: Յիսուս պատասխանեց. – Ինչո՞ւ բարիի մասին կը հարցնես ինձի: Բարին մէկ է, միայն Աստուած բարի է: Եթէ կ'ուզես յաւիտեանական կեանքը մտնել՝ պատուիրանները պահէ: Անիկա հարցուց. Ո՞ր պատուիրանները: Յիսուս ըսաւ. – Հետեւեալները. – «Մի սպաններ, մի շնար, մի գողնար, սուտ վկայութիւն մի տար, պատուէ հայրդ ու մայրդ եւ սիրէ ընկերդ քու անձիդ պէս: Երիտասարդը ըսաւ. Այդ բոլորը պատանութեանս ի վեր պահած եմ. դեռ ի՞նչ կը պակսի ինձի: Յիսուս պատասխանեց. Եթէ կ'ուզես կատարեալ ըլլալ, գնա՛, ինչ որ ունիս ծախէ եւ աղքատներուն տուր. այդպիսով երկիմբի մէջ գանձ պիտի ունենաս եւ յետոյ հետեւէ ինձի: Երիտասարդը երբ ասիկա լսեց, տրտում–տխուր գնաց, որովհետեւ շատ հարուստ էր» (Մատ 19:16-22):

Երեւութապէս, ոչինչ կը պակսէր Յիսուսին մօտեցող հրեայ երիտասարդէն, որ պատանեկութեան տարիքէն սկսեալ, սնած էր կրօնական ուսուցումով, եղած էր օրի-նապահ եւ իր կեանքը վարած, համաձայն տասնաբանեայ պատուիրաններու ցուց-մունքներուն ու թելադրութիւններուն:

Բայց, այդ երիտասարդը, ինք ալ կը զգար, որ բան մը կը պակսի իր մօտ: Հա-կառակ իր օրինապահ կեանքի ընթացքին, կ'անդրադառնար, որ տակաւին չէր կրցած Աստուծոյ հետ յարաբերելու ճիշդ եղանակը գարգացնել ու չէր յաջողած հանդիպիլ Աստուծոյ եւ ապրիլ յաւերժութեան կնիքը կրող հաւատքի կեանք մը:

Որոշապէս, սիրելի՛ նորընծաներ, մեր Տիրոջ Յիսուսի առօրեայ կեանքէն քաղուած այս փոքր դրուագը ես կը յանձնեմ նախ ձեր ուշադրութեան ու նաեւ, ներկայ հաւատացեալներուն ուշադրութեան, որպէսզի գէթ այս հոգեպարար մթնո-լորտին մէջ, բարեխղճութեամբ վերանայինք քրիստոնէական մեր ըմբռնումներուն, նայինք մեր կեանքին, որպէսզի յայտնաբերենք այն բոլոր երեւոյթները, որոնք մեզ անորոշութեան կը մատնեն ու հեռու կը պահեն Աստուծմէ:

Ի՞նչ կը պակսի մեզի եւ ինչո՞վ կը տարբերինք մենք, հրեայ այդ երիտասարդէն, որովհետեւ, մեզմէ ալ շատեր լաւապէս սերտած են Աստուածաշունչը, ծանօթ են Աս-տուծոյ պատուէրներուն: Որպէս օրինապահ քրիստոնեաներ, մենք ալ, բարոյական կատարելութեան հասնելու փափաքով, հեռու կը մնանք մեղքէն ու կը ջանանք մեր կեանքը վարել եկեղեցւոյ ցուցմունքներով: Հետեւաբար, ի՞նչ պէտք է ընենք, որպէսզի

Հասնինք բարոյական կատարելութեան ու ժառանգենք արքայութեան կեանք:

Այսօրուան աւետարանական դրուագէն բխող մտածումներուն հետեւողութեամբ, հետեւեալ մտածումները կը փոխանցեմ ձեր եւ ներկայ հաւատացեալներուն ուշադրութեան.-

ա- Հասնելու համար բարոյական կատարելութեան, նախ պարտիք հաւատարիմ գտնուիլ Աստուծոյ խօսքին ու պատուէրներուն նկատմամբ, որովհետեւ, աշխարհէն ներս, միայն Աւետարանական ճշմարտութիւնները կրնան լոյս տալ ձեր կեանքին եւ ձեր կարգին, միայն Աւետարանական ճշմարտութիւններուն առաջնորդութեամբ կրնաք լոյս եւ յոյս տալ ձեր շրջապատին ու հոգեւոր շունչով լուսաւորել կեանքէն ներս մարդոց ունեցած հասկացողութիւնները:

բ- Ծատեր կ'ենթադրեն, որ հոգեւորականութիւնը, աշխարհէն կտրուելու եւ հեռանալու ասպարէզ է. մինչդեռ, Աւետարանը մեզի կը յիշեցնէ, որ աշխարհէն է այն վայրը, ուր կրնանք հանդիպիլ Աստուծոյ եւ աշխարհէն է այն վայրը, ուր կրնանք մեր անձնական նուիրումով դառնալ Աստուծոյ գործակիցներ, գտնել Աստուծոյ հետ յարաբերութեան ճշմարիտ եղանակ եւ յայտնաբերել յաւերժութեան կնիքը կրող արժէքներ: Ահաւասիկ, այսօր, Աստուած իր Հոգիով նորոգեց ձեզ, որպէսզի այս պահէն սկսեալ, ձեր գոյութիւնը տեսնէք նոր լոյսի տակ: Այս կը նշանակէ, որ դուք, այսուհետեւ պարտիք տարբեր ձեւով վարուիլ ձեր անձերուն եւ ձեզի վստահուած պարտականութիւններուն հետ, որովհետեւ, Աստուած ձեզ նորոգեց ոչ թէ ձեր անձերուն համար, այլ իր եկեղեցոյ համար, աշխարհին ու մարդկութեան համար:

գ- Հասնելու համար բարոյական կատարելութեան, պարտիք քալել Աստուծոյ ճամբայէն եւ առաջնորդուիլ Յիսուսի կեանքին օրինակով, խոնարհաբար աստուածային սիրոյ զգացումը փոխանցելով մարդոց՝ ամբողջականօրէն բաժնելով այն ինչ որ Աստուծոյ կողմէ ձեզի տրուած է որպէս կարողութիւն, շնորհք եւ տաղանդ: Ծառայել կը նշանակէ Աստուծոյ սէրը արտայայտել աշխարհէն ներս, որ միայն կրնայ իրականանալ ամբողջական ինքնընծայումով: Դպրեվանքի յարկին տակ, դուք ապրեցաք կրօնաբոյր միջոյրտին մէջ եւ վստահաբար, Դպրեվանքէն ձեր ստացածը, ձեզի հետ պիտի մնայ որպէս նկարագիր, այլ սակայն, երբ քալէք Աստուծոյ ճամբայէն, պիտի անդրադառնաք, որ ձեր սորվածը, շատ աւելի նուազ է քան աշխարհէն ներս ձեր յայտնաբերելիքները:

դ- Այսօր, Հայ եկեղեցին ձեր դիմաց կը բանայ դէպի ազգ եւ հայրութիւն առաջնորդող նոր դուռ մը: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան յարիւր կ'ենթադրէ յանձնառութիւն եւ նուիրեալ մասնակցութիւն մեր Աթոռին կողմէ մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս ծաւալած բազմաբովանդակ ծառայական առաքելութեան: Եթէ կ'ուզէք հասնիլ բարոյական կատարելութեան, եղէք ազգի կեանքէն ներս եւ մեր եկեղեցոյ սկզբունքներով հաւատարմօրէն ծառայեցէք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Աստուծոյ սիրոյն ճառագայթը առաւել պայծառութեամբ շողայ մեր հաւաքական կեանքէն ներս:

Այս առիթով, որդիական երախտիքս կը յայտնեմ Ս. Աթոռոյս Գահակալ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ. Վեհափառ Հայրապետին, Արեղայական այս ձեռնադրութիւնը կատարելու եզակի պատիւը ինծի շնորհելուն համար: Նաեւ, սրտագինս կը շնորհաւորեմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի Տեսչութիւնն ու Դպրեվանքեան մեծ բնտանիքը, մաղթելով, որ ի խնդիր մեր ազգի ու եկեղեցոյ սպասաւորութեան, Դպրեվանքը կը դառնայ առաւել եւս պտղաբեր ու արդիւնաւոր:

ՇԱՀԷ ԵՊՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԻԱ. ԴԱՐՈՒ ԵՒ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

ԻԱ. դարու արհեստագիտութեան աննախընթաց զարգացումը, մեծ փոփոխութիւններ յառաջացուց մարդկային կեանքին մէջ: Այս փոփոխութիւններու ծիրին մէջ դրականին կողքին, եղան ժխտական ազդեցութիւններ, որոնք գերազանցեցին դրականը: Այլ խօսքով, մարդոց ջերմ յարաբերութիւնները պաղեցան, հետաքրքրութիւնները «աժանցան», ծուլութիւնը թանձրացաւ մարդոց կեանքին մէջ եւ տակաւին ուրիշ բազմաթիւ երեւոյթներ...: Այս բոլորը կը պատկանին ամբողջ մարդկութեան կեանքի ցաւալի իրականութեան:

Պատկերացնենք սփիւռքահայութեան իրավիճակը այս իրականութեան առջեւ, երբ ան ունի առաւել պատասխանատուութիւններ եւ մարտահրաւէրներ: Սփիւռքահայը մարդկային արժէքներուն զուգահեռ, ունի Հայ ինքնութեան կերպարը պահպանելու ամէնօրեայ յանձնառութիւնը: Եւ կարելի է նկատել, թէ սփիւռքահային համար որքան կը դժուարանայ Հայ մնալու եւ գոյատեւելու հրամայականը, բազմապիսի հոսանքներու առջեւ:

Բազմացող մարտահրաւէրներու առջեւ կը գտնուի մանաւանդ Հայ ժողովուրդին թիւ մէկ պատասխանատուն՝ Հայ եկեղեցին, մասնաւորաբար՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, որ ստանձնած է Հայուն եւ անոր պատկանող ինքնութեան բոլոր արժէքներու պատասխանատուութիւնը: Հայ ժողովուրդի մեծ զանգուածը քաջատեղեակ է եւ միաժամանակ՝ վկայ, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը հոգեւոր սնունդ մատակարարելու կողքին, է ու կը մնայ նաեւ պաշտպանն ու քաջալերողը Հայ մշակոյթին, Հայ լեզուին, եւ առհասարակ հոգեւոր ու ազգային արժէքներուն ու հարստութիւններուն: Այս իսկ պատճառով, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համար մեծ եւ անփոխարինելի տեղ ունի Դպրեվանքը, որովհետեւ Դպրեվանքէն դուրս կու գան ազգին ծառայողներ եւ ղեկավարներ: Առանց Դպրեվանքի, Կաթողիկոսութիւնը եւ միաժամանակ Սփիւռքի մէջ գտնուող Հայ ժողովուրդի մեծ հատուածը, պիտի գտնուին լուրջ դժուարութեան առջեւ: Դպրեվանքին պատասխանատուութիւնն է դպրեվանեցիին տալ ծառայական այնպիսի ոգի, որ ան իր ազգին եւ եկեղեցւոյ հանդէպ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ունենայ. այնպիսի ծառայողներ դուրս գան Դպրեվանքէն, որոնք պատրաստ ըլլան վերեւ յիշուած ներկայ դարու մարտահրաւէրները դիմագրաւելու: Իսկ դիմագրաւելու առաջին հրամայականն է՝ ծառայական անսակարկ ոգին ու ամբողջական նուիրուածութիւնը: Ինչպէս Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Վեհափառ Հայրապետը միշտ կը յիշեցնէ, թէ ծառայութեան ոգին աւելի կարեւոր ու անհրաժեշտ է, քան՝ գիտութիւնը: Ծառայական այդ ոգին փոխանցելու երեւոյթին ամէնէն յատկանշական կէտը այն է, որ աւելի քան ութսուն տարիներ, զանազան տեսակի եւ ժամանակի սերունդներ կը պատրաստուին նոյն ոգիով: Փոխանցումի այս պատասխանատուութեան մէջ կը կայանայ Դպրեվանքի առաքելութեան յաջողութիւնը:

Մարտահրաւէրներով լեցուն եւ տակաւին բազմացող դժուարութիւններու իրավիճակին դիմաց, Դպրեվանքը, Աստուծոյ նախախնամութեամբ, տակաւին կը շարունակէ պատրաստել այնպիսի տղաք, որոնք կամքն ունին իրենց կեանքով պայքարելու՝

ի խնդիր Հայ եկեղեցիին եւ Հայ ազգին: Փաստորէն, Կիրակի 23 Յունիս 2013-ին, երեք երիտասարդներ ծունկի գալով Աստուծոյ Ս. Խորանին առջեւ, եւ հաւատացեալ ժողովուրդի վկայութեամբ, ուխտեցին իրենց կեանքը նուիրել եկեղեցիին եւ ազգին: Իրենց ուխտով քաջալերելով ուրիշներ եւս, պատգամեցին, թէ կեանքի նուիրական մէկ իրականութիւնն է եկեղեցւոյ եւ ազգին ծառայութիւնը:

Որքան խրախուսիչ պահ էր, երբ տեսնեք մատղաշ երիտասարդներու զինուորագրումը Հայ եկեղեցւոյ բանակին, ուր հանգիստ կեանքի խոստումներ չկան, այլ՝ տազնապ, պատասխանատուութիւն, ծառայութիւն եւ անձնուրացութիւն: Իսկ զինուոր-եկեղեցականին կատարելագործութիւնը կ'ըլլայ այն ժամանակ, երբ «կը պարտինք քաջ ճշմարտութիւնը՝ Քրիստոսի օրինակով, խոնարհութեամբ եւ հեզութեամբ», ինչպէս ընդգծեց ձեռնադրիչ Սրբազան՝ Շահէ Եպս. Փանոսեանը: Ամէնէն ոգեւորիչ պահը եղաւ, երբ Վեհափառ Հայրապետը նորընծաներուն ճակատները համբուրեց իր Հայրական օրհնութեամբ՝ գանոնք ողջունելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան ընտանիքին մէջ: Այդ Հայրական ջերմ համբուրքը քաջալերանք եւ ոյժ էր նորածներուն համար, որպէսզի սէր ու հոգի դնեն իրենց կեանքի բոլոր գործերուն մէջ՝ ի խնդիր Հայ եկեղեցիին եւ ազգին:

Հայ ժողովուրդը կարիքը ունի մարդոյժի, որոնք անշահախնդիր պատրաստակամութեամբ ծառայեն բոլոր հայկական մարզերուն մէջ: Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, հայկական բազմաթիւ արժէքներ եւ իրականութիւններ նահանջ կ'արձանագրեն, որոնց յառաջդիմումին համար միակ նախապայմանը՝ անձնուէր մարդոյժն է: Այս մտահոգութեամբ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի անմիջական ու Հայրական խնամատարութեամբ ու հսկողութեամբ, Դպրեվանքը իր առաքելութիւնը կը շարունակէ: Նորին Սրբութեան տիպարը, քաջալերանքն ու խրատները յառաջ կը մղեն դպրեվանեցիները, որպէսզի անոնք նետուն ծառայելու առաքելութեան նուիրական գործին մէջ, որուն մէկ արդիւնքին ականատեսը եղանք Կիրակի 23 Յունիս 2013-ի Արեղայական ձեռնադրութեան: Յոյսով ենք բոլորս, որ Աստուծոյ օրհնութեամբ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի անմար կանթեղով եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ծառայական ոգիով, կեանքի բոլոր մարտահրաւէրները պիտի յաղթահարուին՝ ի խնդիր Հայ ժողովուրդի պայծառ ապագային:

ՊԱՐՈՅՐ Ա.ԲՂ. ՇԷՐՆԷՋԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

«ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ»-Ի ՄՐՅԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Իրերայաջորդ հինգ շաբաթներու վրայ երկարած սուր մրցակցութենէ ետք, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին Հայրական քաջախեղանքով եւ օրհնութեամբ չորս տարի առաջ սկսած «Խաչիկ Պապիկեան» Հիմնադրամի աշակերտական ամենամեայ մրցումներուն չորրորդ հանգրուանը վերջ գտաւ եզրափակիչ հանդիսութեամբ, Կիրակի 16 Յունիս 2013-ի կէսօրին, Կաթողիկոսարանի Վեհարանին մէջ: Յաւարտ Ս. եւ Անմահ Պատարագին, Վեհարանը ամբողջութեամբ զբաւուած էր բախտաւոր աշակերտ-աշակերտուհիներու, ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու, տնօրէններու, ծնողներու եւ ազգայիններու կողմէ, որոնք եկած էին ներկայ գտնուելու մրցանակաբաշխութեան հանդիսութեան եւ աջակցութեամբ շնորհաւորելու Արամ Ա. Կաթողիկոսը՝ իր գահակալութեան 18-ամեակին առիթով:

Հանդիսութեան բացումը կատարելով՝ կազմակերպիչ մարմինի անունով Կաթողիկոսարանի Կրթական եւ Հայագիտական հարցերու զբաղմունքի վարիչ՝ Սարգիս Կիրակոսեան ուրախութեամբ անդրադարձաւ, որ ինչպէս նախորդ երեք տարիներուն՝ այս տարի ալ լիբանանահայ միջնակարգ եւ երկրորդական գրեթէ բոլոր վարժարանները բերին իրենց ամբողջական մասնակցութիւնը: 2012-2013 կրթական տարեշրջանի Հայ Լեզուի եւ Գրականութեան, Հայոց Պատմութեան, Հայ Մշակոյթի եւ կրօնագիտական նիւթերու եւ Աստուծոյ երեք մրցումներուն, այս տարի մասնակցեցան 4 միջնակարգ եւ 12 միջնակարգ ու երկրորդական բաժիններ ունեցող դպրոցներ՝ 115 աշակերտ-աշակերտուհիներով:

«Մրցակցութիւնը եղաւ սուր: Ընդհանուր միջինները՝ շատ մօտ իրարու, իսկ մրցակցութիւնը՝ աւելի քան գոհացուցիչ: Փաստօրէն, տասնվեց մասնակից դպրոցներէն այս տարի տասը դպրոցներ մրցանակներու տիրացան», յայտարարելէ ետք, Սարգիս Կիրակոսեան ուրախութեամբ նշեց, թէ այս իրողութիւնը պերճախօս ապացոյցն է մրցումին անփոխարինելի պահանջին, անոր յառաջացուցած համընդհանուր խանդավառութեան եւ Կաթողիկոսարանի վարկին ու հեղինակութեան, ինչպէս նաեւ՝ մրցանքին բծախնդիր պատրաստութեան եւ դատակազմերուն որդեգրած անաչառ արժեւորումին:

«Ահա թէ ինչու յաղթեցին բոլորը: Յաղթեց լիբանանահայ վարժարանը, յաղթեց ողջ լիբանանահայութիւնը, եւ առաջին հերթին՝ իր գաւակը Հայ ոգիի եւ միտքի Մեսրոպաշունչ դարբնոցին վստահած Հայ գիտակից ծնողքը» շեշտելէ ետք, Ս. Կիրակոսեան եզրափակեց, որ մրցանակակիր 18 աշակերտները կը կազմեն Արամ Ա. Վեհափառի ընտրութեան եւ օձման 18-րդ տարեդարձը շնորհաւորող գեղեցիկ ծաղկեփունջը՝ «բոլորիս անունով Ձեզի մաղթելու քաջառողջութիւն, մշտամնայ պայծառութիւն ու երկարամեայ բազմաբեղուն գահակալութիւն»:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր, երբ միջնա-

կարգ ու երկրորդական բաժիններու ասմունքի մրցանակակիրներ՝ Անժելինա Սարգիսեան եւ Նարեկ Լաքլաքեան յաջորդաբար արտասանեցին Հենրիկ Թումանեանի «Հերոսուհի մայր» եւ Պարոյր Սեւակի «Մարդ էլ կայ, մարդ էլ» բանաստեղծութիւնները:

Ապա, Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի ձեռամբ կատարուեցաւ մրցանակաբաշխութիւնը (մրցանակակիրներուն անուանացանկը տեսնել քիչ անդին): Հասած էր եզրափակիչ սրտալուծ պահ՝ լսելու Վեհափառին Հայրական խօսքը:

«Վերջին տարիներուն յաճախ խօսեցանք Հայ լեզուի անբառունակ ներկային եւ տարուէ-տարի աւելի շեշտուող որակական նահանջին մասին: Տագնապեցաւ նաեւ արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան ու զարգացման ջահակիր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, որ խօսքէն գործի անցնելով՝ կազմակերպեց յատուկ խորհրդաժողովներ, յառաջացուց Արեւմտահայերէնի Պաշտպանութեան Յանձնաժողովը եւ սկսաւ առնել գործնական քայլեր: Այս բոլորը անշուշտ գնահատելի եւ անյետաձգելի քայլեր են: Պէտք է կատարուին եւ կը կատարուին: Բայց մեր խոր համոզումն ու սպասումն է, որ Հայ ընտանիքը ըլլայ առաջին նախաձեռնողը այս համագգային պայքարին, որովհետեւ արեւմտահայերէնին եւ մեր ազգային արժէքներուն, աւանդներուն ու սրբութիւններուն առաջին պաշտպանն ու ուսուցիչը Հայ ընտանիքն է» **Հաստատումը կատարելէ ետք, Արամ Ա. Վեհափառ յայտնեց իր խոր ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը եւ առ այդ շեշտեց.** «Ռուբ էք հպարտութիւն ու վստահութիւն ներշնչող այն պատասխանը, որ երիտասարդ սերունդը տէրն է իր ազգային գիտակցութեան եւ յատկապէս արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան գոյապայքարին»:

Ապա, հաւաքական գոյապայքարի դաշտերն ու գէնքերը մասնաւորելով՝ Վեհափառը հանգամանօրէն կանգ առաւ Հայ գիրքի եւ ընթերցանութեան անփոխարինելի կարեւորութեան վրայ եւ առ այդ շեշտեց. «Կ'ապրինք դժուարին օրեր, բազմատեսակ արդիական մարտահրաւերներ կը սպառնան ո՛չ միայն մեր մեծաստեղծին, այլեւ՝ մեր ազգային ինքնութեան: Հետեւաբար, գիրքը է՛ եւ կը մնայ մեր մեծագոյն գէնքը, մեր ինքնութեան դարբնոցն ու հնոցը: Ահա թէ ինչու որքան կարեւոր է Հայ գիրքը, որովհետեւ առանց Հայ գիրքի ամէնօրեայ ընթերցանութեան՝ աղֆատ պիտի մնայ մեր կեանքը, առանց Հայ գիրքի էջերէն յորդող կենարար աւիշին՝ խոցելի պիտի դառնայ ձեր ազգային ինքնութեան կազմաւորումը եւ մութ ու անորոշ՝ մեր ներկան ու ապագան»:

Եզրափակելով՝ Արամ Ա. Կաթողիկոս կրկին անգամ բարձր գնահատեց լիբանանահայ վարժարաններու կրթական պատասխանատուներուն, տնօրէններուն եւ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներուն անխոնջ նուիրումն ու ճիգերը եւ մրցանակակիր աշակերտները նկատեց իրեն ընծայուած լաւագոյն նուէրը՝ իր գահակալութեան 18-ամեակին առիթով:

Ստորեւ կու տանք մրցանակակիր աշակերտ-աշակերտուհիներուն անուանացանկը:-

**«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄՐՑԱՆՔ
ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Մարին Մանուկեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Նարինէ Մարգարեան (Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Սրբուհի Ազնէս Վարժարան), ԱՌԱՋԻՆ.– Սեւանա Պոյաճեան (Համագգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Նարեկ Շարոյեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Վարդ Զէյթլեան (Ազգ. Յառաջ Գ. Կիւլպէնկեան Երկրորդական Վարժարան), ԱՌԱՋԻՆ.– Միրնա Գասամանեան (Ազգ. Յառաջ Գ. Կիւլպէնկեան Երկրորդական Վարժարան):

**«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄՐՑԱՆՔ
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ.– Դանիէլ Աւետիքեան (Հայ Աւետարանական Շամլեան-Թաթիկեան Երկրորդական Վարժարան), ՇՈՂԱՆ Քէշիշեան (Հայ Աւետարանական Գոյէճ):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Նաթալի Մարկոսեան (Ազգ. Եղիշէ Մանուկեան Գոյէճ), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Լուսին Գափրանեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ), ԱՌԱՋԻՆ.– Հրայր Սրկ-Տաղըեան (Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանք):

**«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ԵՒ
ԿՐՕՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ»-ՈՒ ՄՐՑԱՆՔ
ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Ռիթա Քերթէնեան (Ազգ. Եղիշէ Մանուկեան Գոյէճ), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Ռիթա Մելէքեան (Հայ Աւետարանական Կեղրոնական Բարձրագոյն Վարժարան), ԱՌԱՋԻՆ.– Նարօտ Սերուժեան (Համագգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Ժանէթ Օհանեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Արենի Խաչատուրեան (Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան), ԱՌԱՋԻՆ.– Մելիսա Գուճանեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ):

**«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹ ԵՒ
ԿՐՕՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ»-ՈՒ ՄՐՑԱՆՔ
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Սերուժ Հանտեան (Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Թամար Բախտիկեան (Ազգ. Եղիշէ Մանուկեան Գոյէճ), ԱՌԱՋԻՆ.– Գարին Գէորգեան (Ազգ. Յառաջ Գ. Կիւլպէնկեան Երկրորդական Վարժարան):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Պետրոս Կիս-Սրկ. Մանճիկեան (Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանք), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Բայրիկ Պալապանեան (Ազգ. Եղիշէ Մանուկեան Գոյէճ), ԱՌԱՋԻՆ.– Մեղրի Երէցեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ):

**«ԱՍՄՈՒՆՔ»-Ի ՄՐՑԱՆՔ
ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ.– Ռազմիկ Տէրունեան (Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Հերա Տէտէյեան (Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարան), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Շահէն Արապօղլեան (Ազգ. Եղիշէ Մանուկեան Գոյէճ), ԱՌԱՋԻՆ.– Անժելինա Սարգիսեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ):

**«ԱՍՄՈՒՆՔ»-Ի ՄՐՑԱՆՔ
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ**

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ.– Մեղրի Պետրոսեան (Ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան Գոյէճ):

ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐՆԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ.– Արին Պուրսալեան (Ազգ. Յառաջ Գ. Կիւլպէնկեան Երկրորդական Վարժարան), ԵՐԿՐՈՐԴ.– Սարին էքմէքճեան (Հայ Աւետարանական Կեդրոնական Բարձրագոյն Վարժարան), ԱՌԱՋԻՆ.– Նարեկ Լաքլաքեան (Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Դարուհի-Յովակիմեան Երկրորդական Վարժարան):

ԹԵՄԱԿԱՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՕՏԵՆ ԿԸ ՀԵՏԵԻԻ ԱՊՈՒ ՏԱՊԻԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ տարի Վեհափառ Հայրապետը Ապու Տապիի մէջ հիմնարկէքը կատարեց «Ս. Նահատակաց» եկեղեցւոյ: Շինարարական յանձնախումբը անմիջապէս լծուեցաւ աշխատանքի, իրեն որպէս նեցուկ ունենալով Ապու Տապիի, Տուպայի ու Շարժայի մեր ժողովուրդի գաւազները: Շինարարական յանձնախումբին մաս կը կազմեն՝ Հրայր Սողոմոնեան, Վարուժան Ներկիզեան, Գրիգոր Մահսէրէճեան եւ Արա Խանոյեան: Իսկ եկեղեցւոյ ճարտարապետն է՝ Սուրէն Գոչաքեան:

Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցւոյ ճարտարապետը ընդունելով ուրախութեամբ հաստատեց, որ շինարարական աշխատանքները դրական ընթացքի մէջ են եւ պիտի աւարտին յառաջիկայ Յունուարին: Եկեղեցին Ապու Տապիի մէկ կարեւոր շրջանին մէջ կը գտնուի: Ան պիտի ունենայ նաեւ քահանայի ու առաջնորդի յատուկ

բաժիններ եւ ժողովրդային հաւաքներու յարմար սրահ: Շրջանի Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Հոգչ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Սարգիսեան շինարարական յանձնախումբին հետ միասին մօտէն կը հետեւի շինարարական աշխատանքներուն:

ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ

“ԳԱՐԱԿԷՕՉԵԱՆ” ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԸՆԳՉԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆԸ ԱՅՅԵԼԵՑ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Շարաթ 1 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց “Հաուրրտ Գարակէօզեան” հաստատութեան Ընդհ. Տնօրէնը՝ Դոկտ. Ուոլթըր Պանտազեանը, ընկերակցութեամբ նոյն հաստատութեան Լիբանանի Տնօրէնին՝ Սերոբ Օհանեանին: Յայտնենք, որ “Գարակէօզեան” հաստատութեան գործունէութեան ծիրէն ներս կը գործեն երեք կեդրոններ՝ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Հայաստանի մէջ: Դոկտ. Պանտազեան, որուն գրասենեակը կը գտնուի Նիւ Եորքի մէջ, ընդհանուր պատասխանատուն է յիշեալ կառոյցներու աշխատանքներուն:

Վեհափառ Հայրապետին հետ հանդիպումը առիթ եղաւ Գարակէօզեանի պատասխանատուներուն ընդհանուր զեկոյց տալու հաստատութեան յատկապէս Լիբանանի ու Սուրիոյ կեդրոններու աշխատանքներուն մասին: Դոկտ. Պանտազեան Վեհափառ Հայրապետին յայտնեց, որ ներկայ տարուան ընթացքին հաստատութիւնը արդէն իսկ 75000 տոլար տրամադրած է Սուրիոյ կարիքաւոր ընտանիքներուն Գարակէօզեանի ճամբով, իսկ 50000 տոլար Լիբանանի կեդրոնին՝ նոյն նպատակին համար:

Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքը յայտնեց Գարակէօզեանի կատարած աշխատանքներուն ու շեշտեց սուրիահայերու օգնութեան յատուկ կարեւորութիւն տալու հրամայականը, Լիբանանի թէ Սուրիոյ մէջ: Այս առիթով, Վեհափառ Հայրապետը նաեւ թելադրեց,

որ Լիբանանի մէջ հայկական դպրոցներ յաճախող ու հոգեբանական օգնութեան կարիք ունեցող շուրջ 100 աշակերտներու, ինչպէս նաեւ դանդաղ սորվող շուրջ 25 աշակերտներու “Գարակէօզեան” հաստատութիւնը անելի կազմակերպ ու մասնագիտական մօտեցումով շարունակէ օգտակար դառնալ՝ խորհրդակցաբար դպրոցներու տնօրէններուն հետ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Վ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի 3 Յունիս 2013-ի կէսօրէ ետք, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս, շրջապատուած Լիբանանահայ պետական նախարարներով ու երեսփոխաններով, ընդունեց այցելութիւնը Ռումանիոյ Տնտեսութեան ու Առեւտուրի Նախարար Վարուժան Ոսկանեանին: Նախարար Ոսկանեան շուրջ հինգ տարիներ առաջ դարձեալ այցելած էր Անթիլիաս եւ այդ առիթով որպէս գնահատանք իր մտաւորական ու պետական գործունէութեան, Վեհափառ Հայրապետը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ասպետի կարգի շքանշանով պատուած էր զինք:

Շուրջ երկու ժամ տեւող հանդիպումը առիթ եղաւ լայնօրէն քննարկելու ռումանահայութեան, Լիբանանի այժմու կացութեան, Լիբանան-Ռումանիա տրնտեսական գործակցութեան, լիբանանահայութեան, Հայ դատին ու Հայաստան-Սփիւռք գործակցութեան հետ աղերս ունեցող շարք մը հարցեր: Վեհափառ Հայրապետը իր մօտեցումները պարզելով յատկապէս Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակի նշման գծով, շեշտեց սովորական հանդիսութիւններէ դուրս գալու ու համահայկական մաշտապով մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքներու պահանջը քաղաքական ու իրաւական երեսներով միջազգային հանրութեան ներկայացնելու անհրաժեշտութիւնը: Լիբանանահայ երեսփոխաններ ու նախարարներ իրենց կարգին անդրադարձան Լիբանանի դիմագրաւած այժմու դժուարութիւններուն ու խօսեցան Ռումանիոյ ու Լիբանանի միջեւ տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու կարելիութիւններուն մասին:

Նախարար Ոսկանեան իր ջերմ ուրախութիւնը յայտնեց, որ դարձեալ կը գտնուի Անթիլիասի Մայրավանդին մէջ եւ կ'իմանայ Վեհափառ Հայրապետին տեսակէտները Հայ ժողովուրդը յուզող հարցերուն շուրջ: Իր կարգին, նախարարը եւս ընդգծեց Յեղասպանութեան 100-ամեակը առաւելագոյն չափով օգտագործելու կարելիութիւնը: Ան նաեւ ներկաները տեղեակ պահեց Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահին հետ ունեցած հանդիպման մասին, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ փոխանցեց ընդհանրապէս Ռումանիոյ ու մասնաւորաբար ռումանահայ գաղութին մասին:

Հանդիպման աւարտին, նախարար Ոսկանեան այցելեց Նահատակաց Յուշարձանը եւ իր յարգանքը մատուցեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու անթառամ յիշատակին:

**ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՍՆԱԿՅԵՑԱԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ
ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ**

Երուսաղէմի Հայոց նորընտիր Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Նուրհան Արք. Մանուկեանին գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի Յունիս 4-ին:

Յանուն Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, գահակալութեան հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան՝ Գերշ. Տ. Վարուժան Արք. Հերկելեան Կաթողիկոսական Փոխանորդ Կիպրոսի Հայոց Թեմին եւ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Ս-Սարգիսեան Առաջնորդ Թերհանի Հայոց Թեմին:

Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետը ողջոյնի ու Օրհնութեան յատուկ Գիր ուղղեց նորընտիր Պատրիարք Սրբազանին:

**ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԱՐԱՔ
ԻՐԱԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՂ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԸ ԱՅՅԵԼԵՑ ԱՆԹԻԼԻԱՍ**

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, Մայրավանդի իր գրասենեակին մէջ ընդունեց Միջազգային Հայ Արաք Իրաւական Խորհուրդը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, առաջնորդութեամբ Եգիպտոսի Փաստաբաններու Սենտիքայի Նախագահ եւ Արաք Փաստաբաններու Միութեան Ընդհանուր Զարտուղար՝ Սամէր Աշուրի, Յորդանանի Միութեան Փոխ Նախագահ Սամիր Խըրէյսի, ինչպէս նաեւ Մարոքէն, Լիբանանէն եւ Սուրիայէն իրաւաբաններ, որոնք մաս կը կազմեն յիշեալ Խորհուրդին: Հանդիպումին ներկայ էր Երեսփոխան՝ Յակոբ Բագրատունի:

Պատուիրակութեան անդամները Վեհափառ Հայրապետին ներկայացուցին Միջազգային Հայ Արաբ Իրաւաբանական Խորհուրդի կազմութեան նպատակը, որ կը բխի Հայոց Յեղասպանութեան հարցը իրաւական հիմունքներով փաստարկելու եւ զայն միջազգային ստեաններու ներկայացնելու անհրաժեշտութենէն:

Վեհափառ Հայրապետը ողջունելով նախաձեռնութիւնը կարելորութեամբ շեշտեց.-

ա) Հայոց Յեղասպանութիւնը կրօնական խնդիր չէ, այլ քաղաքական խնդիր է:

բ) Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչման հարցը համամարդկային խնդիր է եւ մարդու իրաւանց հարց:

գ. Հայոց Յեղասպանութեան խնդիրը արդարութեան եւ իրաւունքի խնդիր է, հետեւաբար, բոլոր անոնք որոնք կը հաւատան արդարութեան, իրաւունքի եւ մարդկային իրաւունքներու, պարտին հետամուտ ըլլալ պահանջելու Հայոց հանդէպ գործուած անարդարութեան վերացումը անկախ կրօնական, համայնքային, դաւանական թէ ազգային պատկանելիութիւններէ:

Վեհափառ Հայրապետը նաեւ շեշտեց, որ անհրաժեշտ է իսլամական աշխարհին եւ յատկապէս արաբական աշխարհին մէջ ծանօթացնել հայութեան իրաւունքներուն հարցը եւ Օսմանեան թուրքերու կողմէ գործուած Յեղասպանութեան արհաւիրքը, մանաւանդ որ արաբական աշխարհը ինք ընդունած է Յեղասպանութեան ենթարկուած հայութեան բեկորները ու ծանօթ է անոնց պատմութեան, իսկ այսօր ականատես է թրքական լայնատարած միջամտութեան արաբական աշխարհին մէջ:

Մէկ ժամ տեւած հանդիպումի արարտին, պատուիրակութեան անդամները յուշանուէր մը յանձնեցին Վեհափառ Հօր, ապա այցելեցին Ապրիլեան Ահաւատակաց մատուռը:

ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԼՍԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱԻԱՐՏԻՆ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ՝ «ՀԱՅ ՄՕՐ ԳԵՐԸ ՎԾՌԱԿԱՆ Է ՄԱՐԴԱԿԵՐՏՈՒՄԻ ՈՒ ՀԱՅԱԿԵՐՏՈՒՄԻ ՄԷՋ»

Երեքշաբթի 18 Յունիս 2013-ի առաւօտուն, իր խօսքը Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ հաւաքուած շուրջ երկու հարիւր տիկիներուն ուղղելով, որոնք անցնող ամիսներու ընթացքին Կաթողիկոսարանի Զրիստոնէական Դաստիարակութեան Բաժանմունքին նախաձեռնութեամբ ամէն Երեքշաբթի հետեւեցան սերտողութեան՝ կրօնական ու բարոյական հարցերու առնչուած, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Հայ մօր կարելոր դերակատարութիւնը շեշտելով մեր Հայ կեանքէն ներս, ըսաւ. «Խօսելով Հայ դպրոցին մասին, յաճախ եւ արդարօրէն զայն կը բնութագրենք որպէս մարդակերտումի ու հայակերտումի դարբնոց: Այս խոր գիտակցութենէն ու յանձնառութենէն մղուած, մեր եկեղեցին ու մեր կառոյցները միշտ աջակից դարձած են Հայ դպրոցին: Սակայն յաճախ կը մոռնանք, որ մարդակերտումի ու հայակերտումի հիմքը կը դրուի Հայ ընտանիքէն ներս, Հայ մօր առանցքային դերակատարութեամբ: Յաճախ կը մոռնանք, որ դպրոցէն աւելի Հայ ընտանիքի յարկին տակ է որ Հայ աշակերտը իր կեանքի օրերը կ'ապրի: Յաճախ կը մոռնանք, որ Հայ մայրը իր զաւակին մնայուն դաստիարակն է, ինչ տարիք կամ հանգամանք ալ ունենայ ան: Արդ, որքա՛ն ճակատագրական է դերը Հայ մօր»:

Իր հայրապետական պատգամին մէջ Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ երկու հիմնական հարցերու: Հայ Մօր Տարուան առիթով ան նկատագրեց Հայ մօր իւրայատուկ կոչումը եւ մեր եկեղեցւոյ ու ազգին սպասումը Հայ մայրէն: Վեհափառը յիշեցուց ներ-

կաներուն, թէ «մեր կեանքին հետ աղերս ունեցող դրական կամ բացասական երեւոյթները ուղղակի կամ անուղղակիօրէն առնչուած են Հայ մօր, որովհետեւ Հայ ընտանիքին կերտման, կազմաւորման ու կազմակերպման գլխաւոր դերակատարը մայրն է: Հայ մայրը սովորական իմաստով կին չէ, դաստիարակ չէ, այլ հիմքն է այն շէնքին, ընտանիքին, որուն վրայ կը կառուցուին թէ՛ եկեղեցին, թէ՛ ազգը եւ թէ հայրենիքը: Երբ այդ հիմքը տոկուն չէ, կը նշանակէ որ անոր վրայ բարձրացած որեւէ մէկ կառոյց ուշ կամ կանուխ պիտի տատանի»:

Վեհափառ Հայրապետը մեր կեանքին առնչուած դրական երեւոյթներուն առընթեր նաեւ մատնանշեց մի քանի բացասական երեւոյթներ: Ան ըսաւ.- «Հարց կու տանք, ինչո՞ւ խառն ամուսնութիւնները սկսած են աճիլ մեր կեանքէն ներս: Ինչո՞ւ օտար դպրոց յաճախող աշակերտներուն թիւը սկըսած է բարձրանալ: Այս “ինչու”-ներուն պատասխանը ուրիշ տեղ մի փնտռէք, այլ Հայ ընտանիքէն ներս: Արդարեւ, Հայ մայրն է որ իր փոքրիկին ձեռքէն բռնած օտար դպրոց կ’առաջնորդէ. Հայ մայրն է որ կոչուած է այնպիսի կրթութիւն տալու իր զաւակին, որ իր կեանքի բոլոր հանգրուաններուն ու բոլոր որոշումներուն մէջ չհեռանայ իր արմատներէն, իր պատկանելիութենէն»:

Իր խօսքի երկրորդ բաժինին մէջ, Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ

Աստուած-մարդ յարաբերութեան. «Աստուածաշունչը Աստուած-մարդ յարաբերութեան պատմութիւնն է: Աստուած ի՞նքն է որ մօտեցաւ մարդուն: Աստուած ինքն է որ ընտրեց մեղաւոր մարդը. Աստուած ինքն է որ իր Միածին Որդին դրկեց մարդուն փրկութեան համար: Ինչպէս Աւետարանը կը վկայէ, Աստուած այնքան սիրեց մարդը, որ նոյնիսկ իր արիւնը թափեց մարդուն համար: Քրիստոնեայ ըլլալ կը նշանակէ Աստուծոյ հետ ըլլալ, որովհետեւ Աստուած մեզի հետ եղաւ: Եկեղեցին, որպէս Քրիստոսի խորհրդական մարմինը Աստուծոյ ներկայութիւնն է մեր կեանքին մէջ: Արդ, եկեղեցի կ’երթանք Աստուծոյ հետ ըլլալու համար: Աստուած միշտ պատրաստ է մեզի հետ ըլլալու. արդեօք մենք պատրաստ ենք Աստուծոյ հետ ըլլալու»: Շարունակելով իր խօսքը, Վեհափառը ըսաւ. «Դժբախտաբար մեր կեանքը այնքան խճողուած է, որ կարծէք ժամանակ չունինք Աստուծոյ հետ ըլլալու, մեր ժամադրութիւնը յարգելու: Մեր առօրեայ կեանքին մէջ երբ որեւէ հանդիպում ունինք, ուշադիր կ’ըլլանք մեր հագուստ-կապուստին, ուշադիր նաեւ՝ մեր ժամադրութիւնը յարգելու մէջ: Դժբախտաբար, այսօր եկեղեցի կու գան մեր զաւակները, այր թէ կին, այնպիսի հագուածքով, որ երբեք ընդունելի չէ: Եկեղեցին սովորական վայր չէ, Աստուծոյ տունն է. ա՛յս գիտակցութեամբ պէտք է մօտենանք եկեղեցոյ»:

Իր պատգամի ււարտին, Վեհափառ Հայրապետը նաեւ առիթ տուաւ տիկիներուն, որ հարցումներ ուղղեն իրեն: Հանդիպումին սկիզբը եւ վերջը խօսք առին Հայ Կանանց Հոգեւոր Լսարանի պատասխանատուներ՝ Հոգջ. Տ. Յովհաննէս Արդ. Սաղտրճեանն ու Հոգջ. Տ. Նշան Արդ. Լախոյեանը, որոնք իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին Վեհա-

փառ Հայրապետին եւ խոստացան նոյն նուիրումով շարունակել տիկիներու յատուկ հոգեւոր սերտողութիւնը Կաթողիկոսարանէն ներս:

**Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ԻՐԱՆԻ
ՀՈԳԵՒՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ՝ ԱՅԱԹՈՂԼԱՀ
ԱԼԻ ԽԱՄՆԷԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ**

Երեքշաբթի 25 Յունիս 2013-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան Հոգեւոր Առաջնորդ՝ Այաթոլլահ Ալի Խամենէի խորհրդական՝ Այաթոլլահ Ղուլան Ալի Նայիմ Ապատին, ընկերակցութեամբ Լիբանանի մօտ Իրանի Դեսպան՝ Տոքթ. Ղատանֆարի եւ դեսպանատան քաղաքական ու մշակութային կցորդներու:

Այաթոլլահ Ապատին Վեհափառ Հայրապետին ներկայացուց Այաթոլլահ Խամենէի բարեմաղթութիւնները եւ

յատուկ գնահատանքով անդրադարձաւ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յարաբերութեան, ինչպէս նաեւ իրանահայութեան մասին: Խօսելով Իրանի Հայ համայնքին մասին Այաթոլլահ Ապատին յիշեց, Այաթոլլահ Խոմենէիի եւ Այաթոլլահ Խամենէի դրական վկայութիւնները Հայութեան մասին. ան ըսաւ. «մենք ամբողջական ազատութիւն տուած ենք Հայ համայնքին իրենց կրօնական ու ազգային աւանդութիւնները պահելու»:

Վեհափառ Հայրապետը իր կարգին ողջունելով բարձրաստիճան հիւրը, անդրադարձաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան միջեւ փոխադարձ յարգանքի վրայ հիմնուած յարաբերութեան ու երկխօսութեան: Վեհափառը իր գնահատանքը յայտնեց մեր ժողովուրդին նկատմամբ Իրանի Պետութեան ցուցաբերած յատուկ նախանձախնդրութեան գծով:

Աւելի քան մէկ ժամ տեսող հանդիպումը առիթ հանդիսացաւ նաեւ անդրադառնալու Լիբանանի, Սուրիոյ եւ ընդհանրապէս շրջանի կացութեան մասին: Այս ծիրէն ներս, Նորին Սրբութիւնը ողջունեց թէ՛ Ղարաբաղի եւ թէ՛ ալ Հայոց Յեղասպանութեան գծով Հայ ժողովուրդին նկատմամբ Իրանի պետութեան ցուցաբերած զօրակցութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 2013: Բ. ԶԿՆԻ ՀՈԳ.: ՏՕՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց՝ Հոգչ Տ. Տաճատ Աբղ. Աշրգեան, Դպիրներու եւ Կիսասարկաւագներու ձեռնադրու- թիւնը կատարեց եւ յաւուր պատշաճի քարոզեց՝ Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աշրգեան:

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 2013: Գ. ԶԿՆԻ ՀՈԳ.:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգչ Տ. Նշան Աբղ. Լախոյեան:

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 2013: Դ. ԶԿՆԻ ՀՈԳ.:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Արք. Սարգիսեան:

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 2013: Ե. ԶԿՆԻ ՀՈԳ.: ՏՕՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՅ ԱՍՏՈՒԱ- ԾԱԾՆԻ ՏՓՈՅ ԳՏՄԱՆՆ:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց, Քահանայական Օծումը եւ Արեղայական ձեռնադրութիւնը կատարեց եւ յաւուր պատշաճի քարոզեց Քուէյթի եւ Ծոցի Երկիրներու Կաթողիկոսական Փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեան:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 2013: Զ. ԶԿՆԻ ՀՈԳ.:

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգչ Տ. Պարոյր Աբղ. Շէրնէզեան: